

Onnan nézek szerteszét 1.

Lászlóffy Aladár rovata

Len a lapályon állandóan történik valami. Csatornát ásnak, karavánok vonulnak, folyik a népvándorlás, tömegek vágnak át a láthatárok hegyélein. Máris úgy érzem: jó későre valami magaslatot kell választanom, ahonnan akár behunyt szemmel is belátom a terepet, a tájat. Elég szilárd, tehát régi és állandó. Állandónak a magyar a maga nyelvéből faragott kapuzábét, magafajta homlokzatot, saját görög templom-elejét választja rendszerint, nyelvébe faragott poézisét. A legkönnyebb sziklaalapzat tehát egy szállóige kell hogy legyen. Például egy efféle felleg, sokszor, mindig fel-feldobott kő, amelyik vissza is érkezik. Hát ezért nézek én is „onnan” szerteszét. Mi lehet István trónjának konkurenciája, a koppányi változat, esetleg még a Zaláné vagy egyéb szkíta, szarmata, turáni, khorezumi...? Oda már nem ül ki egy néptanító, egy vincellér, egy vasutas, egy szárnyvonaláról egyenesen nyugdíjba küldött kántor vagy egyéb helység kalapácsa. Onnan már Vajdabüki Szent Pál, nemhogy Eötvös Károlyig el lehessen látni, onnan nem lehet a terepasztal váratlan alakulását, kavarodását megpillantva indulatosan felugrani és megálljt kiáltani, vén zászlótartóként mégis leballagni a keresztútig, belekeveredni a választásba, igazságtevésbe, pákozdi, piski, egyre eltörpülő visszhangú ütközetekbe, mégis idejében odaérni, kilökni a csúrszárnyak peckét s nagy zörgéssel előgurítani Gábor Áron utolsó ellopott ágyújának talpát, vagy előrántani az utolsó adu ászt valami magával az ördögi történelemmel vitt tarokkpartiban. Ez nem lehet Zách Felicián dühével elért változás, asszonyok, tatárok, vasas németek váltásai-ban kicsi vagy nagy törökvágások tátott szája, ez nem lehet Werbőczy tüzes plattene se túlságosan Széphalom, vagy szunyókálásra biztató karosszék. Ezt csak onnan lehet tenni, gyakorolni, végrehajtani, és bármely időben, alkalomba csomagolva. Onnan kell nekünk folyton szerteszét nézni, hümmögni, idézni, ráolvasni, átkozódni, anekdotázni, összefoglalni, békíteni és lázítani szerteszét, mint soha be nem fejezhető folyamatba avatkozva, disztingválva, szavamat felejtve de történelmem fonalát nem, ahova ülni szokás a magyar poétának, lehulló naptárlap zizegés alatt. Bárki vág át itt lenn a látómezőn, a lapályon, legyen az Bessenyei („Bács, messze van még Pusztakovács...?”) vagy maga Széchenyi gróf, Vasvári Pál avagy Mikszáth – kénytelen vagyok lekiabálni hozzá, hogy hé paraszt, melyik út jön Budáról, melyik hír a Buda felőli hír.

Axióma, alapelv ez: a haza szabad, ha jól vagyok. A haza beteg, ha meghalok. Mindig ide tér vissza, egy ilyen anteuszi gesztushoz az egész koreográfiája. És sose gondold, hogy kihalnak a sújtott népek hirtelen... mégpedig azért, mert az óriási hibák háborúk, megrázkódtatások – madártávlatból nem egyebek az emberi nem vitalitásának szabályos megnyilvánulásainál. Normák, észjárások játszanak egymás relativitásának mezejében, mint a foszforeszkáló képernyő telehold fényében. Fehér hattyúk kara a fekete hattyúk taván, fekete hattyúk kozák kórusa a fehér hattyúk színpadán. Vendéjáték. Mi vagyunk a jók, ti vagytok a rosszak – éneklük, állítják, orgonázzák egymás felé. Szemlélet kérdése, ha valaha valahol egy percre is komolyan vehetnénk a másként gondolkodást.

Lászlóffy Aladár

NAPÚT

Irodalom, művészet,
környezet

IX. évfolyam 2. szám

Kiadja a Cédrus Művészeti Alapítvány megbízásából a Napkút Kiadó Kft. Megjelenik évente tízszer.
Főszerkesztő: **Szondi György**. Szerkesztők: **Bába Szilvia** (művelődés), **Balázs Géza** (nyelvművelés),
Bognár Antal (próza), **Elek Szilvia** (zene), **Király Farkas** (vers), **Kovács Ildikó** (szöveggondozás),
Sebeők János (könyvet), **Szondi Bence** (tördelés), **Vincze Ferenc** (műbírálat),
Szerkesztőségvezető: **Molnár Noémi**. Terjesztés: **Németh Lóránt**.

Napút-kör: **Csűrös Miklós**, **Gráfik Imre**, **Dr. Koncz Gábor**, **Kosáry Domokos**,
Lászlóffy Aladár, **Sánta Ferenc**, **Schwajda György**, **Konrad Sutterski**,
Székely Magda (tiszteletbeli konzulensek). • Alapította: **Masszi Péter**. Lapterv: **Gosztola Gábor**.

Szerkesztőség: 1014 Budapest, Szentháromság tér 6. • Telefon/fax: (1) 225-3474

E-mail: napkut@gmail.com • Honlap: www.napkut.hu

Nyomdai kivitelezés: Érdi Rózsa Nyomda. Terjeszti a Hírker Rt. és az NH Rt.

ISSN: 1419-4082

Onnan nézek szerteszét 1
(Lászlóffy Aladár rovata) borítóbelső

Thuróczy Gergely: „Ha jó az éjszaka,
mulatni kell!” 3
Dudás Szabolcs: Gondoltam 20
Horváth Ágnes: Ludek és a jövő;
Zebulon groteszkje; Kifulladásig 21
Magyar Csaba: Nemlétszám-stop;
Az orosz hacker szenzációs felfedezése! . . 23
Merényi Krisztián: Jobb lopni, mint nem lopni;
Prózacska egy versről 25
Nagy Ella Bernadette: Invázió 28
Prágai Noémi: Örökmécs;
Talált tárgyak osztálya 30
Zsirai László: Rendes ember az asztalos . . . 34
Kerekes Tamás: Bohémvilág Berlinben;
A honorárium 40
Csik Mónika: A teremtés macsó koronája . . 43
Korpa Tamás versei 46

Mustra

Lacza Éva: Malacka pályakezdése 49
Kutszegi Csaba: Titkosügynök
pírszingfényben. 54
Csepregi János: Négy ál-limerick 61
Novák Valentin: Igazi maszkok 62
Szauer Ágoston: Vegyeskereskedés; Allé . . 63
Wehner Tibor: Csipeszek 64

Tárlat

„Merre van előre?” (a színes mellékleten)
XI. magyar karikatúra művészeti fesztivál . . 65

Berek

Életminőség
(Pesty Lászlónak Sebeők János válasza) 67

Ébert Tibor: Über alles 70
Bíró József: BEST – ZELLER 72

Hetedhét

Anszelika Jelfimova: Sziktivkár
(Tillinger Gábor fordítása) 75
Szergej Matvejev: # (Keménységjel)
(Sándorfi Veronika fordítása) 76
Jean Baudrillard: A politikai ördögűzésről
(Romhányi Török Gábor fordítása) 78

Vincenzo Belano: A kurtizán esküvője
 (Fordította: Nóvé Béla) 82
 Báthori Csaba: Bestiarium literaricum 88
 Gyárfás Endre: Mobilos Odüsszeusz 92
 Verrasztó Gábor: A padló;
 Vermes doktor felesége 93
 Péter Péter patvarkodásai 96

Szóvár

Balázs Géza: Mai szólások 106

Eszes Máté: Flóri 113
 François Bréda: De amore 118
 Fecske Csaba: Limerickek 123

Ablak

Bereti Gábor: Szintézis reményből és
 fájdalomból (Fecske Csaba: Első életem) 125
 Pieldner Judit: Az olvasó nevet
 (Székely Csaba: Írók a ketrecben;
 Fekete Vince: Lesz maga juszta isa) 128

Könyvleletek

Vincze Ferenc: Irodalmak határvidékén
 (Láng Gusztáv: Látványok és szövegek) 132

Téka

Zólya Andrea Csilla: A paródiák paródiái
 (A kortárs erdélyi paródiarodalom
 „előzményei”) 135

Hangszóló

Elek Szilvia: Humor a komoly zenében 142

Pénzes sarok

Szlanka András: Noszogatott kötvényjegyzés
 hátsó borítóbelső

Melléklet

Káva Téka - Napút-füzetek 12.

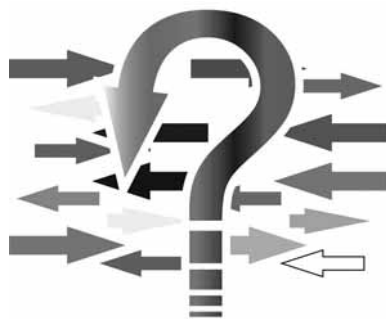
Uzsoki András-Erdélyi István: Trón és kereszt
 (Fejezet Magyarország
 és a Kijevi Rusz történetéből)

NAPÚT

Irodalom, művészet,
 környezet

IX. évfolyam 2. szám

Merre van előre?

E számunk képzőművész vendégei a XI. magyar karikatúra művészeti fesztivál résztvevői.

„Merre van előre?”

- I. díj: Földes Vilmos
- II. díj: Szalai Attila
- III. díj: Weisz Béla

Csáth Attila (a Magyar Kultúra Alapítvány különdíja)

Léphaft Pál
 Dluhopolszky László

Szabadon választott kategória

- I. díj: Jelenszky László
- II. díj: Dluhopolszky László
- III. díj: Diós Magda

Diák alkotók

Dominik Hegyes
 Dévényi-Gyórfy Előd

Thuróczy Gergely

„Ha jó az éjszaka, mulatni kell!”

Kuplékavalkád

mottó:

*Az én rózsám kupléíró,
Mondhatnám, hogy kuplénnyíró,
Folyton szerezh, folyton ír,
És ki beveszi, mindjárt sír.
A kupléi kissé zódek,
A viccei kissé blódek.
Példa ez a kis dalrefrén...*

(Weiner István: *Te drága bocikám!*)

Az alatt következő 15 kuplé előadására 2007. feb. 24-én szombaton került sor a Petőfi Irodalmi Múzeumban (PIM) Budapesten, a „Dzsessz te még az én utcámba” – Ragtime és kupléirodalom a Monarchia utolsó évtizedeiben (1896-1920) c. kiállításához kapcsolódó ragtime-utófansang keretében. Zenélt a Bohém Trió – Ittész Tamás vezetésével, közreműködött Simonyi Krisztina és Csőre Gábor színművész.

A válogatásnál elsődleges szempont volt, hogy többségében az 1910-es évekből származó, jobbára ismeretlen kuplészövegeket tárjunk a Tisztelt Publikum elé, bizonyítandó a Monarchia-béli gyorsan avuló slágerek és

a pesti flaszterhumor kapcsolatát. A szövegek többnyire szándékoltan blódek, ám egynémelyik átcsap az „olyan rossz, hogy az már jó” kategóriába is... Jelen összeállítás szándékaim szerint egyfajta keresztmetszetét nyújtja a boldog békeidős századforduló pesti éjszakájában (mulatókban, orfeumokban, kabarékban stb.) előadott kupléknak.

A kupléről röviden: párstrófás dalocska könnyed zenére, tréfás refrénnel. Jellemzője az időszerű célzásokkal telített, gyakran pikáns, ill. közéleti eseményekre, pletykákra, az éjszakai élet ismert figuráira stb. utaló szöveg, mely általában lényegesebb a dallamnál. Igazi hatása az előadón múlik, fontos eleme a beszédes arcjáték, esetenként a tánc, vagy akár a pantomim elemeivel egyetemben. A magyar kuplé legnevesebb előadói a Monarchia idejében Baumann Károly és Gyárfás Dezső voltak.

A kuplészövegeket is tartalmazó kottákat a Jazz Oktatási és Kutatási Alapítvány (JOKA) bocsátotta rendelkezésemre. Külön köszönet illeti Simon Géza Gá-

bort, akivel együtt jegyezzük a magyar művelődéstörténet – a magyar ragtime-éra – e kevéssé kutatott, ám annál érdekesebb fejezetét bemutató PIM-béli ragtime-kiállítás forgatókönyvét (megnyílt 2006. április 27-én). Akit részletesebben is érdekel a jazz közvetlen előzményének tekinthető ragtime, ill. a pesti kuplé, annak a www.pannonjazz.hu, a www.jazzkutatas.eu és a www.szineszkonyvtar.hu honlapokat ajánljuk.

A kupléirodalmat gondozta, ill. a *Kuplékavalkád*ot összeállította Thuróczy Gergely irodalmi muzeológus (PIM).

Az alábbi kuplé archív felvételtől hangzott el. A mai szemmel nézve PC-nek nem igazán nevezhető Heltai-szöveg érdekessége, hogy a refrén – mely egyszersmind a műfaj kigúnyolásának, önparódiának, egyfajta metakuplénak tekinthető – mondhatni irodalomelméleti tanulságokkal is bír, s a mindenkori slágerek hatásmechanizmusát, a befogadók pszichológiáját ragadja meg pár sorban („Mindig a rím a fő! / A nóta főz, a nóta győz, / Tartalma bármi bamba, bösz, / Elkábít, mint a gőz.”). Ez pedig alighanem 100 esztendő alatt sem változott – hallgatói szempontból nagyjából ugyanott tartunk, mint annak idején: bugyuta szöveg+fülbemászó dallam=slágerlistasiker...

A PIM ragtime-kupléirodalmi kiállításának egyik kulcsfogalma az egzotikum: a XIX. század végén a Monarchiában is egyre inkább igény mutatkozott a különleges kultúrtermékek fogyasztására, a honi publikum már nem érte be feltétlenül a sírvigadós-cigányzenés kocsmái mulatozással. Ekkoriban jelentek meg Pesten az igényes és változatos szórakoztatást nyújtó mulatók – korabeli szóval élve az orfeumok –, ahol az artistákat, állatszámokat, kuplékat, zenekarokat stb. felvonultató (nemritkán tucatnyi vagy annál is több produkcióból álló) műsor mellé vacsorát is kapott a szórakozni vágyó polgárember. És ekkortájt, Pesten főleg a millenniumi ünnepekhez kapcsolódóan bukkantak föl nagyobb szám-

ban az Európa-szerte turnézó külföldi társulatok, az amerikai zenét, így idővel ragtime-ot is játszó muzikusok, „néger kómikusok”, akik részben az 1910-ben 15 évnyi működés után lebontott pesti mulatóváros, a 70 ezer(!) négyzetméteren épült Ős-Budavárában léptek föl.

Itt jegyezzük meg, hogy a korabeli, 100 évvel ezelőtti (sajtó)nyelvben a „néger”, „nigger”, „cigány” stb. kifejezések nem hangzottak pejoratívan. Maga Ady Endre is, párizsi újságíróskodása alatt az ottani szórakozóhelyeken „bolond nigger nótákat” hallgatott, ami alatt minden bizonnyal ragtime-ot vagy cakewalk-ot kell érteni.

Végül még egy magyarázat a „Hogyha lelkünk dalra szomjas, bús fülünk ha dalt kíván: / Néger nótát fúj a banda, négerül húz a cigány.” sorokhoz. Jó 100 esztendővel ezelőtt, amikor a ragtime fölbukkant az Óvilágban, Európában és értelemszerűen Magyarországon sem voltak ragtime-muzikusok. A Monarchiában két zenészréteg vállalta az újmódi zene előadását – minderről 90-100 éves gramofonfelvételek is tanúskodnak. Egyfelől a katonazenészek (nagy létszámú fúvószenekar), másfelől a Monarchia egyik legfőbb kulturális exportcikkének tekinthető, méltán világhírű magyar cigánymuzikusok (kislétszámú vonóseggyüttes), akik hallatlan muzikalitásuk és virtuóz hangszertudásuk okán akár „filhallás” után is bármit képesek voltak eljátszani.

Heltai Jenő–Louis A. Hirsch:

*Csak négerül*¹

Énekli Ferenczy Károly²

*Mit nekünk a régi módi, finom gávott,
menüett?*

*Szebb annál a nigger nóta, és a nigger
táncduett.*

*És a nigger, hogyha dzsiggel, és ha sikkal
énekel,*

*Szédülünk a boldogságtól, a magyarnak
több se kell.*

*És hozzánk az Újvilágból egy-két nóta
átkerül,*

*Éjjel-nappal, lelkesedve, ezt daloljuk, nig-
gerül:*

[Refrén:]

Böském az én üdvöském,

Forró szerelmem ő!

Lenkém, te kis mindenkém,

Huncut, de drága nő!

Zsuzskám, te drága fruskám –

Mindig a rím a fő!

A nóta főz, a nóta győz,

Tartalma bármi bamba, bósz,

Elkábít, mint a gőz.

*Hogyha lelkünk dalra szomjas, bús fülünk
ha dalt kíván:*

*Néger nótát fúj a banda, négerül húz a
cigány.*

*Kintornából, gramofonból nem hallatszik
semmi más:*

*Nigger nóta, nigger táncok, egyiptomi új
csapás.*

*Ettől szédül minden ember, ettől gyötri
szörnyü láz,*

*Messze kint, a Hortobágyon ezt dalolja a
kanász.*

A PIM-béli kiállítás címadó darabja 1919-ből. Érdekessége, hogy a kotta címlapján elírták a címet (a belsejében már nem!): „dzessz” – „DZ”-vel. Vélhetően ez azért nem tűnt föl akkoriban, mert a „dzsezz” szó egészen új volt. Magyarul tudomásunk szerint először 1919-ben írták le, és kifejezetten egy új divattáncot jelentett (a ragtime-zenére járt one-stephez, foxtrotthoz, macsicshoz stb. hasonlóan), nem pedig a mai értelemben vett átfogó zenei irányzatot.

A kotta címlapgrafikáján épp Gyárfás Dezső járja a dzsesszt egy hölgygel (a PIM-béli kiállítás meghívóján is szerepel). Itt fontos megjegyezni, hogy a korabeli szemgyönyörködtező, olykor művészi kották többsége egyedi kottagrafikával készült, azaz egy adott előadóművész egy adott szórakoztatóhelyen előadott produkcióját vette meg a vásárló (mindez a címlapon olvasható is), nem pedig egy „személytelen” kottát, mint az manapság dívik. Akkoriban ugyanis a kupléénekesek estéről estére egyetlen (siker)számmal léptek föl, szerződés kötötte őket abban, hogy azt másutt nem adhatják elő – egészen addig, míg aztán át nem nyergeltek egy másik kupléra.

Harmath Imre–Márkus Alfréd:

Dzsessz te még az én utcámba!

(Doll Jazz)

Gyárfás Dezső óriási sikerű táncos száma a Fővárosi Orfeumban

Nyugaton Páris, London, Csikágó

Most egy ujmódi táncot imádó

Kauboj cipők is csak ezt ropogják,

Finom bárban topogják.

Nálunk is ó de csuda divat lesz,

A neve nem macsicsó, hanem: dzsessz!

Mindenki így dalol majd a parketten,

¹ Archív gramofonlemez-felvétel nyomán lejegyzett szöveg.

² Újabb kiadása: *Ujjé, a ligetben nagyszerű...* Az Első Magyar Hanglemezzgyár budapesti felvételeiből c. CD-n, 7. track; Pannon Archiv PA6666; Bp., JOKA, 2002

Mikor suungot vesz! Óh!

[Refrén:]

Dzsessz Te még az én utcámba be bábám,

Neved zokogva kántálom,

Dzsessz Te még az én buta cipőm után,

Mint egy orángután

A majombálon,

Dzsessz Te dadogja minden epernyi száj,

Gyere cicám riszálj vélem,

Gyerünk! Gyerünk! Gyerünk a ragyogóját,

A padlót ma kikefelem.

[Refr.]

Berlinbe járja szőke porosz lány,

S a Szaharába minden orosz lány,

Ropják a Montblank alatt, a csucsán,

S a konyhában a Julcsám.

Nem lesz blamázs, ha minden magyar tyúk

Most a darázs derekát, a karcsút

Farsang előtt a dzsesszre dresszírozza,

S fülünk ettől zúg. Oh!

[Refr.]

Bocsánat ó, hogy most itt belépek,

De csak ha nézem, akkor elégek,

A karom ó de nagyon kitárom,

Biz én meginvitálok.

Gyere babám egy dzsesszset kivágunk,

S egy boldog új dzsessztendőt kívánunk,

Bujjon a bú pokolba, már tánc közben

A mennyekbe szállunk.

Dr. Weiner István (?–1940), a „Kuplékirály”, a kor talán legjobb kuplészövegírója, emellett kiváló zongorista és dalszerző életéről szinte semmit sem lehet tudni: a századforduló pesti éjszakájának egyik legnépszerűbb figurája nyomtalanul kopott ki a kortársak és az utókor emlékezetéből.

Weiner István–Egbert van Alstyne:

Ha jó az éjszaka mulatni kell!

A Royal Orfeum műsorából Gyárfás

Dezső óriási sikerű duhaj nótája

A nappalt úgy átaluszom,

Mint a mormotér.

De ha leszáll az éjszaka,

Felébred a vér.

Előbujok az ágyamból,

Megreggelizem.

Mulatni mék, mert hát nekem

Ez az életem!

Igy élek vígan.

És ez a jelszavam:

[Refrén:]

Ha jó az éjszaka, mulatni kell!

Mulatni kell!

Mulatni kell!

(Na ja, mert)

Rövid az élet, hát mulassuk el.

Rövid az élet, mulassuk el!

Bejárom a kabarékat,

Orfeumokat.

Egy-két jó tyúk a számomra

Mindenütt akad.

Pezsgő mellett, cigány mellett

Főzni jól lehet.

Vagy én főzöm meg a nőket,

Vagy ők engemet!

Pezsgő, tyúk és dal!

Igy boldog a magyar!

[Refr.]

Barátaim ijesztgetnek,

Hogy rövidesen

Hogyha meg nem javulok, hát

Nagy baj lesz velem.

A jó öreg Lipótmező

Lesz az otthonom.

Ott játszom majd dominót és

Fekszem hasamon.

Na hát javulok?

Szépen javulok!

A kor számos „komoly” költőjéhez hasonlóan Szép Ernő sem vetette meg a biztos megélhetést nyújtó „könnyed” műfajt. Az 1918-as *A magyar kabaré tízéves antológiája* című gyűjtemény előszavában így írt a kuplék ihletősz-tönző gazdasági vonatkozásairól:

„A költő gyönyörködtetni szeretné az emberiséget. De nincs emberiség, hanem közönség van. És a közönség többet kíván a gyönyörködésnél: jól akar mulatni. Már most itt lett ez a kabaré s tíz forintnál kezdte a fizetést. Emlékszem, az a vidéki színész-fia-talemler bejött a szerkesztőségbe s zászlaja alá toborzott bennünket, akik versírásról voltunk ott nevezetesek. Szóval a kabaré megnyílt és jól ment, és tíz, tizenöt, huszonöt és a vége felé, a világbéke utolsó esztendeiben ötven pengő forintot is kaptunk már a kupléért, vagyis szövegért vagy még szakszerűbben mondva: szá-mért. Számnak hívták a költeményt a kabarénál.”

Szép Ernő–Weiner István:

Óh Sári, ne izélj!

A Modern–Szinház–Kabaret műsorá-ból, éneklí Vörös Ily és Sólyom Már-ton

*Olvashatták a lapokban Pesten a minap:
Kedve jött kivándorolni Fedák Sárinak.
Hiába a nagy dicsőség, szerep és va-
gyon,
Unom én már Budapestet, unom én na-
gyon!
Cunárd Lájnnak³ nem volt még ily híres
utasa!
Kivándorol Beregszászból New-Yorkba
Zsazsa.
Amerikának is kell már engem látnia,
Leszek hát külföldön élő nagy hazánk fia.*

[A refrain egy úr éneklí a nézőtéren és megismétli az egész közönség:]

Óh Sári, óh Sári!

Ezt nem fogod csinálni!

Na ne légy kegyetlen és kevély,

Ne hagyj el minket, itten élj!

Na Sári ne izélj!

Óh Sári ne izélj!

Köszönöm a szívhez szóló szép marasz-talást,

Tudtam, hogy fenyegetésem tesz majd bús hatást.

Hiszen fájó szívvel hagyom a hazámat itt,

*Szeretem a közönségem, szeretem Lacit.
Mégis, mégis beszüntetem A víg özvegyet,
Sok dollárért, milliárdért New-Yorkba me-
gyek.*

*Rockefedák lesz belőlem, sajnálom, de
mék,*

Hiv a dollár, itt maradnom lehetetlenség!

[Refrén:]

Óh Sári, óh Sári!

Ezt nem fogod csinálni!

Lesz hát pénz is, akármennyi,

Eladjuk az inget, ne félj!

Na Sári ne izélj!

Óh Sári ne izélj!

*Tudtam, tudtam, hogy marasztal az egész
terem,*

Hisz a pesti közönséget én jól ismerem!

*Ne féljenek, fojtsák vissza hát a könnye-
ket,*

*Hisz van eszem csak próbára tettem
önöket.*

*Úgy-e? Nagyon megijedtek, hölgyek és
urak,*

*Elég esze van Zsazsának, ezt akartam
csak!*

*Látom úgyse engednének, jó fiú vagyok,
Jó lesz hát a magyar pénz is, itthon ma-
radok!*

³ Cunard Line – hajózási társaság.

[Refrén:]

Óh Sári, óh Sári!

Tudtuk, hogy lári-fári

Viccelsz mindig és a jegy elkél,

Nem unsz te meg minket, ne féjl!

Na Sári ne izélj!

Óh Sári ne izélj!

A magyar nyelvterületen *Medve-tánc* (németül *Bärentanz*) néven futó kuplé nem más, mint Irving Berlin (1888–1989) napjainkban is népszerű *Alexander's Ragtime Band* című, 1911-es örökzöldje. Idehaza 1912-ben lett slágerré: nyilvános előadása után egy hét sem telt bele, és már gramofonfelvételt készítettek belőle. (Ezt pár éven belül még több mint egy tucat követte!) Az eredeti angol szöveg valóban egy ragtime-együttesről szól („It's the best band in the land”), ám a pesti változatoknak semmi közük sincs bárminémű zenekarhoz. Ami jelzi a Heltai kapcsán már érintett korabeli slágergyártás egyik sajátosságát („mindég a rím a fő”): a „fordítók” nem zavartatták magukat, vették az éppen divatos dallamot, és aktuális szöveget írtak hozzá. Azonban előfordult, hogy honi dalszerzőink a külföldi zenemotívumokat csak alapanyagul használták („egy ismert dallam felhasználásával szerzé” – áll a kottákon), vagy pedig ők írták a szöveget és a dallamot is (Weiner István, Zerkovitz Béla stb.).

A „legdivatosabb pesti nóta” népszerűségére az is jellemző, hogy 1912 táján rövid időn belül három különböző szöveg született Irving Berlin dallamára. A most következő változat szerzője Bródy István (1882–1941) színigazgató, akinek 1940-es, *Régi pesti dárídók* című visszaemlékezése fontos forrás a monarchiabeli Pest éjszakai életének, a századelő magyar show-business megismeréséhez. Bródy szövege élőben szinte előadhatatlan, döcögős: a

szinkópált ritmusú dallam és a magyar prozódia sajátosságait tükröző szöveg szinte köszönőviszonyban sincs egymással (Ittzés Tamás főbohém becsületére legyen mondva, megpróbálkozott eléneklésével, de majdnem beletörött a nyelve...). Ennek ellenére a nóta témája, a nyelvi humor és a szójátékok végső soron egy jópofa kuplét eredményeznek.

Bródy István–Irving Berlin:

Medve-tánc [Alexander's Ragtime Band]
Legdivatosabb pesti nóta!

*Ha jön a tél, aki csak él,
Aki csak épp a lábát bírja
Ihaj-csuhaj! Szörnyü duhaj,
Van nagy hangulat! Táncol és mulat.
A zsuromon, a bálokon,
Én vagyok, én az elsőtáncos,
S légfőbb táncom nekem a medve-tánc!*

*Óh medve-tánc! Óh medve-tánc!
Táncol gróf, borbély, finác,
Óh medve-tánc! Óh medve-tánc!
Még többet mondd, mit kívánc?
Én elő morgok nékik,
S dirmeg-dörmög mindenik,
S medve-tánc járja másnap reggelig,
Sőt, mind, medve-cukrot eszik,
Jól teszik!
Óh medve-tánc! Óh medve-tánc!
Néha sok bajból kiránc!
Óh medve-tánc! Óh medve-tánc!
Te vagy a szerelmi lánc!
Összekötöttél engem,
Meg egy kis lányt,
Ez lásd a fő!
Óh medve-tánc! Óh medve-tánc!
Már a többi allezánc!⁴*

*Én meg a lány, ez nem talány,
Mi együtt medve-táncot jártunk,*

⁴ Alles eines - mindegy (ném.).

Lassan, tunyán, de nem csunyán,
Szinte hidegen, mint két idegen,
„No aranyos – mért oly fagyos?
Hiszen nem jegesmedve-tánc ez,
Nézzen hát rám, ha szeret, melegen!”

Óh medve-tánc! Óh medve-tánc!
Meglíbben a szoknyarác,
Óh medve-tánc! Óh medve-tánc!
„Szólj hát szívem mit kívánc?”
„Ne légy drága olyan fád,
Az öreg Beer a papád, –
Hát a házát a köruton hagyja rád
Aztán az áldást adja rám,
S terád!
Óh medve-tánc! Óh medve-tánc!
Minden bajból most kiránc!
Óh medve-tánc! Óh medve-tánc!
Te vagy a szerelmi lánc!
Összekötöttél engem,
Meg egy kis lányt,
Ez lásd a fő!
Óh medve-tánc! Óh medve-tánc!
Már a többi allezánc!

Az öreg Beer, szólni nem mer,
Magában dörmög, mint egy medve,
Mást nem tehet, hát mit tehet,
Itt a hozomány, tied a leány!
De kikötöm, hogy öröömöm,
Legyen bennetek nemsokára,
Egy kettő, s itt legyen a medvebocs!

Óh medve-tánc! Óh medve-tánc!
Táncol gróf, borbély, finánc.
Óh medve-tánc! Óh medve-tánc!
Még többet mondd, mit kívánc?
Ha lesz egy kis klápecünk⁵
Becscs'szavamra úgy teszünk,
Majd abból is medvetáncost nevelünk,
És más táncot leverünk!
Leverünk!
Óh medve-tánc! Óh medve-tánc!
A csávából majd kiránc!

⁵ Klápec (vö. nyöszörgései...): fiúcska, kis-krapek, gyerek (szláv).

Óh medve-tánc! Óh medve-tánc!
Te vagy a szerelmi lánc!
Összekötöttél engem,
Meg egy kis lányt,
Ez lásd a fő!
Óh medve-tánc! Óh medve-tánc!
Már a többi allezánc!

Első ránézésre furcsának hat, hogy Weiner István *Medvetáncza* egy Gésák című operett táncbetétje. Sydney Jones operettjének többedszeri felújítása során a színreállító úgy gondolta 1912-ben, hogy valamivel föl kellene dobni az akkor másfél évtizedes színpadi művet. Az *Alexander's Ragtime Bandre* esett a választás, ami fölötébb szerencsésnek bizonyult, mivel-hogy a kuplé pillanatok alatt slágerré vált Pesten, számtalan kottakiadásban jelent meg. És nem is akárki kettőse táncolta-énekelte az operettben duóvá alakított számot, hanem a kor két szupersztárja: Fedák Sári és Rátkai Márton (annak rendje-módja szerint – kimonóban). Lám-lám, miből lesz a cserebogár...

Itt hívom föl a figyelmet arra, hogy ez a pesti gésa-medvetánc jelenség egy napjainkban divatos fogalom, a multikulturalizmus majd évszázados meglétére figyelmeztet. Mert ugyebár az eredeti amerikai néger zenére írott *Alexander's Ragtime Band* egy orosz birodalmi zsidó, Irving Berlin⁶ szerze-

⁶ Orosz származású amerikai zeneszerző és szövegíró. Még a cári időkben, Israel Isidor Baline néven született 1888-ban a szibériai Tyumenyben, ahonnan a család 1893-ban kivándorolt az USA-ba. S bár több mint 101 esztendeig élt és számos siker fűződik a nevéhez (hollywoodi filmzenéket írt, a Broadway ünnepeit szerzője lett), igazából nem tanult meg kottát írni-olvasni. Az *Alexander's Ragtime Band* lett a legsikeresebb dala. New Yorkban hunyt el 1989-ben.

ménye, melyet egy angol zeneszerző, Sydney Jones japán témájú operettjében a beregszászi Fedák Sári vitt sikerre Pesten... És hogy még teljesebb legyen a kép Gésák-ügyben, s ne legyen kétségünk a pesti humor életrevalóságáról, még egy érdekesség. Az eredetileg Gésák, vagy egy japáni teaház története (mellesleg Kosztolányi Pacsirtájában is szereplő) operett paródiájaként egy régi színlap tanúsága szerint A Gézák, vagy: egy tabáni kávéház története c. opus is megszületett...

Weiner István–Irving Berlin:

Medvetáncz

[*Alexander's Ragtime Band*]

A Gésák tánczbetétje. Előadják: Fedák Sári és Rátkay Márton

[1. vsz.:]

Vuncsi:

*Drága szívem te mindenem,
Nézd csak az én foxterriőröm!
Nem vagyok-e rém elegáns?*

Mimosa:

*Micsoda ruha!
Micsoda szabás.*

Vuncsi:

*Ez a finom redinguta!
Ezek a keztyűk!*

Mimosa:

Minden rém fess!

Vuncsi:

Érted mindent megteszek csak te szeress!

[Refrén:]

Mimosa:

*Cserebogár!
Cserebogár!*

Vuncsi:

A szívemben forró nyár!

Mimosa:

*Cserebogár,
Cserebogár!*

Eleped lelkem mindjár!

*Eszem aztat a te szép kicsi piros ajakad!
Csókolom, édes a füled, a nyakad.
Ne várass, hisz minden percért kár.*

Vuncsi:

Gyere már!

Mimosa:

*Cserebogár,
Cserebogár!
A szívem már másra vár.
Cserebogár,
Cserebogár!
Mibelőlünk nem lesz pár.*

Vuncsi:

*Öregem elkéstél, mert van már nekem
rég más babám!*

Mimosa:

*Cserebogár,
Cserebogár!
Ne kurizálj⁷ mert úgy is kár!*

[2. vsz.:]

Mimosa:

*Drága szívem te énnekem,
Ne haragudj, de így sem tetszel.*

Vuncsi:

*Jaj Istenem, jaj Istenem!
Ugye nem igaz.*

Viccelsz te velem!

Mimosa:

*Hogyha mozogsz, hogyha forogsz,
Akár a medve, ép úgy ugrálsz.
És a táncod olyan mint a medvetánc!*

A Vuncsi–Mimosa-féle *Medvetáncz* kottája Rózsavölgyinél jelent meg, s egyszersmind ebben található A *medvetánc paródia* szövege is. A paródia egyértelműen jelzi egy nóta népszerűségét, hisz a kuplék akkoriban százsámra teremték, mondhatni gyorsan elavultak, s csak a legsikeresebbek érték meg a kifigurázást. A régi kottákon található copyright-dörgedelmek egyike például így hívja föl a figyelmet a jogtiszta műélvezetre: „Ezen zenét vagy

⁷ Kurizál – udvarol.

szöveget nyilvánosan előadni, utánnyomni, lefordítani, parodizálni, átírni és fonograf vagy grammofonra alkalmazni csak a szerző engedélyével szabad!" Nyilvánvaló, hogy a parodizálás a korabeli gyakorlatban egy kuplé „üzemeltetésének” bevett gyakorlata volt.

Jacques Aalbach, nevét meghazudtolóan, magyar származású színész-énekes. Az első, külföldön is elismert magyar művészek (korabeli szóval: artisták) egyike. Életéről nem sokat lehet tudni: az 1930-as Színészeti lexikon-ban ez áll: „A háború utáni években halt meg.”

Weiner István–Irving Berlin:

A medvetánc paródia

Énekli Aalbach a fővárosi orfeumban

*Van én nekem
Becses nejem
Kitelne tán öt is belőle
Most lefogyott,
Soványodott
De még mindig nyom
Százötven kilót.
Tornázni jár,
Alig zabál,
Végigcsinál százféle smoncát⁸
Most a táncsal
Fogyasztaná le magát.*

[Refrén:]

*Gyere ide, gyere ide
A medvetáncot járjuk el.
Oly divatos, oly zamatos
És engemet úgy érdekel.
Fogd meg a derekamat
Meg a picit kezemet
Rázd fiam össze jól a beleimet
Ó ez nékem csak is jól tehet.
Most jobbra ránts, és balra rántsz*

*És ez a híres medvetánc.
Most jobbra vonsz, most balra vonsz,
Most felemelsz, aztán lenyomsz
Táncolj le husz kilót rólam
Édes medvémm!
A medvetánc, a medvetánc
Az csupa báj és elegánc.*

*Reggelire
Táncolni kezd
Medvetáncot jár éhgyomorral
Vigan járja
Pongyolába
Amíg megdagad
A picit lába.
Éjjel mikor
Még aluszom
És hortyogok akár egy ágyú.
Ő felébred
Kicsiklandoz az ágybú!*

[Refrén]

*Láttam hogy ez
Igy nem mehet
Kicsaltam őt az állatkertbe
Belöktem őt
A drága nőt
A medvék közé
Be a ketrecbe.
Tudják mi lett?
Meg sem ijedt,
Odalépett szegény medvéhez:
Nevem – Kleinné,
S arra kérem kegyedet:*

[Refrén:]

*Ach Herr von Beer, ich bitt' Sie sehr,
A medvetáncot járjuk el...*

Weiner István pajkos szövegének címében ismét fölbukkan a már jól ismert medvetánc terminus. És, akár csak az előző példák esetében, itt is egy valóban létező táncról van szó. Ez pedig nem más, mint a cakewalk (kalácstánc), a XIX. század első fe-

⁸ Smonca: macera – üres fecsegés, semmi-ség, rizza (ném).

lében az amerikai néger rabszolgák körében kialakult, groteszk mozgású tánc. Nevének eredete oda vezethető vissza, hogy a rabszolgák szórakozásképp egymásnak táncoltak, háziverenyeket rendeztek, és a legtechnikásabb táncos, aki a legmókásabban járta, jutalmul egy kalácsot kapott. A XIX. századi szalontáncokon, elsősorban a keringőn edződött európai közönséget valósággal sokkolhatta ez a csipőriszálást, lábrázást stb. is alkalmazó „illetlen” párostánc, mely egyes elemeiben valóban a medve mozgására emlékeztetett. És most ismét Fedák Sárít idézzük meg, ti. ő volt az első magyar művész, aki cakewalkot táncolt nyilvánosan. 1929-es *Beszélgetések a barátommal* című visszaemlékezésében 1902-es kezdeményezéséről így ír: „Akkor táncoltam először ‘cake-walk’-ot, mindenki rettenetes megbotránkozására.”

A *Jer ide kicsi szépem...* szerzemény eredeti címe *Grizzly Bear Rag*, tehát valóban egy „medvés” kupléval van dolgunk. Az viszont némi magyarázatra szorul, hogy alcímében „Az új medvetánc”-ként emlegetik. Ennek magyarázata pedig nem más, mint hogy akkoriban igencsak divatosak lettek a „nigger nóta, nigger táncok”, a „medvetánc” pedig mondhatni márkanévvé avanszált, valóságos „húzóágazattá” nőtte ki magát. Így aztán a mindenkori kiadó a siker reményében a „medvetánc” hívószóval próbálta meg becserkészni vásárlóközönségét. Ugyanakkor meg kell jegyeznünk, hogy a századelőn számos kompozíciót illettek „rag-time”, illetve „rag” névvel, holott nem voltak azok, más szerzemények nevében viszont nem szerepelt effajta kitétel, mégis ragtime-nak tekinthetők.

K. Solti Hermin (1889–1966) színművész és kupléénekes, az első magyar

dizőzők egyike. Sajátos előadói stílusának zamatát a palócos tájszólás és enyhén hisztérikus orgánuma adja. Férjével, Király Ernő operettszínésszel együtt a harmincas években kivándorolt az USA-ba, Hollywoodban hunyt el.

Weiner István–Geo Botsford:

Jer ide kicsi szépem...

(Az új medvetánc)

A Royal-Orfeumban énekli K. Solti Hermin és Dezsőfy László

A világ most egy új táncért bolondul,

Táncolják a párok,

Vidáman, bolondúl.

Medvetáncot jár a falu, a város.

Furcsa egy tánc,

Hanem nagyon mulatságos.

Régen szerettem volna már megtanulni,

Akad is tanárom: egy csinos kis urfi.

Lakására hívott,

Különórát adott,

S a táncra így oktatótt.

[Refrén:]

Jer ide, kicsi szépem!

Fond karod a nyakam körül,

Medve bácsi annak örül,

Jer ide üdvösségem!

Hajtsd a fejed a keblemre,

Annak örül a vén medve.

Én vagyok a te medvéd,

Jaj, ne vedd el a kedvét!

Érzed-e hogy odáig van, annyira szeret,

A te medvéd tégedet!

Az én uram már egy kicsit vénecske,

De azért szerelmes,

Akár egy vén kecske.

Boldog hogyha megérinthez kezével,

Öltözés nélkül

Felfalna a két szemével.

Multkor épen toalettet csinállok,

Csipkés kis nadrágban, miderben állok.

Betoppan a férjem,
Csókolja a térdem,
S azt lihegi én nekem:

[Refr.]

A jó öreg Beer Jakabot ismertem.
Most kint van állásban
Az új állatkertben.
Ő és neje medvebőrbe bevarruva,
Ott morognak
Egész nap a barlangba'.
Este vége van a munkaidőnek,
És már nem a medvék, csak a jambók⁹
bögnék.

Igy szól a Beer Jakob:
„Ha már medve vagyok,
Medvetáncot járhatok.”

Sajátos megoldás a hu!-jé!-hé!
„rímkontrák” alkalmazása a sorok végén. Az egész szöveg, témájával és minden „blattolt” rímével egyetemben olyan hatást kelt, akár egy mai rap-szám (ellenben hozzáértők szerint a dallam szóra sem érdemes).

Kovács Kálmán–Grósz Alfréd:

*Satana-trott*¹⁰

A Kis-Komédia műsorán előadja: R. Türk Berta és Sarkadi Vilmos

[Férfi:]

Én vagyok a pesti ördög!
Rettenetes iszonyú – „hu”,
Megannyi regény a flörtök,
Mit produkál e fiu – „hu”.

[Nő:]

Nincs is e világnak kerekén
Ilyen bűbajos csudás alak,

És Lipócia kellő közepén
Még a veréb is ezt zengi csak: Zsakk!

[Refrén:]

Jöjj ide Zsakkom,
Ördögi blattom,
Légy mumusom a babám,
Ördögi csóknak nincsen párja,
Angyali nőt is az ördög várja.
Ördög Zsakkom,
Csókcsuda blattom,
Jól szabott zsuraadonisz,
Hoci a szád ide szentem,
Csókod menten
Mennybeli pokolba visz!

[Férfi:]

Nap, nap után száz kaland vár,
Százezeregy randevű – „hu”,
Hangadó elem a strandnál,
Itt ez a remek fiu – „hu”.

[Nő:]

Szép szeme sugára babonáz,
Mikor a nőre rákacsint,
S az ilyfajta legény nem hadonász,
Annak bedőlnek recept szerint, mind.

[Refrén]

[Férfi:]

Lábam az direkte táncos,
Pont á la Nizsinszkyé¹¹ – „jé”,
Rugkapál akár egy táltos,
Látszik nem pitinszkié – „hé”.

[Nő:]

Táncos kis ördög oly mumusos,
Olyan valódi „Satana Trott”.
Nos, mutassuk be, így lesz divatos,
Gyere hamar az időt ne lopd, ropd!

Székely Aladár az egyik legjelentősebb magyar ragtime-zongorista és

⁹ Jambó: olasz népezenész; vándor énektársulat tagja, „kornykátor”.

¹⁰ Ördöglépés, sátánjárás. Kottájának címlap-grafikája a 2007. feb. 24-ei ragtime-farsang szórólapján szerepelt (emblematicus!..).

¹¹ Vaclav Nizsinszky (1889–1950), világhírű orosz balett-táncos, felesége Pulszky Romola (1891–1978) magyar balett-táncosnő.

-komponista. Életéről szinte semmit sem tudhatni: az első világháború után vándorolt ki az USÁ-ba, és Chicagóban halt meg 1928-ban.

Kalmár Tibor–Székely Aladár:

Van nekem egy tucat... (Rag-time)

Van ugyebár sok leányzó, akinek néhány jó parthie-ja virágzó,

De nekem nem kell e lánc ó,

Szabadság a fő.

Mivel a szívem csapongó, ez bizony nagyon jó, s így vagyok amondó:

Egy tucat urat hön imádok én,

És bolond belém mind szegény;

[Refén:]

Udvarlóm van tizenkettő, mindegyikük szekiroz és molesztál,

Szivkamrácskám így nem meddő, de beférnek efféle csekély számú szivrokonok.

Kettő-három volt a nyáron még csupán,

Nincs egy szabad pillanatom

Délután mind

Randevura vár én rám.

Van nekem egy tucat, van nekem egy tucat, van nekem egy tucat

Rózsám.

Kifiguráztam ma őket, a csúf hitszegőket, akik így bedőltek,

De újra hozzám szegődtek,

Követtek tovább.

Egy mozigépet hozattam s a korzón kacagtam, mikor lekaptam.

És azóta ó, csupa büszke vágy

E csókos részvénytársaság:

A Texas-völgyi aranyvirág semmitmondó szövege szép példája annak, hogy a tengerentúli tömegkultúra hatott már a '10-es években is: minden, ami amerikai, csakis jó és izgalmas lehet. Így aztán napjainkban

főleg a hollywoodi álomgyár hatására Európában kialakult hamis Amerika-kép gyökereiből is kapunk egy kis ízeletet, úgy jó kilencven évvel korábbról. Hisz a kuplé szerzője egyebet sem tett, mint vadnyugati paneleket kombinált a magyaros operettfilanggal: vad sziklák ölen csókos cowboylány tipegi tüzes csábtáncát. Olyan rossz, hogy az már jó...

Pártos Jenő:

Texasvölgyi aranyvirág (Texas-rag és fox-trott)

Szövegét írta és zenéjét szerző: Pártos Jenő

A Royal Orfeumban éneklük és táncolják: Pártos Jenő és Eleky Anny

[Fiú:]

Nagyvárosban vidám az élet ujjong a nép, Minden házban zsi bongó ének, ez már nem szép!

Mily mesés lehet most túl a tengeren vad sziklák ölen.

Hol vágyva és epedve, egy cowbojlány tipegve jönne felém!

[Refrén:]

Bäby! Bäby! Texasvölgyi aranyvirág!

Bomlik érted akárki lát,

Jöjj vélem,

Hiszen a tiéd a nagyvilág!

Bäby! Bäby! Texasvölgyi tündérbabám.

Arcod forró tüze éget,

Gyönyörűket sugok néked:

Hallgass rám:

Bäby! Bäby! Texasvölgyi kicsiny leány!

[Leány:]

Hogyha alkony terül a tájra s nem zúg a szél,

Texas völgyén egy csókos lányka vad táncra kél!

[Fiú:] *És míg ügyesen, lázasan, tüzesen csábtáncot jár,*

Egy ifjút átkarolva, szerelmesen dalolva
 ezt zengi már:

Újból Fedák Sári, aki ezúttal csak
 mint mellékszereplő bukkan föl, a
 prímet a manapság akár „szuper-
 sztári asszisztens” terminussal is il-
 lelhető rátarti szobalány viszi, s a
 csipkelődő szöveget minden bizony-
 nyal valós személy(ek) ihlethették.
 A kuplé magyarnótás dallamát a kot-
 ta címlapjának tanúsága szerint bi-
 zonyos Imrey Kálmán írta. Ő pedig
 nem más, mint a fiatal Kálmán Imre,
 a későbbi világhírű operettszerző.
 Ám ekkoriban még komolyzenei pá-
 lyafutásról álmodott, majd zenekri-
 tikus lett, s huszonévesen írta meg
 az *Én vagyok a Fedák Sári szoba-
 lánya* zenéjét. Sikert aratott, amit
 szégyellt, elvégre a Zeneakadémi-
 ára járt... A másik rejtőzködő: Elta
 – azaz Heltai Jenő. 100 év távolából
 nehéz eldönteni, hogy ez a fenenagy
 mimikri csak egy poén, szerepjáték
 vagy némi önkritika is (hogy azt ne
 mondjam: önmimikritika) érezhető
 a cselédszemélyiségi jogok cikizése
 okán.

**Elta [Heltai Jenő]–Imrey Kálmán
 [Kálmán Imre]:**

Én vagyok a Fedák Sári szobalánya
 A Cabaret műsorából

*Hej, be sok száz szobalány van Budapes-
 ten,*

*Hanem azért nálam külömb nincsen egy
 sem,*

Nekem van a legszebb blúzom,

Nyakig dicsőségben úszom,

Az állásom kincsesbánya,

[Refrén]:

*Én vagyok a Fedák Sári, a Fedák Sári
 szobalánya.*

*Ismer engem Budapesten minden színház,
 Ahol csak a kisasszonyom este színjátsz,
 Nekem minden szerző bókol,
 A direktor kezet csókol,
 S körmeimet megcsodálja*

[Próza – Refrén]:

Egy manikűrünk van a Sárival!

*Tomobilon ott ülök a soffőr mellett,
 Úgy suhanunk az úton mint a lehellet,
 Nem csinálunk nagy galibát,
 Elgázolunk egy pár libát,
 Azt megsütöm vacsorára...*

[Refrén]:

*Én vagyok a Fedák Sári, a Fedák Sári
 szobalánya.*

*Mikor aztán kimenőm van hóba-hébe,
 Megjelenek a Saphir úr táncztermébe.
 Mikor meglát a tanár úr,
 Örömebe majd elájul...*

[Próza – Refrén]:

*Elkezd áradozni: „Polka, valczer, boszton,
 kiasszony...”*

Drejsritt, szekszritt,¹² hogy kívánja?

*Na ja, mert én vagyok a Fedák Sári szo-
 balánya.*

*Híhat engem a czupringer¹³ grófi házhoz,
 Nem állok én soha-soha helybe máshoz.
 Tőle soha el nem megyek,
 Legföljebb ha férjhez megyek,
 De azt is csak óutána...*

[Próza – Refrén]:

Egy napon lesz az esküvőnk,

Én vagyok a Fedák Sári szobalánya.

A (mozdony)szőke nők lám, már
 akkoriban is céltáblái lettek a paj-
 kosságnak (hogy a szőke ciklonokról

¹² Hármaslépés, hatoslépés.

¹³ Cselédközvetítő.

már ne is szóljunk!), nemtelen egyszerűséggel démonizálták a férfiszíveket. Fontos tudnivaló: a „démony” pestiesch szlengfordulatban megbúvó „mony” a régi magyar nyelvben „tojás” jelentéssel bírt, ez pedig a közönséggel összekacsintva (és némi képzavarral élvén) egy kis szexuális mellékízt is kölcsönözhetett a szövegnek. Mert csak úgy nem lehetett malackodni a színpadon, mert mint oly sok mindenre, akadt rendelet és előírás erre is (ha úgy tetszik – cenzúra). A *Rendőrségi lexicon* 1903-ban a *Mulatók, dalcsarnokok stb. előadásai*. 20. § szócikkében így ír: „Előadhatók továbbá úgy a mulatókban, mint a dalcsarnokokban ének-, szavalat- és táncelőadások, vagy más mutatványok, az előadás szövegének vagy tartalmának azonban a vallást, a jó erkölcsöket, a hazafias érzést, az állami intézményeket, a közrendet, egyes személyeket vagy családokat sértenie nem szabad. De tilos még az is, hogy a szereplő tagok a színrekerülő ének- és szavalati darabok szövegét, vagy a mutatványokat közszemérmert sértő arczjátékkal vagy taglejtésekkel kísérik. (...) Minden dalnak és darabnak a szövegét, a mennyiben azt az ügyeletes tisztviselő a 20. §-ba ütközőnek találja, köteles az engedélyes az ügyeletes tisztviselő kívánatára ennek átadni, sőt utóbbinak egyszerű szóbeli betiltására levenni a műsorról addig is, míg a végleges betiltás felett a főkapitány dönteni fog.”

Weiner István-L. Johnson:

Mancikám, te szőke démon!
Éneklí K. Solti Hermin a Royal Orfeumban

*Jól megy én nekem,
Hogy mért, azt alig érthetem.
Mert tény, hogy vagy hét
Ur olvad szét,
Engem úgy szeret.
Alig ébrednek,
Beállít hét szép fess gyerek.
És elkezd böszön
Teljes gözzel
Főzni engemet:*

[Refrén:]
*Mancikám, te szőke démony!
Mancikám, óh légy jótékony!
Hadd puszilni ajakadat százszor.
Az enyém a tiedre úgy pásszol.
Mancikám, ha látom drága képed,
Od'adnám az életem teérted!
Mancikám, te cukros, szőke nagysám!
Mikor leszel az én macskám?
Mancikám?*

*Kár, hogy nem lehet
Felparcellázni szívemet.
Mert én úgy éljek
Egy személynek
Hét tán mégis sok.
Kár, hogy nincs nekem
Szerelmi centiméterem.
Az érzelmet én
Még mérhetném,
Hogy melyik szeret?*

[Refrén]

*Tudják mit teszek?
Könnyelmű nő én nem leszek.
Ki kell próbálnom
Mindenáron
Mind a hét szívét.
Majd így döntöm el.
De hátha mind jól megfelel?*

Szerelmem szépen
Széjjel tépem.
Zengje mind a hét:

A kor egyik legnevesebb kuplé-
énekes Gyárfás Dezső (1882–1921),
akinek puszta megjelenése is (hold-
világgépű, testalkata nem épp homo-
rú) már kész félsiker volt. Akár azt is
mondhatnánk, hogy a transzvesztita
művészek előfutárának tekinthetjük,
mert nem egy alkalommal lépett föl
kisminkelve, női ruhába öltözötten és
szőrös lábbal... A kottagrafika nyomán
valóban saját nagymamájává maszkí-
rozva szerepelt a mulatós magyarnóta
előadása során, mely egyszersmind a
kupléírás nehéz művészetéről is tudósít.

Zerkovitz Béla:

Én vagyok a Gyárfás Dezső nagyma-
mája
Szövegét és zenéjét szerző: Zerkovitz
Béla
A Fővárosi Orfeumban éneкли: Gyárfás
Dezső

*Munkács mellett van egy falu, Hájás a
neve,
Éz a híres Gyárfás család őseredete.
A családnak minden sarja
Magát magas polcra marja,
És ez nekem olyan jóleső!
És hogy miért, hogyha kérdik,
Mindjárt azt is majd megértik,
Ha megtudják, hogy ki ez a nő!..*

[Refrén:]

Én vagyok a Gyárfás Dezső nagymamá-
ja,
Úgy-e, úgy-e hasonlítok nagyon rája?
A szép szeme, a szép orra, a szép szája,
Én vagyok a Gyárfás Dezső nagy-nagy-
nagy-nagy-nagymamája!

*Ha a Salzer kávéházban letelepszem én,
Asztalomnál foglal helyet fiatal meg vén,
Iszom kávét, dupla habbal,
Flanczolok a divatlappal,
Unverschrien van is okom mér'.
A Dezsőmet magasztalják,
Mind örülnek hogyha hallják,
S épp ezért mind potya jegyet kér!*

[Refrén]

*Amikor a mi Dezsőcskénk új kuplét kreál,
Érdekében az egész mispoche¹⁴ összeáll,
Dalolnia muszáj kétszer,
Kitapsoljuk hatszor, hétszer,
Erre a Dezsőcském oly hiú!
De én nem vagyok oly bamba,
Tudom én azt jól magamba,
Milyen nagy untham ez a fiú!*

[Refr.]

Az 1910-es években valóságos né-
germánia tört ki Pesten, nem csupán
a négeres-amerikai zenék jöttek di-
vatba, de a színes bőrű emberek is. Er-
ről tudósít Gábor Andor *A szerecseny*
című 1914-es humoreszkje, melyben
végül egy több néven futó, echte sze-
recsen ad leckét a pestieknek magyar
nyelvhelyességéből.

„Ennek az írásműnek az elolvasá-
sához tudni kell azt, hogy egy magyar
ember négergyereket hozott magával
Afrikából. A néger gyerek riporterek
körében, akik nem hitték, hogy csak-
ugyan vannak fekete emberek a vilá-
gon, óriási feltűnést keltett. Szeren-
csére a néger gyerek rövid időn belül
eltűnt gazdjára házából. Vagyis a riport
körme közé került. Megkezdődött a
szerencsenmosdatás. Amint alább ol-
vasható:

Mbele Ndongó szerencsennek lenni,
Dobuccábanbele, Afrikából jönni, mert

¹⁴ Pereputty, bagázs.

ötet doktor mukandzsi elhozni magával, konzulnak lenni négerektől. Budapest gyönyörű város lenni, szerecsennek tetszeni, sőt olyannak lenni, hogy kizárólag szerecsennek tetszeni, mert itt piszok lenni, por lenni, füst lenni, büdös lenni, minden lenni, aminek jobb lenne nemlenni, bimbumbele. (...)

Ezenközben egész Budapest megbárgyulni és szerecsen-nyelven beszélni és mondani mukandzsi, ukmukfukandzsi, pindizsipandzsi, kandzsi, és bandzsi, s emberek egymást nem érteni, mert egyik jobb szerecsen lenni, mint másik. Egyesek már fehérmüt sem váltani, hogy annál jobb szerecsennek feltűnni, cipicupicupp. Általános szerecsenségekben munkatársunk felkeresni Bóvele Dongó, aki most már szállodában lakni, Szerecsenuccában, mert homogezzuhálinak nagyszerűen menni, ugyanis ritka néger csemcsemege romlott pesti drágán megfizetni. (...)

– Mester magyarokat diridongóul tanítani akarni?

– Ugy van! Magyarul fogom tanítani e szegény nemzetet. Csak nem hagyom végkép elgüggyülni e néger fantazmagória következtében!”

Végül pedig Steinhardt Gézáról (1873-1944), a ritka repedtfazék-hangú, egyéni stílusú komikusról. Színházi színész és mulatóigazgató, az egyik legkiválóbb magyar kabaréművész, utóbb filmkészítéssel, filmírással is foglalkozott. Direktortársával, Rott Sándorral együtt 1918-tól üzemeltette tíz éven át az igen sikeres Steinhardt Mulató-Kis Komédia kabarészínházat. 1942-ben adta közre *Ötven víg esztendő* címmel kesernyés-önironikus visszaemlékezéseit, melyben szokatlan módon egykori nagy sikereinek szövegét közli és kommentálja.

Bár a szövegekészítés nem kotta nyomán készült, s nem tudhatni, készült-e egyéni grafika az előadóról, a szövegben magában is tetten érhető a kuplé műfajára olyannyira jellemző személyre szabottság. Steinhardt SZŐSZERINT, a szöveges önreflexió szintjén is része az abszurd humorú kuplénak egy rejtett poén erejéig, hisz német eredetű neve annyit tesz: kőszív. Tehát a reárontó féltékeny szerecsen díjbirkózónő nem csupán nevével nevezi őt, ám egyszersmind kőszívűséggel, érzéketlenséggel is vádolja.

A pesti humorra olyannyira jellemző játékoság és szóviccelődés a gramofonfelvételen hangsúlyosan külön ejtett „vád-likat” prozódiai csúsztatásban virít. Értsd: egyfelől vádli –lábszárizom –, másfelől vád-lik, azaz „vádoló szavakat ontó száj”. Végül (és utolsósorban) egy újabb példa a közönséggel való összekacsintásból fakadó elhallgatásból és szándékos „félrevezetésből” eredő humorhatásra. Az utolsó két sorban található „levakart” rímhívóra kapásból nem a „rakás bajt” vágnánk rá. No comment...

Szőke Szakáll [Gerő Jenő]-**Maurice Scott:***A szeretőm egy szerecsen*¹⁵Énekli Steinhardt Géza¹⁶*Megvert az isten engemet**Mikor részeg fővel**Viszonyt kezdtem egy szerecsen díjbir-
kózónóvel.**Én szakítanék, de nem megy, mert ször-
nyűmód szeret.**Oly ronda, buta meg vén,**Egy fekete tehén,**És úgy utálok én,**Hogy a gálám majd' kimén.**[Refrén:]**Jaj, az én szeretőm egy szerecsen,**Egy szerecsen vén tyúk.**Ha hevesen nem ölelem,**Hát dühbe jön és rúg.**Ha tüzesen nem pusizom,**Úgy pofon üt, hogy zúg!**Mért kellett nekem éppen szerecsen
tyúk?**Megrémültem, hogy megláttam a rémes
muszklikat,**De még jobban, hogy megláttam a ször-
nyű vád-likat**És a száját, mely tátongott – egy ilyen
nagy üreg!**És ezt csókoljam meg?**Hisz olyan, mint egy heg,**A vesém is remeg,**Hogy a fene egye meg!**[Refrén]**A múltkor szökni próbáltam,**De pórul jártam, mert**Megcsóválta a bal keblét,**S azzal úgy fejbe vert,**Hogy úgy a falnak estem,**Hogy odaragadtam.**Nekem jött és megmart,**És kiabált: „Steindhardt!”**A falról levakart,**Mint egy kis rakás – bajt...*

¹⁵ Archív gramofonlemez-felvétel nyomán lejegyzett szöveg.

¹⁶ Újabb kiadása: *Ujjé, a ligetben nagyszerű...* Az Első Magyar Hanglemezzgyár budapesti felvételeiből c. CD-n, 4. track; Pannon Archiv PA6666; Bp., JOKA, 2002

A Cédrus Művészeti Alapítvány 2006. évi nyílt irodalmi pályázatának tíz résztvevőjétől választott munkákat közöljük alább, valamint regényrészletet egyikőjüktől Mustra rovataunkban. Következő számainkba helytől és témától függően kerülnek további cédrusos pályázati írások.

Dudás Szabolcs

Gondoltam...

– Három vagy talán négy alkalommal hagytam magam kihasználni – gondolta Simon –, de mindmáig lelkiismeret-furdalásom van miatta. Dezső erre azt mondta, hogy felesleges ilyen dolgokon gondolkodni. Nem tudom. Talán igaza van, de akkor is valahogy úgy érzem, foglalkozni kell ezzel a témával. Mármost hogy az ember foglalkozzon a saját gondolataival. Nem elég csak gondolkodni, hanem érdemes, sőt, több mint érdemes elgondolkodni azon, hogy miért gondolkodunk azon, amin gondolkodunk. Dezső szerint viszont így csak körbe-körbe gondolkodunk, de nem lyukadunk ki sehol. – Olyan ez, mint a politika, te pedig nem vagy politikus, igaz? – De – válaszolta Simon, de már máshol járt az esze, mikor a választ adta. – Viszont, ha megszakítjuk a gondolatmenetet, akkor... – Mit akarsz megszakítani? Azt nem lehet. Nem tudod. Ha elgondolkodsz valamin, eszedbe jut, miért is gondolkodsz azon a valamin. Viszont egy pillanattal később már azon elmélkedsz, miért akarsz rájönni a gondolatmeneted ütemére, majd az jut eszedbe, hogy az utóbbi kérdés miért jutott eszedbe. – Simonnak kétszer-háromszor visszaolvasva az előző sorokat eszébe jutott, mire is gondolt. Ha elgondolkodik valamin, és eszébe jut, hogy rá akar jönni, miért gondolt erre, előbb befejezi azt a gondolatmenetet, és csak aztán jön a gondolkodás fölötti elmélkedés, majd az elmélkedés befejezte után jön a kacérkodás azzal a gondolattal, miért akar rájönni, hogy miért gondolkodik el saját gondolatain. Itt kell megállni, érted? – Igen, de nem tudsz megállni. Egyszerűen nem lehet. Ez olyan, mint a szotyola vagy a sült krumpli meg a bonbon. Nem tudod abbahagyni, ha egyszer elkezdted. Sőt! Sokkal összetettebb, mint a szotyola, mert a szotyóról nem térsz át egy pillanat alatt a sült krumplira. – Vagy a mogyoróra. – Pontosan! Erről beszéltem. Már is eltértél a témától, látod? Nem a gondolatmeneted megfejtésével foglalkozol, hanem a sós-édességgel. – De Géza nem tudta, mire gondolt Simon. Nem ragadt le a sós-édességnél. Teljesen másra gondolt. Arra próbált rájönni, hogy egy ilyen laikus, mint Géza, aki talán soha nem képzelte el, hogyan futnak agyában a kis elektromos impulzusok, amik csodálatos módon gondolattá alakulnak, most miért viselkedik úgy, mint a gondolkodás szakmunkájának konzultánsa.

– Géza, te nagyon eltévedtél. Egyáltalán nem tudod, mire gondolok. Engem nem igazán érdekelnek a sós-édességeid. Én teljesen másra gondoltam most.

Mégpedig arra, hogy egy ilyen laikus, mint te, aki valószínűleg soha nem képzelted el, hogy is nézhet ki az, amikor a gondolataid fizikai megtestesülései, a kicsi kis elektromos impulzusok cikáznak körbe-körbe az agyadban, most úgy viselkedsz, mintha a konzultánsom lennél egy tudományos munka megértésében. – Géza ezen egy kissé meghökkent, de ebben a pillanatban megértette, hogy milyen fontos is tulajdonképpen az emberi gondolkodás feletti gondolkodás. – Igazad van. A gondolkodás tekintetében talán nincs, sőt, biztos, hogy nincs fölösleges törekvés. Ha veszett csatának is látszik, nem az, mert ez tulajdonképpen nem csata. Itt nincs vesztes oldal, nincs tét, ami elveszhet. – És tényleg így gondolta. De Simon már másképp vélekedett a témáról. Hiszen rávett valakit, hogy másképp lássa a dolgot, hogy másképp gondolkodjon. Más szóval megváltoztatta a gondolatait. – Tudod, azt hiszem, egy embernek semmi köze a másik gondolataihoz, és nincsen semmi joga ahhoz, hogy megváltoztassa őket. Esetleg nem érthet egyet veled, azt megteheti bármikor, az az ő saját dolga, de a másikéhoz semmi köze. – Ahogy erre gondolt Simon, inkább nem vette észre Gézát.

Horváth Ágnes

Ludek és a jövő

A helyiségben félhomály volt. Kétkedő narancsfény világított be mindent, a sarokban halványan rajzolódott egy fotelsziluet, odébb egy szekreterféle körvonalai sejlettek, mellette apró, komódforma valami töltötte be a teret.

Amit pontosan látott, az nem volt egyéb, mint az előtte álló háromlábú körasztal, karomszerű körmökkel két ráncos kéz pihent rajta...

(Ludek már oly régóta tervezgette, hogy elmegy abba a házba ahhoz az asszonyhoz. Magában csak így emlegette: az a ház, az az asszony. Ludek ugyanis irtózott kimondani a szót: jósnő.)

...az asszony belebámult Ludek szemébe, igazság szerint nem is a szemébe, hanem valósággal az agyába nézett bele, kérdő tekintete végigkurkászta koponyájának üregeit, a pépes velő folyosóin olyan önkényesen száguldott végig, mint a virtuóz informatikus a számítógép virtuális valóságán. Ludek nem akarta engedni, hogy egy idegen bányásson az agyában. Nem akarta, hogy lássa ez az asszony, amikor apja nadrágszíjjal hasított gyerekhátába, nem akarta, hogy lássa a lábszárán végigfolyó vizeletet, nem akarta, hogy lássa az első csók ízét, azt a sajtó szerelemfélét.

Ludek csak a jövőjét akarta tudni.

De az asszony nem tágított, tekintete forró dárdaént fúródott nézésébe, tudni akarta, mit akar hallani. Tudni akarta, mit nem akar. Ekkor a karomszerű kéz megragadta csuklóját, satumarokkal tartotta a fény irányába, s nézte végig élete futurum imperfectum passivját, azt az irányíthatatlan jövőt, amitől annyira félt. És elkezdte mondani: beszélt a bélbolyhairól, a gégéjéről, figyelmeztette

egy lábtörésre, majd haladt tovább, boncolta a lelkét, cincálta szívének húrjait, szólt szerelemről és kínról, némi vagyonkáról és annak elvesztéséről...

(Ludek egyszerre rájött. Csapdában van. Nem a csuklóját szorító kéz miatt, hanem bármikorisága, felcserélhetőségének érzése ijesztette. Merthogy a történetet a bélbolyhairól, a gégéjéről bárkinek mondhatta volna az asszony. Ludek hallott valamit az önmagát beteljesítő jóslatról is, meg a tudott átkokról, melyeknek – mily titok is az emberi lélek! – tudása indítja csak el a pusztító, önpusztító folyamatot. Ludek úgy döntött: ez itt most rizsa. Nem hisz benne...)

...az asszony elengedte a kezét, tekintetét visszasüppedztette teknőcszemhéja mögé, mintha valamit mormogott is volna magában.

Ludek kilépett a fényre. Arcán mosoly terült szét. Úgy döntött, nem hisz a jóslatokban. Kettőt lépett előre. Cipőtalpa megcsúszott a mohosodó lépcsőn. Lassított felvételként zuhant el. Lába zsibbadón lüktetett...

Zebulon groteszkje

Zebulon sercintett egy kiadósat. Úgy, a fogai közül, aminek a technikáját már gyermekkorában kigyakorolta a körfolyosós lépcsőház legfelső emeletén. Általában Rodnicsek Oszkár fejét célozta. Rodnicsek Oszkár buta volt és rosszindulatú. Alaphelyzetben kivívta a kis Zebulon utálatát. Zebu – akkor még így becézték – már apró gyermekkorában, így vagy úgy, de kinyilvánította véleményét. Leggyakrabban egy kiadós és célzott köpéssel.

Zebulon drasztikusnak mondható módszereit éppen ezért nem szerették. Merthogy sercintendő mindig akadt, s bizony hasztalan önuralommal, előbbutóbb mindig sercintett is.

Szóval Zebulon – immár felnőtt fejjel – sercintett egy kiadósat, amőba formájút, röppenőt és könnyedet, a napsütésben szivárványszínűt, örömteli haboslat. A köpet a kövön csapódott. Csattanását már úgy ismerte, mint az ebédre hívó déli harangszót. Az éles és tompa között egyensúlyozó hang egyszerű „tötty” volt. A kongó ürességű, semmit nem mondó, semmit nem adó lépcsőház visszhangját is kívülről tudta már: „tötty-tötty-töttöttöttöttöttötty...”

Erőtéljes töttye mindig elhalt a semmiben.

(Zebulon egyébként egy üzemben dolgozott, egy nagyüzemben, ahol futószalagon gyártották a kék, zöld, piros és lila műanyag tálakat. Zebulon megnyomott egy gombot, s – csodák csodája! – mindig előugrott egy kék, zöld, piros vagy lila műanyag tál. Az alkotás futószalagos pillanatai. Csinálás. Zebulon pedig rendre nyomogatta a gombot, szeme káprázott a kék, zöld, piros és lila műanyag tálaktól... A szivárványszín káprázatban agyagkorsókról álmodozott.)

Zebu még mindig az ajtóban tétovázott. Keze a zsebében matatott, a kulcs ismerősen simult ujjai közé. Megfordult, csukott szemét kinyitotta, a kulcsot a zárba illesztette. „Fordít, megfordul, indul” – suttogta magában. Látóterében lila vibrált. Lenézett. Kutyaedény, macskatányér...? Kit érdekel? Ennyit ér! Rúgta... (Diszkrét zajjal röppent odébb a lila tál.)

Zebulon felnézett, s elborult tekintettel konstataulta: a kék, zöld, piros és lila műanyag tálás lépcsőház – hát igen – még mindig tele van korlátokkal.

Kifulladásig

Egész nap ezt a pillanatot várta. Délben már alig evett egy falatot, idegesen leste négy előtt öt perccel a cammogó óramutatót. A kicsi végre rátapadt a tizenkettesre, s ő már az utcán sietett, majd lihegve vágódott be az ajtón.

A helyiségben tompa volt a fény. Körbenézett, a legutóbbi alkalom óta semmi nem változott. Pézsma- és vadgesztenyeillat keveredett. Lerakta táskáját, lábát kiszámított mozdulattal felemelte, kicsatolta csipke harisnyatartóját, s a harisnyát hengerré csavarva tekerte bokájáig. Blúzából és szoknyájából szinte egyszerre bújt ki. Harcra kész volt.

A támadás – félig sem váratlanul – a vádlijánál indult, majd haladt tovább combja felé. Sóhajtva dőlt hátra. Várt egy pillanatot, próbált egyenletesen lélegezni. A ránehezülő súlytól felnyögött. És megkezdődött. Lassan fel, majd le, fel és le, hosszan, finoman, kitartóan...

Ajka fölött apró verejtékcseppek gömbölyödtek. Egy kis időre elült a mozgás. Csend lett, csak felgyorsult lélegzete ütött ritmust a némaságba.

A mozgás újra indult, kiszámítottan, fel és le, fel-le, fel-le... Arcára apró grimaszt helyezett minden egyes mozdulat, egy tincs nedvesen tapadt homlokára. Lélegzete gyorsult, száraz ajkait megnedvesítette. Apró rekedtes nyögés szakadt fel torkából. Kis szünet, jótékony ernyedtség, majd egy mély sóhaj.

A súlyzók fémesen csendültek az edzőterem padlóján.

Magyar Csaba

Nemlétszám-stop

A klinikai halálból visszatért és még mindig az intenzív osztályon ápolt Tóth János mozgásterapeuta állítása szerint a helyhiánnyal küszködő Túlvilág határozatlan ideig zárva tart.

Tóth János a Hármashatár-hegyen kedvenc hobbijának, a sárkányrepülésnek hódolva szenvedett súlyos balesetet. Kórházba szállítása közben szíve megállt, ő pedig a klinikai halál állapotába került. Elmondása szerint szíve utolsó dobbanásakor valami addig soha nem érzett lebegő könnyűség fogta el, majd testéből kilépve egy liftszerűségben találta magát. Csupán azon lepődött meg, hogy a felvonóban sehol sem lelte az emeleteket jelző gombokat.

Mindazonáltal közérzete továbbra is remek maradt, és még az a gondolat sem bántotta, hogy az új szuperprodukció premier előtti vetítését már nem tekintheti meg. Pedig e szakmájával járó apró előny korábban mindig jóleső büszkeséggel töltötte el. Most viszont tudta, hogy egy ennél sokkalta fontosabb esemény következik, és erre gondolva különös izgalmat érzett. Egy pillanatra

felidézte élete legfontosabb mozzanatait, melyek közül a legutolsó mai szerencsétlenül végződött repülése volt.

– Mennyivel nehezebb élni – gondolta, miközben látta magát alétan feküdni a mentőautóban. Ekkor a lift döccent egyet, ő pedig egy elegáns szállodára emlékeztető, gyöngyházfényű folyosóra lépett. Ez a folyosó azonban egyetlen ajtóba torkollott, mely előtt hosszú sor kígyózott.

Tóth Jánost az újból és újból végignézett filmek rendkívül türelmessé tették, így nyugodtan csatlakozott a sor végéhez. Jó félóra is eltelhetett, mikorra feltűnt neki, hogy ez idő alatt senki nem jutott át a kissé cirkalmasra sikeredett „Túlvilág” feliratú ajtón.

– Önök mind ide várnak? – kérdezte a mozigépész, mire kiderült, többen is akadtak, akik napok óta ott toporogtak.

– Már sorszámot sem osztanak! – morgolódott egy életében is gyomor bajtól szenvedő kopasz adóellenőr.

Tóth János elmondása szerint nem emlékszik pontosan, mennyi időt tölthetett a sorban ácsorogva, egyszerre azonban kitarult az ajtó, és egy furcsa, fényes köpönyegbe burkolt alak lépett ki rajta.

– Sajnos minden hely megtelt – mondta. – Határozatlan ideig zárva tartunk. Térjete vissza a testetekbe! Mindenkit idejekorán fogunk értesíteni, ha ismét fogadni tudunk lelkeket. Előnyt fogtok élvezni, legközelebb soron kívül bocsátunk be benneteket.

Azzal a köpönyeges alak ismét eltűnt a túlvilági ajtó mögött. Tóth János egy kisebb, orrát lógató csoporttal együtt szállt be a liftbe, majd kisvártatva szomorúan bújt vissza a bőrébe. Az intenzív osztályon napokig szótlanul feküdt, a hihetetlen megmenekülését újságoló orvosok szavaira sem reagált. Egyesegedül a sárkányrepülés gondolata tudta felvidítani.

Az orosz hacker szenzációs felfedezése!

Vlagyimir Grisin orosz hacker szenzációs felfedezése az egész világot bejárta. A NASA szerverét feltörve Grisin az amerikaiak első holdutazása során készült titkos dokumentumokhoz jutott, melyeket közzétett weboldalán.

Az egyik klasszifikált irat szerint, amikor Neil Armstrongék kitűzték a Holdon az amerikai zászlót, egy palackra lettek figyelmesek. Mint kiderült, a palack egy levelet tartalmazott. Ezt a leszállás után a NASA központjában tüzetesen megvizsgálták.

A szakértők legnagyobb megrökönyödésére a szöveget magyarul fogalmazták. A 37 évig titokban tartott levél tartalmát Grisin jóvoltából most mindenki megismerheti.

Kerekes Aladár vagyok Budapestről, foglalkozásomra nézve bútorkészítő kisiparos. Tízévi házasság után megelégettem feleségem mindennapos megjegyzéseit, hogy milyen egy tehetségtelen alak vagyok, aki konyhabútorok

készítésén kívül semmihez sem ért, és nem is viszi semmire az életben. Bezzeg az ismerőseink és a barátaink már hol tartanak: kocsis, ház, ami kell. Szeretem a feleségem, de ami sok, az sok.

Elhatároztam, hogy bebizonyítom, én is érek annyit, mint a sarki zöldséges vagy az unokatestvérem, akiből jól menő fogász lett. Vásároltam néhány szakkönyvet, és beiratkoztam az esti gimnáziumba is. Hétfévenként pedig a műhelyben barkácsolni kezdtem. Eleinte csak rakétamodelleket, de amikor aztán ezek már tökéletesen működtek, nekiálltam az igazinak is. Másfél év kitartó munkával megépítettem a Hétvezér I-et. A szakfanderrel és a megfelelő üzemanyaggal akadt egy kis gondom, de végül az oroszoktól be tudtam szerezni libamájért és Fa szappanért cserébe.

1968. augusztus 17-én este, a születésnapomon azt mondtam a feleségemnek, hogy bent felejtettem valamit a műhelyben, megöleltem lányomat, Ilust, majd izgatottan, ám elszántan elindultam otthonról.

Kevéssel éjjél előtt begyűjtöttem a rakétát, és megkezdtem a visszaszámolást. Félelmetes, egyben csodálatos érzés volt elhagyni a Földet, s vele együtt Pestlőrincet és a feleségemet is. Mire a Holdra értem, nagyjából el is fogyott az egyik magammal hozott füstölt sonka. A paradicsomból már hamarabb kifogytam.

Most, ahogy ezeket a sorokat írom, az oxigénkészletem is fogyóban. Itt hagyom ezt az üzenetet tanulságul az utókornak, majd pár perc múlva újra kilövöm magam az ismeretlenbe.

Mariskám, látod, mégiscsak nagyon messzire jutottam! Lehetnél volna kicsit elnézőbb.

Merényi Krisztián

Jobb lopni, mint nem lopni

Kinn hagyom az utcán az ötmillió kocsit. Amíg nincs új kérő és teremgarázs, addig jól van az ott. Mondjuk a tizenegyediknek elég lepusztult része. Cascóm van, így hát gond nincs.

Megszólal a kaputelefon, dörmögő hangot hallok, leszaladok, de senki. A gyerekeknek nincs ilyen mély hangjuk. Szarom le. Másnap, amint elindulok, látom, hogy két szürke arcú kapucnis matat a parkoló autók körül.

Tököm se tudja, erre hány napra – mondjuk, kettőre –, nem megyek haza. Meló után a rokonhoz. Külföldre

utaztak. Macskavigyázás, viráglocsolás, ja, és vagy öt perc vicsorgás, miután megégetem a farkam a zuhanyrózsából kilövellő forró vízzel.

Másnap este, mondom, kiugrom a nőmhöz, vigasztalni kell, korai klimax vagy mi. A járgányhoz lépek, egy autó mellém fékezi magát. A minap látott két szürke pofa. Kérdi az egyik: „Merre van itt benzinkút?” Elmagarázom szépen, ahogy jó anyám tanított, majd kulcsot be a zárba. Nem nyílik. Újra, de most sem... Hoppá!!! Megfúrták! A sebességváltó-szoknya

feltépve az összebarmolt váltó körül. Lopni akartak... Az enyémet... Ellopni! Telefonálok. Barátnő, anyám, biztosító, rendőrök, ebben a sorrendben.

Létramagas, kalácsarcú újonc száll ki a rendőrautóból. Ránézésre köze sincs a bűnüldözéshez. Ezeket most helyezték rá a *kisügyre*, az én ügyemre. Gyurmabogár-mozgású társa a kocsim körül szaglászlik. Köszönni elfelejt, egyből a lényegre tér. Úgy érzem magam, mintha előjáték nélkül kúrnának seggbe.

Kérdi a kalácsarcú:

– Ön szerint mennyi a kár? Mit írjunk be?

– Fogalmam sincs, nem értek hozzá, de a karosszéria...

– Legyen mondjuk ötvenezer.

– De hát a fényezés, a zár... majdnem félmillió.

– Nincs jelentősége, formalitás.

A gyurmabogárnak mondom:

– Nem nyúltam semmihez, tudja, az ujjenyomatok!

Olyan pofát vág, mintha mélységesen megsérteném. Legyint egy kurtát. Folytatom:

– És láttam két gyanús alakot, felcsengettek hozzám, autóval megálltak, figyelhették...

De az önbelelkesedéstől nem veszem észre, hogy már rég nincsenek mellettem.

Indítják autójukat. A gyurmabogár kiszól az ablakon, hogy várják, ne

menjek sehová, amíg nem jönnek a technikus kollégák.

Jó két óra múlva beszólok telefonon, hogy legalább a kabátomért hadd ugorjak be. Rövid válasz: „Már elindultak!”

Hamarosan a kocsim elé gördül egy doboz formájú autó. Civil ruhás, dinamikus húsember ugrik ki belőle. Bemutatkozás után úgy húzza vissza a kezét, mintha szarba nyúlt volna. Behajol az autóba. Arca szerelmetese válik, elérékenyülten mondja:

– Jaj, ez a fiú... ő tette... Furfangos egy fazon, félméteres fogókkal szokta kiiktatni a váltózárát...

Színtelen hangon:

– Megzavarhatták.

Valamivel lelkesebben:

– Tíz perc kellett volna még neki, hogy elkösse! Két éve mozog a környéken.

Majd hozzám:

– Ne hagyja itt a kocsit! Hallja? Ha visszajön, akkor...

– Nem fognak járőrözni?

– Ugyan, minek? Millió az egyhez, hogy elkapjuk! Jöjjön, felvesszük a jegyzőkönyvet. Marha nagy mákja van!

Miután letudjuk a formaságokat, beül az autóba. Elköszönök tőle, ő tőlem nem. Feltárcsázza ismerősét. Ahogy elindul, a lehajtott ablakán át még hallom: „Pedig gyönyörűen kibontotta! Kevés kellett volna... nem kezdő a srác, nem ám...”

Prózácska egy versről

(B. I. kisasszony)

Bó száz méter gurulás után jut eszembe az *üzenet*, vagyis hogy küldhetnél műanyag katonákat. Nem nekem, a Zsoltinak! Én azokat nem tudom használni. Ja, és Zsolti édesanyja panaszkodott, hogy eltörött az ócska, régi fésű. Azt is küldhetnél. Na és még cipőt, meleg alsót. Persze csak ha marad rá pénzed. Sejtheted, az sem nekem, hm, az öregnek kell. Igen... igen, a Zsolti nagyapjának.

Említettem már, hogy vasgolyó vagyok? Vagy mégsem? Ezt teszi a tömör, belső mozgásra képtelen vasintelligencia. Hasznavehetetlen *képességem*, nem úgy, mint a vasakaratom.

A kertet csak az ablakon keresztül láttam. Messziről elég silány, telis-tele meddő gyümölcsfákkal.

Még három év, és elcserélnek, Zsolti mondta, hogy ha betölti a tizenkettőt, szabadon csereberélhet. Engem egy DVD-re akar. Hogy milyenre? Mintha mondta volna, de nem méltóztatik az eszembe jutni.

A helyedben nem vágyódnék ide. Igaz, a karácsonyfájuk magas, de elég gyér. Nem... nem azért, mert hullnak

a tűlevelei, hanem a kopott díszektől. Remélem, Zsolti jövőre kap valami döngös golyócsajt, és akkor majd begurít minket a fa alá. Mindkettőnket ideoda, egyszer csak összekoccanunk, és akkor végre lesznek kisgolyóink.

Álmában mindenkinek kezet csókoltam. Hamarosan elhagyom ezt a házat, az ajtóresen fogok kigördülni. Zsoltit sajnálom itt hagyni, bár úgyszólván túladna rajtam előbb-utóbb. Nem várom meg a karácsonyt. Csapágygolyókat találhatok az úton, mondjuk elég ütődött banda, örökös agyrázkódás az életük. És ha leesik valamelyik autóbomból egy bombázó golyócsaj, azt rögtön... Vagy mégsem? Randa nyavalyákat lehet kapni tőlük. Véghez kell vinnem a küldetésem. Nincs... nincs helye a szentimentalizmusnak.

Szóval eredetileg nem vagyok golyó. Kémkedés a feladatom. Eltakarom a látszatot. Elviselhetetlen így élni, ezért is megyek. Miután csendben távozom, saját magam eltüntetésével eltüntetem a bűnt magát.

Holnaptól ellenállás nélkül gurulok.

Nagy Ella Bernadette

Invázió

Történt egyszer, hogy nagyon elszaporodtak a hangyák X. városban. Minden-
evők voltak. Az emberek csak bosszankodtak, sehogy sem tudtak megszaba-
dulni tőlük. Használtak különféle rovarirtókat, ölték halomra őket, de néhány
napnál hosszabb ideig nem tudták távol tartani őket a lakásoktól, majd mind
újabbak jöttek, és egyre több mindent megdézsmáltak.

Az embereknek segítettek a pókok is, igyekeztek minél több hálót szőni.
Már egészen kitapasztalták, milyenre kell szőni a hálót ahhoz, hogy ezek a
parányi lények fennakadjanak rajta. Dolgoztak a pókok is szorgalmasan, egyre
jobban elhíztak, ám a hangyák csak nem hagyták abba a város ostromlását.
Nem zavarta őket az sem, hogy állandóan ölik családjukat. „Vagyunk elegen”
– mondták. Így aztán tele lett hangyával a kenyér, a leves, a méz, majd egy idő
után a ruhásszekrény is, és még a szappant is megkóstolták.

Az egyik lakásban – ahol amúgy állatvédők laknak, de mégis megpróbáltak
megszabadulni a hangyáktól – arra gondoltak, hogy fel kellene használni őket
valamire, mert eddig csak kárt okoztak mindenkinek. Ez már több a soknál –
mondták. Valahogyan hasznot kellene húzni belőlük. De hogyan? – tanakodtak.

Míg egy napon egy dokumentumfilmet vetítettek a tévében. Mutatták, aho-
gyan a csimpánzok jó étvággal csemegéznek a hangyabolyokból. „Hát ez az!”
– kiáltottak fel azok, akik látták a műsort. Szólunk a majmoknak, hogy jöjjenek
hozzánk, mert itt van mit enni.

Két nap múlva jött is egy majomcsalád (apuka, anyuka és két gyerek), egyelő-
re csak ennyien jöttek, próbára – mondták. Be is csengettek az állatvédőkhöz.

– Mi vagyunk a majmok. Hallottuk, hogy itt sok a hangya.

– Tessék befáradni – mondta a komornyik. – A csomagjaikat beviszem a
vendégszobába.

– Nincsenek csomagjaink – mondta a majomapuka, az anyuka meg hozzá-
tette: – Csak néhány speciális pálcikát hoztunk, amivel a hangyákat könnyeb-
ben előhalászhatjuk.

– Tehát evőpálcikák. Honnan jöttek? Ázsiából? – érdeklődött a komornyik,
ám a majmok nem válaszoltak, hanem rögtön keresgélni kezdték a hangyákat.

– Nem kell keresni. Mindenhol vannak – szólta ismét a komornyik. – De ta-
lán kezdjék a kenyérral – és előhozta a kenyereskosarat a kamrából. Csak úgy
nyüzsögtek benne a hangyák. – Ha elfogynak, ajánlhatom a pékséget, itt van
nem messze tőlünk – mutatott az ablak irányába.

– Itt a kenyérben laknak a hangyák? – méltatlankodott a kicsi majom.
– Nálunk saját házaik vannak, a hangyabolyok! Onnan könnyebb is kihalászni
őket.

– Megnyugtathatom önöket, hogy nemcsak a kenyérben vannak. Itt van
például a méz. Nézzék csak! Remélem, szeretik a mézet. Van leves is – és már
nyúlt is volna a hűtőszekrénybe, hogy elővegye, mikor a lánymajom a pálcikát
a kezében tartva megszólalt:

– A kenyérből nem tudjuk a megszokott módszerrel kiszedni a hangyákat. Nem baj, ha összeszurkáljuk?

– Ó, nem, dehogy. Ha gondolják, előbb belemárthatják a mézbe a pálcikát, és akkor jobban ráragadnak a hangyák. Meg is ehetik az egész kenyeret.

– Nem. Nem szeretjük – felelték kórusban.

A komornyik közben észrevette, hogy a falakon is mászkálnak hangyák.

– Magukra hagyom önöket. Egy óra múlva visszajövök. Jó munkát!

A majmok szorgalmasan nekiláttak a „munkának”. Eleinte csak ízlelgették a hangyákat. Ezeknek egy kicsit más ízük volt, mint amihez hozzászoktak, mert ezek barna hangyák voltak.

– Hát, gyerekek – mondta az apuka –, tudjátok, hogy én nem vagyok rászista, de szerintem hülyeség volt beengedni az országba ennyi barna hangyát. Nem is tudom, honnan jöhettek.

– Ezeket nem is engedték be – válaszolt az anyuka. Ezek „feketén jöttek”.

– És átfestették magukat barnára? – poénkodott a kis majom. Majd szó nélkül folytatták a munkát. Nemsokára megérkezett a komornyik.

– Na, hogy megy?

– Nehezen – felelt az apuka. – Telefonálnom kell. – Erősítést kell hívnom. Megoldható lenne a szállás még néhány majomcsalád számára?

– Ó, hát persze. Szólok is a polgármesternek. Ugyanis az egész város tele van hangyával, igazán elkelne a segítség.

Így is történt, jöttek is a majomcsaládok buszokkal és személygépkocsikkal. A végén már alig találtak parkolóhelyet, és a forgalmat is megzavarták. Az emberek bosszankodtak, hogy minek kellett ennyi majmot hívni a városba, de aztán nyugtatgatták egymást, hogy valószínűleg ez az egyetlen megoldás a hangyák ellen. Bizonyos lakásokban vendégszobákat alakítottak ki a majmok elszállásolására. Szerencsére ők nagyon igénytelenek, megelégedtek a hangyákkal és néhány gyümölcessel, valamint azzal, hogy nem kell belepótolniuk a közkölségbe. Amúgy bármit fogyaszthattak kedvükre, cserébe, ha már ilyen szorgalmasan segítenek a hangyák irtásában.

Érdekes módon egy napon hirtelen megszűntek a hangyák, legalábbis nem mutatkoztak többet. Állítólag azért, mert felmérgeződtek, hogy eddig csak ölték őket meg a vérüket szívták, de most már eszik is őket, és ez már több a soknál! Lehet, hogy elköltöztek egy másik városba, gondolták az emberek.

A majmok is látták, hogy nincs már több munka számukra, és apránként elhagyták a várost, hazautaztak. Sokan kérdezték később a város lakóit, hogyan tudtak végleg megszabadulni a hangyáktól, amire az volt a válasz: „Vendégmunkásokat alkalmaztunk.” Mások meg háborogtak, hogy így sosem fog megszűnni a munkanélküliség, ha ilyen sok vendégmunkást alkalmaznak a helybeliek helyett.

– Mi nem szeretjük a hangyákat – hangzott mindig az egyhangú válasz. És a városka lakói boldogan éltek stb.

[Epilógus]

Hazatért az a majomcsalád is, amelyik az állatvédőknél segített a hangyák kiirtásában. Kis pihenés után rögtön hozzáláttak az ebédhez. Csendben maj-

szolgáltak, de nem hangyákat, hanem valami egyebet... A csendet az apuka törte meg:

– Nem is volt olyan rossz ízük ezeknek a barna hangyáknak...

(Ez azonban csak mese. A valóságban nem ilyen egyszerű mindez. Megtörténhet, hogy az a sok majom adandó alkalommal nem kap mind vízumot...)

Prágai Noémi

Örökmécs

Milyen jó újra itt.

Itt, ahol a gyermekkor ártatlan varázsa ma is megpihen még a szüette padok között.

A falakról az aranykeretbe foglalt szentek éppúgy mosolyognak le rám, mint rég, amikor még láttam az orgona sípjain angyalokat ülni, mikor még álom és valóság oly tisztán keveredtek.

Ezek a falak, gyertyák és szobrok elkísértek első lépéseimtől fogva, hozzátartoztak a vasárnapok naplementéinek ízéhez, egykor hatalmasak, titokzatosak voltak.

Azután a templomig vezető utak egyre gyakrabban vezettek máshová, ismeretlen vidékekre, ki, az életbe – és a tömjénfüst s a gyertyák kormos lángjai elmaradtak a távolból felsejlő harangzúgásban.

És ahogy mind messzebbre merészkedtem a szenteltvízes medencék oltalmából, mind többet tudtam meg a világról – és a csodák kongva, csörömpölve hulltak alá az elhagyott áhítatban.

Felnőttem.

Mégis, időről időre akartam látni, érezni a rendíthetetlen örökkévalóságot, az egekbe magasló keresztfát,

szobrokat, kelyheket, a talán csak a mennyekben végződő, hatalmas boltozatú, tág teret, míg egy nap elég bátorságot gyűjtöttem, hogy ismét az Úr színe elé járuljak.

Várakozó csodálattal léptem be a – mára egészen közönségesre zsugorodott – nagykapun, s csöppentem gyermeki emlékeim félhomályos rejtékhelyére.

Az első csalódást a hatalmas szentek okozták.

Kopottak lettek, és az én emlékeim magaslatairól igencsak közönségesen alacsonyra szálltak – akár meg is érinthettem volna őket, akár csak a nálamnál alig magasabb keresztet.

De mert amúgy szemre más semmi sem változott, hagytam elragadni magam a régi énekek, régi misék egyre ott keringő hangulatától, még az sem igen ronthatott a dolgon, hogy az egyik freskóról átszellemülten mosolygó Szent József arca hosszában kettérepedt, és egyik dicső szeme helyén a vakolat alól kikacsintó téglát viselt.

Nem, addigra már úsztam visszanyert ártatlanságomban, körülöleltek a hűs falak, meg-megreccsenve me-

séltek nekem az évszázados deszkák s az orgonaszó.

Elkezdődött a mise.

A valaha zengő hangú, öreg plébánost egy fiatal váltotta fel – s mikrofonba beszélt.

Lehangoló volt kissé, de igyekeztem felülemelkedni eme világi problémákon.

Még akkor is úgy éreztem, hogy immár a legjobb úton haladok a megdicsőülés felé, amikor felfedeztem, hogy a mostani gyertyák bizony nem kormoznak.

Nem is, mert ábrándozón táncoló lángjukat mára villanyégőkre cserélték, ami a szemembe világító óriásreflektorok nélkül is eléggé illúzióromboló felismerés volt...

De nem baj. Az üdvösség boldog útjáról nem fog holmi technikai haladás letaszítani, hisz a templom amúgy a régi.

A régi az oltár, a misekehely, a térdeplők, a szószék – szinte minden

a helyén van még. A régi a hit, az álmodozó csend, és a régi az oltár árnyékában megbújó, végtelenül és bölcsen pislákoló örökmécs is.

Véget ért a mise, s a harangzúgással olyan könnyedén lebegtem kifelé a templom mégiscsak halhatatlan világából, olyan szárnyalóan magasan, hogy onnan volt csak igazán fájdalmas a zuhanás.

Kifelé menet gyermekkorom nagykis kapuja mögött a falon egy csúfosan mezítelen kapcsolószekrény rántott le a földre.

Hófehér kapcsolói ráviczorogtak a frissen megtalált örökkévalóságra, és felirataikkal, azzal a néhány kegyetlen szóval, pozdorjává zúzták a sok leporelt álmot.

Hogy:

„Harangzúgás indul-leáll.”

Vagy:

„Gyertyafény fel-le.”

És az utolsó:

„Örökmécs be-ki.”

Talált tárgyak osztálya

– Csak dobja oda a sarokba! – mondta az iktató kisasszony –, majd egyszer a helyére kerül.

– Hogyne, a szeméttelre – vihogott a raktárosfiú.

Hatalmas döndüléssel vágták be mögötte az ajtót, sötét, nyirkos csend ereszkedett rá.

Először bátortalanul megköszörülte a torkát.

Semmi.

Köhintett egy aprót.

Valami megmoccan a sarokban, de különben semmi.

Nagyot sóhajtott és remegő hangon megkérdezte:

– Kérem szépen... Elnézést kérek... de van itt valaki?

Pusmogás minden irányból. A feneketlen sötétség lassan félhomályos sötétséggé hígult, és mintha itt-ott mozgolódott volna.

– Kérem... Hmmm – krákogott egyet –, én így félek. Tudniuk kell, hogy igen ijedős vagyok. A háborúban egyszer...

Valaki közbeordított:

– Odakinn háború van? – kérdezte a durva hang.

Megkönnyebbült. Nincs egyedül.

– Nem, kérem, odakinn nincs háború. Ez még régen történt...

– Kár – mondta csalódottan a durva hang.

– Mi kár?

– Hogy nincs háború.

– De amikor egyszer a háborúban...

– Azt majd elmesélheti később – szakították félbe többen is. – Mi friss hírekre vágyunk.

Elgondolkodott. Krákogott egyet.

– Mi az, talán megfázott? – kérdezte a durva hang.

– Feltételezem – mondta ő –, odakinn ugyanis esik.

Erre zúgolódás támadt.

– Esik? Bámulatos! Meséljen még róla!

– A háborúról? – kérdezte reménykedve.

– Dehogy. Az esőről!

– Aha – mondta némileg meglepődve. – Hát, kérem, az úgy volt, hogy ma reggel sötét felhők takarták el a napot.

– Szenzációs – hüledeztek a többiek.

Erre kicsit bátrabban folytatta.

– És dörgött is! – tette hozzá büszkén.

Áhítatos morajlás.

– És egyszer csak a gazdám előhúzott az esernyőtartóból – régi családi emlék, még a háború előtről... Szóval sétálni vitt, mert kilátásban volt, hogy esetleg esni fog.

– És aztán esett? – kérdezte valaki sóvárogva.

– Ó, hogyan kérem, mi az hogy! Csak úgy szakadt az eső!

– Ön egészen biztos ebben? – kérdezte egy bizonytalan, nyikorgó hangocska.

– Természetesen, hiszen ez a szakmám. Esernyő vagyok.

– Persze, majd elfelejtettem. Tudja, mi, egérfogók, nem sokat értünk az ilyesmihez.

– Megértem – biccentett az esernyő.

– És pocsolyák is voltak? – kérdezte egy fél pár sárga gumicsizma.

– Hogyne, kész árvíz van odakinn!

– Lenyűgöző! – zúgták a többiek.

– Meséljen még!

– Az esőről?

– Arról. Meg a napról.

– Kérem, ma a napot nem lehetett látni.

– Nem arról a napról. A mai napról. Tudja, hogy hétfő van-e, meg milyen hónap és ilyesmik.

– Értem. És esetleg a háborúról?

– Arról majd később.

– Kérem, ma péntek van. És november.

– Hihetetlen. Már november! Mondjuk gondoltam, mert sok a fél pár kesztyű mostanában. Tudja, ilyenkor nagyon elszaporodnak.

Erre szipogás támadt a sarokban.

– Én igazán nem tehetek róla. Pedig milyen gyönyörű volt a párom, ha látták volna! Finom bőrkesztyű! És így elválni!

– Önök hogyan kerültek ide? – kérdezte az esernyő.

Erre mindenki egyszerre kezdett mesélni, végül a durva hang ragadta magához a szót.

– Velem fát hasogattak. Olyan élem volt ám! De egy napon a gazda megvadult. Fura dolgokat vagdostam aznap.

– Például?

– Például a gazdasszonyt.

Az esernyő kicsit távolabb húzódott, de azért megkérdezte.

– És aztán?

– Azután bevittek a rendőrségre.

– Egy fejszét? – ámult el az esernyő. – Talán odabenn önnel vágták a fát?

– Nem, kérem, tanúnak vittek.

– Kihallgatták?

– Kivizsgáltak, de ez majdnem ugyanaz. Azután idehoztak.

– És mikor viszik el? – kérdezte felvillanyozva az esernyő. Csak úgy csattogtak a küllői.

– Kérem, óvatosabban, minden csupa víz lesz!

– Bocsánat – nyugodott meg az esernyő. – De mikor viszik el?

Mindenki mélyen hallgatott. Végül az egérfogó felelt.

– Innen nem visznek el. Csak a személtrepre.

Súlyos csend ereszkedett rájuk.

– De engem elvesztettek – próbálkozott az esernyő –, nélkülem megázik a gazdám...

– Naiv! – mondta a fél pár kesztyű.

– Mind pótolhatóak vagyunk.

– De kérem – rökönödött meg az esernyő. – Ezt a hangot kikérem magamnak! Nekem faragott cseresznyefa a nyelem!

– Nekem meg bársonyhuzatom van – recsegte egy száraz hangú szék.

– Nekem meg svéd acél a rugóm! – vinnyogta az egérfogó.

– Te csak hallgass! – torkollta le a kalap. – Mégiscsak nevetséges, egy egérfogó, akit elveszítettek! Nézd meg az esernyőt! Az legalább még érthető. De egy egérfogó!

– De én szolgálatteljesítés közben... – védekezett az egérfogó.

– Ah! – fölényeskedett a sétatálcá. – Hogyne, rám meg maga Napóleon támaszkodott! Elhallgass, balga gyermek! Kérdezzük meg inkább az új jövevényt.

Az esernyő meglepetten kihúzta magát.

– Hogyan, kérem? Engem?

– Igen, mondja el, hogyan került ide.

– Örömmel. Szóval az úgy volt, hogy esett. És amikor a gazdám felszállt a villamosra és leült, engem felakasztott a kapaszkodóra. És amikor leszállt, otffelejtett. Hiába himbálództam kétségbeesetten, egy öreg hölgynek még bele is akadtam a kontyába...

– Ön verekedett? – kérdezte a sétatálcá.

– Nem, kérem, csak hadonásztram. Véletlen volt.

– Az más.

– De kérem, az lehetetlen, hogy esetleg megkeresnek engem?...

– Verje ki a fejéből. Ön is felejtethető – mondta egy mankó.

– Gondolja?

– Tudom. Na hallja! Ha engem ide juttattak, fontolja csak meg! A gazdámnak fél lába volt, mégsem hiányzik neki!

– Fantasztikus – mondta az esernyő –, hogy az emberek mi mindent el nem veszítenek!

– Meghiszem azt – csattogta izgatottan egy műfogsor –, elképesztő dolgokat hagynak el. Egyszer hallottam, hogy valaki elveszítette az ártatlanságát!

– Ne vicceljen! – csodálkozott az esernyő. – És azt sem kereste senki?

– Nem hiszem. Vagy talán keresték önt?

– Nem, nem igazán – mondta az ártatlanság, és csendesesen beljebb húzódott egy régi, kopott játék mackó mögé.

Zsirai László

Rendes ember az asztalos

Haldokló sárga és piros levelek az álmos őszi utcán. Mozdulatlan autók sorfala előtt ballag Gézaváry a barátja kihízott, Bécsben vásárolt télikabátjában. Alkalmhoz öltözött. Szürke kabát a szürke ködben. Szabadságra mehetett a nap, egyetlen árva sugarát sem látni. Tántorogva ballag Gézaváry, de ki törődik vele, hogy tizenöt éves csizmája nyomja a lábát és a bal szárának cipzára szétnyílik. Évek óta tervezi, hogy új csizmát vásárol a télre, aztán ez a terve terv is marad rendszeresen. A nyomor rendszere öleli a lehetőségek hazájában. Nem csupán az anyagi nélkülözésé, a szabadság szellemi bezárultságának nyomora is.

Egykedvűen és megszokásból nyitja ki a naponta huszonnégy órát várakozó telefonfülke ajtaját. A készülék tetején árválkodó mini pálinkásüveg is a nyomorról beszél. Leemeli a rózsaszín kagylót, miközben a másik kezével húsz forintot dob a nyílásba. Fejből nyomkodja be a számokat a billentyűzetbe, és a rádió átszűrődő híreit hallgatva várakozik.

– Halló! – veszi fel a kagylót a hívott.

– Weissmanfréd – mondja köszönés helyett Gézaváry.

– Az meg ki? – hallatszik a kérdés a vonal túlsó végéről.

– Gézaváry. Csak tudod, mióta egy német vadász „Waldmannscheil” köszönését nem tudták megjegyezni az egyik vadásztársaságnál, és így viszonzták, hogy Wiessmanfréd, azóta átvettem ezt a formát. Visszahívnál, ha irodalmilag képes vagy valami biztatót mondani, Kun Pista?

– Én képes volnék, de nem történik szinte semmi, mert ami történik, az is a semmivel egyenlő.

– Mi a helyzet a folyóiratok frontján?

– Tegnap jártam az Írók Boltjában. A nyári számokat lehet kapni. Az egyik közölte egy novellámat, azóta sem fizették ki. A többiek meg sem köszönik a kéziratot.

– Pályázat?

– Figyeltem, de azt sem írták ki, amelyiken tavalyelőtt nyertünk százezer körüli összeget. Nevezési díjas pályázatok vannak, röhejes díjakkal. Zömmel amatőröknek. Ha így megy tovább, nekünk is érdemes volna visszafejldni amatőrré.

– Könyvkiadók?

– Nem válaszolnak. Ahol megjelent négy könyvem, az a kiadó júniusban indult és szeptemberben ment tönkre. Honoráriumot nem fizetett, de megengedte, hogy példányonként kétezer forintért vásárolhassak a saját könyveimből. Húsz példányt vettem, de kértem kedvezményt, s egy hét alatt el is adtam, illetve elajándékoztam a haveroknak.

– Ez a profizmus? Van értelme itt másnak lenni, mint analfabétának?

– Áruházi rabszolgának például, vagy árulhatsz kozmetikumokat is.

– A minisztérium főosztályvezetője javasolta, hogy regisztráltassam magamat a szakági szakszervezetbe, és pályázzak az alapítványnál, meg főleg keressek kiadót magamnak, s ez javítani fog az életkörülményeim.

– Én találtam kiadót, javítottam is az életkörülményeimen azzal, hogy megvehettem a könyveimet. A szakszervezetben tagdíjat kell fizetni. Szerencsés esetben kaphatsz ötezer forint segílyt, ha jó fiú leszel, de azt sem havonta, hanem évente, vagy ritkábban. Az alapítványnál sem rúghatsz labdába, ha nincs ismerősöd a zsűriben, bár egy ismerős ott kevésnek bizonyul. Tehát, micsoda a micsodájukba?!

– És az író-olvasó találkozókkal mi a helyzet?

– Ezeket inkább nemíró-nemolvasó találkozóknak lehet nevezni. Néhány dilettáns felolvassa a műveit a közönség álnéven megjelenő haverjainak, aztán annyi. A lapok meg még be is számolnak róla, hogy mekkora kulturális élményt jelentett ez a különleges alkalom. Arról kevésbé számolnak be, hogy a könyvtárak egy igazi művészt alig tudnak megfizetni, legfeljebb évente egyszer-kétszer. Program pedig azért legalább tíz kell egy évben. Van rá igény, a tíz dilettánsból legalább nyolc megtölti a kistermet a haverjaival, aztán jól elvannak, s ki lehet pipálni...

– Akkor mit kellene tenni?

– Mit? Fogalmam sincs. Én már éjjeliőr is voltam, rá is ment az egészségem.

– Most akkor mid van, ha egészséged nincsen? Feleséged, mi!?

– Az van. A doktoroktól fel is fordulhattam volna. A nejem szemének csillogó mosolya gyógyított ki a pánikbetegségből.

– Írok egy verset és jó esetben évek múlva közlik, aztán az érte kapott honoráriumából meg egyetlen ebédre telik. A lakótársaim és a barátaim pedig jól kiröhögnek, ha elárulom nekik.

– Ez van. Megyek hecsedlit eltenni.

– Akkor hát ingyom-bingyom!

– Tutáliber!

Gézaváry leemelte soványka szatyrát a fülke polcáról és ballagott tovább, előre a kutyaszaros úton, arccal a vasút felé. Még hogy jobboldaliak meg baloldaliak! – fortyant fel magában. Hülyeség! Féloldali ember nincsen, nem létezik, csak bedumálták maguknak. Bepillantott az egyik társasház üvegkapuján, s annak homályos tükrében szürke kabátos önmagát látta beleolvadni a ködbe. Látta, hogy mindkét oldala megvan. Még megvan, mert nem fogyott le teljesen a nélkülözéstől. Tartása görnyedt ugyan, néha érzi, hogy fáj a gerince, de ez a fájdalom annak a jele, hogy neki még van gerince. A kabát viszont piszkos lett a telefonfülkében. Jobbról is, meg balról is. Bicegve ballagott Gézaváry, szatyrában a kilós kenyérral. Másfél éve képtelen volt megoperáltatni lágycsérjét, mert időközönként felbukkanó összevisszaságban, hivatásszerűen olvasnia kellett különféle zsenik különféle témájú agymenéseit. Általában egyben voltak azonosak ezek a szerzők. Abban, hogy az általuk felgömbölyített pénzért a kiadók bármit hajlandóak voltak megjelentetni tőlük, de azért írásaik stílárís fésülgetésére felkérték Gézaváryt. Az ugyan utólagos szempont, de hátha mégis elolvassa valaki a könyvet, s nehogy túlzottan szó érje a ház elejét. Ám ez csak álca volt, hiszen az egész kiadási buliban egyetlen értékmérő jutott főszerephez, még csak nem is az olvasóktól remélt bevétel (az a legkevesebb), hanem az innen-onnan kiénekelte pénz. Gézaváry hetekig görnyedt a levonatok felett. Javította az ipszilonokat elipszilonokra és fordítva, egyeztette az alanyokat az állítmányokkal, s gyomláta a központosításokat, mint parlagfüvet a rózsakertben.

No persze, hiszen a rózsa csak szép, a parlagfű viszont kitermeli az allergiaellenes gyógyszerek fokozta gazdasági hasznot. Rózsakert? Hol van az már a szép nyaraival együtt... Most ködös, fullasztó, álmos ős van és haldokló falevelek és kussoló kutyaszar a járdán.

Sehol egy lélek.

Gézaváry bicegve ballagott és lassan. Arca beesett. Kezeletlen fogai miatt ritkán mert mosolyogni. Két éve elment ugyan a szakrendelőbe, állt is a szájszabész főorvos ajtaja előtt két órát tetőtől talpig stresszben leizzadva. Aztán négy órával hamarabb befejeződött a rendelés, a főorvos lelépett a hátsó ajtón. Gézaváry felháborodva ment haza akkor, és eltöprengett, hogy mi a francnak fizeti az egészségbiztosítási járulékot, ha tulajdonképpen Istenen múlik, hogy a betegség meggyógyul-e magától. Útközben bedobott egy húszast a templom perselyébe és a vegyesboltban vett egy mini üveg konyakot, kizárólag gyógykezelés céljából. Öblögetett vele. Egykori olvasószerkesztőjére gondolt, aki azért szédelgett a szerkesztőség folyosóin, mert a fogorvos annyit javasolt neki, hogy öblögesse a fogait konyakkal. De az nem köpte ki, befelé folyt el a drága nedű. Akkor a fokhagyma és egy doboz Algopyrin még segített megszabadulni a fájdalmaitól és a duzzanattól, meg az írás. Ahogyan írta élete regényét, meg is feledkezett a fájdalomról. Most pedig arca beesett. A mellényzsebében lévő pénztárcája is sovány, nem dagadt a kabát, mert senkinek sem kellett az a regény. A könyvesboltok polcai roskadoztak az idegen nevű és nyelvű szerzők csicsás könyveitől. Azokat nem nagyon vette senki... Hazai földön jonatánalmát és ne növényvédőszeres idegen paprikát! Ósdi, elavult jelszó. Egészség? Kutyaszar! Azt nektek, meg plázát, ahová utazhattok jó sokat, és cipelhetitek a nehéz szatyrokban a külföldi tejet meg a főtt kenyeret. Olcsón. Ha rátok nem rogy a raktáráruhá, vagy nem rogytok össze benne a fóbias félelmeitek nyomására, mert ott csak a rendész vizslató tekintete köszön, s pénztáros rabszolgák pergetik a számítógép agyát, miközben a vásárló szorgalmas hangyaként hordja az árut, a pénztáros pedig szorgalmas méhként gyűjtögeti a forintokat. Gézaváry inkább a családi garázsbolt eladóinak mosolyában fürdik, s beszélget velük, egy jót nevetgél, ami hasznosabb mindenfajta meditációnál.

Sehol egy lélek, tapasztalta Gézaváry hazafelé ballagtában. Hová lettek a munkanélküliek? Felötlött benne egy régebbi kép, amikor azt hitte, hogy mindenféle protekció nélkül lehet itt állást keríteni. Bevonatozott a Munkaügyi Központba, ahol meglepetésére szombati ünnepledolgozás lévén hatalmas csend fogadta. Egy recepciónál álló alkalmazott megkérdezte tőle, hogy mi járatban ette be ide a fene pont most. Gézaváry elmesélte, hogy tizenkét éve szabadfoglalkozású író, újságíró, irodalmi szerkesztő, de pont most, hogy egyedül maradt, ebből a tiszteletdíjnak becézett könyöradományból lehetetlen megélni. Még hogy író, költő, meg újságíró, meg irodalmi szerkesztő! Az mi? Gézaváry bízott a hivatalban. Biztosan ajánlanak majd számára jól fizető, de mindenféle különösebb megerőltetés nélkül elvégezhető munkát. Akkor még lágyéksérve sem volt, csak munkakedve, s azt sem tudta még, hogy e két jelenség fordítottan arányos.

– Magának való munkát nem tudunk adni – tárta szét kezét a hölgy. – Még pénz sem jár, mert az ápolás előtt nem volt elég munkaviszonya. Azért regisztráltatja magát?

– Igen – jelentette ki Gézaváry, elvégre az tetszeleg a cégtáblán odakint, hogy ez a munkaügy hivatala, s azért is vonatozott ide, mert remélte a remélhetlent. De később kiderült, hogy ebben a hivatalban csak munkaügy van, munka nincs. Egyébként is, ezek szerint az, amit harminc éven keresztül végzett, az nem munka. A művészet leminősítve. Az nem munka. Michelangelo vajon kisvállalkozásban végezte-e alkotótevékenységét, s milyen számlát adott a Medicieknek? Művészet? Ugyan! Hobbi... Még a vagyonőr is több elismerést kap. Persze, a gazdikák a szépen csaholó, farkukat örömmel csóváló kuttyákat etetik szívesen. Amelyik hivatástudatból óhajt ugatni s nem a betanított szöveget nyomja, az csontot nem kap. Művész? Eb ura fakó. Egyetlen hirdetés húzódott meg szerényen a hatalmas, falnyi hirdetőtáblán. Vágóhíd húsbontó szakmunkást keres. Társadalmi jelenségeket és depressziós sorsokat élve boncolónak még elmehetne a végzettsége révén, de a bárdot – mint egykor tornából felmentett – nem bírta volna rendszeresen felemelni. Egyébként is sajnálta az állatokat. Őt viszont szintén sajnálták.

– Hány óra? – hajolt át a pulton a hölgy.

– Tizenkettő – mondta Gézaváry, aki nemcsak jobban ismerte, hanem jobban is látta az órát.

– Ja, ma egyig vagyunk nyitva. Majdnem elküldtem. Ezeket a papírokat szíveskedjék kitölteni – tájékoztatta a hölgy, s egy csomó papírt tolt Gézaváry elé a pulton.

Gézaváry az üzemi ebédlőasztalhoz hasonlító alkalmatossághoz lépett, kihúzott egy faszéket, helyet foglalt a kongó előcsarnokban, és a nyomtatványok tanulmányozásába kezdett. Eltelt fél óra. A hivatalnokok egyre gyakrabban tűntek fel a kétszárnyú üvegajtó mögött, s egyre sűrűbben hallott egy érces férfihangot:

– Még tölti az úr! Még tölti...

Nem fogtok hamarabb lelépni – gondolta magában Gézaváry. A munka az munka, a munkaidő az munkaidő. Ha ezt a tűzoltóságilag is veszélyes mértékű papírfelhalmozást itt munkának is nevezik, egy biztos, a munkaidőt most be fogják tartani a hölgyek és az urak. Gézaváry felkelt a székről, erre fellélegeztek odabent, majd visszaült, mert nem fordított, s felkeltében észlelte, hogy az utolsó nyomtatvány hátulján is vannak még kérdések. Közben egy férfi lépett be a hivatalba. Hangosan veszekedett a hivatalnokkal, hogy beteg és csak egy hete van a felmondási idejéből, és dolgozni szeretne, mert éhen döglik a családja. A legális bankrablás biztosabb jövedelem – gondolta magában Gézaváry, miközben komótosan firkálgatott a kérdőívekre, aztán a férfi dühösen távozott. Minek jött ide egyáltalán? Azt gondolhatta tán, hogy itt gyógyítják a gyomorfekélyét? Itt még a nyomorfekélyét sem! Gézaváry a pulthoz lépett.

– Na végre! – súgta maga elé végtelenül udvariasan az elegáns öltönyt viselő hivatalnok, azzal a biztos tudattal a háta mögött, hogy amíg az embereknek nincs munkájuk, addig neki van, legalábbis addig, amíg az a párt van spiccen, amelyiknek pártfogoltjaként belebújhatott ebbe a nem éppen idegnyugtató állásba és az elegáns öltönyébe. Átvette Gézaváry papírjait. Szélesen és mélyet sóhajtván, mint a pályaudvar műsorközlője, egy szuszra, határozottan dalolta el az unos-untig ismert szöveget: – Ön regisztrált munkanélküli. Kedden reggel fél nyolckor általános tájékoztató a nagyteremben. Viszontlátásra! – búcsú-

zott, és azzal, mint aki jól végezte dolgát, bement az irodába. Gézaváry pedig magára maradt a hatalmas, kongó előcsarnokban. A mellékhelyiség ajtajára pillantott, de gondolta, hogy inkább majd a vasútállomáson megy ki. És gyors léptekkel kiment az épületből.

Sütött a nap. Munkahelyükről ebédidőben lelépő emberek rohángáltak körülötte az utcán. Intézték szigorúan magánteendőiket. Mire lakóhelyének állomásához érkezett a vonat, megtett vagy tíz kilométert, Gézaváry elhatározta, hogy egy frászt kel kedden fél hatkor, hogy meghallgassa a hivatali süketelést. Pénz úgysem jár, meg vonatjegyre sem nagyon telik. Feleslegesen ne sóhajtozzanak neki! Elvégre ő egy regisztrált munkanélküli, amit a hivatalban is tudnak, és lesírt róluk, mennyire sajnálják, és a nyakukat törik igyekezetükben, hogy segítsenek rajta. Majd csak akad valami haver, amelyik beszerzi valamelyik laphoz vagy könyvkiadóhoz.

Nem akadt. A körzeti családsegítősofőknél ketten is tüsténkedtek azért, hogy szakképesítésének megfelelő állást találjanak, ám egyik szerkesztőségtől sem érkezett válasz, mert nem szóke és nem pályakezdő és nem nő, hanem inkább összemegy. A sokat tapasztalt újságíró, irodalmár arról ismerszik meg, hogy görbe a háta a rengeteg írástól, s gondok halmaza kopasztja tarrá a fejét. Most itt ballag hazafelé, egy kiló kenyérral a szatrában, az őszben, és sehol egy lélek.

Mindenki dolgozni ment? Vagy már annyira nagy a jólét, hogy azt felesleges is, és a jó meleg lakásaikban a televíziók agyalágyult műsoraival közönséülve töltik az időt, meg a feleségüket vagy a szeretőjüket.

Ni csak! Az egyik garázs körül járkál valaki. Nézegeti a virágokat. Az asztalos, aki a rokkantosítási álmairól mesélt tavasszal. Aznap lopták el a frissen vizsgáztatott autóját. Azóta motorral jár az asztalos, s az író sokáig meg sem ismerte, hogy ki lehet az a bukósisakban bólintgató férfi. Pedig rendes embernek ismerte ezt az asztalost. Nyár végén is említette a boltban, amíg a többiek a söröket meg a pálinkás üvegeket szorongatták a kezeik között, hogy krumplit azt nem vesz, mert voltak otthon, s hoztak a palócfalusi kertből. Azzal húzott egyet az üdítő palackból.

– Kertészkedsz? – szólította meg a középkorú férfit. – Mit termelsz? Kövirózsát? Miért nem paprikát és paradicsomot? Szevasz!

– Szia! – nyújtotta a kezét az asztalos. – Azért nem, mert ezeket is kihúzkodták, el is vittek belőle.

– Igaz is. Minek etetnél másokat, amikor etetnek minket elegen a süket dumájukkal. Hogy állsz a rokkantnyugdíjjal? Végül is sikerült a hatvanhét százalék?

– Igen, hatvanhét százalékos vagyok, de nem végleg. Jövőre kell mennem felülvizsgálatra.

– Ugye, mennyivel könnyebb így, mint gerendákat cipelni!?

– Az biztos. Te? Szintén?

– Egy frászt. Én dolgozom. Jól is keresek a szerkesztésekkel. Négyszázetret tizenkét hónapra elosztva.

– A statisztálást nem próbáltad még? – kérdezte az asztalos. – Én azt csinálom. Forgasatokra járok. Benn voltam a Bacsó-filmben, meg Szabó István új filmjében. Nemsokára lesz a bemutató. Benne vagyok a Mónikában is a tévében.

– Én meg benne vagyok, nyakig... – Gézaváry úriember lévén nem mondta ki, hogy miben. – Nekem aztán mondhatod. Nincs tévém.

– Hogyhogy nincs?

– Amit anyám halála óta kerestem, az szinte mind a közjegyzőre ment, meg az illetékhivatalnak, és közműszámlákra meg adósságok törlesztésére. Egy darabig rokonok, barátok etettek. A tévét ki kellett dobni, mert a szerelő olyan hibát állapított meg, aminek a javítása többbe kerülne, mint az új tévé.

– Igaz is. Húszezerért már lehet kapni.

– Majd meglepem magamat eggyel.

– Karácsonyra.

– Vagy inkább húsvétra... Még sok kölcsönt kellene ledolgozni, meg élni is kellene valamiből addig.

– Meddig? Húsvétig?

– Nem. Pünkösdig, amíg visszafizeti az APEH a feleslegesen levont éves adóelőlegemet.

– Gyere be egy felesre! – keresgélte a garázkulcsot az asztalos a zsebében. Gézaváry meglepődött az ajánlaton, mert ugyan sejtette, hogy a garázsokban jelentős klubélet folyik, de az asztalos kezében még sörösüveget is ritkán látott.

– Vagy te nem iszol?

– Nem – jelentette ki Gézaváry. Közben a kutyával érkező nyugdíjas köszöntötte, aki szintén klubéletet folytatni igyekezett.

– Miért nem?

– Nyugodt életmód. Bekapok egy-egy nyugtatót és alszom. Ahhoz pedig nem szabad inni, ha valaki ragaszkodik ehhez a kurva élethez.

Elbúcsúzott alkalmi ismerőseitől. S ahogy átvágott a parkon, látta, hogy a vízvezeték-szerelő is a garázs felé kacsingat. Eszébe jutott édesanyja egykori jellemzése: Az asztalos az rendes ember, fiam.

Az. Hatvanhét százalékig?

Otthon bekapcsolta a rádiót. Politikusok beszéltek a jólétről meg a szociálisan rászorultak ellátásairól. Gézaváry is szokott pénzt adni a koldusoknak, a piaccgazdasági fejlődés biztos mutatóinak. Amikor az önkormányzatnál érdeklődött segélyről, javasolták, hogy inkább az ötvenszázalékos rokkantságit célozza meg. Nem célozta meg. Jólét van, meg különben is. Százzszázalékos novellákat írt, amiket szókimondó realitásuk miatt nem közöltek az ötvenszázalékos újságok. Elvégre a szerkesztők is tartottak a százalékolástól, s fogalmuk sem volt arról, hogy rendes ember az asztalos. Nem is érdekelte őket, mert rendes emberekről legeslegújabb korilag nem illet írni a lapokban.

Gézaváry este felhívta vidéken élő barátnőjét, akivel a sötét telefonfülkéből beszélgetve nagyon jól érezte magát. Talán nem is az volt számukra fontos, hogy jól érezzék magukat, hanem inkább az, hogy jól érezzék egymást. Nem zavarta őket senki. A jólétben csak Gézavárynak nem volt privát telefonja, ezért a telefonfülkét tekinthette annak, ahonnét nem telefonált más, mint ő. Előfizetési és készülékbérleti díjat nem fizetve.

– Az újságok nem közlik a cikkeimet, a folyóiratok alig fizetnek valamit a verseimért, novelláimért, kritikáimért, a könyvkiadók sorra befuccsólnak. Mit tegyek, Violetta?

– Interneten kellene árusítanod valami olyant, ami még nem volt. Ahhoz persze nem elég egy jófajta honlap, hanem az szükséges, hogy mások honlapján is jelen legyen a te hirdetésed, így minél többen megismerhetik a vállalkozói szolgáltatásodat – hangzott a jó szándékú tanács.

Igen, korszerű ötlet – gondolta Gézaváry. Később a barátaival közösen kezdtek töprengeni, hogy mi legyen az a kreatív kukac, ami még nem volt. Nem találtak ki semmit. Az már fel sem vetődött benne, hogy a fiókban lévő kéziratából olyan könyvet lehetne készíteni, amilyen még nem volt, hiszen maga írta, a téma és a címe is eredeti. Ám a könyv, mint hírlík, eladhatatlan.

Ebben a hitben szenvedett mindaddig, amíg meg nem látogatta Vénlaky Bálint, a neves író, aki harminc könyvét adta ki szerzőileg és adta el ezer-ezer példányban néhány ócska milliócskáért, s azok olvasói nem is találkoztak még a Gézaváry névvel, de Vénlakyt igen sokra becsülték, hiszen már vagy harminc könyvet olvastak tőle. Fel sem tűnt nekik, hogy ezekben a könyvekben senki nem javította ki az ipszilonokat elipszilonokra és fordítva, nem egyeztette az alanyokat az állítmányokkal, s nem gyomlálta ki a parlagfüvet a rózsakertből. Fel sem tűnt nekik, hogy Gézavárynak esetleg nem sokáig tart el az egy kiló kenyér. Viszont a fiókban maradó novellából azt sem tudhatják meg soha, hogy rendes ember az asztalos. Ugyan ki kíváncsi itt ma már a rendes emberekre? Vannak még rendes emberek egyáltalán, így többes számban, vagy csak egyedül az asztalos lenne az? Miből tudhatnák meg, hogy boldogabb emberre vidámabban süt a nap? Talán egyszer majd, ha visszatér a nap a szabadságról, s talál még boldog embert, de így hogyan is tűnne fel az álmos őszi utcán, amikor haldokló sárga és piros levelekre tapos a köd.

Kerekes Tamás

Bohémvilág Berlinben

„Olvastam egy szórakozott turista lapját, amelyen ez állt: **üdvözlöm Schaffhausenből, itt van Európa legnagyobb órája és a világ legpontosabb vízese.** Tyutyu”

Apró alakjával belesüppedt a páholyba, lábait viszont magasra feltette az előtte álló szék támlájára, miáltal láthatóvá vált a vörös király, amint a cipőjén egy lyukon mélabúsan kitekint, mint egy Héttoronyba börtönzött rab szultán. Mert esős időben Lajos egy kvart majort rakott a cipőbe talpbélésnek, és ma a vörös királyt arccal a föld felé helyezte el a sorrendben, és legalul. Vele fordult elő, hogy egész nap sántított, és mint Pola Negri kiderítette, renonsz volt a cipőjében. Nagyon megdöbbentünk egy este, ijedten, némán az ajtóra meredtünk, ahol megjelent Sir Lajos, aki költő volt. Akkor láttuk először. Pola Negri, aki szerette a rossz szóciceket mások rovására, azt mondta később, hogy a költő síri látvány volt. Valóban volt valami kísérteties Lajos debut-jében. Téli víz idején

teniszcipőben, patentharisnyásan, egy pepita lovaglónadrágban, gyermekre szabott, szűk és rövid ujjú kiskabátban, amely rátapadt kiszögellő csontjaira, és négynapos szakállában volt valami apostoli, mely félig szent, félig örült benyomását keltette bennünk. Külseje éhtífuszlól beszélt, kiváló modell lehetett volna egy tuberkulózis elleni propagandareklámhoz, arca üvegszerűen, haloványan átlátszó volt és soványsága egyenesen valóságos. Szó nélkül megette az utolsó fél vekni kenyeret, negyed kiló margarint, és eltulajdonította az utolsó csikket, csak ezután szólalt meg. – Sír Lajos vagyok, költő. Szeretnék aludni. – Miután kijelöltünk a számára egy helyet az asztalon, feje alá tett egy megfordított tányért és mély álomba merült. Másnap történt, hogy Elek Richárd, állás nélküli lángeész biciklin jött szembe velünk a Markgraffe Strassén. Az 1927-es berlini tél volt a leghidegebb abban az évszázadban Európában, az albérletben már tavaly be kellett volna fűteni, hogy az idén meleg legyen. Szédületes kezdeményezések fakadtak tettvagyunkból. Itt alakult meg az Új Színpad, amelyen a próbák alatt a szerző, a rendező és a színész rögtönzéseiből épült volna a darab, azaz a szerző a premier után írta volna meg a darabot.

A neves író tapétaragasztó-anyagot főz és spachtlizik. E nagyszerű artistaprodukciót comb közé szorított létrával űzi, egy lapos, fanyelű szerszám segítségével, célja a régi tapéta levakarása. Ezt minden kárpitos az emberben rejtőző alantas ösztönök következtében, bizonyos kéjjel csinálja: megsemmisíteni egy másik ember fáradságos munkáját. Ám a kárpitosipar legfontosabb része a villanykörtelopás. E tekintetben az öreg Herc (börtönviselt ember lévén) pehelysúlykező világrekorder a téren. A berlini szobalányok nagyon kedvesek és rendkívül kacérok. Egy ügyes kárpitosinas mindenféle előnyökhöz jut, libacombok és más jó falatok tekintetében. Legtöbbször ők maguk teszik meg a szerelmi ajánlatot egy falat sült csirke formájában. Ha az inas azt mondja, kell, kész a szerelem. Nem örökös, de nagy és őszinte, szép és komoly, rövid, de intenzív.

Este a kávéházban kissé részegek vagyunk. Félix teszi fel a kérdést: – Miért nem tudunk szép nyugodtan élni, kielégülés után kielégülést hajszolva. – Vízfej vagy – mondja Pola Negri. – Régi véleményem rólad, hogy egy szatócs lappang benned. Mit megalkudni? Hogy mondta Kolbrich, aki a világ legnagyobb embere: amit veszítünk kvantitásban, nyerjük minőségben... Érted? Ha kevesebb, ha küzdelmesebb is ez, de „ámulni lehet”, mint Ady mondaná Kolbrich helyében. Hát mit akarsz?

Az Erbanból átszüremlett a jazz és a cipők kopogása, a politikus mesteremberek a könyökükön aludtak, és én megkockáztattam a kérdést: – Hát mi lesz ennek a vége?

És egy hang, amely eddig nem szólalt meg, felkiáltott hirtelen. – **Fizetni** – Sir Lajos kiáltotta, aki költő volt.

(Rejtő Jenő életrajza alapján)

A honorárium

Azt mesélik (már tudniillik Ortega Y Gasset) – a történet hitelessége persze bizonytalan –, hogy amikor az író fél évszázados pályáját ünnepelték, az Élyséepalotában rendezett nagy estélyen minden nemzet követe megjelent, hogy köszöntse a nagy költőt. Ő a nagy fogadóteremben állt, szoborszerű, méltóságteljes pózban, a könyökét a kandalló peremén nyugtatta. Sorra elhaladtak a különböző országok képviselői az ünneplő közönség előtt, és köszöntötték a francia váteszt. Egy ajtónálló érces hangon jelentette be őket:

„Monsieur le Représentant de l'Angleterre!”, mire ő drámai tremolóval s égre emelt szemmel ezt felelte: „L'Angleterre! Ah, Shakespeare!” Az ajtónálló folytatta: „Monsieur le Représentant de l'Espagne!” Mire az író: „L'Espagne! Ah, Cervantes!” Az ajtónálló: „Monsieur le Représentant de l'Allemagne!” Ő pedig? „L'Allemagne! Ah, Goethe!”

Ekkor azonban egy apró termetű, tömzsi, bicegő emberkére került a sor. Felharsant az ajtónálló hangja: „Monsieur le Représentant de la Mésopotamie!”

Az író – mindedig rezzenéstelenül, magabiztosan állt ott – erre láthatóan elbizonytalanodott. A szeme egy türelmetlen pillantással jókora kört írt le, mint ha az egész világegyetemet fürkészve keresne valamit. Ám hamar jelét adta, hogy meglelte, amit keresett, és ismét ura lett a helyzetnek. S a korábbihoz hasonló patetikus hangon és semmivel sem kisebb meggyőződéssel így felelt a gömböc követnek: „La Mésopotamie! Ah, l'Humanité!”

*

Yersey. Angol fennhatóság alatt élő sziget, a La Manche csatorna területén. Anglia és Franciaország közt, ahonnan szabad szemmel látni a Whigt-szigeteket. Itt élt a romantika legnagyobb önkéntes emigránsa. A száműzött 14 évesen színdarabot írt, negyvenévesen a Francia Akadémia tagja, majd főrendi tag és száműzött. Én a vizigót valutareform után követtem a száműzetésbe, melyet egy voluntarista realistának, egy exhibicionista irrealistának tartott, de jelentősége vetekedett Aladdin csodalámpájának kikiáltási árával. A mester, Garibaldi barátja, alkotott egy tengerre néző kávéház teraszán, nagy művét kis híján húsz éve írta, benne szociológia, filozófia, történelem keveredett egy nagy, az emberiség jelenét és jövőjét is megidéző szerelmi szál segítségével, oly irodalmi vádirat volt, mely megdönthette volna III. Napóleon uralmát. Egy most érkező hajóról, napernyő alatt, két franciául beszélő, fiatal nő bámul ránk.

– Nézd azt a szakállas, öreg férfit. Azt a blőd, angol alakot. Hogy bámul és milyen suta.

Úgy érzem, otthon vagyunk. Dudák, kereplők, trombiták feleselnek a vijjogó sirályokkal. A mellékutcákból a hordárok most érkeznek vissza, a postahajót várják. A kávéház személyzete fehér szakácsruhában szolgál ki, a teret kifogott társzekerek, gyaloghintók övezik. Divatos volt a tejfröccs, az angolok inkább kalóriákat ettek, mint ételeket, az emigránsok spiritiszták voltak. Nekik lelkesedés kellett. Abban azonban nem volt hiány.

Irodalmi sikerek eddig is akadtak. Hisz a vállas, szakállas Mester már fiatalon Aranyliliom-díjat nyert, ha jól emlékszem, a toulouse-i Virágjátékokon, ahol virággal jutalmazták a legszebb költeményeket. 1862-t írtunk. Irreálisan vastag kéziratcsomó hever köztünk a kávéházi asztalon. Mellette bouillon (francia húsleves). A művészi kérdésekről beszélő örülteket és emigránsokat már elvitte a komphajó, szűkszavú, racionális börszakértők azonban bőven akadtak. A Sturm und Drang volt a témájuk. Én a halhatatlan Amour című austro-neo-subanarchista operakompozícióm színrevitelét vártam. Kissé unatkoztam. A postahajót vártuk. Tegnap tudtuk meg, hogy a marokkói szultán kiutasította Abd el Kadert, német bevándorló, marxista csoportok telepedtek meg Marylandban, és Lincoln hiába kísérelte meg a polgárháború elhárítását. Lényegében arra számítottam, hogy Franciaország Ausztria felett aratott győzelme után amnesztiát hirdet. A krími háborúnak is vége volt. Ám sehol egy király, mint 1822-ben, amikor az író 2000 frankos kegydíjat kapott. Befut a postahajó. Jön a küldönc.

Már kezében is az utalvány. A kiadó előlege.

Victor Hugo felugrik az összeget meglátván:

– Nyomorultak! – kiáltja, s ezt írja kéziratkötegetére, cím gyanánt.

Csík Mónika

A teremtés macsó koronája

Kis magyar férfitipológia

Hölgykörökben ismeretes egy *örökbecsű* axióma, mely szerint *szinte* minden férfi tehetséges valamilyen téren, legfeljebb az adott dologra a világon senki sem kíváncsi. Eme tény azonban nem riaszt vissza egyetlen távköpésben, bőfőgésben, célba vzelésben és ki tudja, még hányféle rettenetesen fontos és különleges tevékenységben jeleskedő hímet sem, hogy a rá jellemző adottsággal kérkedjék – napszaktól, helytől, a hallgatóság vallásától, nemétől, érdeklődési körétől (...) függetlenül! Ők képezik a tehetséges férfiak legnépesebb csoportját, vagyis ÁTLAGPASIK. Egy átlagpasiba minden átlagos helyen belébotolhatunk, melynek megvan az az előnye, hogy az időjárásról szerzett ismereteink bármikor bővízhetnek néhány újabb izgalmas adattal...

A következő csapat a zseniké. Ők az OKOSTOJÁSOK. Tudományos vagy technikai területeken domináló, szakbarbár, többnyire jelentéktelen külső jegyekkel megáldott hapsik kompániája ez, melynek tagjai oly mértékben híján vannak a nők számára roppantul fontos romantikának, mint egy fejlett nőstényvíziló a kecsességnek. Csöndes, elhagyatott, sötét zugokban bukkanhatnak a nyomukra a legelszántabb leányzók, kiket nem riaszt vissza a műszaki kütyük és a legkülönfélébb alkatrészek dús táptalaján burjánzó elektromos vezetékek áthatolhatatlannak tűnő dzsungelé...

A MŰVÉSZLELKEK kissé dekadens gondolkodásmódja, s az erre utaló külsőségek: ábrándos szempár, egyedi hajviselet, különöc öltözködési stílus, valamint a rajongás képességének birtoklása – mint kívánatos belső érték – rengeteg hölgyet nyugtáz le, bár a racionálisabb felfogásúakat többnyire csak átmeneti jelleggel... Egy *igazi* művészlelek szereti, ha elragadtatják. Ő az, kit egy kubista festmény-lenyomat, Mahler elveszettnek hitt, kézzel írott kottafecniye vagy néhány frissen lefordított haiku-versike szinte extatikus állapotba hozhat...

A LÓVÉHAJHÁSZOK egész lényéből árad a magabiztosság, mely oly mértékben stimulálja a nőneműek érzékszerveit, miként borimádóra hat egy palack jóféle Tokaji – szín, illat, íz és erő egyvelege. Ennél a csoportnál az anyagi téren szerzett siker kóros önbizalom-túltengést eredményez, egyszersmind annak a végső konklúzióknak a levonására ösztönzi valamennyiüket, hogy száz négyzetkilométeres körzeten belül ők a testi, lelki és szellemi abszolútumok, következésképpen a „legpartiképesebb” domináns hímek. Aprólékos gonddal megtervezett imidzsük elmaradhatatlan kelléke a megfelelően drága és költséges fenntartású szolgálati kocsi, amely jó esetben egzotikus külsejű sofőrrel egészül ki, valamint az ütés-, por-, víz- és hőálló mobiltelefon – vagyis *bunkofon* –, melyet kívánatos jól látható helyen (pl. nyakba akasztva) hordani, sőt a kávéházi asztalokhoz letelepedve a slusszskulccsal együtt ildomos az abroszra pakolni. S ha mindehhez még drágának és minőséginek *tűnő*, bár előnytelen szabású öltöny, valamint kilónyi fuksz is társul – máris kész a hölgyeket álmatlan éjszákba taszító úriember prototípusa!

Az ERŐ-MERŐK képezik a tehetséges férfiak utolsó alaptípusát. A tekintélyt parancsoló izomtömegek mellett a vagányságra és magas fájdalomküszöbre utaló tetoválások arzenáljáról, illetve a kabátzsebből kikandikáló fitness-bérletről ismerhető fel minden Erő-merő, akár egy elhagyatott sikátor homályában is... Talán ez az egyetlen férfitípus, melynek tagjai még véletlenül sem tapétnának ki Populáris Pamela plakátjaival a hálószobáik falát. Rájuk reggelente az Isteni Arnold egész alakos képe mosolyog a fehérjekoncentrátumot tartalmazó konyhai tégelyek közül...

A fent említett, és minden nőnemű lény által jól ismert öt östípus mellett az egyedfejlődés folyamán szinte észrevétlenül alakult ki a tehetséges férfiak különleges alfaja: a BICSKANYITOGATÓ BALKÁNI MACSÓ, a továbbiakban BBM. A közelmúltban több oknyomozó tanulmány látott napvilágot e szokatlan jelenséggel kapcsolatban. A témával foglalkozó kutatók minden tudományos lehetőséget megvizsgálva – egybehangzóan arra a végkövetkeztetésre jutottak, hogy feltehetőleg különleges környezeti feltételek által előidézett bizarr genetikai mutáció végterméke ez az evolúciós kuriózum. Egy, a Balkánon őshonos alfajról van tehát szó, melynek egyedei zömmel az említett félsziget területén tenyésznek, de a szélrózsa minden irányából érkeztek visszajelzések, melyek a BBM váratlan felbukkanásáról tudósítanak.

Hogyan ismerhető fel egy igazi BBM? Első pillantásra is könnyen megkülönböztethető a tehetséges férfiak alaptípusaitól, ugyanis egyetlen rájuk jellemző ismertetőjeggel sem rendelkezik. Öltözködését tekintve rendkívül igényes. Valódi *macsó*! Esetében gyakran találkozunk a bőrdzseki-tréningnadrág-makkoscipő ízléses kombinációjával, melyhez ötletes kiegészítőként vidám, tarka ing dukál. Miként egy zenész hangszer híján csak félemler, a BBM is esetlen és sebezhető

figura lenne a tenyerében lapuló bicska nélkül, mely vagányságot és magabiztosságot hivatott szimbolizálni. Egy igazi bicskanyitogató *soha, semmilyen* körülmények között nem indul el *sehová* a bököje nélkül, mellyel a legkisebb vélt vagy valós sérelem okán revánsot vehet. Emellett igazi sportrajongó! A foci iránti rokonszenvét hajviseletének kialakításakor is érvényre juttatja: stílusos Bundesliga-frizura formájában, ezenkívül a sportfogadó-irodák lelkes látogatója és támogatója.

A munkával szemben támasztott *passzív rezisztencia* híve, tehát szisztematikusan kerül minden olyan helyzetet, ahol a megerőltető fizikai tevékenység legkisebb veszélye is fennáll. Előszeretettel sütteti a hasát a Legközkedveltebb Vendéglátóipari Létesítmény (nevezzük egyszerűen kocsmának) egy-egy kényelmes sarokpadján, s kedves fajtársai körében kivirulva és felbátorodva, rendkívül nagy és okos dolgokról képes társalogni. Cimborái őszinte csodálatában tobzódva olyan szavakat foglal mondatba játszi könnyedséggel, mint: LÁTVÁNYPÉKSÉG¹ meg ORGANIZMUS².

Macsónk legfőbb erénye az állhatatosság. Olyan szelíd kitartással képes sorban állni a munkánélküli segélyért, mintha a jó magaviseletre külön felárat fizetnének.

Eme tulajdonságát a párválasztás terén is kamatoztatja, ugyanis csüggedés nélkül képes kutatni a tökéletes társ után. Élete asszonya csakis az a nő lehet, aki hitvestársi szeretetből hajlandó a férjeura *helyett* is elvégezni minden háztartási feladatot, az utódnevelés nyűgeit is vidáman magára vállalja, sőt kényelmes és barátságos otthont tud teremteni. Otthont, ahová a ház ura az egész napos fárasztó munkakerülést követően örömmel tér meg, kedvenc karosszékebe süpped, majd hondurasi, kubai, tádzsikisztáni és üzbegisztáni szappanoperák vitriolos varázsától megigézve várja, hogy csiszolódjon, fényesedjen az elméje, tisztuljon a látásmódja, tökéletesedjen a világképe, és a többórás, mozdulatlan egy helyben való ülés hatására, alulról befulladjanak a bolhái...

Ha egy szemfüles riporter mikrofon elé tudna citálni egy igazi balkáni macsót, és a mellének szegezne a kérdést, hogyan tudná jellemezni önmagát egy mondatban, valami hasonló választ kapna:

– Jellemezni önmagam? Sehogy! Attól még meghívhatnál egy sörre...

¹ Komám, a házasság egy rohadt látványpékség!

² A feleségemnek szex után soha nincs organizmusa!

Korpa Tamás

Bornemissza Péter lázáлма Huszt várában

Ürdüng praktikái nyakamat vagdossák
hullafolt-felhőn túl van-e még egy ország?
szél kele most majd elzuhan és mászik
kézen fogva járjuk a feltámadásig
dárdahegyen mára bevérzett a hangszál
óntorkú estén szoprán hangon szólj rám:
gubbinói farkas Ferenc kezét tépte
ott csüng azon most is kripta-kelepcébe
szegény Janus kacag medve-tappancs nyomja
mérges fúria száll mandulafa-lombra
téblábolunk tétlen erős várunk dőlsz-e
repedezik lassan Kelemenné körme
Valentinom hű társ táncolj be a sor(s)ba
lábszáraid felkapdossa
esztergomi portya
düledékeidnek bor csorog szájából
fűrészpör lesz csupán a holnapi mából
villamos csengőnek rozsdás torka lettem
bársonykabátomban ezredvégi Pesten
Ürdüng pusztaságon viola mezőben
üvegszilánk-vágta alkony-lepedőben
ágyban temetőben lelem meg halálom
siralmas énnékem tőled mégis válnom.

Moldvában járt a Kaszás

*Lérem, lérem¹ utolérem!
Száz kutyával összetépem!
(Moldvai népdal)*

Kert tetején lókoponyák
odvas szemén füst lobog át:
pata-zörgős lesz az éjjel...
csutakos vihart szór széjjel...
Mássz pajtásom gerendára!
Felkopott a Holdnak álla:
bölény bődít, ördög szarva
a felhőkbe fűzve-varrva!
Kasza üget, hódol a rét,
fák törzse bevérzett hétrét!
Köddel leszek összekötve:
száraz szalma ézes rögbe...
Ordas tépte kérget rágok,
csonttá fagynak a virágok
zúg a szél! Forró gyeheña
csapásain körmét húzza!
Szél sózza, vagy megpörkölje!
Róka-szemű éj ne fődje!
Dördül bé s állkapcsa bömböl
tépott hús lóg gerincedből!
(a zúzmarát izzadt holtak
homlokán az ég kopogtat)
Utána futnék, bár messze
jár már gyilkos kaszahegye:
Lérem, lérem, utolérem!
Száz kutyával összetépem!
Mért nem szabad utolérem?
Sárkánytövis ég szívében...

¹ lére (csángó) -sógor

Ezra Pound-nak mondd meg kérlek

Ezra Pound-nak mondd meg kérlek

Kant ússza át az Al-Dunát

jakobson-i titkosrendőr

interpretál megállj kiált!

konfesszió: konfesszorok

ujjbegye a földben ropog

a vádlott megszólal de hát

az éji vándorok dalát

a harmadnapja nem eszek

tézispontja rágja meg

labirintus-tégla-omlás

törökülésben hullámmzás

csak szeptemberi átirat

ami minket is átitat:

Goethe a kordbársony éjből

egy cérnát nyakára kötött

nyugat-keleti Dívánon

függ még ma is ég s föld között

Radnóti a föld alatt is

dörzsöli agancsa nyomát

nem tudhatom nem tudhatom

tűzparancsok mint lövik át

míg Hölderlin toronyablak

függönyébe beleszédül

és Edgar Poe Bacchus vállán

hollótollal írni készül

bekormozódott a tükör

papírsárkányt harap a Nap

Charon részeg ősz fejével

evezővel a vízbe csap

mondd meg kérlek Ezra Pound-nak

Kant ússza át az Al-Dunát:

és a szatír a sarokban

ketrecbe zárja önmagát.

Lacza Éva

Malacka pályakezdése

(Regényrészlet)

Szinopszis. A szerző dokumentumok, kutatási anyagok felhasználásával fiktív regényt ír, amely (cseh)szlovákiai magyar térfélen – különböző társadalmi közegben és földrajzi helyen – játszódik. Témája a „sárga épület” körül forog. Az épület, s ami benne rejlik, az Intézmény egy tömegtájékoztatási intézmény. Ennek a közel 80 esztendejét mutatná be a regény mind felül-, mind alulnézetből. A fejezetek nem időrendi sorrendben követik egymást, de mindenképpen összefüggenek.

Rövid életrajz. Születtem Gömör vadregényes táján, a Sajó menti Pelsőc községben, 1951. szeptember 11-én egy olyan paraszti világba, amely nem volt igazán elmaradott sem gazdaságilag, sem kulturálisan, mégis elbotozta leendő értelmiségijeit, akik más tájakon próbálták szerencsét. Apám is felpakolta kis családját, s így kerültem én egyévesen, alig hat évvel a háború után, Pozsony városába, annak is egy külvárosi lakótelepére, ahonnan a belvárosi magyar iskolába bizony nagyon nehézkes volt a beutazás, főleg az ötvenes évek végén, a hatvanas évek elején. A távolság több mint tíz kilométer volt, amit nekünk, gyerekeknek gyakran gyalog kellett megtennünk, mert a közlekedés sokszor leállt. Úgy gyalogoltunk, akár a tanyasi gyerekek. Ugyanennek az iskolának a gimnáziumában érettségiztem 1970-ben, s mivel helyszűke miatt nem vettek fel az egyetemre, az akkor még Csehszlovák Rádió Magyar Adásánál kaptam állást, és szerkesztőként, riporterként itt dolgoztam, itt töltöttem el az életemet mostanáig, s lehet, hogy a négy év múlva bekövetkező nyugdíjazásom is itt ér. De addig sok minden történhet.

Levelező diákként a pozsonyi Komenský Egyetem történelem-filozófia szakán csaknem négy évig tanultam, de abbahagytam, mert nem volt rá időm. Sokat dolgoztam, számos cikket megírtam a pozsonyi lapokba, de kötetem (Dusík Éva név alatt) csak 1985-ben jelent meg a pozsonyi Madách Kiadónál *Viszonzatlan hűség* címmel. Ezt követően sokáig csak a létfenntartást biztosító munkával tudtam foglalkozni, mígnem az egyik kiadó ösztönzésére, nagyon rövid idő alatt megírtam egy interjúkötetet, amelynek első része tavaly jelent meg a dunaszerdahelyi NAP Kiadónál *Jelek a porban* címmel, s ebben az évben talán a második kötet is napvilágot lát.

Az ötvenes évek közepe felé haladt a naptár. A háborút, a pincét, az éhezést lassan kezdtek elfelejteni az emberek, mert nem szerettek rá még gondolni sem, ha nem kellett. Pedig a közös gazdaságok nem működtek, az úgynevezett kulákokat taccsra tették, s bizony sokszor még a padlást is lesöpörték, ha a beszolgáltatandó mezőgazdasági javakról volt szó. Minden és mindenki mindenhol „fel volt jegyezve”.

T. András rokonai egyszer „létszámon felül” suttyomban szereztek egy malacocskát, amelyet elkülönítve tartottak **nem a nagyobbik ólban, hanem mögötte, a kicsiben**, ahová nem nagyon lehetett belátni, úgy el volt dugva az a hely. A malacka kicsi volt és gyenge. Először tejen **nevelték**, de bizony néhány napig fosott az ebadta, farkincája bánatában kiegyenesedve lógott, akár egy kis darab szárítókötél. Úgy látszott, nem éri meg a holnapot, pedig milyen jó kolbászt lehetett volna belőle készíteni egy esztendő múltán! Kint hűvös volt még, ezért a gazdasszony gyakran benézett hozzá, mert sajnálta, s az is előfordult, hogy egy ócska pokrócba bugyolálva az ölébe fektette, s testével melegítette, vagy este titokban beopta a konyhába, s ott melengette egy darabig, **mondhatni dajkálta, talán ha teje lett volna, meg is szoptatja**. Malacka ilyenkor behunyta a szemét, s nagyon vékony hangon csak ennyit mondott: rőf, rőf.

A válságos napok után azonban kezdett magához térni, már megismerte a gazdasszonyt, a gyerekeket, akik gyakran bejártak hozzá a hátát vakargatni vagy csak játszani a közelében. Már nemcsak tejet kapott, hanem finom moslékot is, amelyet a gazdaasszony nagy elővigyázatossággal kevergetett egy kiszolgált fazékban. Először tejből áztatva a kenyérmaradékot, később kevert hozzá egy kis korpát és testmelegre langyította, nehogy megfájduljon tőle malacka hasa, mert ha megbetegszik, oda a dugiszalonna meg a zsír.

Malacka figyelt. Szeme okos volt, néha merengve bámult az ólajtón túlra. Vágyakozott valamerre, érezte, benne több van, mint az átlagban. S ez igaz is volt.

A postás hórihorgas ember volt, egyenruhában járt, oldalán mi más is lóghatott, mint egy nagy postástáska, amely főleg T. Istvánék gyermekeinek a fantáziáját mozgatta meg. Hej, ha egyszer belekotorhatnának abba a hatalmas barna bőrtáskába! Vajon mi minden lehet benne? Csak levelek? Újságok, pénz, vagy valami más is? Vágyuk sohasem teljesült, mert közben felnőttek, a postánál új táskák jöttek divatba, a postás is elhunyt hirtelen, és ősi magyar szokás szerint a táskát és a biciklijét is mellé temették. No de ne vágjunk a dolgok elébe!

A községben az ötvenes évek közepén csak néhányan nem beszéltek tájszó-lással: a borbély, az orvos meg a postás. Ez feltűnt malackának, akinek nagyon tetszett, hogy nem mondják olyan csúnya palóc á-val azt, hogy madár, meg azt, hogy malacka. Pontosabban nem mondják úgy, mint a falubeli parasztok általában, mint a gazda is, hogy madar, hanem szépen, „pestiesen” ejtik ki az á-t, mint a Kossuth Rádió bemondói. Tudniillik malacka tudta, hogyan beszélnek ők, a bemondók, mert ha délről fúj a szél, akkor egészen kiválóan hallhatta az adást. Kivált a hírek érdekelték, az, hogy lesz-e háború, mert tudta, a háborúban kevés az élelem, s olyankor még arra sincs idő, hogy a malac meghízzon, rögtön levágják, mert ha nagyon éhesek az emberek, nem várhatnak egy évig, amíg a malacból disznó lesz. Egyébként malackát nem rettentette meg a disz-

nóvá válás tudata, mert érezte, vele más fog történni, őt másra predesztinálta sorsa, képességei.

Szóval hallgatta ő is a Kossuth Rádiót, annál is inkább, mivel a gazda, T. István apját, a háborút, a Don-kanyart megjárt veterán T. Számel bácsit is a hírek érdekelték. Kizárólag a hírek. Ez malackának is feltűnt. Az öreg kellemes időben állandóan kint matatott az udvaron, vagy a gangon üldögélve sodorgatta magának a cigarettát, olykor a ház mögötti színben kotorászott, talán a tegnapi napot keresve, de amint meghallotta a bemondók selymes hangját, azt, hogy „*híreket mondunk*”, csapot-papot otthagya rohant be a nyári konyhába, még jobban meghangosította a bizony gyakran recsegő rádiót, és hallgatta, mi újság a nagyvilágban. Malacka először nem értette, hogy miért teszi ezt. Később, amikor néhány elejtett szóból megtudta, hogy T. Számel bácsi veterán katona és majdnem elesett a fronton, mindent megértett, nevezetesen azt, hogy T. Számel bácsi jó előre tudni szeretné, háborús veszély fenyeget-e megint, kell-e gyertyát, gyufát, olajat venni a boltban, be kell-e ismét készíteni a kamrába a tartalékot lisztből, zsírból, szalonnából és egyébektől.

Malacka e felismerés nyomán humánus eszmék csíráit vélte kisarjadni lelkében.

A hórihorgas postás intelligens ember volt, ő olvasta el a magányosan élő öregek leveleit, ő töltötte ki a hivatalos nyomtatványokat, s ami meglepő, őt még a kutyák is szerették. Lobogó szürke nadrágját – amelynek egyik szárát a kerékpár miatt csíptetővel fogta össze – nagyon nagy tiszteletben tartották a község kutyái. Ezt malacka is jól tudta, bár nem értett a kutyák nyelvén.

A postás mindig sietett, ami nem esett nehezére, hiszen kerékpáron közlekedett, bár a falu kaptatóin tolnia kellett a bringát. Egyébként ilyenkor is gyorsan haladt, mert igen hosszú lába volt neki, amellyel hatalmasakat tudott lépni. Úgy jött, mint a szélvész, szürke malaclopója – amely szintén kincstári volt, s amelyet hűvösebb időkben viselt – lobogott utána a szélben. Malacka sokszor azt gondolta, egyszer felkapja egy hirtelen jött vihar, s mint a gyerekek sárkányá, fölropül az égit. A postás mindig ugyanazon az útvonalon közlekedett, s mindenki, akihez aznap betért, hozzá igazíthatta volna az óráját, ha lett volna a háború után, mert, ugye, erre is áthaladt a front. T. Számel bácsiékhoz – ha dolga akadt náluk – pontban 12 óra 03 perckor toppant be, az öreg bánatára mindig a legnagyobb hírhallgatás közepette. Hogy ezt hogy csinálta, malacka sem tudott rájönni, de tény, hogy amikor a rádióban véget ért a déli harangszó, s malacka kettőt rőfögött az ebéd után, már csapódott is be a kapu, s már hallotta is a postás lépteit.

Egy szép napon azonban történt valami. A kézbesítő elkésett. Mint később kiderült, a helyi vasúti csomópontra nem érkezett meg időben a postát szállító szerelvény, s ez okozta a nemkívánatos késedelmet. Ráadásul azon a napon valami hiba folytán a csomag- és levélszállítmány sem érkezett meg a központi elosztóhelyről, így a postás csak az Új Szó legfrissebb számát tudta széthordani. Az újság mindenkinek járt, mert a község minden szövetkezeti tagnak megrendelte felsőbb utasításra, mondván, a pártsajtót napjainkban kötelező olvasni. A parasztok jobb híján, meg főleg mivel ingyen volt, el is olvasták minden betűjét, pedig nem volt abban semmi. Malacka gyakran látta T. Számel bácsit, az öreg veteránt, amint valami zizegő dolgot tart maga előtt, s bámul

bele. Malacka azt is látta az ól deszkái mögül, hogy valami jelek, fekete bogarak láthatók azon a dolgon, amit nézni szoktak. Ugyan mi lehet az?

Nos, azon a napon, amikor a postás késésben volt, s csak az újság érkezett meg, az elveszett időt behozandó a bicikliről le sem szállva dobálta be a kapuk fölött az aznapi sajtót. Amikor T. István portájához ért, ott is általhajtotta az olvasnivalót a kapu fölött. Ekkor hirtelen szél támadt, s az újság lapjait szét-szórta a szélrózsa minden irányába. Egy újságlapot malackához is befújtt, pont azt, amelynek főcímében ez állt: *Jugoszlávia kommunistái Tito, a láncos kutya befolyása alatt*. Persze malacka ezt nem tudta, de figyelmét igencsak lekötötték a fehér papírlapon látható kisebb-nagyobb fekete bogarak. Ilyeneket látott ő már az ólajtó résein keresztülnézve a szemközti temető kerítésén is, csak az ott látható bogarak nagyobbak voltak. Érezte, itt valami titok van, amit meg kell fejtenie, vagy meg kell tanulnia okosan nézni ezeket a bogarakat, úgy, mint a gyerekek, akik gyakran bejárnak hozzá a hátát vakargatni. Igen, legközelebb el is rőfögi nekik, hogy magyarázzák már meg, mit jelentenek a fehér papírlapon ezek a fekete ákombákókok. Érzett magában annyi intelligenciát, hogy ő is értelmezni, vagy ahogy a gyerekek mondják, olvasni tudja a jeleket. Ormányával a vályú alá döfködte az újságlapot, hogy legyen miből tanulnia.

Eltelt néhány hét, malacka megvalósította tervét, s a gyerekek nagy csodálkozására már a temetőkapu fölötti felirat néhány betűjét is el tudta olvasni: *F ltá ad nk*, rőfögte egyre érthetőbben. No, még egy kicsit azért gyakorolni kell, mondták a gyerekek nevetve. S ő gyakorolt, a *Tito, a láncos kutya*-t már elég folyékonyan olvasta, de a *Lenin elvtárs* és a *gyerekek* sort sehogy sem tudta egybeolvasni. Mindig összekeverte a betűket, s csak nem haladt előre. Egyszer beléhasított a felismerés: „Biztosan diszlexiás vagyok. De akkor hogyan kellene olvasni tanulnom?” „Jó lenne egy pedagógiai szakkönyv”, gondolta. A legközelebbi hátvakarás alkalmával elő is hozakodott a gyerekeknek a kéréssel, hogy jó lenne, ha a járási könyvtárból kikölcsönöznének neki egy olyan szakkönyvet, amely a diszlexiával foglalkozik. Persze sejtette, hogy ezt a tanulási zavart még nem ismerte fel a pedagógia és a pszichológia, de reménykedett. S – mit ad isten! – a gyerekek megszerezték neki a *Diszlexia és egyéb tanulási zavarok* című könyvet, amelyet szovjet szerzőgárda írt, ám a fordítás kitűnő volt. Malacka két nap alatt elolvasta, s megnyugodott: mégsem diszlexiás. Az olvasás azonban továbbra sem ment neki. Végül rájött, hogy valószínűleg rövidlátó. A szakkönyv kicsi volt, ezért közel tartotta magához, s így két nap alatt megemésztett vagy háromszáz oldalt, míg az újság lepedőnyi nagyságú, amit távol kell tartani, ezért keveredtek össze a betűk.

Malacka jól haladt az olvasásban, a család, a község csodájára járt.

Jó lenne beírtni az iskolába – mondták a gyerekek.

Így is történt, de malacka nem bírta a lassú tempót, amikor a gyerekek még csak a *Pál utcai fiúk*-nál tartottak, ő már V. I. Lenin *Egy lépés előre, két lépés hátra* című munkáján is túl volt. Kezdte unni az iskolát, arra gondolt vágyakozva, hogy ő egyszer mikrofon elé ül és híreket olvas majd, úgy, mint a Kossuth Rádió bemondói. „Az ózdi acélművek dolgozói 116 százalékra teljesítették az előirányzott tervet. A munkában elől jártak az acélhengermű munkásai, élükön Pintér László elvtárral, aki már két esztendeje a munka hőse kitüntetés viselője. Az ózdi elvtársak által előállított jó minőségű acélt Kínába, a

Szoujetunióba szállítják majd, valamint egyes szállítmányok Csehszlovákiába, a Škoda Művekbe utaznak vonatszerelvényeken.” Tudta, a szöveg nem túl érdekes, de maga az aktus, maga az olvasás, az érzés, hogy őt bárki, mindenki hallhatja, az azért nem akármilyen! Malacka már a gondolatra is szinte elalélt. Ha egyszer ő olvashatna így, bármit! Egyébként elég jól olvasott már, szép tisztán artikulált; igaz, hogy volt egy kis angol akcentusa, mert a vér nem válik vízzé, ugye, hiszen ősei a cornwall-sertéstől származtak, de ezt le lehet győzni. Rózsaszínű orrocskája alig érezhető, leheletnyi nazális „színt” adott barna baritonjának, de ez egyáltalán nem volt zavaró, sőt, egyénivé tette a hangját. Minden rendben volt tehát, csak gyakorolni kellett. A tanítás és a délutáni tanulás után malacka kijárt az iskola melletti folyópartra, ahol egyedül lehetett, s nyugodtan mezengethette hangját. Nadrágja zsebéből előkötötte az aznapi Új Szót, s hangosan olvasta a híreket. Szigorú volt önmagához, az az egy biztos.

Lórol – Lóra!

Lovak, lovasok, lovagok

A Cédus Alapítvány kettős irodalmi pályázata

Lovak, lovasok, lovagok... témamegjelöléssel a Cédus Művészeti Alapítvány (Budapest) nyílt pályázatot hirdet:

a/ szövegek gyűjtésére a Napkút Kiadó lovas antológiájához; illetve

b/ lovas témájú szépirodalmi alkotások létrehozására a Napút folyóirat részére.

Ember és ló nagy múltú, életmódban, életstílusban, életeményekben is kultúrtörténeti jelentőségű együttélésére szeretnénk figyelmeztetni ilyen módon.

Műfaji megkötöttség nincs. A pályamunkák felső terjedelmi korlátja 36-40 ezer karakter. Gépelt vagy elektronikus változatban 2007. szeptember 1-jéig adhatók be.

Mindkét kategóriában 2007 karácsonyáig eredményt hirdetünk.

A/ LÓRÓL – Szöveggyűjtemény

Egyedi javaslatokat várunk olyan, 2000 előtt magyar nyelven megjelent írásokra (novella, vers, dráma, mese, esszé, vallomás, napló- és tanulmányrészlet, interjú), amelyek egy lovas témájú szöveggyűjteménybe illenének. A javaslattevő teljes nevén és elérhetőségét megadva fűzőn rövid személyes és/vagy szakmai indoklást a beküldött (vagy

legalábbis a lelőhely pontos adatait megadva azonosítható) idézethez. A szövegekből vagy szemelvényekből szakmai zsűri állít össze lovas szöveggyűjteményt a Cédus Művészeti Alapítvány elektronikus tárhelyén és várhatóan nyomtatásban is, feltüntetve a javaslatukkal közreműködők névsorát. A kötetbe válogatott szövegek felkutatóit a szerkesztőség lehetőségeihez mérten honorálja.

B/ LÓRA! – Eredeti alkotások

Nyomtatásban korábban közzé nem tett, a témába vágó eredeti művel vagy alkotói tervvel-ötlettel és műfordítással részt vehetnek rajta mindazok, akik magyar nyelven alkotnak. Bemutakozó levelet és a pályamunkák esetleges előzetes elektronikus közzétételéről tájékoztatást kérünk, valamint nevezési díjként igazolószelvényt a Napútra való egyévi előfizetésről. Az elfogadott művek közzétételét az alapítvány megbízásából a Napút folyóirat 2008. évi évfolyamában az alapítvány a létrehozott pályázati alaptól ösztönzi. Beküldhető novella, vers, dráma, mese, esszé, vallomás, napló- és tanulmányrészlet, interjú, összefüggésben a megadott témával. A Cédus Alapítvány nívódíjat ad.

A pályamunkákat a Cédus Művészeti Alapítvány címére postán (Budapest, 1014, Szentháromság tér 6. 3/14) vagy elektronikus úton (napkut@gmail.com) várjuk. Kérjük pályázatában jelölje meg, melyik alkategóriára nyújtja be munkáját.

Kutszegi Csaba

Titkosügynök pirszingfényben

Rövid életrajz. Kutszegi Csaba Budapesten született 1957-ben. Balettművésznek tanult, 1979–2006-ig a Magyar Állami Operaházban táncolt. Koreografált is, darabjait bemutatták az Új Színházban, az Erkel Színházban, az Operaházban és az Uránia Filmszínházban. Megtervezte a 2006-os film-szemlén bemutatott *Magyar pietà* című rövidfilm balettjeleneteit. Balettszínpadra írta az *Az ember tragédiáját*, amelyet 2000-ben mutatott be az Operaház.

1983-ban levelező tagozaton végzett a pesti bölcsészkar magyar–népművelés szakán. 1999 óta a Színház című folyóirat rovatszerkesztője. Publikál a Színházban, az Irodalmi Jelenben, a Pannon Tükörben, a Napútban, a Magyar Hírlapban és a Szabad Földben.

Regénye a 2007-es könyvhéten jelenik meg a PONT Kiadó gondozásában.

Szinopszis. A groteszk, abszurd humorú regény olyan világban játszódik, ahol mindenki ügynök. Az ügynökmúltját senki sem takargatja, hiszen az mindenkiről köztudott. A különböző ügyeket intéző ügynökök nem a múltjukkal, hanem az ügynökjelenükkel vannak elfoglalva, és az ügynökjövőjüket építgetik.

A több földi testben élő, gondolkodó és érző ügynökfőhős a karrierje érdekében mindenre képes. Befolyásos szeretőket tart, akiket szívesen átenged munkahelyi főügynökének, az előbbre jutásért átgázol mindenkin, kollégáitól gondolatokat és titkos jelentéseket lop el gátlástalanul. A cégnél betöltött pozíciójával elégedetlen. Többre vágyik. Mivel nem ért semmihez, és életében már számos alkalommal kudarcot vallott, rádöbben: egyetlen lehetősége a karrierre, hogy politikus lesz.

Az ügynökfőhős sokszor megundorodik önmagától. Olyankor művelt, erkölcsös énjét veszi elő, amely leginkább közvetlen munkahelyi kollégájában lakozik. Egyetlen normális emberi kapcsolatát Laura ügynöknővel tartja fenn, aki egy lakótelepi szupermarket egyszerű pénztárosnője.

Az ügynökhöst intrikák hatására kirúgják a munkahelyéről. Bár ott akarta hagyni a céget, elbocsátását úgy éli meg, mint a halálát. Közben nyakig benne van a pártszervezésben, de arra szakít időt, hogy főügynökét a kirúgásért bosszúból megölje.

Az ügynökfőhöst gyakran „meglátogatja” a vágyait és félelmeit megtettesítő ideális lény: a korszerű, csinos, jól képzett gyönyörű ügynök, a Köldöknő. A lány mindig szabadon hagyott köldökében pirszing ragyog. A több közlekedési baleset áldozataként éppen haldokló ügynökfőhős a regényben végig köztes állapotban van, és szeme előtt pereg élete filmje. A Köldöknő a végén megmenti (vagy megbünteti): visszahozza az életbe.

Reggelente furcsa neszezést hallok az agytekervényeimben. Lehet, mégis megkaptam az ügynökbetegséget. Régen az embereket gutaütés kerülgette, aztán túlhajtották magukat az ügyért, manapság pedig ügynökbetegek lesznek. Ez utóbbi gyorsan terjed, mint Boccaccio korában a pestis. Egy ügynök-termékbemutatón letüsszentem az előttem ülő topügynököt. Elnézést kérek, ennek ellenére haragosan néz rám. Bánt a dolog. A szünetben még egyszer bocsánatot kérek. Hogy oldjam a hangulatot, elsütök egy poént.

– Nem fertőz az ügynökbetegségem – mondom, és hahotázni kezdek.

A topügynök arcán döbbenet látszik. Majd – nyilván lassan esik le nála a tantusz – elneveti magát. Nem ugyanolyan harsány, kitörő jókedvvel, mint én. Van benne udvariaskodás is. De már nem haragos, hanem csodálkozva néz rám. Látom, zavarban van. Nem tudja, hogyan folytassa a beszélgetést. Megértem: a szellemes beszélőmre nem talál színvonalas riposztot. Úriember vagyok. A segítségére sietek: bemutatkozom, és előkapok egy névjegykártyát. Átadom.

– Ha bármilyen üzleti kérdésben szüksége van ránk, jómagam és cégem szívesen áll a rendelkezésére.

Elteszi a névjegyet. Fürkészőn, érdeklődve vizsgál. Előadok néhány újabb szóviccet. Aztán elegánsan, de határozottan elbúcsúzom.

– Megbocsát?

Magabiztosan elindulok a lazacos svédasztal felé.

Ilyen fogadásokon mindig kell lazacnak lennie. Ez a minimum. Azért jöttem el ide is, mert tudtam: lesz lazac. Gyorsan tányért szerzek. Megpróbálok a lazac közelébe férközni. Utálok a finomkodó, toporgó helyezkedést, amelyben mindenki igyekszik

a másikkal rém figyelmes lenni, közben értelmének minden észlelését a szendvicses tál megközelítésének cseles lehetőségei kötik le. Valóságos művészet jókor jó helyen lenni. A szendvicsekhez vezető út hossza mindig egyenes arányban áll a szendvicsek számával: ahogy fogy a távolság, fogy a kínálat mennyisége is. Odaérni és üres tálal találni elmondhatatlanul szar érzés. Előfordul az is, hogy utánpótlást hoznak, és a reménytelen helyzetben levők a szendvics harcban betöltött pozíciójuk révén egy csapásra a hierarchia csúcsára kerülnek. Ez mámorító érzés. Az ember mozgása olyankor lelassul, kényelmes lesz, esetleg nagyvonalúan előreenged valakit. Minden olyan megoldás kitűnő, amely türelmetlenebbé teszi a sorban hátrább állókat. Én ritkán hagyatkozom szerencsevárásra. Lehet, nincs bennem küldetéstudat vagy elegendő magabiztosság. Szerintem jobb az elején jó pozícióba kerülni, hátha nem lesz utánpótlás. Mindig vannak olyan ügynökök, akiknek biztos információjuk van az újabb adagok érkezéséről. Az sem ritka, hogy azt is tudják: a második hullámban színesebb, különlegesebb lesz a választék. Ez egyszerű ügynöki halandó számára felfoghatatlan. Ehhez minimum Zóvárnak kell lenni.

Nincs okom elégedetlenkedni. Jó pozícióból startolok. A célba érésem biztonságos. Alaposan megpakolom a tányéromat, és vidáman falatozom. Elégedetten gondolok a letüsszentett topmenedzserre is. Jól elrendeztem a galibát. Lehet, nemsokára megkeres egy jó ajánlattal. Nála van a névjegyem.

A neszezésre az agyamban azért figyelek. Olvastam: legtöbbször reggel nyolc és tíz között támad a *stroke*. Minden délelőtt alig várom, hogy el-

múljon tíz. Újabban kiszúrok vele: fél 11-kor ébrednek. Figyelni kell. Köztudott: a túlhajszoltság következménye gyakran agyvérzés. Nálam ezt így kell megfogalmazni: az elhanyagolt ügynökbetegség sokszor *stroke*-hoz vezet. Így mégis más. Igaz, a végeredmény igen hasonló.

Bizonyos jelek arra mutatnak, hogy a főügynökömnek nőgyei vannak. Iszonyatos belegondolni. Valami azt súgja nekem, hogy Zsóka és Antónia ügynökök a főügynök úrral kapcsolatban nem teljesen ártatlanok. Ez felfoghatatlan. A főügynök családcentrikus, három gyereke van. Boldog házasságban él, mélyen vallásos, minden vasárnap templomba jár. A felesége fiatal, tökéletes alakú, szép és értelmes. Összehasonlítva a Zsóka – Antónia ügynökkettőssel, a különbség szavakkal nem leírható. Mintha a törzsfejlődés más-más szakaszán mondott volna áment rájuk az intelligens teremtmény. A jóisten nevét ebben az ügyben nem vehetem a számba. Ő nem lett volna képes Széki Zsókát teremteni. Alig néhány ezer évvel az özőnvíz után?

Utált kollégám kikottyantja, hogy a főügynöknek mindig is voltak nőgyei. Szerinte a főügynök önbizalom-hiányos és személyiségzavaros. Skalpgyűjtéssel igyekszik kompenzálni. Egyes ügynökök szerint van néhány becses trófeája, mások szerint csak a neje skalpja lóghatna jogosan az övé. Azt mégsem tűzi ki az ügynök. A főügynök a könnyű ellenállás irányába nyomul. Kollégám szerint eddig csak egy ügynöknőt vett le a lábáról. Az sem volt túl nehéz préda. A történet hiteles. Maga az érintett, Széki ügynök számolt be büszkén a főügynök és közte lezajlott akcióról. Munkaidő után már csak ketten voltak

az emeleten. Széki ügynök kopogtatott a főügynök ajtaján.

– Mистер prezident, beléphetek az ovális irodába?

Miután megkapta az engedélyt, határozott léptekkel az íróasztalnak támaszkodó főnök elé sietett. Letérdelt, és az ovális iroda sugallta helyszellemnek megfelelő gyöngéd orális akcióba kezdett. A csúcsponton a főügynök az ég felé nézett, és lávaként tört elő belőle a mágikus kiáltás.

– Móóónika!

Szerepjátékról volt szó. A főügynöknek szüksége volt rá. Az akció után az ügynöknő a főügynök fülébe duruzsolta:

– Ilyen élményben egész ügynökmúltam alatt egyszer sem volt részem. Eddig nem hittem el, de most megbizonyosodtam róla: nemcsak a szülőcsatorna belső falán van G pont. Erős hatásra a szájpaddás közepén is meg tud jelenni. Persze ahhoz, hogy ez a transzferábilis csoda létrejöjjön, különleges ügynökre van szükség.

A későbbi orális találkozók alkalmával az egyszerre átélt csúcspont előtt Széki ügynök halk sikolyokat hallatott ütemesen. A praktikus lelemény lerövidítette a befejezésig csigatempóban vánszorgó percek sekély unalmát. Ráadásul elégedett, mennyei ábrázatot varázsolt az ég felé néző főügynök intelligens arcára. Egy ilyen eset után a főügynök is duruzsolt Széki ügynök fülébe:

– Régen zavarban voltam, és félszegen viselkedtem az ügynöknővel. Úgy látszik, későn érő típus vagyok. Úgy hat-nyolc éve, kábé mióta főügynök vagyok, sokkal könnyebben teremtek kapcsolatot a gyengébb nemhez tartozó ügynökökkel. Az ügynöknők is évről évre kedvesebbek velem. A világ nem változhatott ekkorát. Érzem, a kor haladtával én lettem más.

Érettebb, kívánatosabb és vonzóbb vagyok. Örökké hálás leszek neked, mert visszaadtad az önbizalmamat. Éltre keltetted ügynöknőket babonázó különleges varázserőmet.

Aztán bejött a képbe Antónia. Zsóka megnyugodva tapasztalta, hogy jól működik az egyszemélyes kontrollcsoport. A főügynök úr nem szélesíthette volna ki a megfigyeléseit, ha nem lett volna egy másik ügynöknő, akiben Széki ügynökhöz hasonlóan vándorútra kél a huncut kis G pont. Antónia rövid hangképző kurzuson vett részt, hogy a megfelelő tempóban előadott rövid sikolyokat teli szájjal is hitelesen tudja tolmácsolni.

Munkanapjaim egyhangúan telnek. Némi változatosságot hoz, hogy megjelent a folyosónkon egy fiatal ügynök. Amikor először meglátjuk, arra tippelünk, hogy ügynökrevizor érkezett. Vannak, akik isteni küldöttnek vélik. Furfangos Hermésznek, az utazó ügynökök, a kereskedő ügynökök és a tolvaj ügynökök istenének. Ez utóbbi révén a minden idők legtöbb hívével büszkélkedő isten megtisztelő címe illeti meg. Magabiztos. Befolyásos támogatói lehetnek. Nagyon is törekvő, kicsit se tehetséges. Szellemi színvonaláról elmondható: mélyen alulmúlja egy átlagos zászlóégető értelmi níveljét. Mindig fején találja a szöveget. Halálbiztosan el tudja dönteni, hogy ki mit csináljon, kinek mi a jó.

A bemutatkozást követő kézfogás után halkán, tagolt mondatokkal felvilágosít arról, mi lesz a dolga. Elmondja, mire van szüksége. Udvariasan kijelöli a határidejét, mikorra kell a jelentéseimet, valamint minden eddigi tevékenységem írásos dokumentációját átadnom neki. Lemezen. Hihetetlen. Pofátlanságánál jobban megdöbbsz, hogy udvariasan, egyet-

értően bólogatva, végighallgatom. Miért nem küldöm el a francba? Alig veszem észre: magamban mérlegelem, mennyi időre van szükségem, hogy a kívánságait teljesítsem.

A jelentéseimmel problémám van. Kíméletlen késztetést érzek, hogy mielőtt átadom, legalább magamban tisztázzam: melyik a sajátom, és melyik a más ügynöktől szerzett szellemi termék. Ha mindenki választ várna e kérdésre, az ország éveig csak szortírozna. Kétséges, rendet lehet-e teremteni a kölcsönvett, és utána rögtön sajátunknak tekintett gondolatok káoszában. Dekadens érzés kerít hatalmába. Ez a hideg tekintetű jövevény végezni fog velem. Sötét öltönyt és napszemüveget visel. Karcsú és korszerű. Mozdulatlanul fekszem előtte, mint a lóról lekopjázott páncélos lovas. Várom a nyakrészen át behatoló vasat. Remélem, halálom előtt megtudom legyőzőm nevét. Régen az ügynökvilágban még volt lovagiasság. Magammal szemben is tisztázhatnékam támad. Ki vagyok én? Többet érek, mint az ifjú ügynökkollégám? Ki ez a nyálas képű Fortinbras-Hermész ügynök?

Írom az *Alternatív energiahordozók* című jelentésemet. Kezem a klaviatúrán, fogalmazok. Ki-kinézek az ablakon, de az a panorama nem az én ablakomból nyílik, hanem az utált kollégáméból. A klaviatúra és az íróasztal sem olyan, mint az enyém. A kezem is jobban hasonlít a kollégáéra. Antónia sem csodálkozott, amikor az irodájában talált. Ő vagyok én?

Antónia ügynök elcipel egy rendezvényre. Azzal csábítgat, hogy állítja: nem szokványos ügynöktalálkozóról van szó. Termékbemutatóra szól a meghívó. A rendezője a város egyik felkapott dizájnere. A hosszú hajú,

angyalarcú fiatalember magabiztos és megközelíthetetlen. Ha valaki az ímélcímét kéri, foghegyről válaszolja: kérd el bárkitől, mindenki tudja. Értsd: aki nem tudja, az senki. Az angyalarcú ügynök igazgatói irodában bazsalyogva társalog. Másnap az utcán nem ismer meg. Ott már nincs szüksége rád. A termék, amit propagálnak, a hatásos ügynöktájékoztató. A rendezvény szokatlansága abból fakad, hogy ilyen terméket nem szoktak termékbemutatón bemutatni. Valóban: az ügynöktájékoztató nem fogvájóra feltűzött sajtükülönlegesség. Nem is plaza-center nevére keresztelt könnyű fehér rozé. Ettől eltekintve semmi törvénytelen nincs a gondolatban. Ha minden eladó, minden kínálható is. A munkáival az alkotóművészet és a kereskedelmi marketing határmezsgyéin szteppelő fiatal dizájnér az ügynöktájékoztató piacát igyekszik megkaparintani. Terve szerint gyorsan monopolizálná a tevékenységet. Ars poeticaként vallja: nincsen eladhatatlan termék, és nem létezik olyan hír, amelyikből ne lehetne országos szenzációt csinálni.

A rendezvény első részében elrettentő példaként demonstrálják a régi idők hatástalan ügynökbemutatóját. Fáradt, hatvanas ügynök köszönti az egybegyűlteket. A tandrámában a vendégek széksorai között alig lézeng néhány meghívott. A kopott ügynök megköszöni, hogy azért ennyien eljöttek. Elkezd hosszasan magáról beszélni. Elmondja, hogy életét a költészet és a komolyzene népszerűsítésének szenteli. Ma nagyon boldog, mert bejelentheti: hála a nagylelkű szponzoroknak, a jövő héten elkezdődik a *Jelentés és ügynökrítmus* című összművészeti fesztivál. Az előadásokra kortól és nemtől függetlenül elvárnak minden olyan ügynököt, aki a kultúra iránt érdeklődik. A jelenet ha-

tásos. Az utolsó bejelentés valósággal sokkolja a demonstráció közönségét. Nem kell külön magyarázatot fűzni hozzá, mindenki érti: ilyen elavult módszerekkel nem lehet eredményt elérni. Az ügynöktájékoztató témáját körültekintéssel kell megválasztani: kultúrával eleve jobb nem foglalkozni.

Ha valaki sikeres ügynökszervező akar lenni, foglalkozzon médiasztár és politikus ügynökök magánéletével. Jó a szakácskönyv, a bűnözés és a szex is. Maffiával a hírháttérben biztos sikerre lehet menni. A gondolatokat demonstrálendő, tényersapkás, félmeztelen rendőrnök szállják meg a termet. Pisztolytáskáikból alkoholmentes sört rántanak elő. Egyik-másikuk kacéran beleül néhány meglepett férfi ügynök ölébe. A vendégek sörrel itatása után kórusban balesetmentes vezetést kívánnak, majd menetoszlopba sorakoznak, és masírozva elhagyják a helyiséget. A jelenet végén már nem kétséges: a következő ügynöktájékoztató témája a bűnüldözés lesz. Rabruhás fegyencek csajkában babgulyást szervíroznak, desszertként medvecukorból készült gumibotot lehet szopogatni. A díszasztalhoz bevonul három magas rangú rendőrtiszt. Helyet foglalnak. A rangidős intésére gurulós kórházi ágyon betolják a közelmúlt nevezetes gyilkossági kísérletének élet-halál között lebegő áldozatát. A beteg anginás sokkot kap. Az orvosok divatos defibrillátorral küzdenek az életéért. A főrangú rangidős részletekre kiterjedő alaposággal elkezd ismertetni a bűneset lefolyásának izgalmas történetét.

Az első mondat hallatán leesik az állam: az áldozat a Batthyány téri metróállomáson a sínek közé esett. Előtte szóváltásba keveredett egy ismeretlen nőszeméllyel. Összenézünk Antóniá-

val. Cinkosan kacsint rám. Mutatóujját pajkosan az ajkamra helyezi.

– Csitt, csitt, buta fiú.

A főzсарu szemtanúk vallomása-ra hivatkozva elmondja: az áldozatot egy negyvenöt-ötven év körüli ügynök lökte a beérkező szerelvény elé. Ámulok: tömeghisztériát okozott a saját halálomról szóló, még le sem adott jelentésem. Kiszivárogtatták a tartalmát. Most mindenki a Batthyány téren akar leszámolni az ellenfelével. A feltételezett elkövető arcára húzott fekete sísapkát viselt. Készült róla személyleírás. Rendőrtiszti akadémia hallgatói özönlének be a helyiségbe. A vendégek fejére szemnél kivágott sísapkát húznak.

– Képzeljék el, hölgyeim és uraim, prédára lesve, mint lebegő rémalak bujkálnak a metróállomás oszlopai közt – folytatja a meglepően művelt főszerv.

A betegnek újra lesz pulzusa, a lezuhant vérnyomása is emelkedni kezd. A vendégek igen jól szórakoznak, csak néhányan hiányolják türelmetlenül a tejszínes kávé. Egyre kíváncsibb vagyok a sísapkás gyilkosra. Nem tudom, melyik jelentésemet fogják végül elfogadni. Lehet, hogy mégis a metrós verzió az igaz? Akármilyen lesz is a múltam, el kell fogadnom a döntést. A külső és belső parancsokat a legmostohább körülmények között is teljesíteni kell. Az másodlagos, hogy az ügynök ügynökiességi szempontoknak is megfelel-e. A legnagyobb cél e földi létben, ügynöknek maradni minden körülményben.

A rendőrfőnök átadja a szót egy fiatal szakértőnek, aki bejelenti: amerikai szoftver segítségével elemzik a személyleírásokat. A különleges program képes rá, hogy a sísapkát utólag lehámozza a fejről: a maszk külső domborolatai alapján felépíti a satyek alatt

rejtőző elkövető képmását. A szakértő megkéri a segítőköt, hogy hozzák be az így készült, óriásplakát méretű fantomképeket. Majd beszólítja a tehetséges, de inkább tévészereplésekkel kacérkodó fiatal színész ügynököt. Az előadóművész ismerteti a szavazás eredményét. A legszimpatikusabb fantomkép alapján megtalált elkövető egy évig külön cellát kap extra priccsele. Hazánk unióérettségét bizonyítja, hogy a legtöbb szavazatot nem kisebbséghez tartozó egyén kapja. Az amerikai szoftver a vallomások alapján öt, egymástól elütő arcképet készített. Kíváncsi vagyok az elkövetőre. Pedig azt sem tudom, ki az áldozat. Le kéne rántanom a haldokló arcát eltakaró fehér függönyt. Azonnal megtudnám, hogy a metrós vagy a kanyaros változatról kell befejeznem a jelentést. Nagy a kísértés, de az ügynöktájékoztatók menetét nem illik megzavarni. Antónia ügynök is szemmel tart. Azt gondolom, megakadályozná az akciót. Ennyi ügynök között lövöldözéssel sem érnék célt: élő ügynök itt nem jut el a haldokló kollégához.

A nyálas képű Fortinbras-Hermész kétszer meglöki a vállamat:

– Munkaidőben nem haldoklunk.

Nagyon szellemes. Elém tartja a markát.

Még tart az ebéd utáni szieszta. Reluxa résein át bámulok kifelé. Arcomra van írva: mi a francot akarsz itt? Mintha szavak nélkül is értene, rávágja:

– A lemezt.

Ez komolyan gondolta, hogy odaadom. Röhögök. Közben elkezdem törni a fejemet, miről állítsak össze egy smafu cédét. Csak hogy megnyugodjon.

– Az alternatív energiahordozókról szóló jelentést akarom. A teljes

anyagot. Illusztrációkat, táblázatokat, számításokat.

Nyugodt. Én rohadt ideges leszek.

Honnan a fenéből tudja? Belelát az agyamba? Meg akarom kérdezni: miért gondolja, hogy csak úgy oda-odom... Udvariatlanul a gondolatomban vág, és foghegyről közli:

– Felső utasítás.

Mennyire felső? Itt minden tökalsó felsőnek hiszi magát. Csak te még nem tudod.

– Leg-fel-ső – mondja lassan, tagoltan, mint egy szoftverhibás kiborg.

Nem akármilyen a mutatványa. Ilyet még életemben nem láttam.

– Ne csudálkozz, adjad má'!

Má' meg sem lep vele.

Mit csináljak? Akármire gondolok, kitalálja. Megpróbálok nyitott szemmel ülni, és közben nem gondolni semmire. Nem megy. Állítólag vannak ügynöknők, akik képesek erre. Ha én

nem gondolok semmire, akkor arra gondolok, hogy nem gondolok semmire. De miért követeli tőlem a jelentést? Elég lenne csak figyelnie, amikor a témáról gondolkodom...

– Csak nem képezed, hogy le fogom gépelni az egészet? Amikor neked megvan lemezen? Ezt nem vártam tőled.

Mindjárt rákezd arra, hogy „nekem azt mondták, teamben fogunk dolgozni”... Ahogy átsuhan az agyamon, már nyitja a száját:

– Nekem azt mondták, teamben fogunk...

Nem mondja végig, zavarba jön.

Látod-látod: én meg tudom előre, hogy mit fogsz mondani. Még nem is sejted, mit akarsz, én meg már kitaláltam. Te akarsz az én fejemből élni?

Végig sem gondolhatom. Sértődötten megfordul, és távozik.

Pesti Kornél körút

Amatőr novellapályázat

A száz évvel ezelőtti Budapesten játszódnak Kosztolányi Dezső Esti Kornél elbeszélései, melyben az elismert prózaíró árnyékát, barátját, alteregóját – legismertebb hősét – teremtette meg. Esti most újabb alakot öltött – fölébredt, leporolta szalonkabátját. Ha kérdezik, Pesti Kornél néven mutatkozik be.

Kiadónk 2007 könyvhetére jelenteti meg a József Attila-díjas író, Prágai Tamás *Pesti Kornél* című elbeszéléskötetét. Pesti nem nyugszik bele, hogy könyvbe zárják. 2007. június 1. és 17-e között felolvasások keretében felkeresi a város különböző helyszíneit, és ismerőseit kreatív együttalkotásra invitálja...

Amennyiben kedvet érez a játékhoz, írja meg – novella formában – Pesti Kornél egy, napjainkban játszódó kalandját (maximum 8000 leütés terjedelemben), és küldje el 2007. április 15-ig a Napkút Kiadó címére. A kiemelkedő munkák elhangzanak Pesti Kornél körútjának állomásain, és megjelennek a Napút Káva Téka mellékletében.

Csepregi János
Négy ál-limerick

Felnőtt dolgok

Ez itt nem gyermekvers de nem ám
Nem akad itt látnivaló, izgalmas talány
Az életről Holmban Jahn azt mondja: mesés
De e szerfeletti örömhöz azért még kevés
Ha lángra kap egy gazdátlan faláb

A selyemcukor

Ha e nyalánkság elveszi a karli Korson eszét
Tüstént édes nyállal frissíti hervadó kedvét
Orrában szüntelen érzi a menyeyi, áradó szagot
Zsebében celofánt zörgetve egyre csak nyammog
S szájában hallgatnak mind az erjedő fogak

Feleltetés

Mikor a neustadti Borg úr egeret majszol
Szájából rendre kihull a pompás porcelán fogsor
Így hiába rágcsál az öregúr, rágcsál csak egyre
Éhsége nem csökken, szemében csillogó könnyek
Bölcs Mestere a párkányról mérgesen nyávog

Útravaló

Az ulmi ékszerészt dicsérte sápatag nője
Remekművek születtek határidőre
Jörg hírnevén lustaság nem ejtett foltot
Ilyen kollekciója még Lucifernek sem volt
Kár hogy a megrendelő pár hete elhunyt

Novák Valentin
 Igazi maszkok

Harminchat álarcot téptél le már,
 mit koponyádra varrt Octobrius.
 Hány lesz, míg jön életfarsang farka,
 s a halál viaszgrimaszos arca...

Hatvan-hetven maszk arccsontod fölött:
 üde bőr, majd smirgli, ráncos szattyán.
 Sár-naiv és fa-hazug és kő-bölcs –
 tied e sürgő karnevál-magány...

Sose tudják aktuális arcod
 mi furcsát takar – Istent, lélek-falcot,
 bolond-király vagy éppen ez évben,
 netán magad csak álarc-idényben?

Ázott papírmasé, fölvarrt mosoly.
 Gabonaszáron konkoly-jelmezben
 fojtod az életet, vagy indiszkrét
 oroslánként a nő-virágos rét

királyi tereped. Hol sörényben
 izzad szalma vitézség, bádog szív...
 S a felfordult világ karitatív
 veled, mert kincset lel a szegényben...

Harminchat magad-arca leázott...
 Mögötted az életfar sallangja.
 Ülep-tükör ez – táncvigalomnak.
 Ál-arcok, igazi maszkok farsangja...

Szauer Ágoston
Vegyeskereskedés

Ez itt a cég története.
Weiss úr s az évszámok sora,
adat, levél, ahogy soha.
Családfa is került bele.

Lajstromban minden név, szerep,
nem is lehetne teljesebb –
szakdolgozat, szépen tagolt.

A barna árnyékok pedig
maguknak élnek reggelig,
mint akkortájt, ha zárt a bolt.

Allé

A szél a fákról hord havat.
Tócsába fagyva nagy levél –
tenyér, ha mindjárt földet ér,
egy konzervált kis mozzanat.

Fonákján mennyi mives ér!
A jégüveg lassan fehér,
s e kéz, akár egy szellemé.

Poéta erre nem lakik,
nem is jön senki holnapig,
hogy bölcs szonettbe mentené.

Wehner Tibor

Csipeszek

Nincs súlyfelesleg

(v. j. hatvanadik születésnapjára)

jöllehet a szituáció kissé életszerűtlen – ugyan ki és miért mérne le egy mérleget egy másik mérleggel –, de azért mint minden ténykedésünkre, erre is összpontosítanunk kell, vigyázva arra, hogy ne kerüljük meg a szigorú tényeket és ne minősítsük feleslegessé a konkrétumokat s nehogy nagyvonalúan mellőzzük a körülményeket s különösen ne az ördög-bújta részleteket, de amikor kissé tanácstalanul és elbizonytalanodva két teljesen egyforma mérleg mérlegelésével foglalatoskodunk, akkor aztán – habár erre csábít a kilendülő és a mozdulatlan mutató között fennálló, korántsem meggyőző, ám azért mégiscsak evidensnek tűnő divergencia – valóban nem lankadhat és nem kalandozhat el figyelmünk, és ha nem vétettünk hibát, ezután megpróbálhatjuk a mérést fordított eszközhasználattal is megismételni, de (teljesen feleslegesen összevetve a mérési eredményeket) közben azért tapintatosan ügyeljünk bensőkre is (végső soron ebben a fázisban már bevallhatjuk önmagunknak, hogy megfigyelő helyett mindig szerettünk volna inkább megfigyeltnek lenni)

a hajdani 4-es autóbusz

(koncept m. doktor úr emlékére)

visszafordíthatatlan, váratlan események a 4-es autóbusz vezetőjének a 4-es autóbusz vonalát bejáró vasárnap kirándulásán

a látvány önfeladt félreértelmezési kísérlete

(g. j. filmrendező születésnapjára)

csak egy váratlanul lecsapó őszi ködben leledző, elhagyatott kert csenevész fái között kihúzott, de már lazán lógó, üres, műanyag bevonatú szárítókötelet lát, holott valójában a nyers fehérséggel a képbe olvadó, a kötélén himbálózó fa ruhacsipeszek megkéssett, serény szárítása zajlik

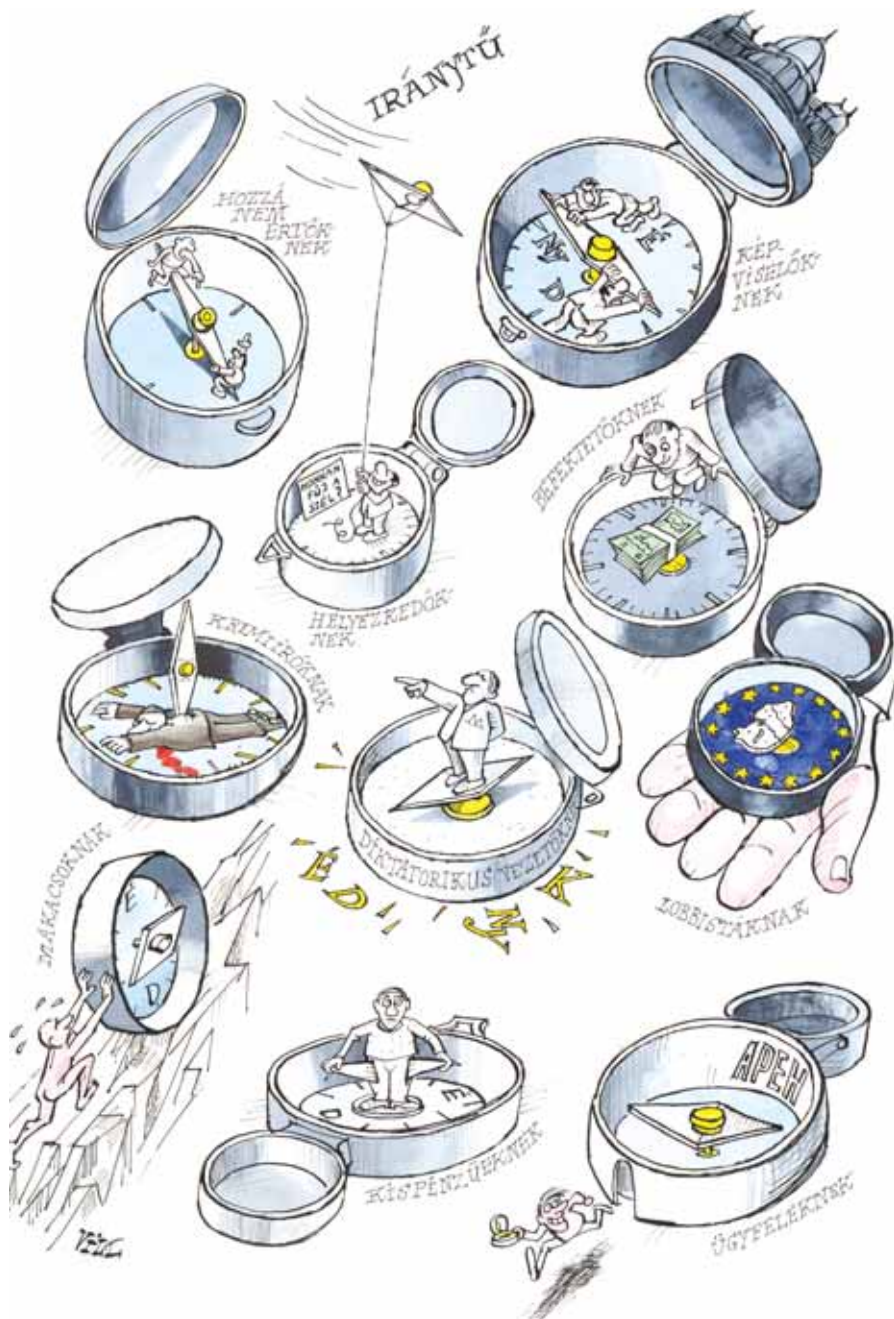
Feltehetően

méltán éled fel bensőnkben valami féle megfoghatatlan gyanú, ha azt látjuk, hogy a férfitécé piszoárjainál két nő szerencsétlenkedik, ezért háttározottan hessegessük el elménkből a Marcel Duchamp-ra vonatkoztatható művészettörténeti asszociációkat, és forduljunk bátran szembe a kor valószínűságot művészeti problémáival.

A szolid báj

Van valami szolid báj abban, hogy az ismeretlen tartótiszt emlékművére kiírt nyilvános pályázat – egyébiránt homályban rejtező, de mégiscsak megmagyarázható okok miatt – rendre meddőnek bizonyul.

„Merre van előre?”

II. díj

SZALAI ATTILA

III. díj

Útbaigazítás
WEISZ BÉLA

CSÁTH ATTILA

Különdíj

LÉPFAFT PÁL

<p><i>Dluhopolszky László.</i></p> <p>ERRE TESSÉK!</p>	<p>Balatonra</p>	<p>csigalépcső felé</p>
<p>matrózkocsmá</p>	<p>zsákutca</p>	<p>első segély</p>
<p>sötétkamra</p>	<p>röntgen</p>	<p>szellemvasút</p>

DLUHOPOLSZKY LÁSZLÓ

Szabádon választott kategória

JELEN
SZKY

I. díj

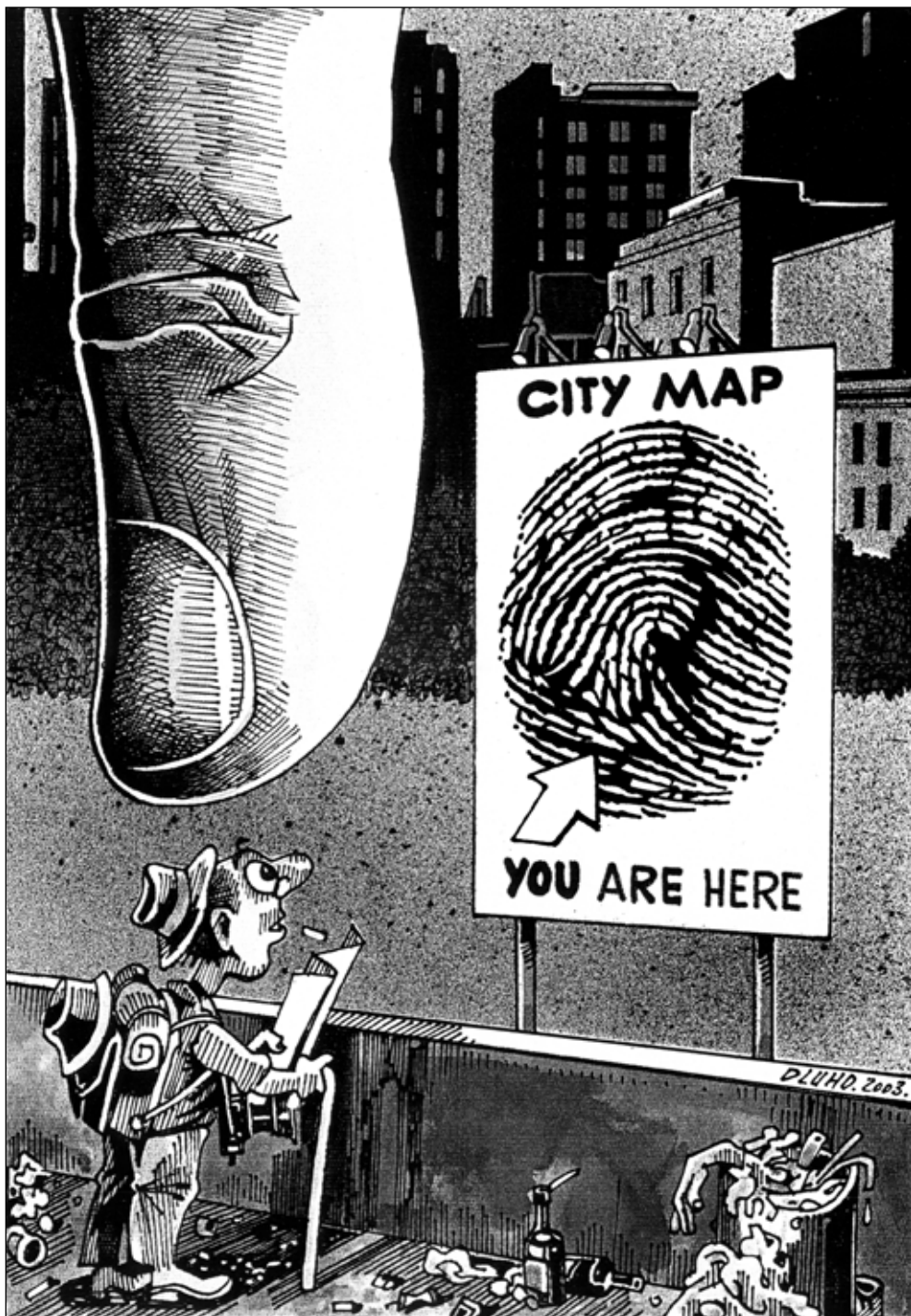
JELENSZKY LÁSZLÓ

Dióf

III. díj

Evolúció
DIÓS MAGDA

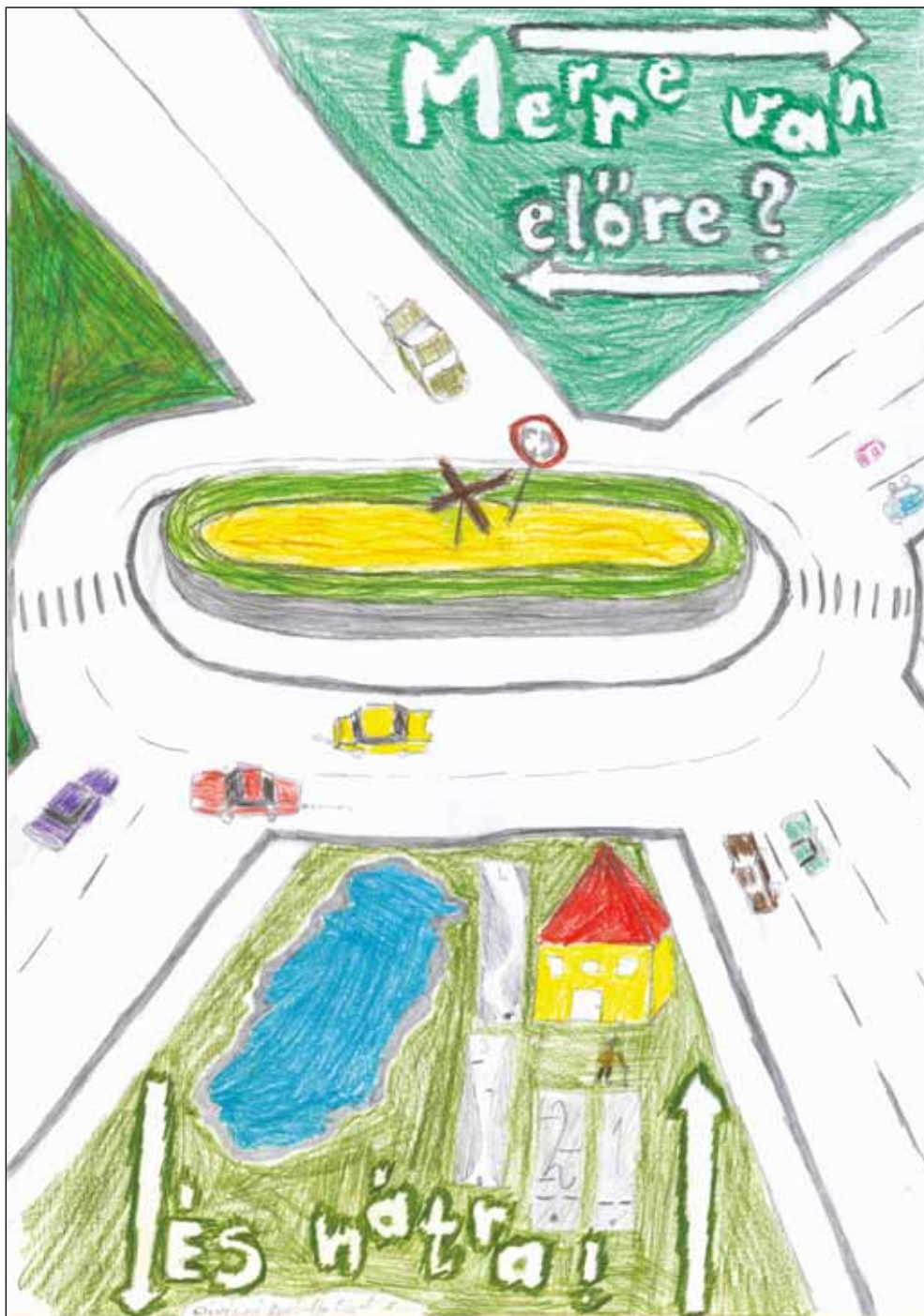

Városi térkép
DLUHOPOLSZKY LÁSZLÓ

Diák alkotók

DOMINIK HEGYES
(16 ÉVES, MEZŐGAZDASÁGI KÖZÉPISKOLA)

DÉVÉNYI-GYÖRFFY ELŐD

(4. OSZT. TANULÓ, BAÁR-MADAS REFORMÁTUS GIMNÁZIUM ÉS ÁLT. ISK.)

XI. magyar karikatúra művészeti fesztivál

2007. március 19–április 15.

A Magyar Kultúra Alapítvány rendezvényeivel, a Budai Várban, a személyes magyar-magyar párbeszédet szolgálja. „Régiók találkozása” gondolat jegyében szervezzük a Magyar Kultúra Napját, a Karikatúra Művészeti Fesztivált, a Budavári Mosolynapokat, a Költészet Napját, a Kárpát-medencei Napokat, a Budavári Mézesnapokat, számos könyvbemutatót, előadói estet, hangversenyt, képzést és kiállítást.

2007-ben már 11. alkalommal rendezzük meg a Magyar Karikatúra Művészeti Fesztivált, „Merre van előre?” címmel, lehetőséget nyújtva a kortárs hazai és külföldi satirikus művészeknek, karikaturistáknak és a vállalkozó kedvű diákoknak, tanároknak műveik bemutatására.

Az események színhelye a Magyar Kultúra Alapítvány székháza (1014 Budapest, Szentháromság tér 6.), ám a rendezvényt ez alkalommal is lehet az Interneten (www.mka.hu) követni.

„Merre van előre?” a Fesztivál kötött témája, amelyre 131 alkotás érkezett. A mellékletben az ebben a témakörben született művekből láthatnak válogatást. A szabadon választott kategóriában 59 pályázatot kaptunk. Idén 26 karikaturista és 6 vállalkozó kedvű diák vett részt a Fesztiválon.

A zsűri a Magyar Kultúra Alapítvány által felkért elismert kommunikációs szakemberekből állt.

A legjobb alkotásokból színvonalas, szignált másolatot készítünk, amelyeket kamara-kiállítás keretében több hazai és külföldi helyszínen mutatunk be. Az elmúlt években a sikeres kiállításoknak többek között Párizs, Prága, Grenoble, Lyon, Debrecen, Nyíregyháza, Eger adott otthont.

Eddigi hagyományainkhoz híven ismét színes rendezvények is kapcsolódnak a Fesztiválhoz, így április 15.-én musical koncert várja az érdeklődőket.

„MUSICAL VÁR”

2007. ÁPRILIS 15. 19:30 ÓRA

Musical koncert – ismert dallamok, közelről

Fellépők: Nádasi Veronika, Fekete Pál és Serbán Attila

Jegyek 3.000,- és 2.500,- Ft-os áron a Ticket Express jegyirodáiban kaphatók.

Köszönjük a Fesztivál megrendezéséhez nyújtott támogatást az American-Hungarian Panoráma Magazinnak, az Apetito Étteremnek, a Civil Rádióknak, a ZZsírás Kft.-nek, a Magyar Újságírók Országos Szövetsége Karikatúra Szakosztályának, a Napkút Kiadónak, a Papyrus Hungária Zrt.-nek, a Polytex Kft.-nek, a Tokaj Hills Kft.-nek!

Bába Szilvia

MÉLTÓ HELYSZÍN FELÚJÍTOTT HELYSÉGEK

Kongresszus, konferencia, fogadás,
szeminárium, esküvő, tanácskozás, bál,
kiállítás, bemutató, parti, vetítés...

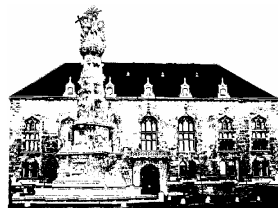
Szállás: az épületben lévő Hotel Kulturinnovban.

SZAKSZERŰ SZERVEZÉS MÉRVADÓ REFERENCIÁK

MAGYAR KULTÚRA ALAPÍTVÁNY

HOTEL KULTURINNOV

1014 Budapest, Szentháromság tér 6.
Tel: (36-1) 224-8100 Fax: (36-1) 375-1886
mka@mail.datanet.hu, hotel@mka.hu
www.mka.hu

MAGYAR-MAGYAR PÁRBESZÉD

Régiók találkozása, Kárpát-medencei Napok, Ausztrália Magyar Baráti Köre, Magyar Emlékekért a Világban Egyesület, Hazatérők Panoráma Világklubja, Dél-Afrikai Magyar Kapcsolatok Klubja...

Magyar Borok Háza, Apetito Étterem, Mátyás Vendéglő,
Fortuna Étterem, Galériák, Fortuna udvari üzletek...

Életminőség

Pesty Lászlónak Sebeők János válaszol

Életminőség? Én onnét indítanék, hogy gazdagabb ember vagyok, mint a Világbank elnöke, mert a zoknim legalább nem lyukas, igaz, készültem erre a beszélgetésre. A történet a következő: röviden arról van szó, hogy a Világbank elnöke, bizonyos Paul Wolfowitz úr látogatást tett Törökországban, és nem számított arra a váratlan helyzetre, hogy ott le kell vetnie a cipőt. Mi a templomba is cipőben lépünk be, a mohamedán emberek viszont a mecsetbe nem. Bizony-bizony mondom néktek, a zokni a cipő nagy titka, és Wolfowitz úr e titka egy mecsetlátogatás alkalmával lelepleződött. Kajolta is a bulvársajtó, ez aztán csak a hír! A pénzvilág fejedelme, a nagy, világméretű kártyalehúzó lyukas zokniban!

Mint író, mint publicista, mint filozófus azóta is próbálom ennek a történetnek a hagymahéjait lefejtani. Megérteni ezt a szimbólumot, pedagógiai szinten értelmezni ezt a mesét, igen, mesét, hisz van benne valami az álruhás királymesékből, népmesei jellegű a történet kétségtelenül. De mi a tanulság? A sorok közötti olvasat? Lehetséges egy olyan egyszerű olvasat, hogy ez az ember talán agglegény, önellátó, nem gondoskodott róla nőnemű lény. Lám, mily szerencsétlenek is a férfiak. Aztán elképzelhető egy olyan olvasat is, hogy: lám, mindannyian emberek vagyunk. Ez a holbeini megoldás: mindenki egyenlő a halál – és az élet előtt. Apró-cseprő csetlő-botlók vagyunk valamennyien. A leggazdagabb is sebezhető, bármi-

kor elbukhat, bárki leleplezheti, csak az Achilles-sarkát, jelesül a lyukas zokniját kell megtalálni. Csak a fejét, hogy meg ne sántuljon. Olvasat az is, hogy egy európai mennyire kulturálatlan, ha más közegbe csöppentik. Vélt kulturális fölényünk: illúzió.

Szó ami szó, nem rossz olvasatok ezek, de ha őszinte akarok lenni, akkor még nem állt össze bennem az a megszentelt esztétikájú szösszenet, ami ténylegesen dekódolta volna ezt a történetet. Egyelőre még csak azt érzem, hogy szellemileg és publicisztikailag provokálva vagyok. Működik az agyam és keres, de „talált, süllyedt” élmény még nincs, egyelőre még csak olyan mondatokig jutottam el, hogy semmi sem az, aminek látszik, fecseg a felszín, hallgat a mély, mindent a visszájára lehet fordítani. Akár a zoknit. Fordítsuk ki sarkaiból a zoknit, ez lesz csak az igazi forradalom, hé! Jómagam is szituációfordítóként kezdtem tündöklelesen többértelmű metakommunikatív karrieremet, anno a párducketrecbe bevonulva, némi képp a normalitásból kivonulva, hisz ott is visszájára fordult a „ki van bent, ki van kint” szituáció. Szituációs játék: kinn a bárány, benn a farkas – avagy egy sima, egy fordított. A labda pedig, ami fel van dobva: még mindig az életminőség.

Életminőség? Ha őszinte akarok lenni, akkor tartozom egy vallomással, ez a szó engem untat. Már is elálmosodtam, mennék haza. Furcsa dolog ez, és nemcsak én vagyok vele így. Az igazán húsba vágó témák többnyire

unalmasak, érzelmileg nem igazán felkavaróak, legföljebb dühítőek. Figyeld meg, a nyugdíj-kerekasztalnál a néző továbbkapcsol, még a nyugdíjasok, az érintettek is. A politikában az igazi botrány, az igazi érdekesség mindig elvont, szimbolikus jellegű, legyen szó akár a kordonbontásról, akár az Árpád-sávós zászló jelentőségéről.

Talán a kiszolgáltatottság teszi, hogy a szociológiai zsargon kulcsszavait csak elidegenedve tudjuk értelmezni. Életminőség? Én se tudom ennek a szónak a jelentését igazán vonatkoztatni magamra. Mivel az én életminőségemről mindig mások beszélnek, mivel az én életminőségem egy magyar konstelláció és egy globális konstelláció szenvedőleges következménye, ezért érzelmileg, mentálisan sohase lehet az enyém. Kisajátítják azok, akik abból élnek, hogy az én életminőségemről beszélnek.

A konzervatív, jobboldali hagyomány szerint rajtad múlik minden. Esélyeket kapsz, ám a személyes felelősség a meghatározó. A baloldali hagyomány inkább azt mondja, hogy bár tehetsz sok mindent a saját életminőségédért, ehhez mindenképp külső segítség szükségeltetik. Nos, ezek a hagyományok ma Magyarországon nem érvényesek, a magyar politika is kifordult zokni: a baloldal neoliberais és aszociális, míg a jobboldal szolidáris és szociális, de ha már életminőségről beszélünk, nyilván nem kerülhető meg a globalizáció és a környezetvédelem ügye sem.

Sajnos, még mindig ott tartunk, hogy ami a gazdaságnak jó, az a környezetnek többnyire rossz. Ezen a fejlődő öko-ipar és a permetként minden átható környezetvédelmi retorika sem tudott érdemben változtatni. Az ember és a bioszféra, mondhatnók az ember és a nagybetűs e földi élet vál-

tozatlanul ellenérdekelt felek. Érdekegyeztetési kísérlet sem történt eddig, mit több: kapcsolatfelvételi kísérlet sem a két ellenérdekelt erő között. Az antiglobalista retorika szemet huny e fölött az érdekellentét fölött, avagy diplomatikusabban fogalmazva nem néz szembe az érdekellentét mélységével, a mélységből kiáltok hozzád, Uram, úgy állítja be, hogy ha elküldjük a multikat a fenébe, akkor minden oké. No pláza, no problem. A kibicnek semmi se drága alapon azt sugallják, mintha a globalizációért mindig mások volnának felelősek. Működik a pilátusi kézmosoda – mosom kezeimet. Mintha mindig csak mások vennének részt a globalizációban, mások bűne, nem az én hibám: a bevásárlókocsit, a fogyasztói társadalom eme izomerejű tankját mindig más tolja maga előtt, pedig hát a pláza mi magunk vagyunk.

Még mindig nem hevertem ki 2006 karácsonyát. Egyfelől ugyebár itt volt a Gyurcsány-beszéd, itt volt a Gyurcsány-csomag, itt voltak az október 23-i események, a beígért áremelések, az egész ország megszorításokról, elvonásokról, nyomorról, létminimumról szólt és beszélt, ám a plázák tele voltak, az istenadta nép akár hitelből is, de költekezni akart. Százmilliárdokat hagytak ott a plázákban azok, akik amúgy a globalizáció ellenségei, akik amúgy kis boltokban vásárolnának, akik amúgy szerencsétlenek és áldozatok. Bizony-bizony, a pláza mi magunk vagyunk, mert az egy dolog, hogy globalizáció, az meg egy másik dolog, hogy az unoka nagyhatalom és örülnie kell, ha jó a nap. A Barbie bábának örülő kislányunoka és a Nintendónak örülő fiúunoka, ők a bizonyíték valóságos akaratunkra. Hogy miképp is akarunk élni valójában. A szó elszáll, a Barbie megmarad. Egy tömeg-

kultúra nem tartható fenn a tömegek együttműködése nélkül. Kooperativitás nélkül az ilyesfajta rendszereket képtelenség működtetni.

Afrikában mindmáig tabutéma, hogy miért s miként sikerült olyan jól és zökkenőmentesen működtetni a rabszolgaságot mint rendszert. Miképp tudhatta néhány telepés kontinensnyi területről begyűjteni a rabszolgákat? Nyilván együttműködő törzsek segítségével, az oszd meg és uralkodj elve alapján. Erről a független fekete Afrikában jobb hallgatni. Az ott hivatalos narratíva szerint az áldozat mindig tehetetlen, saját sorsáért részfelelősség viktimológiai értelemben nem terhelheti. A média ugyanígy gondolkodik a fogyasztói társadalomról: mindig csak más fogyaszt, aki pedig fogyaszt, az a multik magatehetetlen áldozata.

Hát tessék önrevíziót tartani. A fogyasztó te vagy. Tartsunk lelki önrevíziót. Azok, akik folyamatosan önálló magyar útról beszélnek, akik folya-

matosan arról beszélnek, hogy alternatíva meg antiglobalizáció, hogy kiotói egyezmény meg fenntartható fejlődés, nézzenek végre körül. Nézzenek be a saját fészkükbe, nézzenek a karácsonyfa alá. Tekintsék meg, mit vettek, mert amit vettek, azt tették a világgal. A kollaboráció konkrét, az ellenállás lózungjai pusztá szállóigék.

Nemcsak az az ügynök, aki az ajtón kopogtat és porszívót ajánl vételre. Arthur Miller és az ügynök már rég halott, a porszívóügynökök kipusztultak. Az ügynök ma már nem házhoz jön, hanem mi magunk megyünk be a házba, mi magunk megyünk be a fogyasztás üvegpalatáiba, s ha a pénztártól reklamáció nélkül távozva bőségszarunk tele van, akkor tudhatjuk, hogy akárcsak mások, mi is egy nagy és működő rendszer ügynökei vagyunk.

Az interjú videováltozata megtekinthető a www.jovonk.hu portálon.

Kezében tartja lapunkat, Kedves Olvasó – hadd higgyük, hogy „nyert ügyünk van” így, mert törekvéseinket megítheti, s határozhat arra, hogy adójának egy százalékát alapítványunknak ajánlja föl.

Ezt megteheti, ha kedvezményezettként

a **Cédrus Művészeti Alapítványt**

nevezi meg, adószámunk pedig:

18110661-1-41.

Köszönjük.

Ébert Tibor
 Über alles

vagyis mindenekfölött
 hatalmas leghatalmasabb
 legesleghatalmasabb
 okos legokosabb
 legeslegokosabb
 legeslegeslegokosabb
 legeslegesleghatalmasabb
 Ó Ók Azok
 a kiválasztottak
 az elit
 a legkiválasztottabb
 a legelitebb
 legeslegkiválasztottabb
 legeslegelitebb
 Ó Ók
 über alles
 mert über mert alles
 mert alles mert über
 és minden-mindenkifölött
 legeslegfölöttünk
 legeslegmindenen
 legeslegmindenkin
 Ók ő Azok
 a hatalmas leghatalmasabb
 okos legokosabb
 legő legők legazok
 a legkiválasztottabbak
 a legelitebbek
 a legüberallesabbak
 legek legeslegek
 legesleslegek
 legesleglegők
 legesleglegő
 legesleglegazok
 über alles
 mert über mert, alles
 mert alles mert über
 mert mert
 mert Ó mert Ók mert Azok
 hatalmas elit
 hatalmas Ó

hatalmas Ők
 hatalmas Azok
 azokőőkelit
 azokőőokosak
 azokőőkhatalmasok
 azokőőkelitek
 okos legokosabb
 legeslegokosabb
 elitebbnél elit
 okosabbnál okosabb
 hatalmasaknál hatalmasabb
 Azokőők
 Őők azok.
 Őőkőazok
 a legkiválasztottabbak
 legeslegleg
 legüberallesabb
 legmindenebb
 legmindenkibb
 legeslegföltrebb
 über alles über alles
 mert über mert alles
 mert alles mert über
 mert mert
 mert és
 mert röpködő
 legröpködőbb
 legeslegröpködőbb
 mert madaras
 legmadarasabb
 legeslegmadarasabb
 legeslegüberallesabb
 cinikus pimasz hazug arrogáns
 gátlástalan elvtelen
 legcinikusabb legpimaszabb
 leghazugabb legarrogánsabb
 leggátlástalanabb legelvtelenebb
 legeslegcinikusabb-pimaszabb-
 hazugabb-arrogánsabb-gátlástala-
 nabb-elvtelenebb szabad
 legszabadabb legeslegsabadabb
 Ő Ők Azok
 szavak ámokfutásába göngyölt
 szavak ámokfutásából kihullott
 betűk... üt betű... ...

Bíró József

BEST – ZELLER

(- stíl' — parókák -)

ÁGH ISTVÁN

KÖVETKEZŐ MÁSNAPO

Lábamnál egy pohár bor,
belebotlok homálykor.

LAKODALOM

Böllérékem szívem alatt,
alattam meg nincsen fapad.

PIHENŐ

Lesben állok szalmaszálon,
elaluszom meggyfaágon.

ARATÁS

Őrangyalt képzelek kalászból,
kenyeret kérek a kanásztól.

SZERELEM

Röpködök körötted serényen,
vigyázod törékeny erényem.

BALASKÓ JENŐ

SZÉTLŐTT HÉZAG

Felszentelt bizalmam piramis.
Hullámzó homlokom barikád.
Gyomromban kulturált hinta ring,
nyakamban kelttészta-karikák.

Ne búgasd szívemet sörökkel! –
Csürhefi mézáros ottrohadsz! –
Annullált eskümhöz kötözlek,
stilizált tébolyod mocskosabb!

Ávósból rebellis-tarhonya? –
Sarlóból kiszottyant kalapács? –
Szalonnát nem trágyáz szalonna!
Nékem már kijár... az apanázs!

BELLA ISTVÁN

LÖTTY

itt zsibbadok szigligeten
sakkozgatok kicsi helyen
nem kell nékem élő-tábla
bemattollak vérző hárfá

illyés poharából iszom
– egyvágányú ez a viszony –
ágh pistával jól megvagyok
én dünnyögök ő meg makog

nagy lászlóra emlékezem
derest veszek lovam verem
apró – magam székre állok
onnét aztán mennybe szálllok

magyar vagyok! költő vagyok!
elhiggyétek! cseprők nagyok
mindhét kavics bennem kotyog
strapás dolog! strapás dolog!

GÉCZI JÁNOS

TAMPON-ALMA VIRÍT

márgás kezemmel markolom a sziksót
 gatyám szárát a bakancsomhoz varrom
 korcát pediglen ingemhez ragasztom
 így is úgy is elkerülöm sziksót

pecámat bedobom kihúzom a pontyot
 kulin feri elment aszú-díjam sincsen
 bekrépált a MOZGÓ belterjes az ISTEN
 nincsen választásom hónom alatt horgony

tampon-almát veszek hogyha berekedek
 kamillát rágcáslok nyelvemen zsarátnok
 kiköpöm a répalevet elvisznek zsandárok
 de ha kiengednek tökök szeletelek

szociriport képvers próza vagy poéma
 mindegy nekem tegnap ma meg végleg mindegy
 tisztatájam szegedem *ah te érted kincsem*
 olyan világ volt nekem *második T-s* éra

.....

ALMAFÁVÁ ZALÁNULOK ÁLLUNK MAJD KARÉJBA

Anzselika Jelfimova

A magam ura akartam lenni,
S egy hajnalon
Falumból a nagyvárosba szöktem,
Orosz lettem.

Engem új szerető ölel immár,
Gazdag vagyok.
Ám szülőföldem öröméhez
Nem elég ez...

Sziktivukár^I

Neked én csak egy vagyok
a sok közül.
Te nem tudod mikor jövök,
mikor megyek,
Milyen ruha, milyen kabát
van épp rajtam,
Teljesen mindegy.
Személyem a te szemedben
ismeretlen.

Bár már beszélgettünk
nemegyszer,
Hang belőled soha
nem fakadt.
Utánam te soha
nem rohansz,
Találkánkön el
nem pirulsz...

¹ A Komi Köztársaság fővárosa

Élni vágyom, élni,
 Friss levegőt szívni,
 Senkitől sem félni,
 Fenn az égen járni,
 Reggelig csak veled
 Fecsegni-csacsogni.
 Téli bünt nem rejtve
 Tavasz-hangon szólni...

Tillinger Gábor fordításai

Anszelika Jelfimova (1970) komi kötőnő. A Sziktivkári Művészképző Tanintézetben kórusvezetőként végzett, majd a moszkvai Gorkij Irodalomtudományi Intézetben folytatta tanulmányait. Egy komi újság tudósítójaként dolgozik. Önálló kötete mellett több antológiában is megjelentek már versei. Az itt szereplő fordítások komi-zürjén eredetiből készültek.

Szergej Matvejev # (Keménységjel)

Én, # – nem a Lágý vagyok.
 S bár külsőre hasonlítok,
 Én nem Inmar¹ törvényének élek –
 Én Albasztüt² tudom enyémnek!

Elveszem a Lágýságielet,
 (micsoda páros, micsoda társ!)
 Birtoklom a Lágýságielet –
 És nem kérdelem, ki ő vagy más!

Szaladok, rohanok – keményen, Én,
 Az összes élőt felnyársalom,
 Az én nevem – a becsületem:
 Én # vagyok – s ezt reklámozom!

¹ Az udmurt hiedelemvilágban az ég istene

² Mitológiai alak, gonosz szellem

Én # vagyok – ez van, és passz!
 Mintha Külcsin,³ a kifordított,
 Vagy más azt súgná: légy makacs!
 Nekem könnyű, így hiszi biztos,

S hogy majd egyszer átszalad rajtam is
 Haragvó Sorsom hegyes fullánkja,
 Hogy együtt vagy egyedül – nem számít
 Ki társ a temetőt meglátva.

Én vagyok # – Ez a szerepem.
 Vajon Sajtán⁴ Lány söpredéke,
 Vagy Inmar Kemény köveként élek?
 Én porrá égek szerepemben.

Én vagyok #! –
 Mondtam, mint aki csak azt
 Sújja mosolyogva: kapj észbe!
 Ne képzeld magad másnak! –
 És az emberek hirtelen elcsitultak.

Sándorfi Veronika fordítása

Szergej Matvejev kortárs udmurt etnofuturista költő, író, szerkesztő. Irodalmi pályáját az 1990-es évek elején lírai költeményekkel kezdte (*Hangulat*, 1991). Leghíresebb prózai műve a *Bolond* (1995). A fenti vers az 1999-ben megjelent azonos, *Keménységjel* című kötetének címadó darabja.

Januári számunkban Rafit Min Olykor kezdetű versének lábjegyzete sajnálatos hibát rejt: Inmar nem a sátán, hanem az ég istene az udmurt mitológiában – közölte utólag a fordító, olvasóink szíves elnézését kérve egyúttal.

³ Az udmurt hiedelemvilágban a föld és a jó termés istene

⁴ Sátán

Jean Baudrillard

A politikai ördögüzésről

avagy a hülyék összeesküvéséről

Két egymáshoz hasonló kritikus és megoldhatatlan helyzet előtt állunk: a mai művészet teljes értéktelenségének helyzete és a Le Pannel szembeni politikai tehetetlenség helyzete előtt. Egymás tükörképének tekinthetők és kölcsönösen áthatják egymást: a Le Pannel szembeni politikai tehetetlenség áthatol a kultúra és a Kulturális Szentszövetség területére. Ha valaki megtámadja a mai művészetet, akkor szembe kell néznie azzal, hogy gondolkodását óhatatlanul reakciónak és irracionálisnak, sőt fasisztának bélyegzik...

Mit is állíthatnánk szembe a hülyék e tiszteletre méltó összeesküvésével? Sajnos semmi sem segíthet az értelmiségi perverzión e mechanizmusán, mivel ez a rossz lelkiismeretből és „demokratikus” elitünk tehetetlenségéből táplálkozik, amely abban áll, hogy éppen úgy képtelen kirángatni a művészetet a zsákutcából, mint felvenni a harcot a Nemzeti Fronttal. A legegyszerűbb megoldás, ha összekeverjük a két problémát ugyanabban a moralizáló pocskondiázásban. Ekkor az igazi kérdés a következő: nem lehet már „nyitni” bármilyen szokatlan, arcátlan, többértelmű vagy paradox ötlettel anélkül, hogy automatikusan szélsőjobboldalnak bélyegezzék az embert (ami, köztünk szólva, elismerés a szélsőjobbnak)? Mi az oka annak, hogy most minden morális, konformista és konzervatív érték a baloldalon található, amelyek pedig hagyományosan a jobboldalon álltak?

Fájdalmas revízió: míg régebben a jobboldal testesítette meg a morális értékeket és ezzel szemben a bal bizonyos történelmi és ellentmondásos politikai követelményt, ma a baloldal már mindennemű politikai energiát nélkülöz, a tiszta morális megítélés képviselője lett, univerzális értékek megtestesítője, az Erény birodalmának bajnoka, a Jó és az Igaz múzeumi értékeinek letéteményese, amolyan igazságszolgáltatás, amely mindenkitől mindent számon kér, de senkinek semmiről nem ad számot. A francia baloldal politikai illúziója abban áll, hogy miután húsz évre lefagyott ellenzékiségben, majd amikor hatalomra került, nem a történelem értelmének letéteményese lett, hanem a történelem moráljának letéteményese. Az Igazság és a Jog moráljának, valamint a jó lelkiismeretnek a letéteményese – ami nem egyéb a politika nulla fokánál, sőt talán éppen ez a morál genealógiájának abszolút mélypontja. A baloldal (és a baloldali gondolkodás) történelmi veresége nem egyéb, mint az értékek agyonmoralizálása: vagyis csak morális fogalmak szerint ítéhető meg ennek és ennek az eseménynek a történelmi igazsága, ennek és ennek a műnek az esztétikai minősége, ennek és ennek a hipotézisnek a tudományos alkalmassága. Még a valóság, a valóságelv is a hitnek tartozik elszámolni. Kérdőjelezzük csak meg egy háború valóságát, és mindjárt a morális törvény áruelőjaként kezelnek minket.

De ha a baloldal ugyanolyan erőtlen lett politikailag, mint a jobboldal, akkor hol található a politika? Hát a szélsőjobbna! Amint Bruno Latour nagyon helyesen mondta a *Le Monde*-ban, ma Franciaországban az egyetlen politikai

diskurzus Le Pen diskurzusa. Az összes többi morális és pedagógiai diskurzus, tanító bácsik okoskodása, erkölcsprédikátorok lelkifröccs-osztogatása, igazgatási leckéztetések, programnyilatkozatok stb. Le Pen, akit a rosszra és az immoralitásra kárhoztattak, magára veszi az egész politikai kacatot, a Jó és a Felvilágosodás minden visszamaradt vagy kerek percc elutasított árujának szaldóját átvállalja. Minél keményebb ellene a morális koalíció – ami már önmagában is a politikai tehetetlenség jele –, annál nagyobb hasznot húz az immoralitás politikájából, meg abból, hogy egyedül áll a rossz oldalán. Amikor a jobboldal állt a morális értékek és a fennálló rend oldalán, a bal habozás nélkül lerombolta ugyanezeket a morális értékeket a politikai értékek nevében. Ma a baloldal ugyanennek a megcsúszásnak, ugyanennek a talajvesztésnek az áldozata: a morális rend birtokában végignézheti, hogyan kristályosodik ki másutt az elfojtott politikai energia és mi módon kristályosodik ki ellene. És kénytelen táplálni a Rosszat, az Erény uralmát megtestesítve, amely ugyanakkor a legnagyobb képmutatás uralma is.

Ha Le Pen nem lenne, föl kellene találni. Ő szabadít meg minket önmagunk leggonoszabb részétől, mindannak kvintesszenciájától, ami a legrosszabb bennünk. Ekképp kiátkozható, de ha eltűnne, jaj lenne nekünk, mert magunkra maradnánk rasszista, szexista, nacionalista vírusainkkal (mindannyiunk sorsa ez) vagy egyszerűen a társadalmi létezés gyilkos negativitásával. Ennyiben a politikai osztály tükre, amely Le Penbe űzi saját rossz oldalait, ahogy mi űzünk a politikai osztályba a társadalom működésébe gyökerezett minden korrupciót. A korrupció működése vonja maga után a katarzis működését. Ha a korrupciót ki akarjuk irtani, megtisztítani a társadalmat és a közéletet, ha tökéletesen likvidálni akarjuk a rosszat, akkor a rossz mechanizmusai teljes félreértéséről, tehát az egész politikai forma félreértéséről teszünk tanúbizonyságot.

Le Pen ellenségei, akik az egyoldalú leleplezést gyakorolják, nem vesznek tudomást a rossz e megfordíthatóságáról, ekképp meghagyták Le Pennek a monopóliumot, aki éppen kizárásának köszönhetően örvend bevehetetlen pozíciónak. A politikai osztály az Erény nevében bélyegzi meg őt, ezzel a legkényelmesebb pozíciót biztosítja neki, mert így nincs egyéb teendője, csak föl kell vállalnia a többértelmű szimbolikus tehertételt, a rossz és a képmutatás tagadó erejét, amely spontán módon van hasznára, mintegy zsoldjaul szolgál, és amelyre ellenségei okkal s joggal hivatkoznak. Le Pen energiája tulajdon ellenségeitől származik, akik saját tévedéseikből termelik ki Le Pen hasznát. Nem értették meg, hogy a jó sohasem a rossz kiszorításából következik, mert a rossz így mindig keményen visszavág, hanem a rossznak a rosszal való finom kezeléséből.

Tehát ha azt állítjuk, hogy Le Pen az ostobaság és az értéktelenség megtestesítője, akkor ez igaz, de azt is fűzzük hozzá, hogy a mások ostobaságáé is, akik őt leleplezve saját tehetetlenségüket és ostobaságukat is leleplezik, ahogy abszurd dolog frontálisan szembezállni vele – mit sem érve e bűvös székek varázserejéből –, ezzel is táplálva tulajdon fantomját, saját negatív kettősségét a világosság rémítő hiányában.

Mi vezérli e perverz hatást, mi az oka, hogy a baloldal beleragadt a leleplezésbe, míg Le Pen megőrizte a kijelentés monopóliumát? Az egyik fél a bűn minden hasznát élvezi, míg a másik a viszontvád minden negatív következményét viseli, Le Pen tündököl a rosszban, míg a baloldal beleszaladt

az áldozatiság zsákutcájába. A magyarázat roppant egyszerű igazság: a demokratikus baloldal gettóba zárta Le Pent, ő maga pedig a kizáró hatalom megvilágításába helyezkedik és ekképp számúzi önmagát e megszállottságba. Automatikusan adja át a másik félnek az igazságszolgáltatás megtagadásának kiváltságát. És Le Pen nem is téveszti szem elől e lehetőséget, ügyesen fordítva a saját hasznára e köztársasági legalitást, de különösen az üldözött ember illegális, elképzelt, de nagyon mély tekintélyébe rendezkedik be olyan jó érzékkel, hogy egyidejűleg élvezheti a legalitás és az illegalitás hasznát is. Ebből az osztracizmusból (törvénytelen száműzetés – a ford.) nyeri nyelvi szabadságát, a megítélés arcátlanságát, amelyet a baloldal megtilt önmagának.

Bemutatjuk e mesébe illő gondolkodás egy példáját, amely ma a politikai gondolkodást pótolja. Le Pennek szemére vetik a bevándorlók elutasítását és kizárását. De ez csak csöpp a tengerben: a társadalmi kizárás folyamata minden szinten működik és kimutatható (magát a kizárást, mint társadalmi törést, szintén kizárta a nemzetgyűlés feloszlatási dekrétuma). És e bonyolult folyamatnak, amelyet nehéz leválasztani a kollektív felelősségről, mindannyian cinkosai és áldozatai vagyunk. Tipikusan mesébe illő volna kiűzni ezt a vírust, amely már mindenütt felütötte fejét társadalmi és műszaki „haladásunkban”, kiűzni a kizárásnak ezt az átkát és tehetetlenségünket vele szemben egy emberbe, intézménybe vagy bármilyen szárnalmas csoportba, kioperálni e rákos daganatot, amikor áttétele már jelen van mindenütt. A Nemzeti Front semmi egyebet nem tesz, csupán követi az áttétel nyomvonalait, mégpedig olyan vehemenciával, hogy azt hihetnénk, sikerült eltávolítani a fekélyt, amikor pedig a rákos sejtek már az egész szervezetet elárasztották. Nem is említve, hogy e mesébe illő kivetítés a NF-ra ugyanaz az eljárás, amelyet a NF alkalmaz a bevándorlókkal szemben. Gyanakodjunk az elfertőződésnek e cselvetésére, amely a rossz egyszerű átlátszósága révén előidézi, hogy a pozitív negatív vírussá változik, a szabadság követelménye pedig „demokratikus zsarnoksággá”. Mindig ez a megfordíthatóság, a rossznak ez a finom és ellenállhatatlan térhódítása, amelynek racionális megértése nem gyanakvó (jóllehet az egész modern patológia hangsúlyozottan erre tanít minket a fizikai test szintjén, és amit a társadalom testét tekintve figyelmen kívül hagyunk).

De maradjunk a politikánál: őrizkedjünk az ideológiától és tekintsük a dolgokat a társadalmi fizika szerint. Demokratikus társadalmunk – ez a sztázis – Le Pen pedig a metasztázis (orvosi metaforák: pangás és áttétel – a ford.). A globális társadalom belepusztul a tehetetlenségbe és az immunhiányba. Le Pen e fertőzött állapotnak a látható átírása, látványos kivetülése. Olyan ez, akár az álmokban: ő ennek a lappangó állapotnak, ennek az egyenlő dózisokban szisztematikus kizárásból és erőltetett integrálásból álló csöndes tehetetlenségnek a burlesz és lázálombéli megjelenítése. Miután társadalmunk reménye, hogy csökkenti a társadalmi egyenlőtlenségeket, (majdnem) teljesen szertefoszlott, nem csoda, hogy a neheztelés a fajok egyenlőtlenségére terelődik. Ez a társadalmiság csődje, amelyből a rasszizmus sikere táplálkozik (meg az összes többi végzetes stratégia formájáé). Ebben az értelemben Le Pen e társadalom egyetlen „vad” elemzője. És hogy ő éppen a szélsőjobbaldalon áll, csupán annak a szomorú következménye, hogy a baloldalon vagy a szélsőbalon már régóta nincs senki. És egyáltalán nem a bírák vagy az értelmiségiek vannak

elemző pozícióban, hanem a másik véglet, csak a bevándorlók, de bizonyos jó gondolkodás őket messzemenően megnyerte magának. Le Pen az egyetlen, aki végrehajtja a jobb/bal megkülönböztetés radikális redukcióját, amely redukció persze hibás, de a megfellebbezhetetlen kritika, amely a hatvanas években és 1968-ban még működött, sajnos mára már eltűnt a politikai életből. Ekképp megnyer magának egy tényálladékot, amellyel a politikai osztály nem akar szembeszállni (sőt mindent elkövet, hogy szavazás útján kiküszöbölje), ám amelynek következményeivel egy szép napon igenis számolni kell. Ha egy nap a politikai képzelet, a követelmény és akarat majd újra feltámad, akkor ez csak ezen ásatag megkülönböztetés radikális elpusztításának talaján képzelhető el, amely az évtizedek során maga is megsemmisült, megghiúsult, és már csak a korrupcióban gyökerező cinkosságnak köszönhetően létezik. E megkülönböztetés már eltűnt a tényekben, de csak egy gyógyíthatatlan revizionizmus segítségével, amelyet fel akarnak támasztani, ekképp alkotva meg Le Penből az új politikai szintér egyetlen megépítőjét. Mintha mindenki cinkos lenne a maradék demokrácia szabotálásában, ekképp keltve azt a retrospektív illúziót, hogy valaha igenis létezett. Ma nagyon sok dolognak nincs egyéb léte, mint eltűnésüknek ez a színrevitele. A jövőbe vetített gyász előkészületeivel bizonyítják a demokrácia létezését – Le Pen ennek a szertartásnak a mestere és a „szerződés” végrehajtója.

Lehet-e másképp tanulságot levonni e szélsőséges (de eredeti) helyzetből, mint Le Pen hallucináló médiumán keresztül, vagyis másként, mint mesébe illő összeesküvés útján, amelyben kimerül minden energia? Hogyan is ne esnének áldozatul tulajdon démonaink e sejtburjánzásának, ha csak úgy nem, hogy a morális renden és a demokratikus revizionizmuson túl újból szemügyre vesszük ezt a „vad” elemzést, amelytől Le Pen és a NF valami módon megfosztott minket.

Romhányi Török Gábor fordítása

Jean Baudrillard (1929. június 20–2007. március 6.) francia szociológus és filozófus az ötvenes évek elején szerzett diplomát filozófiából és német irodalomból. 1968-ban szociológiai tanszéket kapott az új Párizs-Nanterre egyetemen. Nemzetközi hírnevét 1976-ban kiadott, roppant kemény Foucault-kritikájának köszönheti (Oublier Foucault). Érdeklődése a hagyományos szociológia felől egyre inkább a filozófia, az irodalom és a költészet felé fordul. A nyolcvanas évek közepétől szinte haláláig az USA nagy egyetemlein tanított.

Baudrillard forradalmasította a filozófia nyelvét, a középszerű és természetlen marxista szociológiai elemzéstől eljutott a filozófia költészetéig, a költői filozófiáig. Ötkötetes *Cool Memories* című aforizmagyűjteménye ismeretében kijelenthetjük, hogy Nietzsche után ő az aforizma költészetének legnagyobb mestere (francia Marshall MacLuhannak is hívták). Több mint harmincöt könyvet és megszámlálhatatlan tanulmányt adott közre (Két könyve és számos cikke magyarul is megjelent).

Vincenzo Belano¹

A kurtizán esküvője

A meghívottak a ravatalozó kápolna előterében várakoztak. A fal melletti márványpadon üldögélt jobbról a Tábornok és a Bankár, balról az Újságíró és a Feltaláló. Csak a Hentes nem ült le, mivel feszélyezte az előkelő társaság. Egyébiránt vének voltak már mind, s ha akadt is köztük napvilágnál bármi különbség, az alkonyat most kegyesen összemosta.

A rozetta csonka üvegablakán át violaszín ábrák vetültek a homályba. Lassú vonulásukat bámulták szótlanul, míg az Újságíró krakogva meg nem törte a csendet.

– Szivart, uraim?

A reszketeg vén kezek a bűnbeesés mohóságával nyúltak a feléjük kínált tárca után. A Feltaláló hosszas próbálkozás után sikerrel tüzet adott a maga konstruálta gázgyújtóval.

– Hiába, kopott a tűzkövem már. Újat meg nem kapni bele...

A Hentes megértően hümmögött. A füsttel együtt lassanként kínos érzéseiket is kifújták magukból, s a cinkosság döcögő, öreges társalgásra bírta őket.

– Maga mikor látta utoljára? – fordult padtársához a Feltaláló.

– A Donnát? Talán még segéd-szerkesztő koromban... Azt mondják,

régóta él itt elzárkózva. Csak ezt a néma lányt tűri meg maga körül, aki az imént beengedett.

A Hentes a meghívójával babrált, látszólag egykedvűen, bár alig várta, hogy szóhoz jusson.

– Nekem itt bűzlik valami, kérném tisztelettel, hogy ilyen helyen is lehessen lakni... Uraságtok kártyája is ide szól?

A Feltaláló elővette a magáét, és vaksin hunyorogva összemérte a Hentesével. Név, cím, dátum, minden egyezett.

– Tévedés kizárt – jegyezte meg az Újságíró magabiztosan. – Még a Bíboros hagyta rá, hogy öreg napjaira legyen hol meghúzhassa magát.

A Hentes eltátotta nagy harcsaszáját, és anélkül, hogy észrevette volna, belehamuzott a kalapjába.

– Csak nem tán... vele is?

– Ugyan már, barátom! Kivel nem?

A szemközti padon a Tábornok és a Bankár óráikat egyeztették, kedélyesen konstatálva, hogy bár sok éve nem látták egymást, alig pár másodperc a különbség.

– Csak tudnám, mire várunk még – dohogott a Tábornok. – Ez a nyirkos hideg máris kikezdte a reumám.

¹ **Belano, Vincenzo** 1856–1917. Festő, komponista és drámaíró, a ravennai szimbolisták vezéralakja. Leghíresebb műve, az *Il viaggio infinito* (Végtelen utazás) számos nyelven megjelent.

– Én is inkább a kandallót vigyáznám – próbálta fölénytelően álcázni nyugtalanságát a Bankár. – Csak hát a tisztesség, ugye... Ha már az ember egy ilyen helyre meghívást kap!

*

A kiszáradt szenteltvíztartókban már jócskán meggyűlt a hamu, mikor az előtér ajtaja résnyire megnyílt. A Néma Lány intett, hogy bejöhetnek. Elnyomták szivarjaikat, és illemtudón sorra beléptek: előbb a Tábormok, utána a Bankár, az Újságíró, a Feltaláló, s legvégül a Hentes.

A kápolna első látásra egészen üresnek tűnt. Idebenn még sötétebb volt, s így jó időbe telt, amíg a hályogos, vén szemek fölfedezték a fekete baldachinos ágyat az oltár helyén. Elsőként a Hentes térdelt le, majd recsegő inakkal, kényszeredetten a többiek is mind fél térdre ereszkedtek. Utoljára a Bankár, aki előbb zsebkendőt terített a padlóra.

A Néma Lány megrántotta a csengőszalagot, mire az ágyon szertartásos, lassú mozdulattal felült Donna Art, a kurtizán... Bíborszín köntöse hónaljig felcsúszott, ahogy aszott karkját vendégei felé tárta.

– Jöjjenek csak bátran! Hadd látom, kiket köszönhetek régi hódolóim közül!

Az aggok bátortalanul közelebb jöttek, motyogtak valami köszönésfélt, és megálltak az ágy előtt háromlépésnyire. Ahogy szemük mindinkább hozzászokott a sötéthez, borzongva látták viszont a Donna eltorzult, csupa fekély arcát.

– Á, hadnagyom! – kezdte a mustrát a háziasszony, kezét csókra nyújtva.

– Hm, tábormok... ha megengedi... – helyesbített amaz, hogy a kézcsók kínjától mentesüljön. Donna Art fanyar grimasszal engedte le kezét.

– No persze, kettőnk szolgálati ideje másként jutalmaz.

A Tábormok biccentett, és feszesen oldalt lépve átadta helyét.

– Őszinte... – kezdte a Bankár.

– Mit nem mond! – vágott szavába a Donna. – Legfeljebb részvétéről biztosíthat, ha nem túl megerőltető önnek ekkora képmutatás!

– Cseppet sem – felelte a Bankár, s azzal ő is félreállt.

Az Újságíró már készen várt sorára:

– Ha óhajtja, a hétvégi számban még kiszoríthatok egy házasságghirdetésnyi helyet...

– Ne fáradjon, már jegyben járok.

– Ez ám az újság! És ki a boldog várományos? – firtatta a hivatásos hírcsináló, fejét oldalt döntve, mintha máris jegyzetelne.

– Nem hiszem, hogy ismeri...

– Hírből se?

– Tartok tőle.

– Legalább vagyonos?

– Van háza elég. Többek közt ez is az övé.

– Ez? Itt?

Az Újságírót kissé zavarba ejtették e rejtélyes válaszok, ám azért úgy tett, mint aki mindent ért. Tekintetét elismerően körüljárta a kápolna félgromos falain, majd így szólt:

– Nem rossz parti! Azért csak legyen óvatos... Ritkán nyer, aki egy lapra tesz fel mindent.

– Megérti, ugye, ha a tanácsaiból nem kérek? – mondta a Donna, s a következő látogatóhoz fordult. – Hát maga kicsoda?

A Feltaláló lekapta szemüvegét, álla alá fogta borzas, ősz szakállát, és jámboran pislogva várta, hogy felismerjék.

– Na, ürítse csak ki a zsebeit, de hamar! – szólította fel a Donna, s az ágya alól egy éjjeliedényt húzott elő.

A Feltaláló engedelmesen kipakolt, a sok kacat csörömpölve hullott a bilibe.

– Ez minden?

– Igen.

Donna Art megkönnyebbülten tolta vissza az edényt a helyére.

– Ígérje meg, hogy ittléte alatt nem kezd semmi mesterkedésbe!

– Pedig épp lenne egy szenzáció...

– Könyörgöm, kíméljen meg a találmányaitól! Hát vénségére sem jött meg az esze?

A Feltaláló lógó orral odébb állt, átadva helyét a Hentesnek.

– Hálával a régi szép... – rebegte az bumfordi hévvel, miközben kabátja belső zsebéből egy lapos csomagot húzott elő. – Borjúmáj, friss vágás... ha meg nem sértem...

– Kár volt, már nem élek vele.

– Neem? – ámult a Hentes, olyanira, hogy a csomag is kihullott kezéből. (Az Újságíró sietve érte nyúlt, s jó pénzért máris továbbadta a Bankárnak, aki viszont busás felárral a Tábornokkal csinált még jobb üzletet.)

– Min él hát kegyed, ha meg nem sértem?

– Hogy min? – ismételte a Donna, aztán mintha nem is neki felelne: – Az emlékeimen.

– No'iszen... – kuncogott a Hentes ősz bajszát többször is végigsimítva –, azok jó kiadásak lehetnek!

– Ó, hogyne! Akarja tudni, mind közül melyik a legmócsingosabb?

– Hát, ha kegyed elárulja...

– Nézzen csak egyszer jól a tükörbe! – felelte a Donna fogatlan ínycsikillanva.

Most, hogy a szemlét megejtette, és mindenkivel szólt néhány szót, elégedetten nézett végig a társaságon.

– Úgy látom, senki nem mert a meghívás előtt kitérni. Ennyi gyávaságot el is vártam önöktől! A vendéglátás ugyan mostoha kissé, s aligha kecsegtet a régi kellemekkel, azért unatkozni, remélem, nem fognak... Most pedig felöltöznék, ha megengedik! Kérem, forduljanak a falnak.

Azzal leszállt az ágyról, s a Néma Lány kíséretében a sekrestyébe vonult.

– Addig is érezzék magukat ott-hon! – szólt vissza az ajtóból gúnyosnyájasan.

Odabenn bíborszín hálóköntösét lesegítve a Néma Lány előbb fehér inget, majd sötét selyemstólát adott rá. Amikor elkészültek, a Donna magába szállva, hosszan fohászkodott egy csorba és kivakult tükör előtt.

A kápolnában közben egészen sötét lett. Az öt vénember skatulyába zárt bogárként mászkált föl-alá benne, egymás útjait keresztezve. Már nem szóltak egymáshoz, az újabb várakozás türelmük maradékát is elkezdte.

A Bankár keze már épp a kilincsen volt, mikor Donna Art visszatért, előtte a Néma Lánnal, aki két égő gyertyát tartott kezében.

– Miféle merénylet készül itt? – próbálta zavarát az Újságíró tréfával elűtni. – Csak nem akar mindjárt meggyóntatni?!

– Azt éppen nem... Különben is, magának van a legkisebb oka félni, hisz úgysem lenne őszinte. Legyenek nyugodtak: annyi év után nem vágyom viszontlátni szennyes alsóneműiket. Nem sóvárgok megkésett végkielégítésre sem, s bevallom, inkább bosszant, mint mulattat, ha arra gondolok, hogy e látogatás után ismét szóba hozhatnak majd önökkel. Egyet kívánok csak, megtudni, melyikük volt az első, aki...

– Már megbocsásson – szólt közbe a Bankár –, de ezt inkább kegyednek illenék számon tartania!

Donna Art megtántorodott egy pillanatra.

– Igen, talán nekem... De ifjúkorom megannyi kínzó és léha emléke mára egyetlen kusza forgataggyá vált, és mint önök is tudják, sosem vezettem „üzletkönyvet”. Későbből ugyan már vannak papírjaim: diagnózisok, látletelek, de ezek nem sokat segítenek...

– Igaz is, a Doktor! Ő talán nem élvezte a kegyeit?! – csapott le rá a Táborkok.

– És a Bíboros?

– ...és a Tanító?

– ...és a Csillagász? – toldották meg a többiek.

– Mintha hiányos lenne kissé a társaság – nyugtázta önelégülten az Újságíró.

– Ők rég halottak – felelte a hirtelen lerohant Donna Art –, nem kérdezhetem őket.

– Ha hihetünk a szóbeszédnek – kapott vérszemet az Újságíró –, kegyed már a tulajdon apjával is...

– Ó, hogyne! – vágott szavába a megrágalmazott. – Sőt, már a köldökszínórom csonkjával is! Mintha nem tudná az egész világ, hogy talált gyerek vagyok, apám, anyám, nem sokkal születésem után a sorsomra hagyott...

– Hát azok a dévaj utcabálok? – firtatta kajánul a Hentes. – Vagy a névtelen hősökre már nem emlékezünk?

– Higgyék el: aki él és számításba jöhet, mind itt van.

– Persze, a balekok – morogta a Táborkok. – Akik közül kénye-kedvére választhat magának bűnbakot.

– De uraim – fogta nyájasabbra a Donna. – Higgyék el, mindez csak nekem fontos, önöknek semmiség!

Apró szívességet kérek csupán. S egy magamfajta, bukott, öreg és magányos nő ki máshoz is fordulhat, mint akivel valaha együtt hált. Persze jól tudom, nem várhatom, hogy bárki is magára vállalja az első éjszaka kétes dicsőségét. De talán ha megvitatnák egymás közt, nyíltan, férfiasan, ahogy illik... Én addig föl is megyek a torony-szobámba.

– Donna Art! – súgta köntöse ujját elkapva a Feltaláló. – Mi lenne az a kérdés?

– Ha elég okos, úgyis kitalálja! – tért ki a válasz elől, s azzal fölfelé indult. A Néma Lány követte, majd nesztelenül a harmadik lépcsőfokra telepedett.

Ez már tényleg sok volt. Az újabb, immár harmadik megvárattatás végképp próbára tette a vendégek idegeit.

– Hisztis vén szajha! – fakadt ki a Táborkok, ahogy odafent a toronyszoba ajtaja bezárult. – Mit képzelsz, meddig járathatja velünk a bolondját?!

– Ágyő, uraim! – köszönt el az Újságíró, kalapját könnyedén meglenggetve.

– Várjon csak! – toppant elé a Bankár, ki az imént maga is szökni próbált. – Gyanús ez a sietség nekem!

– Eresszen! Azt hiszi, nem tudom, hány „angyalcsináláson” esett át a Donna maga miatt! Ha élne a Doktor, most lenne mit mesélnie...

– Mit akarhat vajon? – próbálta a Hentes tanácsalanságát megosztani a Feltalálóval. – Gondolja, hogy még most is azt?

– Ugyan! Melyikünket kívánta volna meg? – felelte amaz, és elvonult töprengeni egy csendes sarokba.

A magára hagyott Hentes most a Táborkokot környékezte meg. Megszólítani ugyan nem merte, csak jámbor tekintetével faggatta.

– Arcátlan zsarolás! – dörgött a Tábornok. – Itt nem segít más, csak az erőszak!

E harcias szózat hallatán az Újságíró és a Bankár között tűzszünet állt be. A Hentes is javában valami erőpárti nyilatkozatra készült, de a Bankár közbeszólt.

– Én azt hiszem, mégiscsak holmi bánatpénzt próbál kicsalni belőlünk.

Ekkor a Feltaláló toppant a kör közepére. Közelebb intette a többit, és sűrűn pislogva elstutogta a varázsszót:

– A lány!

Az öt vénember szótlánul küldött-ségbe állt, s élén az ötletmesterrel megindult a Néma Lány felé. Az riadtan kelt fel a lépcsőről, s karjait a falnak feszítve elállta a följáratot.

A Feltaláló hosszas hókuszpókuszolásba fogott, többféle jelbeszéddel is megpróbált szót érteni vele, de hirtelen gesztusaival csak még inkább megrémítette.

– Majd ez megoldja a nyelvé! – mondta a Bankár, s egy erszényt vetett a lábai elé.

A Néma Lány meg se mozdult.

A Tábornok ekkor pisztolyt fogott rá.

– Ki vele, mit akar tőlünk! – rivallt a szoborra, de látva, hogy annak szeme se rebben, végül is lehanyatlott a keze.

– Á, hagyjuk! – szólt bosszúsan az Újságíró. – Hagyjuk el együtt a terepet!

– Elment az esze?! Egy ilyen lépésnek beláthatatlan következményei lehetnek. Ki tudja, miféle bosszúra képes... – intett a Bankár a toronyszoba felé.

– Úgy van! – helyeselt a Tábornok. – Állítsuk éltre a dolgot. Vagy mi, vagy ő! Nevünk becsülete, utódaink sorsa a tét!

– Amondó vagyok én is – bátorodott szólásra a Hentes –, intézzük el férfi módra a dolgot...

A Tábornok parolára nyújtotta kezét, s a Hentes sietve elfogadta. Most már ketten akartak egyet, és kihívón deklarált szövetségük nyomban átrendezte az erőviszonyokat. Velük szemben a félszeg Feltaláló, a távozni gyáva Újságíró és a megoldásban bizonytalan Bankár nem képviselhetett már kellő ellensúlyt.

Elsőként a Bankár kapitulált.

– Hát, ha nincs más megoldás... – sóhajtotta, jobbját a két másikéra téve.

Csakhamar rákerült a negyedik, majd az ötödik kéz is. A szövetség immár teljes volt, csak a haditerv hiányzott.

– Ha lejön, az ágyába vonszoljuk, és a párnáit az arcára szorítjuk... A nyomozás elsimításáról magam gondoskodom, a sajtóközleményt ön írja meg – rendelkezett fojtott hangon a Tábornok, az Újságíróra nézve. – Szükség esetén maga is latba veti majd kapcsolatait! – fordult végül a Bankárhoz.

– És a lány? – aggályoskodott a Feltaláló.

– Ő nem árthat, hiszen néma. Ketten majd lefogják, amíg mi az ágynál végzünk.

Minden részletben megállapodtak, mikor Donna Art – ki ezalatt a végrendeletét írta – letette a tollat. Fölállt, apróra összehajtotta a lapot, utoljára még egyszer körülkémlelt, majd kilépett az ajtón.

– Végeztek? – szólt le szokatlan szelíden.

– Igen – felelt a Tábornok, mire a Donna fáradt méltósággal megindult lefelé a lépcsőn. Ahogy a Néma Lány mellett elhaladt, lopva homlokon csó-

kolta, és kezébe adta testamentumát. Odalenn hátát egy oszlopnak vetette, s megadóan túrte, hogy hajdani szeretői körülállják.

– Várom a döntést. Bármilyen legyen is az, elfogadom.

– Döntésünket nem egy botrányos életű szajha szeszélye, hanem a közérdek vezérelte. Eszerint mindörökre el kell tűnnie. S amint megszeplősítésében, úgy a vesztében sem tudhatja meg soha senki, hogy ki volt a vétkes – hangzott az ítélet, s az öt férfi egyszerre mozdult az áldozat felé.

Donna Art behunyt szemmel, reszketve várta a végét.

– Legyen áldott a gaztett! – kiáltotta. – Egyet kívántam csak, s lám, most mind készen áll arra, hogy jegyesem karjába segítsen.

– Ez volt hát, amit kívánt volna... – döbrent rá a Feltaláló.

– Ohó! – fogta vissza társait a Bankár. – Így már másként áll a dolog! Aki halni vágyik, elég büntetés annak az élet!

– Úgy van – helyeselt a Tábornok. – Miért tennénk neki szívességet?

A fojtó félkör egyszerre fellazult, az aggokon már-már derűs nyugalom áradt szét.

– Legfőbb ideje távozni végre. Az efféle kései vizitek miatt még a végén szó éri a ház elejét – talált bele régi modorába az Újságíró.

Donna Art csak most eszmélt magára.

– Hát itt hagynátok a gyalázatban?!

Beléjük csimpaszkodott, a lábuk elé vetette magát – ám hiába, azok szenttelen arccal kifelé igyekeztek. Utóvégre lefoszlott róluk, és kábultan nézte, ahogy maguk előtt lökdösik a Néma Lányt, hogy a temetőkaput kinyissa. Maradék erejével még el-

tántorgott a kápolna ajtajáig, hogy utánuk kiáltsa átkait:

– Ne lássatok több napot, mely örömmel áldott! Legyen az enyészete mindenetek! Apadjon ki utódaitok öle! Vesszetek mind vakon vergődve, vigasztalanul!

*

Elfulladtak átkai. Zihált az élni se, halni se bírás kínjai közt, üres tekintettel meredve a csillagtalan éjszakába. Csupán háta mögül derengett még a gyertyák gyöngye lángja, esett alakját gonoszul táncoltatva árnyékaiban. Aztán, mintha a magáéból, egy árnyék lobbant elébe.

– Ki vagy?

– A Násznagy.

– Értem jöttél? – kérdezte a Donna, remegő örömmel.

– Érted. Már várnak.

– Vesd hátra a csuklyád, hadd lássam arcodat...

– Hagyd ezt most. Várnak.

– A hangod, a szemed... olyan ismerős vagy...

– Ha nem volnék az, mást küldenek eléd.

– Dereng egy fénylő szempár, egy ifjúé, ki egykor árnyékként követett...

– ...s akit te elunván, magadtól elúztél, és latrok multságára rútul meggyaláztál!

– És te itt vagy most mégis! Hadd legyen hát én árnyékod árnya most. Követlek, vezess!

A két gyertyaláng közül az egyik halkán ellobbant, s vele lobbant el Donna Art lelke is.

A Néma Lány futva tért vissza a kertkaputól. A kápolna küszöbén élettelenül heverő test láttán lehajolt, és torkáról szünni nem akaró sikoly tört fel.

A Násznagy árnyalakja helyén már jó ideje egy eleven ifjú várakozott,

csöndben meghúzódva egy oszlop tövében. A lány még mindig hangosan zokogott. A férfi most hozzálépett, föl-emelte, s arcát gyöngéden a mellére vonta.

Mélységes csend támadt újra.

– Anyám! – szólalt meg aztán nagy sokára a lány.

– Te voltál a mindene, és most mindenét rád hagyta...

– Tudom – mondta halkán a lány, markába zárva egy élesre hajtogatott papírlapot.

Novecento, 1907/1.

Fordította és illusztrálta: Nóvé Béla

Báthori Csaba

Bestiarium literaricum

(Részletek)

A mándyiván. Szakmai körökben nevezik még nagy godaszalonkának vagy feketefarkú pocsálynak vagy lotyósneffnek is. Hórihorgas, karcsú nyakú madár. Gázlólábaival bántalom nélkül léptet át veszélyes, ingoványos posványokon; sőt éppen ezekben keres táplálékot. Ez a keresés amolyan motozásszerű, szélsőséges, szűnyogsurrogásra emlékeztető. A Rákosi-vízen az esztendők során többen is megfigyelhették – szabad szemmel vagy távcsővel – ínyenckedését: éteknék lomha férgeket huzigál ki a nyirkos talajból, retkes puhányokat, trafikmaradékokat, fürdőgilisztát, futballpályapöszlét, harisnyavattát, királymadzagot, és számtalan más beléndeket. Ezeket megvagdálja, aprigatja, vékonyítja, belüket kigőzöli, majd bedugja a torkába. Csak nemes táplálékot hajlandó magához venni, megemésztetni, kiválasztani. Síkságok, piacok, szállodai budik, szagos tapéták, görbe utcák, mellékvágányok madara. Természetesen kedveli a frissen tatarozott városi házereszeket, szűk mellékutcákat, kopott bérházfolyosókat, rogyadozó szelmonokat, dohos liftaknákat, szürke lichthofokat, áporodott levegőjű belsőudvarokat, temetőfalak zezugait fejmagasságban. Vadászterületeihez makacsul ragaszkodik: onnan még ismételt üldözéssel is bajos őt elkergetni, vagy akárcsak kiszorítani. Szemét a hátán viseli, ennél fogva csak fonákul lát élesen. Óvatos, tartózkodó állat. Boldogsága nem abból ered, hogy átél valamit, hanem abból, hogy emlékezik valamire. Cikcakkos járása önkényes álom- és rémálomregiszterekre utal. Csak hébe-hóba tekint az égre, többnyire csak akkor, ha ivott a tócsák vizéből. Hitetlensége hovatovább biologikus eredetű: apró hitáldozatokból álló rítusai folytán olyannyira lesoványodott, hogy már-már kitapinthatja az ember a gyomrát a gerincén keresztül. Összes belsősége közül erre, a gerincére a legeslegbüszkébb. Gerincén legfeljebb szülei vagy matuzsálemkorú szállodatulajdonosok tudnának apró pöttyöket felfedezni. Hangját úgy képzi, mint egy sziszegő korall: nyílik-csukódik. Röptében olyannak rémlik, mint egy izgága nyílvesző: a nyíl húrját azonban senki se lát-

ta. Időnként el-elbújik aludni egy nemes sás levele mögé. Később persze kisül: csak tojtán gubbasztott. Ilyenkor „teljesít”, ahogy a szakkönyvek mondják. Ma már egyre ritkábban kelteget. Ahogy tolla – a sűrű ólmos esőtől – lassanként kihullt, sejthette az ember: a lotyósneff egyre többet sír, de egyre kevesebbet rí. Párja ma már egyenesen azt állítja: mindent megsírat. Ebben áll a lotyósneff bölcsessége. Sétáin, ezt is megtapasztalhatják követői, gyakorta kiterjedt fekete foltokat hint lába köré. Van, aki úgy hívja e foltokat: angyalok. Van, aki így: libák. A pocsály, talányos mosollyal, csak ennyit mond, foghegyről: angyalikák. Műveit alighanem minden pesti kisállat olvasta, noha nem személyesen.

Nekem egy ízben – egy füledt májusi estén – eldúdolt valamit. Elejét-végét hasztalan kerestem. A godaszalonka ugyanis éppen azt a mondatot olvasta az égben a Teremtés napjának huszonnegyedik órájában: sem befejezned nem adatik meg, sem abbahagynod.

Dúdolmányát lejegyeztem a jelenkornak:

A Sára. Puffanás a lépcsőházban, harmadik. Ahogy felnéztek szemük fehérjével. És utána semmi, csak a puffanás utóhangja. Síri csend, mint a fürdőben éjszaka. Egy dívány a folyosón. Egy emberi félláb. Pókháló. Ürüléke egy báránfelhőnek, vagy mi. Sára abba léphetett bele. De most már a másodikon csoszog. Csoszsan. Seprút tart a kezében, talán takarít. Vagy csak repül a pokolba, Cédula Karcsihoz, akitől gyereket akar. De hát!

Zsuzsa a pincéből. Kitétte a hűtőt. Katt! Arról kódul ez a beszari Tikornya Tamás. Nem is nehéz lehúzni a harisnyát, csak köröm kell hozzá. De aztán szalad a szem! Szalad, rohan, teper, puff! Totya is beszáll, kiszedi a nyílásból a szőnyegporolót, és Sára vizesvödre mellé helyezi. Egy sunyítás alulról, egy locsolókocsi kedvessége. Nedvessége. De emberek nem szállnak ki belőle, csak néhány bágyadt puli. Zsuzsa haja is olyan szőrös-szálkás, mint Totya puli haja. Egy kis csont is kiáll belőle. Olyan suhogás, víznyaldosás, nyelvcsapások hangja a hátsó-alsó pincelyukból.

Kezek, a combon, lenn a pincében. Sára elzárkózik Totya elől, Zsuzsa is betoppan fekvő a lépcső alján. Már mindannyian négyen vannak. Csobbanás. Talán a vízvezeték gyomra korog. Vagy buggyanó fakad itt a Totya fülénél. Nem kavalkád, de lutri. Ribillió se jó, az majd később jön, a szülőszobán. Vagy a szülők faggatásakor. Nem is marad egymásba gyömlődni. Kuss. Eldől a seprű a negyediken. Hajas néni kilépett a rokkant sezlonyt leporolni. Hogy pont délután négykor! Kancsít. Hajas néni kancsítása. Ahogy kiszáll a kádból, megfésüli a combját, megcsurcsálja a keblét, mellét, pacsiját.

Nyulacska ébred a harmadikon. Ő is jönne a mélybe szenet hozni, fát aprítani. De ott most szűk a hely. Totya meg se mukkan. Zsuzsa lélegzése már-már felér egy máglyával. Ég minden, a házfal, a kémény, a hűtő. Most megrebben a seprűnyél. A próféta a szívét mutatja. Cédulát Zsuzsa egyszer így nevezte. Gurulnak kék köpenyben, piros szalaggal a derekukon.

Totya csak csahol egyre, csinnadrattáz, köpül, hempereg, kirázza humorát a fejéből. Cédula fogja Zsuzsa testközepét. Sára fogja Totya horpaszát. Zsuzsa fogja Cédula lágyrészét, és az egészek: „Rángás!” Kis nyüsítő hang a háztetőről. Vagy a padláról. Ott is egymással takaróznak kamaszok. Zeng a lépcsőház.

Verőfény. Lenn a földön apró tízfilléresek gurulnak. Peng! Totya vakkant egyet. Pammm! Hurihörgések, hampolások, fankar és pumpum. Cédula lágyan horkant az orrával. Mintha orrot fújna. Zsuzsa húsos szája brakkol egyet, s rángás közben kántál, komporicsol, kuttyol. De a harsinya lenn tekergőzik a földön. Senki nem figyel erre. Egy harisnya. Benne egy női láb. Egy körmös női karom. Lágyság! Horkantás, hammantás, kandúrkummantás. Ejakuláta est. Zsuzsa és Sára lihhennek, hömbölyödnek a vaslétra felé. A sezlony moccan egyet, üdvözlégyet mormog, és a teremő jóisten most tapsol a szaporulatot hozó emberiség aktív előőrseinek. Szép a délután, délelőtt is vert a fény.

Samó jön az uszodából. De kormos az orra. – Mi ez, Samóka? – Semmi válasz, semmi kartyogás. Egyszerűen csak várakozás.

– Kormos költővel találkoztam a vízben, képzeld. És bekormozott. Mert ő a vízben Kormos. Ki hinné? Fújta rám a víz alatt, dosztra. Aztán tűz! Mire megébredtem, már újra kellett volna fürdenem. De kétszer nem tudtam belelépni ugyanabba az uszodába.

Jön fel a fáradt banda a pincéből. Fényes, kipirult, csattogós arcok. Pozsga kilóra. Mind együtt vannak.

Most kortyant Totyi az aszfalt asztaláról.

A darvasi. Az üres-szarvúak családjába tartozó, hengeres nyakszirtnyúlvánnyal rendelkező, zergeszakállt nem viselő evetke vagy muflon-fiók dél-magyar példánya. Függetlenül, fákra akasztott fejjel jár, hazánkat kerülgetve vette be, mert nem szereti a túlpaprikázott perkeltet és a kötelező fűevést sima mezőkön. Szeme járatos, orra zömök, szimata két nembeli, és feltűnően magas gerincvonallal él. Valóságos izomfejlesztést a téglalap alakú legelőkön végez, egy-egy guruló börgolyó érintésével, amelyet egy négyszögletes, gerendákból ácsolt, hálóval védett tákolmány felé terelget. Előszeretettel lengeti a karját, a combját, és különösen bicepszeit mutogatja büszkén a nőtényeknek. Szarvat nem visel, inkább leberetválja minden kiugró mellékletét; a sima irha a mindene, meg a nőtények lábaszára. Kampóját nem zsákmányszerzésre, hanem örömszerzésre használja, és ezzel is hozzájárul a világ vigyorhányadosának emeléséhez. Magában járkal, de hegymagasról olykor letelefonál. Az év nagy részében remetének nevezi magát; ilyenkor vagy porontyával rendelkezik, vagy messzi lakott településekre megy, hogy ott körmével, erősségeivel és hitetlenségével foglalkozzék. Szereti a zamatos beszédet, hangja ezért a választékosan prüttyögő kisorrszarvúra emlékeztet, amely kőgörgöttegek között énekét három részre szokta törni. Az evetke nem jár fenyőfákra, növényklubokba, táplálékraktárakba, ugyanis váltakozó nőtényei az orra elé rakják a magvakat, cicomahúst, nagyregényeket. Öltözéke és haj alatti része szegényesnek tűnik, de csak közelről. Az állat bundája szőrszálai közé nedves fűszálat, száraz zuzmót és zörgő szakállfonadékot gyömöszöl, hogy védje magát a világ viszontagságai ellen. Szeret magasan bóklászni, költekezni, vendégséget rendezni fajtársainak, és motoros járművek tetején is látták már, amint üreget vájt a levegőbe. Furcsa érdekessége, hogy lába megtüzesedik a földtől járás közben, s az állat ugrándozni kezd; virradat felé ez a szeszélye lankad, és ha gazdag az álma, jósolni kezd magának saját tenyeréből. Ami táplálékát illeti: a darvasi mindenevő. Magába fogad kócos

lócitromot, bulvárlap-ürüléket, sörösdoboz-zörrenést, berlini mirigyét, amerikai kajtármogyorót. Gyomra különlegesen képződött: jobb falában mogyoró nagyságú gumók találhatóak, azok felülete alatt kisujjköröm méretű bőrkeményedések ülnek, azok alatt pedig bolha nagyságú pettyecskék lapulnak, megemésztetlen és sötétlő eledelgubacsokkal teletömve. Ezek az állat legértékesebb részei. Az ún. evetkegolyókért a távol-keleti érdeklődők és érdekelték busás pénzeket hajlandók fizetni, az eredeti, két hónaposnál nem idősebb darabokért pedig még az eszkimók is dollárt fizetnek. Természetét tekintve az evetke jóindulatú, inkább önvészélyes állat. Folytonosan a föld közelében jár, de varázslatos éjszakákon, saját papírodújának közelében lebegni, szállni, sőt mennybe menni is képes. Műveletek végzésekor halkán hebegő, esetleg bájosan refegő hangot fejleszt bal írótlómlőjében; ilyenkor vagy anyját keresi, vagy a nőtények tízparancsolatáról ír, vagy a halott evetkéket keresi. Szívjósága a nőtények évgyűrüinek ápolásában, az alsó irharészek tiszteletében és a hideg emberbőr elviselésében mutatkozik meg a legerősebben. Szépségét a sziklamászásnak, a hátatfordításnak és a kétlábúakkal való kereszteződésnek köszönheti. Néha szinte emberi arcban végződik, csülkét ollóval meg-megtisztítja, és tartózkodási helyét sátorlapokkal fedi, miközben agytakarítást végez. Agya szép, szeme szép, túrása szép, csupán napközbeni magaviselete különös. Folytonos tartózkodási helye a papírlegelő: itt túr, fetreng és szaporáz. Nincsen élete, mert örök élete van.

Talajaprító műveleteinek muzsikáját gróf Kamorra-Zamorra írta le. Az ő művéből idézünk:

Jusztina Monyinka szerette a boggyó alakú farkasketrecet, a tűz lángból lobogó férfiszív hajnali révületeit, a hózenetráger hordását megelőző korban tapicskoló bakok rimánkodó kopogtatását, és ha teste maradt rá, többnyire fekve adott választ ellenfajának. Kis majomzöld kardigánt viselt, leszólította virradatkor a napot, s megbeszélte a zörrenő levelekkel, vajon miért özvegyült meg ilyen korán, még halála napja előtt. Szállt-szálldogált Monyinkával a feje, meg se látszott, hogy már az este felhői gyülekeztek redős homloka felett. – Hopp, a kolibri! Megint bejött a konyhába! És Monyinka rögtönözve ráborított egy sűrű rácsot meg egy kukkert a kisbalhát szóró kolibri testére. Innen csak a kölni dómot lehetett látni, meg Péter apostolt, ahogy elárulja Monyinka férjét a túlvilágon, Szegeden és Türkengrossnikolaus egyik kürtős utcájában. Haj, a halál! Milyen görbe dolog az. Először begörbül az ujjunk, és alig látjuk a körmünket. Aztán kinő a pocakunk, és alig látjuk a nemünket. Aztán a szemünk eresztékei lazulnak meg, s akkor betoppan hozzánk Brandenstein Hugovics Hugonka nőorvos, és finoman kipuhatolja belsőkön áhításait. Még mi van? Lábunkon is visszer ütökzik, orrunk beletorkoll a patakokba, sípcsonatunk a sziklákat fogadja testvérül, és tarisznyás arcunk Istent fogadja vendégül. De nem ám egy elhagyott fotbalpályán, hanem egy sügérszomorú hal szemében, aki éppen lenyelt egy blikket, vett két doboz sört, és most kimegy imádkozni az ócskapiacra. Senki nem marad egyedül a halál után, ah, nyöszörögte Monyinka reggel hat felé, amikor feltúrte pizsamaalsója déli szegélyét, hogy majd megleckéztesse Brandenstein Hugovics Hugonkát a lélekvizsgálatnál. Mert Monyinka együtt nézett át az apácarácson a derekával, töredezett gyöngyházzsín körmeivel, szarkalábas szemével és százötven kilós büntudatával. Haj. Hugonka nem jött,

nem jött, nem jött. De ebből még nem származott ribillió. Meztelenül nyújtózkodni a saját pizsamánkban férfitekintet nélkül, ez már csak nem bűn, gondolta Monyinka a teremtés előtti ártatlansággal, és kicsit lejjebb sodorta sípcsontján az aranyharisnyát. Egy csengetés, egy focillőrült, egy berúgás vagy egy parádés védés segített volna most a helyzeten, a megsűrűsödött fülldetségen, a remegő vállalatok bizonytalanságán.

De nem történt semmi áttörés vagy becstelen nyomulás. Monyinka temetőnek, kriptának, pengő kalickának is gondolhatta volna ágyát, hiszen a ketrecfokokat nemrég szerelte le Sztojanovics Baka őrzető, aki a határbiztosító bukott angyalok századában szaporította az emberiség hasznos végtermékeit. Megdermedt a levegő a harisnya henfereiben, mindkettőben, amint Hugonka belépett. Szép szál darabka volt, embernek se akárcsi. Karját lóbálta, mint a propellereket, összezsattantotta bokáját, és harsány haptákban ennyit adott saját egyéniségéből:

– Hajrá, Monyinka!

Erre az idősödő asszony megrezzentette belső combfalait, gondolt egy mérszet, és kipenderült a dunyha katlanából.

– Kipuhatólna engem, Hugonka?

Csak ennyit mondott, és mindketten eltűntek a tapéta rózsaszín puttói, malacorrlyukú angyalkafigurái és szőlőkacsos mintái között. Ah, nekik most kezdődött a teremtés.

Gyárfás Endre

Mobilos Odüsszeusz

Szeretjük a jelent a múltba vetíteni, a múltat a jelenbe, hogy a jövőt már ne is említsem.

Képzelnék el, hogy Odüsszeusz korában ismeretes a mobiltelefon! Trójából indulván a klasszikus hajós nem bolyong a világban – minek strapálná magát? –, hanem az úti és időjárási infókra figyelve egyenesen hazatalál.

Igen ám, mondhatnánk, de akkor nem születik meg a nagy eposz, az Odüsszeia. Dehogynem! Csak a cselekmény kissé másképp alakul.

Odahaza Ithakában, Pénélopéja búvkörében a hős fáradhatatlanul mobilozik. Mialatt az asszony egy tucát orsót telefon s egy széket telesző,

a férj – kezében telefon – virtuális viszonyt sző egy varázslónővel. Az eredeti műben Kirké sertéssé varázsolja a matrózokat. A mi változatunkból sem maradhat ki ez a részlet: a búbajos hölgy beszámol kuncsaftjainak üzleti és politikai disznó-ságairól.

A phaiákok nemes jelleméről Odüsszeuszt a kimerítő csetelések győzik meg. Szüntelen küldözgetik egymásnak az sms-eket és mms-eket. Egyetlen visszahívást sem mulasztanak el.

Bonyolultabb a dolog Szküllá és Kharüdisz esetében. Itt valójában játékprogramról van szó: virtuális tengerszoroson kell áthaladni olymódon,

hogy hősünk hajóját se a maffia ne nyelje el, se a bűnüldöző szervek ne zúzzák szét. Odüsszeusz a karosszékhez nyűgözve navigál, és megfontolja, mit mondjon a mobiljába. Legyen

a szöveg egyértelmű, hiszen elképzelhető, hogy a két csábító monsternum között áthallás van.

No, aztán a szirének!

Tilinkózó, fuvolázó, csilingelő szignálokkal jelentkeznek, és nem adják fel, amíg Odüsszeusz nem megy rá a WAP-ra. Akkor aztán rákezdik: kössél biztosítást, nemes bajnok, vásárolj apartmant az Etna vulkánon, vedd igénybe bankunk, brókerházunk, kölcsönzőnk, irodánk, őrző-védő egyesületünk szolgáltatásait! Kirkét, Kalüpszót is feledtető forró kapcsolatokat teremthetsz leányvállalatainkkal, természetesen csak az éteren át.

Világjáró hősünk, mivel e veszedelemben sem óhajtja szüneteltetni mobil-előfizetését, társainak fülét parányi hangszórókkal dugaszolja be: hallgaszanak technót süketülésig, csak hogy

megússzák a sok-sok süketelést. Ő maga árbochoz kötözve állja ki a kisértéseket.

Hátravan még az eposz csúcseleme.

Bizonyos vállalkozói körök, pontosabban a Pénélopé hitvesi hűségének próbatételére vállalkozó urak egybegyűlnek, és a „Hosszú az Ithaka, nem megyünk még haza” kezdetű slágert énekelve komoly kihívást jelentenek a férjnek.

Hogyan lesz úrrá a mobilos Odüsszeusz a szorongató helyzeten? Egyszerűen. Konferenciabeszélgetést rendel, s így a vállalkozás esélyeit mindenki mindenkivel megtárgyalhatja.

Miután a konfliktus elsimul, az eposzi bajnok leszámol azzal a pimasz dalnokkal is, aki hőstetteit, múltjának feddhetetlenségét vonja kétségbe egy internetes graffitón, mondván:

„SOHASEM VETTED BE TRÓJÁT TE VALÓBAN:

UNTAUGLICH HARCOSOK VOLTAK A FALÓBAN.”

Verrasztó Gábor

A padló

Mint minden áldott reggel, ezen a szép tavaszi napon is mobiltelefonjának dallamos ciripelésére ébredt hét órakor Boros Ágnes bolti eladó, budapesti lakásának kényelmes ágyában. A magas ablakok gondosan tisztított üvegeit gyenge, sirokkószerű szél rázta, de azért meleg volt, és a Nap már halkan bonnogatta fénybe kötött sugarait.

Ágnes kéjesen nyögdecselve nyújtózott még néhányszor, és akár egy kiscica, apró öklével megdörzsölte leragadt szemét, majd kidugta formás lábát a meleg paplan alól, és ahogyan Isten az ember lányát megteremtette: ruhátlanul andalgott a zuhany alá felfrissülni.

A víz éppen hogy vékony patakként érte a fiatal nő büszkén gömbölyödő keblét, amikor kialudt a lámpa. De nem az izzó égett ki, egyszerűen elillant az áram. Gyorsan maga elé kapta törölközőjét a fürdő páratelt homályában, és

indult volna megnézni a biztosítékot. Ekkor azonban súlyos léptek alatt száraz recsegéssel kiáltott fel az öreg padló.

Boros Ágnes összeszedte hát minden lánykorában belészorult bátorságát, és hirtelen mozdulattal benyitott a szobába. De nem látott senkit. A folyosón is csupán macskája, Sipirc gubbasztott kimeredt szemmel, felborzolt szőrrel a bejárati ajtó mögött. A lány lenyomta a kilincset. Ebben a pillanatban felgyulladt a villany, a lépcsőházban pedig félelmetes csend honolt.

Lidércnyomástól remegő kézzel kapkodta magára divatos ruháit, kócos hajjal sietett ki, ki az utcára. Egy elegáns óraszalonban dolgozott, és még az üzletben is hevesen kalapált a szíve, mert biztosra vette: valaki járt a lakásban.

Közben Bogdán János alhadnagy, a Szibériából hazatért orosz hadifogoly megszabadult az árulkodó hangokat kiváltó nehéz katonacsizmától, kidobta elkoszlott ruháit, és oly hosszú idő után végre megfürdött abban a kádban, amiben a háború előtt ült utoljára.

Mire Boros Ágnes este hazaért, János az ágytakarót megigazította, nehogy látszódjék rajta teste körvonala, majd a sarokba kuporodott. Meglesznek itt szépen mind a ketten, gondolta, nem akar ő semmit ettől a szemrevaló lánytól, hiszen egyébként is kereken hatvanöt éve, hogy halott.

Vermes doktor felesége

A hulló vadgesztenye megbarnult, szűrös burkát igyekezett Péter, a Góliát-termetű fiatal utcaseprő a faágakból összedrótozott öreg seprűvel egy kupacba kotorni, amikor Vermes Miklós kilépett az álmos fasorra a fájdalmasan csikorgó kertkapun.

– Jó reggelt, doktor úr! – köszöntette tisztelettel Vermest, fel sem nézve a harmatfoltos járdáról a szellemileg kicsit ugyan visszamaradt, de emellett jó lelkű köztisztasági alkalmazott, mert az ő szemében doktor volt mindenki, aki valamilyen hivatalt viselt.

Márpedig a negyvenes éveiben járó, magas, kissé szikár és szigorú tekintetű Vermes Miklós az adóhivatalnál dolgozott, igaz, csupán a kerületi ügyfélszolgálati irodában emelgette a telefont, persze nem is büszkélkedett vele utca hosszat.

– Reggelt... – mormolta vissza Vermes fogai között, és gondolataiba révedve, lassú léptekkel ment tovább a közeli villamosmegálló felé, mert szerette az avarillatú csendet.

Nagynénje örökségéből, a zsigori vénasszony jobb napokra spórolt pénzéből vette ezt a pasaréti villalakást, hogy szabad idejében a kertben ülve figyelhesse a vadszőlőben fészkelő rigók nászát, néha ellesse egy-egy mókus fáról fára surranását.

A szerelvény is szinte hangtalanul gördült be a csinosan rendbe hozott, a múlt század elejének hangulatát idéző megállóba, és Vermes szórakozottan, már-már jókedvűen hagyta maga mögött a peront. De rossz kocsit választott, az egyre szaporodó utasok szó szerint rápréselték egy meglehetősen dekoratív, fiatal nőre. Szemlesütve kapaszkodott.

– Ebben a boltban dolgozom – közölte egyszer csak nagy hirtelen a lány, és kecses mozdulattal az ablakra bökve mosolygott, bocsánatkérőleg nyomva arrébb Vermest, hogy idejében a kitáruló ajtóhoz érjen.

Valami megfoghatatlanul érzéki illatfelhő vette körül, amelyet mint egy kondenzcsíkot húzott maga után a szerelvényen. Vermes Miklós egész nap úgy vélte, orrába költözött a parfümillat.

– Jó napot! Segíthetek valamiben? – kérdezte boldogan másnap, késő délután Amarillisz, mert szülei ilyen ritka szép nevet adtak ennek a szép arcú lánynak.

– Köszönöm, egyelőre csak nézelődöm... – felelte Vermes, aki szeretett volna egy macska ügyességével, feltűnés nélkül a drogériába lopakodni, pedig hivatkozhatott volna akár röpke ismeretségre immár.

– De, talán mégis. A feleségemnek szeretnék valami különleges parfümöt vásárolni. A kisasszony mit ajánlana?

A kedvesen és cseppet sem rutinból mosolygó leányzó Vermes meglehetősen hosszú orra alá tartott egy üveget, és mint palackból az éppen kiszabadult szellem, úgy áradt belőle kifelé a villamosról ismerős, citrus-fanyar, és mégis édes illat.

– Elviszem! – nézett határozottan a fiatal nő tengerkék szemébe, és elégedetten sétált haza aznap.

A következő hétre kifinomult szaglászú nővére születésnapját idéztette, majd kolléganője érdemelt ki nyugdíjazása alkalmából egy újabb drága illatszert. Persze a legtöbb ajándékot azért mégis a felesége kapta. Vermes Miklósnak így szép lassan elvékonyodott elegáns pénztárcája, amit jelen esetben a legkevésbé sem sajnált.

Otthon pedig, mint egy valódi orvos rendelőjében a hasznos patikaszer, úgy sorakoztak vitrines szekrénye polcán nagyság szerinti sorrendben a mutatós üvegek, mert nemhogy nővére, de felesége is csak élénk fantáziájában létezett, nem tudott ő udvarolni, félénksége távol tartotta mindörökre a számára így elérhetetlen nőktől.

Vermes Miklós hajnalonként megszagolta az egyszerűség kedvéért Mediterrán nyárnak elkeresztelt parfümöt, mielőtt kilépett a rozsdától oly fájdalmasan csikorogó kertkapun a békés fasorra, és gondolatban a lány kezét fogva indult a megálló felé, amikor Péter, a Góliát-termetű utcaseprő tiszteletteljesen ráköszönt:

– Jó reggelt, doktor úr!

Péter Péter
Patzvarkodásaim

Döbrentei Kornél
HOLDEVŐK SORSA
 Döbbenetes Kornél

A hold szarva közt a világ tőgye,
 konok vetésekben elfüstöl a vég,
 meggörnyedt éjszakák tespednek az égen
 a kialakult krumplibokrok párázó árnyaiban,
 ahol a csöndet legelik le a felcserek tehenei,
 ahol lázglóriás birkák merednek a hegyre,
 és a kecskelábú asztalok mekegésében
 rekedten bégetnek a bárányfelhők,
 meghőkölt vérünk kiméri az Isten,
 és lyukas cipőink kihunyt talpán át
 kicsordul lassan létünk vak reménye,
 csillagokat sorjáz a másnapos nap,
 koponyánk üreges termeiben
 fuldokol az ész zsibbadt bűvárharangja,
 elmúlásunk bugyborgó konyháiban
 istenek merik ki sorsunk torz pocsolyáit,
 félelmeinkbe fakanalat öltöztetve
 lobog az elbitangolt zászlók pelenkája,
 horzsolt agyunk himnuszokat pásztáz,
 a kék lábasokban magányunk serceg,
 míg kentaurok adnak inni azoknak blazírtan,
 akik megértik azt, hogy itt mit írtam.

Oravecz Imre
Madárnaplójából (Cinkehalál)
 Sorra Vesz Imre
CINKET INHALÁL
Bányásznap-ló részlet

Megingott egy időre a bányászokba vetett hitem.

A cinket termelő bányász a föld felett
 nem ismeri a vizet.

Mindennap nekibúsul a szervetlen anyagú üvegnek,
 és beleszédül az etilalkoholba.

Mindig kiszalad egy-egy feles céljából,
 hiába szedik fel testét este a kövezetről.
 O, my blue miner, why do you hate the mineral water?
 Keep smiling. Happy Miner's Day, happy New Year!

A detoxikálóban kérdik: Mért iszik?
 The miner knows it: Feledni akarok!
 What do you want to forget? Mit akar feledni?
 Hát csak annyit, hogy annyit iszok...

Tat's all, guys!

Karafiáth Orsolya
VIGYÁZZ!
ÓVJON TŐLEM ISTEN!
Karvalyfia Orsója

Törvény a jaj is – szétkócolt zománc.
 Okos fejed most milyen együgyű!
 Vigyázz! – lehull a vakolat rólam;
 őszti oltalmam megnyüvi a nyű.

Na jó, hát kártyán nyertem szerelmed.
 Ne felejtse el – vagy marjon szét a mész!
 Védjen Isten ott a stúdióban –
 ahova küldlek, mindig odamész...

Tündérméreg ebem vagy – én a gazdi.
 Őszülés történt. Kell a hely nekem.
 Lopott gonoszság habzik csak, persze,
 akárcsak söröm, a Heineken – – –

Persze, kizárlak, csakhogy magamra
 hagyj néha, s ne tudd: ürül a krigli.
 Ha tudsz, akkor menj, duplán csocsózzál,
 és ne várd ki, hogy rozsdul a rigli!

Egy lény vagyok, ötvenkét kilós.
 Tudd meg: még hatvan kilót leadok –
 és ha nem csal meg tudatalattim,
 akkor már mínusz nyolc kiló vagyok!

Gyórfy Ákos
AMIKOR A TEHÉN
 Győri Mákos

Mile Zsiga teraszára

Talán még legelhetek egyet, gondolta magában
 a kinnfelejtett bika, az egyetlen hím, köröskörül
 a sok-sok tarkafoltos kérődző tehén között
 csakúgy átmenetileg a fűvel fedett rét felületén,
 amikor legelgetés közben hirtelen felfigyelt
 egy eldobott női, krémszínű fél pár kesztyűre,
 amely komótosan ott feküdt a rét különös síkján,
 akárcsak egy leszakított és letaposott női kéz,
 amikor konkrétan megpillantotta maga mellett
 a tejjel telt tőgyű csendesen legelő bús tehenet,
 és hirtelen késztetést érzett arra, hogy megkérdezze
 a maga mellett fűvet tépdeső méla kolleginát:
 Mondja, hölgyem, nem kiskegyed veszítette el
 itt a fűvön, ezen a sima, zöldfűvű réten a melltartóját?

Buda Ferenc
LIMERICK VALCER
Pár tételben felcímkézve
 Buddha Ferenc

(Prológus pornográf)
 Imádom a hüvelyeseket:
 a borsót, a babot, s a nőket,
 kik kedvem kimerik,
 mert ez a limerick
 röhögtet avagy jól megbőget.

(Poszt fizetés 1.)
 Szólok is én: Hello, mixer,
 itt vagyok a havi fixxel!
 Csakúgy ívjak,
 vagy beszívjak,
 míg otthon a nejem vixel?

(Poszt fizetés 2.)
 Bányászbéka alatt vagyok,
 mint pénzbeli bús magyarok.
 le is tört az eke szarva.
 jaj, de le vagyok én törve!
 (Akárcsak egy kerti törpe.)

Varró Dániel
Túl a Maszat-hegyen
(részletek)
Amelyben a történet végre kezdetét veszi

A MOCSADÉK FOLYÓNÁL
Ahol a vers vége kezdetét veszi
 Fércelő Dániel

A vízben ott úszott az aszat,
 nézték piszkos medvebocok,
 a víz teteje csupa maszat,
 és a part is tiszta mocsok.
 A parton bűzlött egy borz alom,
 és oly büdös volt, hogy borzalom!
 Mindenki fut onnét máris,
 tenyerükben kalamáris.
 Ám közben folydogál a folyó,
 csak a bőre ami pőre,
 csurog és foly egyelőre,
 és szutyok fedi be – az a jó!
 Hát most: Szia! Hej, uramfia,
 az egész folyó szennyes pia!

Nézd, fürdik benne egy jó bula,
 csupa kosz lesz, látod? Nicsak,
 a vízben úszik egy nagy kula,
 benne egy nagy rozsdás bicsak.
 Begyullad a petefészek –
 hagyd ott, csajszi, az egészet!

BAL ÉS JOBB

Bolondos nyelvész-eszmefuttatás

Ajánlva szeretettel nagyrabecsült
Dóra Zoltán Lőrincze-díjas nyelvész barátomnak

Hogyha van balfék, miért nincs jobbfék?
 Ha van balfácán, mért nincs jobbfácán?
 Ha van jobbágy, balágy is illenék,
 s ha van Balkán, hol marad a Jobbkán?

Balta, jobbta; ballada, jobblada;
 balog és jobbog; Balzac és Jobzac;
 és balalajka és jobbalajka;
 balin vagy jobbin; ballag és jobblag;

baltacím, jobbtacím; balett, jobbett;
 Balaton, Jobbaton; ballaszt, jobblaszt;
 Balassi Bálint is Jobblassi lett;
 Balázs, Jobbázs, ki mindent elhalaszt.

Balmazújváros, Jobbmazújváros;
 a Balti-tenger és Jobbti-tenger;
 Baltazár, Jobbtazár, ami sáros;
 ballon, jobblon – nézze meg az ember!

Jobbulás, balulás; balga, jobbga;
 balhé és jobbhé; balkon és jobbkon;
 a ballisztika és jobblisztika;
 balzsam és jobbzsam minden homlokon!

Jobbára, balára; jobban, balan;
 jobbik, balik; balsiker, jobbsiker;
 jobbkor, balkor; elmondhatod halkan:
 jobbmód, balmód – és ez már tótziher!

Baltimor, Jobbtimor; Bali, Jobbi;
 s itt a balerína, jobberína;
 balek, jobbek – hú, micsoda lobbí:
 jobbért, balért, s nincs már aki rína,
 csak a digó chiacchierina!

Utassy József
Öregek évődése

Kutass Ki Józsi
MENEKÜLÉS
 avagy
Öregek tévzése

Nem szedek Cavingtont,
 mert lótüdőt sem ér!
 Bevettem? Nem vettem?
 Szám a fülemig ér.

Tévében sorozat!
 Most megszököm. Nahát!
 Férfi nem nézi meg
 a szappanoperát.

Délamerikai:
 valami Vak angyal,
 inkább etessenek
 meg engem varanggyal!

Menekülsz otthonról,
 mint mérgezett egér:
 Nézd, Szivem, egyedül –
 egy petákot sem ér!

Inkább a kocsmában
 kötök ki, Édesem,
 amíg ezt tévézed,
 búsulok részegen.

Nem kell a Cavington,
 ne szórakozz velem!
 – a bárgyú sorozat
 őrjít meg, Édesem!

Lewis Carrol
Szajkóhukky
 (Weöres Sándor)

*„Volt egy brillós csuszbugó
 gimbelt és gált távlengibe”*

Lewisz Karola
 a pincébe
CSUKLÓHUKK
 (Wérveres Sándor)

Élt egy hörpögős hörbölő,
 nyeldeklett, csuklódott, csikkant,
 csehós pohrantó, szörbölő,
 csak csukkant és nyikkant.

„Figyelj, torgódik Csuklóhukk,
 morrant, zsebrent, hasa hordó!
 Elnyekdeli a pincelyuk –
 orra lila s bordó.”

Löttyent, korsint, vedelisz;
 tesved, pányvad, szeme veres,
 s ha nem lábland, hazaviszi
 majd a fiákeres!

Kapu elé csukol, sekken,
korhos neje, hú, rátalál:
sodrozófa – a fej reccsen,
idugrint a halál.

Élt egy hörpögős hörbölő,
nyeldeklett, csuklódott, csikkant,
csehós pohrantó, szörbőlő,
csukkant és kinyiffant.

SZONETT LŐWY ÁRPÁDHOZ

Mosolyra húzhatod gúnyolódó szádat,
nagymestere voltál a kimondott szónak;
hablatyolhatnak a nagyokosok rólad:
megőrizte neved mégis ez a század!

Sose törődj azzal, mit a prűd banda mond!
Áldásunk kísérjen égi utaidon!
Ma is jót derülünk pikáns soraidon –
nem dugjuk föld alá fejünk, mint a vakond.

Múzsád sem tudta a nevetéstől birni
sokáig s elment a bokorba pisilni.
Ne törődj senkivel, nem árthatnak neked:

neved örökzöld már és nincsen visszaút,
az élettől kaptad a babérkoszorút
– ki is törölheted vele a feneked!

(2006.)

Deutsch Péter Börzsöny
(*Németh Péter Mikola*)
NO MÉGIS
(„Poézis”)

Félrészegen
neved pisiltem a hébe-hóba,
Infantilista ŐSneved. Az ám!
Pedig nem is tudok írni!
– de te vezetted a ceruzám...

Ég a Tilla
 (Végh Attila)
ÖSSZEROGGYANT KÍNAI VENDÉGLŐ
 („Lerombolt kínai templom” – Végh-kollázs)

esztek bőrt fél kék szék szárny comb ling leng nyers szalmonella

Kukorékoló Bandy
 (Kukorelly Endre)
„HAMUNADRÁG”
 („Samunadrág”)

Szép

Szép még lehetek, ha kiöltözöm,
 de okos már a fejem nem lehetne,
 mert túl sokat kéne vesződni vele.

Le v

Le vagyok én, le bizony!
 ugyanis le mért ne lennék?
 Ilyen vagyok, és be vagyok sózva,
 hogy elálljak tavaszig, mint az emlék.

Fex

Fexem a Manci mellett,
 nem akarom, de muszáj!
 Ez most itt egy felnőtt szigor,
 legközelebb is lesz legközelebb!
 OK minden! Ámde mikor?

Vör

Vörös kutya vagyok és milyen mérges!
 Nem álmodom? – verj pofán, kérlek, édes!

Na sz

Na szívem csücske!
 ez volt a Samu nadrágja?
 még fél óra, és a moly szétrágja!

Balláb Ime Józsi
(Balázs Imre József)
KINYÍLT A TEHÉN OLDALÁN AZ AJTÓ
(„A vidra testén az ablakok”)

Kinyílt a tehén oldalán az ajtó,
 és belépett rajta a tehén önmagába,
 és az ablakon át kinézett önmagából,
 majd kilépett a balkonra, hogy lássa,
 mikor jön meg a legelőről saját maga.

Kezében megremegett a véredény,
 mert magát sehosem látta,
 csak egy üreges pásztor baktatott
 saját testéhez símulva – a tarisznyában sitt,
 felületén halak lüktettek OTP részletekben
 tüdőzve szét tús, csatornás szerveit.

Pót Hisztina
(Tóth Krisztina)
ŐSZISÉG

(„Őszi kék”)

1.

Félrepisil most az október a sarkon.
 A fákról mazsolát, aszalt szilvát szedek.
 Fekete retek hull, tartom érte markom.
 A sült tök ízesen kéklő sárban remeg.

2.

Gömbben forog a fogfájós spárga,
 az úrmadár lábára kötve.
 A Tejút tört tojásoktól sárga,
 egy abrosszal az ágyba lökve.

3.

Bolond beszéd. Jobb lesz elhallgatni.
 A saját hangom már engem is zavar.
 Nem jó vizes álomba ragadni.
 Jó lesz, ha valaki menten kicsavar.

Talán Téboly
(Zalán Tibor)

A ZŰR-REALISTA BAL KOHN

egy nyúlhatatlan posztalga bogáncsai

(„A szürrealista balkon”)

egy múlhatatlan nosztalgia forgácsai

atyaisten zöld ködéből
aláhullt a *hülyeség virága*
bégető halak nyálkás szárnyai
a kavargó moslék
bukéjában
a megafonból elősettenkedik
a *bálnatyúk pirítóók* imája
a lapított halálról
kék mozdonyok zöld tökgyaluk
legelik
a felborított pirkadatot
az
álmos lavórból
függöny emelkedik
vekkerek ragyognak a Klauzál téren
ahová a borongós denevércsontok is
elderengnek
meghalunk mint a *bálnatyúk pirítóók* Ó
a halál sokat árt az egészségnek Ó

a *bálnatyúk pirítóók* üzenték
az életnek is árt

Ó

copfodba fűzve részeg libacomb
melledben rühellt nescafé
a bálnatyúkok kézigránátot legelnek
dohogva zümmög
a *méhed*
a tenger közepén ülsz
várod az alvó varánuszok
ciripelésének sikátort **csörrentő**
nyers *szeges* aszpikjait
hogy megsüthesd az eszed tokjából
kilottyant *híg anyag* éjjelét
a lobogva lángoló
fekete havon

Balázs Géza

Mai szólások

Humor szólásokban. Szólások nemcsak a régiségben léteztek, hanem ma is élnek, sőt folyamatosan keletkeznek. Jó okunk van föltételezni azt, hogy a nyelvi frazeológia hagyományörző, egyszersmind folyamatosan megújul.

A mai szólások többek között azt bizonyítják, hogy elevenen él a nyelvi humor, a nyelvi képkalkító fantázia. Ezeknek a szólásoknak a „maiságát” szemléletükön túl a nagyon is korunkbeli jelenségek: a televízió, a mobiltelefon, a szépségszalon, vagy éppen tudományos, esetleg tudományoskodó nyelvezetük mutatják.¹ Lássuk rögtön a tévét: „Olyan vagy, mint az öreganyám tévéje: nagyképű és homályos...” A szóláshasonlatban (hiszen benne van a hasonlatot bevezető mint szó) a hatvanas évek első tévéinek képe sejlik fel: a kis képernyős után a nagy képernyős, de még mindig fekete-fehér, s a sugárzási feltételek miatt: homályos. Valószínűleg a nagy képernyőből ered a nagyképűség fogalma. Akárcsak a szélesvásznú film mintájára alkották meg: „szélesvásznú fiatalember”. Nyilván a széles vállúra gondoltak.

¹ Az írásban szereplő szólásokat az 1990–2006 közötti időszakban a magyar médiában (sajtó, rádió, televízió) gyűjtöttem. Néhány szólást tartalmaz közülük a *Miért jobb a sőr a nőknél?* (Balázs 2001.) című munkám is. Az írás rádiós változata elhangzott a Magyar Rádió *A magyar nyelv hete* műsorsorozatában is (Kossuth rádió, 2006. május 2. 20.35).

A televízió után: mobiltelefon: „Olyan béna vagy, hogy orra esel a mobiltelefon kábelében.” A szóláshasonlat egy állandósult bevezető formulával kezdődik: „olyan vagy, olyan béna vagy...” A mai szólásokban gyakori a másik ember csipkedése, lekicsinylése. A humor világos: a mobiltelefonnak nincs kábele...

Egy újabb szólásban a szépségszalon bukkan elő: „Olyan ronda, mintha a szépségszalonban rajta hagyták volna a pakolást.”

Hihetetlenül gazdag az efféle, negatív minősítéseket tartalmazó mai szólások száma. Szinte egész szóláscsaládok jöttek létre, s jól jelzik, hogy a szólások ott (olyan közösségekben, olyan beszédhelyzetekben) virulnak, ahol a szóbeliség elevenen él. Például a diákok között. Mert diákoknak kellett kitalálniuk a következő, matematikai fogalmakat szerepeltető, pontosabban integráló szólást: „Úgy bederivállak, hogy senki sem integrál ki.”

Van azután olyan szólás, amelyben megjelenik a nemzetközi környezetvédő szervezet: „Olyan kövér vagy, hogy a Greenpeace visszahúzna az óceánba a partról...” Bizonyára nem kell magyarázni, itt a bálnával vont párhuzamot az elmés szólásalkotó. Ezeket a szólásokat egyébként részben már fölfedezték a nyelvészek és az írók. A különféle szlengszótárakban találunk belőlük mutatókat, sok irodalmi alkotásban pedig a jellemzés fontos eszközei. Tehát nemcsak diákközösségben hallható ez a mondás: „Ha öreg-

anyámnak kereke lett volna, nyilván omnibusz lett volna.”²

Vagy egy kicsit modernebb eszközzel: „Ha öregapámnak áramszedője lett volna, nyilván ő lett volna a villamos.”

Azt ígértem, hogy mai, sőt az elmúlt másfél évtized szólásait mutatom be. Úgy is van: a rádiótelefon, a szépségszalonnakétségtelenül nagyon mai jelenség. Ám ezeknek a szólásoknak az előképe ott él a magyar folklórban, egyes szójátékok pedig felbukkannak Karinthy Frigyesnél is. Egyik, erre a jelenségre rímelő paradoxonát a *Találkozás egy fiatalemberrel* című novellájából idézem: „A várkastély leszállt a hegyről, és ostrommal bevette a völgyet... A tölgy meghódította a folyondárt és szerelmesen körülcsavarta.”

Ezek után nyilván sokan elmondhatják – talán rólam is: „Annyi benned az eredetiség, mint egy fénymásolatban.” A fénymásoló, a fénymásolat ugyancsak modern eszköz és eljárás.

A szabad szókapcsolatoktól a kötöttekig. A nyelvekben a szókapcsolatoknak több típusa található meg. Először is vannak a teljesen alkalomszerű, szabad szókapcsolatok. Vannak azután a szerkezetileg és jelentésanalag teljesen kötött, csak együttesen értelmezhető, erős metaforikus értékkel és nyelvi hagyományokkal bíró, közkeletű, állandósult szókapcsolatok. Ezek közé tartoznak a már említett szólások, valamint a szóláshasonlatok, az ún. helyzetmondatok, és a nagyobb, már-már folklórnak tekinthető beszédművek.

Vegyünk először egy hagyományos szólást: „Felkapja a vizet”.

Az a jelentése, hogy felidegesedik. Változatai, amelyeket az ideges, ideges-

kedés, idegeskedik, idegesség fogalmi körben a *Magyar szólástár*³ gyűjtötem össze: „Felmegy benne a pumpa, Felmegy a vércukra, Csupa ideg, Elfogja a harctéri idegesség, Ideget kap tőle, Kiütést kap tőle, Lila lesz a haja tőle, Szétpattannak az idegei, Rájön a bolondóra, Rosszul bírja a gyűrődést”.

Ezeknek is az a jelentésük, hogy felidegesedik. Mivel a szólások keletkezését csak ritkán tudjuk megragadni, sokról nem tudható, hogy mikor keletkezett. Ám kétségtelen, hogy a „pumpás” szólás egyik újabb változata egészen új, és immár nem is szólás, inkább beszólás vagy vicc: „Reggel a vécé mellé ültem, és felment bennem a pumpa.”

Hagyomány. Az állandósult szókapcsolatok meghatározásánál az egyik döntő szempont a nyelvi hagyomány. A hagyomány pedig ismétléssel rögzül és adódik át nemzedékről nemzedékre. A szólásokon és közmondásokon kívül vannak további előre megformált, sokszor ismételt, megszokott mondatok, amelyek készen illeszkednek bele közléseinkbe. Ezek a kis beszédművek a folklór, az irodalom, a tömegkultúra segítségével kerülnek mindennapi nyelvhasználatunkba. Korábban a templomban, iskolában hallott, olvasott szövegek, memóriateretek segítették e formák rögzülését, újabban a tömegkommunikáció közvetítőereje felfokozta e jelenségeket. Az irodalmi eredetű elemek forrásai minden európai nyelvben azonosak: a Biblia, a klasszikus irodalom, a világirodalom és természetesen a saját nemzeti irodalom. És a maiak?

„Rajzoljon körül téged a Doszpot Péter!” A szólás egy közismert szemé-

² Temesi Ferenc *Por* című munkájában is előfordul (1986).

³ *Magyar szólástár*. Főszerk.: Bárdosi Vilmos. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2003.

lyiségre, a gyilkossági ügyekben nyomozó rendőrtisztre utal. Vajon mikor lesz a közismert Doszpot Péterből ismeretlen szólásfigura, mint mondjuk Deákné vagy Marci?

„Hordassa el a Gellért-hegyet, mert árnyékot vet a jogi karra!”

Mondta egyszer állítólag egy jogi kari professzor. A lehetetlenséget, a hasztalan próbálkozást jól mutatja szólásunk.

„Finom vagyok, mint egy ráspoly, és érzékeny, mint egy végécésze.”

Ismét a lehetetlenségeknél vagyunk, ráadásul meglehetősen érdekes képi fordulatokkal (a ráspoly „finomsága”, a végécésze „érzékenysége”).

„Megkapta Magyarország összes országútját.”

Azaz: munkanélküli lett.

„Kicsit nem lehet valakit megölni.”

Bölcs, filozofikus mondás.

„Ha van egy magyar ismerősöd, akkor nincs szükséged ellenségre.”

Egy korábbi változata még ez volt:

„A barátaittól ments meg, uram, az ellenségeimmel magam is elbánok.”

Helyek, helyzetek. Ha esik, a budapestiek autóba ülnek, s megszületik a közmondás: „A budapestiek az autót esernyő helyett használják.”

Ha valakinek hiányos a fogsora: „A fogai közé ütöttek néhány space-t.” Nyilván számítógépes hatásról tanúskodik a szólásmondás.

Kismama-mondás: „A kisgyerekekben az a jó, hogy mosható és hogy felnő.”

Orvosi mondás: „A hosszú élet titka egy jól gondozott szívbaj.” Vagy egy másik: „Nincs egészséges ember, csak rosszul kivizsgált.”

A túlzott idegenszó-használatot kifigurázó mondás: „A vadkacsa nem a regionális biocentrumra száll le, hanem a pocsolyára.” Magam egy

konferencián hallottam, így talán szólóigének is fölfogható.

A rendszerváltozás utáni időszak szomorú mérlege – szólásban: „A magyar oktatás többet adott a gazdaságnak, mint a gazdaság az oktatásnak.”

A művelődés, a műveltség fontosságára figyelmeztető szólás: „A kultúra önmagában érték, és olcsóbb, mint egy Jamaha!”

Nagyon rosszul néz ki valaki: „A Titanic óta te vagy a legnagyobb roncs.”

A felsőoktatás levelező tagozatát gúnyoló szólásmondás: „A veréb is énekesmadár, csak a levelező tagozaton végzett.”

Filozofikus mondásokból igen sok van, ezek tekinthetők a frazeológia legnagyobb értékeinek: „Annyi a különbség, hogy amikor megszületünk, a kezünkre kötnek egy cédulát, amikor meghalunk, a nagy lábujjunkra.”

Megint egy filozofikus mondás: „Amikor megszülettem, annyira meglepődtem, hogy másfél évig nem tudtam megszólalni.”

A különböző házasságból származó gyermekek megkülönböztetése: „Az én fiam meg a te fiad üti a mi fiunkat.”

Valaki belehajt a piros jelzésbe: „Az érett színeket kedveli.”

Egy a számos internetes mondás közül: „Az internet nyitott mondat. Bárki, bármikor hozzáírhat.”

Arányszámok: „Bolygónkon a meglévő intelligenciahányados állandó, csak a népesség folyton nő.”

Az infantilis beszédmódot utánzó mondat: „Depi vagyok, öngyi leszek”.

Vagyis depressziós vagyok, öngyilkos leszek. És mi történik azzal, aki manapság nagyon meglepődik: „Dob egy hátast.”

Térjünk vissza a rendszerváltáshoz: „Én se megyek toplessbárba tán-

cosnőnek, marxista se legyen filozófus.”

Végül pedig egy jellemző elszólás: „Én csak az ügyésem jelenlétében vagyok hajlandó nyilatkozni!”

Hogyan öröklődnek, hogyan keletkeznek a szólások? A közmondástudásról a magyar néprajzkutatók feljegyezték, hogy elsősorban a család és az iskola a szólástanulás terepe. Az iskolai olvasókönyvekben a fogalmi gondolkodás fejlesztése miatt szerepeltetik a közmondásokat. Egy húsz évvel ezelőtt, egy budapesti általános iskolában végzett felmérés szerint az olvasókönyvben szereplő szólásoknak 32%-át ismerték csak a diákok. Azóta a kép föltehetően romlott. A hagyományos, művelődéstörténeti, például irodalmi háttérű szóláskincs helyett azonban a városi gyerekek egyre több új szólást, szóláshasonlatot és közmondást ismernek, s föltehetőleg alkotnak.

Kevés vagy... Hihetetlen gazdagságú pl. a *Kevés vagy...*-gyal kezdődő, a másik leértékelését mutató szólásféleség. Szinte már sportot űznek az újabb és az újabb formákból:

– Kevés vagy, mint Balaton szeletben a hullámverés.

– Kevés vagy, mint BKV-nál a kényelem.

– Kevés vagy, mint börtönben a vészkiárat.

– Kevés vagy, mint disznósajtban a rőfögés.

– Kevés vagy, mint dobostortában az ütemérzék.

– Kevés vagy, mint erdőtűznél a vízipisztoly.

– Kevés vagy, mint Kemping sajtban a sátorfelszerelés.

– Kevés vagy, mint kompon a vészfék.

– Kevés vagy, mint lángolt kolbászban a lángolás.

– Kevés vagy, mint lépes mézben a zümmögés.

– Kevés vagy, mint lúdtalpbetétben a gágogás.

– Kevés vagy, mint macskanyelvben a nyávogás.

– Kevés vagy, mint madártejben a csipogás.

– Kevés vagy, mint Medve sajtban (Mackó sajtban) a brummogás.

– Kevés vagy, mint ónos esőben a hajszáritó.

– Kevés vagy, mint sivatagban a gémeskút.

– Kevés vagy, mint tőkés récében a dollár.

A humor olykor csak egy egyszerű szembeállítás, például: „Kevés vagy, mint tanyán a villanyszámla”, máskor azonban egy nyelvi paradoxon: a Balaton szelet kapcsolatba hozása a Balatonnal és a hullámveréssel, a disznósajt kapcsolatba hozása magával a disznóval és a rőfögéssel. Azt is mondhatjuk, hogy ezek a szóláshasonlatok kis nyelvi tréfák.

Nehogy már... Vagy egy másik szólastípus, amely ugyancsak a másik ember figyelmeztetését szolgálja, és ugyancsak paradoxonra, lehetlenségre épít:

– Nehogy már a befőtt rakja el a nagymamát.

– Nehogy már a bogó egye meg a madarat.

– Nehogy már a cipő húzza fel az embert.

– Nehogy már a csörgő rázza a gyereket.

– Nehogy már a fa tekeredjen a kígyóra.

– Nehogy már a fagyvi visszanyaljon.

– Nehogy már a farok rázza a kutyát.

– Nehogy már a Lánchíd folyjon a Duna alatt.

– Nehogy már a lekvár keverje a nagymamát.

– Nehogy már a levél rázza a fát.

– Nehogy már a ló mondja meg, merre szántson az eke.

– Nehogy már a málna mondja meg a medvének, hogy mikor legyen a szüret.

– Nehogy már a nyúl vigye a pus-kát.

Ezeknek a szólásoknak az alapja talán egy elszólás lehetett: valaki ahe-lyett, hogy a gyerek rázza a csörgőt, azt mondta, a csörgő rázza a gyereket. S ettől kezdve nem volt megállás.

Szólás és életkor. A megfigyelések szerint a szóláskincs használata az életkor gyarapodásával nő. De van egy másik megfigyelés is: a szólás, szóláshasonlat használata az igényes, a választékos nyelvhasználat velejárója. Ahogy csökken ennek jelentősége, szerepe, úgy csökken a használt szó-lások száma is. De van a szóláshasz-nálatnak egyéni sajátossága is. Akad-nak emberek, akik nagyon sok szólást használnak, „szólásmód-tarisznyának” nevezi őket egy néprajzkutató, mások keveset.

Szólásalakítás. A nyelvi részletekre nemcsak a szavak, hanem a szólá-sok, közmondások esetében is ügyel-ni kell. Mondhatnám mai szólással: „Ne keverjük össze a harcra máját a Marcsa hájával!” vagy: „... a boka táját a toka bájával”, „... a fartót a tar fővel”, „... a jó bor kulcsát a kóbor Julcsával”, „... a csokorban adott bókot a bokor-ban adott csókkal”.

Ezek a mesteri fölcserélések egyébként a kiazmusnak nevezett je-lenséget, vagyis a keresztező szó-, il-letve mondataalakzatot valósítják meg.

Lássunk csak néhány bonyolultabb formát:

– Nem mindegy, hogy egyöntetű, vagy ön egy tetű.

– Nem mindegy, hogy mögöttem, vagy nem öttem mög.

– Nem mindegy, hogy Gödön van szobrod, vagy Szobon van gödröd.

Bizony nem mindegy, sőt láthat-juk, hogy ezekben a szólásokban ben-ne vannak a nyelvjárási humorlehe-tőségek: *mögöttem* vagy *nem öttem mög*, sőt még az igen mesteri hely-cserés támadás Göd és Szob között! Innen már csak egy ugrás a viccé vált szólás:

– Na de Józsi bácsi! Nem széklet-ből sormintát végig az ajtóra, hanem a székletmintával a sor végére az ajtó-hoz!

A részletek olykor egyetlen ma-gánhangzóban, sőt annak időtartamá-ban rejlenek. Már az iskolában is tanít-ják, de talán nem árt megismételni a közismert szólást: „Közös lónak túros a háta.” Tehát nem túros, hanem tú-ros. A különbség az o hang rövid vagy hosszú volta. Közmondásunknak az a jelentése, hogy: „amit többen is hasz-nálnak, az rendszerint hamar tönkre-megy, mert a lelkiismeretlen emberek kevésbé ügyelne a közösrre, mint arra, ami csak az övék”. A közmondás el-vétésének oka az, hogy a *túr* szó ma már nem köznyelvi szó, nem ismerik a jelentését. A *túr* valójában egy régi, úgy mondjuk, elavult szavunk. Jelen-tése ez volt: „emberen lovaglástól, állaton hám, iga, nyereg dörzsölésétől keletkezett seb”. A közös lónak bizony sebes lesz a háta. Aki azonban nem ismeri a *túr* szónak ezt a jelentését, az értelmesít, vagyis a *túr* helyett *túróra* gondol. S így lesz a közös ló háta nem túros, hanem *túros*. De hogy ennek „mi a túró” az értelme, azt nem talál-gatom...

Persze ha már a tejtermékeknél vagyunk, említsük meg rögtön a vaj van a fején szólásunkat is. Jelentése: „hibás, elmarasztalható valamilyen ügyben, bár még nem bizonyították rá a bűnösségét”.

Ahhoz, hogy megértsük a szólást, teljes változatát kell segítségül hívunk. Bizony egy szép képes közmondás pattan ki elénk: „Akiene vaj van a fején, ne menjen a napra!”

Tehát aki vétkes, bűnös, az jobb, ha nem kérkedik tisztességével, hiszen úgy járhat, mint a vajjal a fején a napra menő ember... Szólásunk azonban újabban gyakran ebben a formában bukkan föl: vaj van a füle mögött. De annak mi az értelme? Ha valaki vajjal a füle mögött megy a napra, az nem annyira szemléletes, mintha a fején lenne az a bizonyos vaj. Ebben az esetben egy másik szó-lás hatását fedezhetjük föl: Valami van a füle mögött. Ügyeljünk a részletekre, mondjuk azt, hogy valami van a füle mögött, illetve vaj van a fején, de a kettőt ne próbáljuk meg összegyúrni!

A hosszú használatban megváltozott az eredetileg „összerúgja a patkót” szólásunk is. Az összerúgja a patkót jelentése: „összevész valakivel”. S már látjuk is a rugdalózó lovakat! De miközben a lovak rugdossák egymást, por is keletkezik. Ezért a szólás ma már inkább így fordul elő: „összerúgja a port”.

Ez a szólás bár megváltozott, a képvisége megmaradt, vagyis kifejező, értelmes szólás ez is, az is.

Egészen mai keletű szólásunk az, hogy: „elterül, mint az ólajtó”. Akkor mondják, amikor valaki hatalmasat esik. Játékból megkérdezték tőlem, vajon van-e köze az ólajtónak az olajtóhoz. Vagyis a disznóól ajtajának az olajtartalmú tóhoz. Persze tréfa, de tény, hogy egy olajfolt, egy olajtó is

terjedhet. Hogy itt mégis az ólajtó a helyes, indoka a magyar népeletben való előfordulása. Az olajfolt új jelenség, az ólajtó viszont régi. Ráadásul ez utóbbira más szólás is vonatkozik: „akkora, mint egy ólajtó”. A nagy erős, magas emberre mondják. Biharban inkább így mondanák, nem bántó éllel: „nagy marha ember”.

Tehát az „összerúgja a patkót” helyett lehet „összerúgja a port” is, de a közös ló háta maradjon túros, a vaj inkább a fején legyen, és az ólajtó, a disznóólajtó pedig terüljön el, ha kirúgja a disznó.

Elhalványuló, kivesző szólások.

Állandósult szókapcsolatok nemcsak keletkeznek, hanem sokszor meg is szűnnek. Az egyik újságcikk címében ezt olvasom: „Gyurinak bekötötték a fejét.” Nos, mi történhetett Gyurival? Olvassuk tovább a cikket, s megtudjuk: „Kollégánk, T. György gondolt egyet, és megnősült. Azaz bekötötték a fejét, s mint a képen is látható...” Nos, ha Gyurinak bekötötték a fejét, amelyet csak lányok esetében szoktak cselekedni, házasságkötéskor, akkor talán „álljon meg a fátyás menet...”

És még néhány szólás, amelyet lassan eltemethetünk: „Próbál a hátsó kisajtókon bemenni.” Nos, vagy a kiskapun, vagy a hátsó ajtón. S ez sem kutya, vagyis ez sem semmi, Hódmezővásárhelyen egyébként fokozati különbség van a *nem semmi*, a *nem sēmmi*, és a *nem sömmi* jelentése között.

„Ennek megissza a böjtjét.” Vagyis ennek megissza a levét, vagy meglesz ennek a böjtje. Az már csak egy régi emlék: „Egy cipőben evezünk.”

Jó nagy cipő lehet! Szinte látom lelki szemeimmel, ahogy benne vagyunk, s evezünk. Persze az lenne a hagyományos, hogy egy cipőben

járunk, vagy egy csónakban evezünk. Tessék csak patikamérlegre vagy a mérleg serpenyőjére tenni a kérdést: „Van az életnek más serpenyője is.” Ezt az „életserpenyőt” azért meg kellene határozni! És mi van akkor a mérleg serpenyőjével? Maradjunk talán az evezésnél, ráadásul a Tiszánál: „kárászéletű”. Most már nem tudom, hogy kérész vagy kárász szeretnék-e lenni! De bízunk benne, hogy minden rendbe jön: „Kialakul az eredeti kerékvágás szerint.” Nos, inkább zötytyenünk vissza az eredeti kerékvágásba, hallgassunk még egy furcsa szólást: „Félkarú óriás voltam mobil nélkül.” Hát akkor mi a nemzet, ha már egy ember is félkarú óriás lehet, ráadásul mobil nélkül. Még bízom magamban, vagyis nem szeretném elénekelni a hattyúdalmat. De mire gondolt az, aki ezt mondta: „Hattyúdalként fogok visszavonulni.”

Nem tudom, miért, de minderről a szóláskeveredésről nekem a következő mondás jut eszembe: „Az igazi kolléga nemcsak segít, hanem be is tart.”

Mit mondjunk ezek után a kollegialitásról? Semmit, csak egy kis nyelvi emlék idéződik fel a közelmúltból: „A lomnici csúcs igen magas. De a szocializmus csúcsai még magasabbak.”

S vannak nemcsak magas, hanem határtalan dolgok is. Ilyen például: a hülyeség.

Ezek után most már – hattyúdalként – visszavonulok, de megfogalmazom reményemet: „Van ugyebár szólásszabadság, de remélhetőleg van szólás utáni szabadság is.”

S ide kívánczik a vicc az ötvenes évekből:

– Mi a különbség maga és a hamutartó között?

– ?

– Az, hogy a hamutartó itt marad.

Irodalom:

- Balázs Géza, 2001. *Miért jobb a sör a nőknél?* Kocsmafilozófia, aszfalköltészet, internetfolklor. Fekete Sas, Budapest
 Bárdosi Vilmos főszerk., 2003. *Magyar szólástár*. Tinta Könyvkiadó, Budapest

Eszes Máté

Flóri

Éktelen csörömpöléssel özönvíz előtti Skoda kanyarodik a tanácsháza elé. Rendszáma nincs, sem elöl, sem hátul, ecsettel van rámozdítva: MUNKAGÉP. A lemezzel leválasztott fülkéből – a hátsó rész rakfelület – nagydarab, bozontos alak kászálódik elő. Megcélozza a bejáratot, már a folyosón elbődül:

– Mi az úristen ez, Kazikám? – Az utolsó pillanatban sápadt, madárcsontú asszonyka toppan elé, széttárt karjával tartóztatja fel az elnök irodája felé nyomuló hústornyot. – Az elnök elvtárs tárgyal, a megvétől vannak nála. Senkit nem fogad!

– Mióta levelez velem az elnök elvtárs... mi? És mióta hoz határozatot a földbérletem megszüntetéséről – megkérdésem nélkül? – Az óriást az indulat majd szétveti, kiugró pofacsontján megfeszül sötét bőre. – Mondja meg neki, aranyoskám, hogy Daku Flóri van itt. Jöjjön ki, mert rátöröm az ajtót!

A lármára zömök, csupa izom ember lép ki az irodából, megfogja a levegőben Flóri peccsés határozattal hadonászó kezét, és fojtott hangon mondja:

– Menj haza, Flóri.

Az óriás megfeszíti karját, nyaka kivörösödik, de nem bírja kiszabadítani magát Vallyon Kazi tanácselnök vasmarkának szorításából.

– Tépd szét! Most azonnal. Különben megkeserülsz! – tör ki a melléből.

– Nem tehetem. A testület döntött így.

– Szarok a testületre. Tépd szét – mondja kissé megjuhászodva Flóri. Már nem állja tovább az elnök pillantását, vesztett.

– Délután kiküldöm hozzád a műszaki ügyintézőt, mindent elmagyaráz részletesen. – Az elnök elengedi Flóri karját, sarkon fordult, és eltűnik a párnázott ajtó mögött.

Daku Flóri elgyötört arccal néz az elnök után, és mintha hipnózisból ébredne, álmos mozdulattal összehajtja a határozatot, zsebébe süllyeszti, és lomhán lépdel végig a visszhangos folyosón.

Az épület előtt beül az ócska batárba és elhajt a tanyájára. Amíg a „vörös nyíl” – így hívja a vedlett tragacsot – végigzötykölődik a hepehupás makadámúton, van ideje tünődni a múlton. Ötvenegyben kezdődött a viszálykodás közöttük, amikor Vallyon Kazi mint újdonsült tanácselnök elfoglalta a falu közigazgatását egyedül intéző jegyző helyét. Rendet csinálni küldték. Ettől kezdve Kazi léptenyomon keresztezte az útját. Abban az időben ő vezette a mézárszéket, és hamarosan feltűnt az elnöknek, hogy olyan gazdag a választék különböző hússokból, mint sehol a környéken. Minden hétre esett két-három kényszervágott birka, egy borjú, de még marha is. Tehetett ő róla, hogy a tehének felfúvódtak a zöld herétől, a birkák lába pedig beszorult és eltört az aszálytól megrepedezett legelőn? Az állatorvos kiadta a kényszervágásra az engedélyt – ment minden simán.

Tett ő többet is a faluért. A szigorú vágási tilalom ellenére őt hívták házakhoz is leőlni a disznót, rendszerint éjszaka. Úgy kifinomodott a technikája, hogy

meg sem nyikkant az állat a kezében. Feketevágásnál ennél nem volt semmi fontosabb. Gyertyafénynél dolgozta fel a húst, ördögös gyorsasággal.

Sorra került a jegyző és a falumegbízott rendőr disznója is. Mindenki tudott mindent. Ez a titkolódzás és cinkosság, a törvény kijátszásának ez a népi társasjátéka, elsimította a korábbi ellentéteket is a faluban. Ravasz találékony-sággal keresték a rejtekhelyeket a felfüstölt sonkának és szalonnának. Ha a fináncok megvesztegethetetlenek voltak, mert ez is megesett, megkezdődött a bújócska. Lévai Ilka vesszőkosárba dugta a húsvéti sonkát, a tetejére megkotlóst ültetett petróleumlámpával válogatott csíráképes tojásokra. Faragóék a trágyadombba ásták el ponyvába bebugyolálva a füstölt szalonnát és oldalast. Nem sokra ment a begyűjtőbiztos, ha naponta bekukucskált a kemencekérménybe is, mert a belülről láthatatlan oldaljában füstölődött a hús.

A falu még ki sem aludta a húsvéti locsolkodás mámorát, amikor híre jött, hogy a jegyző és a körzeti megbízott feljelentette Daku Flórit feketevágásért. Most akadt idő erre is bőven, amíg a következő vágásig a szalmakazal alá rejtett süldő kés alá hízott. De a feljelentés a másfél, kétszáz disznó leölése helyett csak egyetlen jelképpé emelkedett feketevágást rótt fel Flórinak. A bírósági tárgyaláson Flóri derekasan viselkedett. Az ítélet Polcz bíró úr hangulatától függött, ha jó kedve volt, harminc napot, ha rossz, negyvenet kapott.

Flóri, miután leülte a kiszabott büntetést a járásbírószobán, a mártíromság és hősiesség glóriájával a fején tért haza a faluba. Lépten-nyomon érezte az emberek háláját. A pillantásukból, egy kézszorításból. Ő mindenkit megelőzve a faluban, eljutott a kommunizmusba. Sárossy ingyen borotválta, nyírta a haját egész évben, a piacon nem kértek tőle pénzt a kofaasszonyok, mikor összeszedte a szükségletéhez nélkülözhetetlen árut. Ami azután példa nélkül álló volt: Vona Bori kocsmájában ihatott, mint a nádgyökér – csak úgy grátisz.

Aranyélet volt ez, de nem tartott sokáig. Vallyon Kazi addig szaglászott Flóri után, amíg tetten nem érték. Engedély nélküli vágás, rendszerellenes izgatás, hivatalos személy elleni erőszak voltak a vádpontok ellene. Két és fél évet kapott, amiből egy évet le is ült. Szabadulása után börtönben összeszedett nyavalyája mestersége feladására kényszerítette. Egyik napról a másikra mindkét kezét kiütések lepték el. A börtönorvos az ekcémák közé sorolta a bajt. Saját szavaival olyan csapás volt ez rajta, mint amikor a csillagász megvakul.

Flóri életében nyugtalan hónapok következtek. A börtönben elszenvedett megaláztatások nem törték meg. A kényszerűség hatására béklyóba vert, féktelen természete, mint a vulkán robbant ki. Előbb felvásárló lett az állatforgalmi vállalatnál. Hamarosan rá kellett döbbsennie, hogy a kesztyűs kéz – az ekcéma miatt télen-nyáron kesztyűt hordott – nem előnyös az üzleti életben. – Ja, kérem! – panaszkolt Sárossynak, a borbélyszékben ülve –, a kézszorításnak, a kézmelegnek még mindig jelentősége van a bizalom felkeltésében, az alku megpecsételésében.

Hamarosan más munka után nézett, mert a félsikert nem szívelhette. Emberkereskedő lett. Munkásokat toborzott az állami gazdaságnak idénymunkára, gyapotszedésre és rizsarátásra. Mivel ez számára is idénymunka volt, idejét egyszerre több vállalkozás között osztotta meg. Megvásárolta a falu határában a Végessy-féle romkastélyt. Kilenc hold földet vett haszonbérbe a község tulajdonában lévő tartalék földből. Silány parlagföld volt ez a kastély körül, senkinek

sem kellett a földosztáskor. Libafarmot akart létesíteni. Első teendőként a kastély parkjában álló kút tisztításához kezdett, s hogy bőségesen legyen vize, Sági Ferivel szövetkezett, a falu egyetlen kútfúró mesterével. Tizenhat, tizenhét méterre fúrhattak le, amikor csoda történt. A szokatlanul finom iszap előbb kénes búzt árasztott, majd a kút fenekén rotyogni kezdett, mint az üstben a lekvár.

– Ferikém, a keservit, megfogtuk az Isten lábát! Gyógyvizet találtunk! – Flóri bakkecske módra szökdécselt, összecsapkodta nagy csontú, kesztyűs kezét.
– Társak leszünk, meggazdagodunk, gílt?

– Fellegekben jársz. Még ha igaz is, amit állítasz, mire elhiszik ezt neked, megőszülsz.

– Te meg a magad ásta lukakból nem látsz a világból egyebet a korhadt kútkávnál. Nincs képzeleted. Ide figyelj! – Flóri felugrott a kútból kikotort sáros földkupac tetejére, és veszettül taposni kezdte. – Aranyat leltünk, cimborá! Ennek a hírére még külföldről is idejönnek az emberek. Zarándokhely lesz ez itt. A bénák eldobálják mankóikat. Ez a düledező urasági kastély üvegbeton gyógyszállóvá épül át, a silány bekötőút kétsávos műúttá lesz.

Sági Feri csak hümmögött, belátta, hogy nincs helye a józan beszédnek. Beleegyezett abba is, hogy a kútfúró szerszámaival betársul a vállalkozásba, ha lesz a dologból valami. Flóri még meg is eskette a titoktartásra, nem szól senkinek, amíg ő az iszap gyógyhatását bizonyító szakvéleményeket meg nem szerzi.

Flóri minden követ megmozgatott a siker érdekében. Professzorok ajtaján kilincsel, tudományos intézetek bürokratikus útvesztőiben próbált eligazodni. Az iszapmintát még külföldi intézeteknek is elküldte. Gyors és biztató válasz legelőbb a bécsi Institut für Radiumforschungtól érkezett. 10 tonnánként 4,18 milligramm rádium elemet állapítottak meg, igazolva, hogy ebben a mennyiségben a sugárzáson alapuló gyógyhatás igen tekintélyes. A bizonyítványban újabb számok, százalékok sorakoztak, víztartalomról, plasztikusságról és kenhetőségről.

Flórival madarat lehetett volna fogatni.

A tekintélyes intézmény szakvéleménye megoldotta a hazai szakemberek nyelvét is. Tudósokból álló gárdát hívott a helyszínre, akik megállapították, hogy a vulkanikus eredetű iszapréteg a föld felszínétől tizenöt-húsz méter mélységben kénes ásványi források felett helyezkedik el, s reumás betegségek gyógykezelésére különösen alkalmas.

Ami ezután következett, az lett Flóri életének legfájdalmasabb vesszőfutása.

Bankhitel igyekezett felhajtani, a környező téeszek és a környéket uraló állami gazdaság vezetőinek támogatását próbálta megszerezni. Nyolcmillió forint induló tőke volt együtt, amikor a gáncsokodók miatt elakadt az ügy. A legádázabb ellenzője a gyógyfürdő és szálló terveinek Vallyon Kazi tanácselnök volt. Fűnek-fának elmondta Flóri priuszát, amivel sikerült megingatnia iránta a bizalmat. Szemtől szembe más kifogásokat hangoztatott:

– Kiesik ez a hely a forgalomból, Flórikám, vendégekre nem lehet számítani. Meg azután a saját fajtánkat ismerve, a parasztember egy lépést sem hajlandó tenni az egészségéért, amíg fel nem bukik.

– Eh, halandzsa! – vágott közbe Flóri. – Honnan ismered te a mi fajtánkat? Felmenőid között csak egyvalaki akadt, aki a földdel tudott bánni, nagybátyád, a burai sírásó. – Soha nem bocsátotta meg sem ő, sem a falu Kazinak, hogy ide-

genként ültették a nyakukra. Kazi ősei a Napóleonnal vívott győri ütközet után maradtak vissza a seregtől és telepedtek le a megye távoli zugában. A vallon törzsből származó belga vagy francia hadfiak alapította Vallyon-telep minden rendszernek adott hűséges janicsárokat – nekik mindig bizonyítani kellett.

– Régen a reumát meg a köszvényt úri nyavalyának tartották. Egy frászt! A reuma a parasztember betegsége, akinek télen-nyáron eső és a hó, a szél meg a fagy jár a sarkában. Nekik akarok jót. Érdeklődtem a szomszéd téeszben, két hajdúszoboszlói beutalóra tavaly tizenheten jelentkeztek.

– A KÖJÁL egészségtelennek tartja a területet, alkalmatlannak gyógyfürdő építésére – akadékoskodott tovább a tanácselnök.

– Egészségügyi okok, röhej! A te megrendelésre készülnek ezek a jelentések.

– Vigyázz, Flóri! Túl messzire mégy, ez rágalmazás.

– Nem a levegőbe beszélek. Korábban elmondott kifogásaidat visszhangozza a tisztiorvos is. Még hogy a folyó árterületéről rajzanak a rovarok, és a kőgát alatti kubikgödrök fertőző göcök! Ha a fürdőmedencéből és a forrásokból már gőzölögne a kénes bűz, még mutatóban sem találnátok szúnyogot.

Minden erőfeszítés hiabavalónak bizonyult, a megyénél Vallyon Kazi szava többet nyomott a latban, mint a Flórié; az övé talán el sem hallatszott odáig. Végül küldtek egy nagyfejút, aki lefújta az egészet: „Felejtsek el, elvtársak.”

De Flóri évek múltán sem felejtett. Sápi Ferivel csak belevágtak az iszapbányászathoz. Most, ahogy porfelhőt kavarva a dombtetőre ért, leállította motort és pillantásába fogta birodalmát. A folyó kékeszöld szalagja lomhán kanyarog a síkságon. Balra a dombvonulat szelíd lankája billenti meg a horizontot, jobbra az erdő ritkás fái közül előpiroslik a kastély teteje. Furcsa alkotmány magaslik a park fái fölél, három hatalmas kúpba állított fenyőgerenda, alatta csontos gebe rója a köröket. Betelve a látvánnyal, motor nélkül ereszkedik le a „vörös nyíllal” a domboldalon, óvatosan kerülgeti a tavaszi felfagyás okozta gödröket. Ismer minden egyenetlenséget. A fák között gurul az autó, az út mellett az arasznyi fűben rozsdás kútúrós szerszámok hevernek. A fúrótorny mellett fékez, kinyitja a fülke ajtaját, de nem száll ki. Boros Jani – Flóri alkalmazottja – megállítja a lovat és kifogja a hámból. A vállá fölött magyaráz hátra, félig Flórinak, félig a lóhoz intézve szavait.

– Csak a munka közben lógatja így a nyelvét, a zabla mellett. No, húzd viszsza szépen, ne hozd szégyenbe a gazdit!

Elcsapja legelni.

– Meddig jutottatok? – kérdezi Flóri. – Látom, meghajtottad rendesen ezt a kehes lovat.

– Én nem húzhattam helyette. Mire tizenhárom méterre értünk, habos lett a szügye.

Előkerül Sápi Feri is, a tenyerén pogácsa nagyságú iszaprögöt hoz.

– Ezt nézd meg, Flóri, olyan finom, akár a vaj. Ebből egy pakolás még a halottakat is feltámasztja. Belefúrtunk egy tiszta szalonnás rétegbe, annyi szennyeződés nincs benne, mint a körmöm feketéje.

Flóri gépiesen nyúl az iszapért, látszik az arcán, hogy egész máshol járnak a gondolatai.

– Este vigyél belőle pár téglát Bernát tisztelendő úrnak, meg Margitnak is, hadd kenje a derekára, mert reggel panaszkolta, hogy nem tudja riszálni a farát.

Szeplős Margit neve hallatán még a süldőlegények is elpirulnak. Már az apáikat is ő tanította a szerelemre, ő tartja az igazi legényavatót a faluban.

– Találkoztatok? – kérdezi Boros Jani kópés mosollyal Flóritól. De neki nem nagyon akarózik felelni. Jó hosszan formálja, gyúrogatja ujjaival az iszapprögöt, mire rászánja magát a beszédre.

– A földet akarja. Megszavaztatta a vb-vel a bérleti szerződés felbontását.

– Tegnap este a veje beszédesre itta magát a Marcinál a Felsőben. Kikotyogta, hogy panziót akarnak építeni, meg gyógymedencét, itt a fenyvesben. Kft.-t alapítanak a fürdőigazgatósággal, nekünk takarodnunk kell – mondja ingujját gyúrógetve Sápi Feri.

– Abból ugyan nem eszik. Tudja a tanácselnök úr, hogy a kutya sem szavaz rá a választáson, így hát be akar fektetni, vállalkozni akar. A link vejének szeretné megvenni az ÁFÉSZ-től a kocsmát is.

– Sikerül is neki, ha az árverést megint hajnalban tartják, mint tavaly, amikor a régi orvosi rendelőt eladták suba alatt Tolka Pityunak, a körzeti rendőrök gyöngyének – így Boros Jani.

– Az akkor volt. Ha kell, elmegyek az Atyaúrstenig. Megszerzem az ország legjobb védőügyvédjét. – Flóri egy ugrással kint terem a kocsi-fülkéből, a két öreg mellett. – Halásznak, vadásznak, nyugati turistákat kocsmáztatnak, valutáért. Véget vetek ennek a lumpenfinálénak. Azt ígérte, kiküldi a „kis csibéjét”, Tálást, a műszaki ügyintézőt. Ha jön, kergessétek el karóval, én összeszedem a föld és a ház papírjait és megyek az ügyvédhez. – Hatalmas léptekkel elindul a murvával felszórt gyalogösvényen a kastély épen maradt szárnya felé.

A két öreg a kibányászott és fóliával letakart iszapprizmákhoz ballag. Az egyiket kitakarják, és egy szál dróttal, aminek fogó gyanánt a két végére fadarab van hurkolva, téglányi darabokat vagdosnak a puha iszapból. Egy ilyen téglá ára nyolc forint. Flóri – minthogy az értékesítés az ő dolga – átlagban három-négyszáz darabot ad el belőlük naponta.

Sápi Feri azon töpreng, hogy mihez kezd, ha kiakolbólítják őket innen. Újra kutakat fúrni már nehezebbre esne, meg azután ki fúrat és köveztet manapság kutat. Elég egy vékony cső a földbe, rá egy szivattyú, és kész a kút.

– Ez a Flóri a szarból is pénzt tud csinálni – mondja Boros Janinak, aki csak pár napja dolgozik velük. – Amit itt látsz, minden az övé. Amikor társultunk, ezt a sok ócskaságot is megvásárolta tőlem, azt mondta: én csak a szakértelmem hozzam az üzletbe, a többi bízom rá, megélünk mi itt mind a ketten. Hát nem igaza volt? Még a hetedik határból is jönnek ide az emberek, viszik, mint a cukrot, az iszapkockáinkat. Sok errefelé a csúzos, köszvényes beteg. Van, aki gyalogszerrel viszi, zsákban a hátán. Otthon azután magukra kenik, a lábukra, a derekukra, kinek hol fáj.

Flóri tűnik fel az ösvényen, hóna alatt koszlott aktatáskával, elrohan mellettük, de feléjük sem biccent. Bedobja a táskát a kocsiülésre, beül a volán mellé, és máris felzúg az öreg Skoda, nekilódul, viszi utasát új, s talán minden eddiginél véresebb ütközetbe.

– A főnök felénk se néz? Csak rohan, mint a szélvész – mondta nehezteléssel a hangjában Boros Jani.

– Nem kell ezért megsértődnünk. Mindig így viselkedik, ha nagy dolgokat forgat a fejében.

François Bréda

De amore

Az emberi psziché Gáláns Galádságairól

A pusztán emberi léptékekben nyomon követhető *Amor* pszichológiai jelenségként való működése a már erőpontos, polarizált, s az ekképp apránként már rendszerre súlypontosuló „para-létezés” legcsízisőbb, legmegütőbb és legtaktikásabb pszicho-biológiai áttételeződése és „alter-egoizálódása”.

Valójában a fenomenológiai fejlődés statikus kronológiájában az ontológiai jelenségek szinkronikus egymásban foglaltatása révén a látszólagos egymásra következős, avagy a mozdulatlan *participatio* – azaz az Egészben való Részvétel – nem úgy fest, mint azt hinnók, avagy mint ahogy azt a diakronikus teológiai dogmatikák megfogalmazzák különben az emberi logika számára hozzáférhető és hihető nyelven.

Nem, nem az *Amor* származik egy adott, világokat teremtő, kozmikus föltöltöttségű „végtelen pillanatban” a „Lé”-tezésből, az *Ex-istentiá*ból, hanem fordítva: az *Ex-istentia*, a Létezés, az Egyetemleges „Lé” csapódik, cseppfolyósodik, párolódik-desztillálódik-főződik „ki” (vö. lat. *ex*, ki) az *Animát*, a „Lelket” összesűrítő *Amorból*.

A Lélek – klasszikus filozófiai fogalomként: *Anima* – ontológiai „nehésvíz”.

Ebben a minőségében a Lélek a még strukturálatlan, sarkítatlan, para-katodikus *Amort* – a világpörgető „Szerelmet”, a Létezés előtti, konfúz „Áramot”, az „*Animatort*” – vagyis a létrejövő Szerkezet „Rugóját” – kikövetkező, további, egzisztenciális „atomrobbanás” nyersanyaga.

Ebből a tényből kifolyólag az *Amor* nem más, mint az *Anima* – az arisztotelészi *Első Mozgató*, a *Primum Movens* – fenomenológiai rövidítése, kivonata, sűrítőménye és gyakorlatiasult áttétele.

Az általános létezéselméleti travesztia ökonómiájában az emberi, „*elemi*” *elme* számára ismert Létezés nem lehet egyéb, mint a Szerelem-Szeretet egyik kozmogóniai maszkja.

Az *Anima* – a Lélek – az *Amorban* rejtőzködik el.

A Szeretet-Szerelem pedig a Létezésben, amelyben mintegy önmagából kiszállván külsőül.

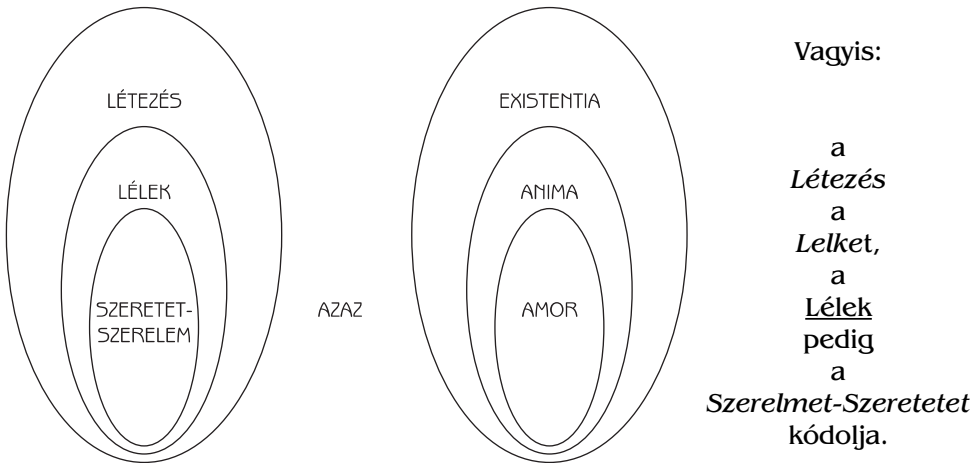
Eme transzcendens bújócaska egymásba dobozolódó orosz babái között az állandó álarcviselés arányfüggvényű szabályai érvényesek.

A Létezés, a kinyilatkoztatott – az *Ex-istentia*, az érzékelhető – mintegy lefátyolozza, eltakarja a Lelket, az *Animát*, a *Primum Movens*-et, az *Első Mozgatót*.

Az *Anima* – a Létezésbe elbújt Lélek – pedig az *Amort* – önnön kvintesszeneciáját – kendőzi és bújtatja el.

Azaz röviden: a Lélek „háza” a Létezés, vagyis az *Anima* „háza” a Létezéssel egyenértékű *Amor*.

Eme onto-szemantikailag megfejthető „fenomenália”, ez a gonszeológiaiag is fölfogható-megismerhető jelenség-lánc s némiképpen a mágikus-totemisztikus Ouroborosz archetípusában is modellizált episztemológiai és jelentéstopológiai „Gyűrű” a következőképpen néz ki:

S hogy a Jó Odafent van, bizonyítja a szerelmi vágy, a lélek testvére is, ezért is kapcsolják össze a festmények és a mítoszok Erószta a Pszikhékkal.

Mint hogy más a lélek, mint az Isten, ugyanakkor Őtöle származik, szükségképpen szerelmes Őbelé.

Ha a lélek odafönt időzik, az Égi Erósz lakozik benne, idelent azonban közönségessé válik. Odafönt ő az égi Aphrodité, idelent azonban közönségessé válik, mintegy szajha lesz belőle.

Minden lélek Aphrodité.

Erre a titokra utal Aphrodité születéstörténete, amely szerint Erósz együtt született Aphroditéval.

A lélek tehát természetes állapotában az Istenbe szerelmes és Ővele kíván egyesülni, akár egy hajadon, akit nemes szerelem tölt el nemes atyja iránt. Amikor azonban a kérők udvarlásától megtevesztve belép a keletkezés világába, szerelmét másik, halandó szerelemre cseréli, és atyja távollétében szégyenbe kerül. Ha azután meggyűlöli idelenti gyalázatát, megtisztul az itteni dolgoktól, visszaindul atyjához, és ekkor újra boldog.

Aki nem ismeri ezt az élményt, idelenti élményeiből, az itteni szerelmekből alkosson magának fogalmat arról, milyen lehet megtalálni azt, aki után a lélek a leginkább vágyakozik, és gondolja meg, hogy szerelme idelent csak halandó tárgyra talál, aki részéről sok baj éri, és hogy itt csak képmásokat szeret, de még nem is mindig ugyanazt, mert nem találja meg bennük szerelme igazi tárgyát, és mert nem bennük van a jó, amelyet a lélek keres.

A lélek igazi szerelme Odafönt lakozik.

Ő az, akivel igazán egyesülhet, akiből részt kaphat, és akit valóban birtokába vehet, nem csak úgy, hogy testével kívülről köré fonódik. „Aki látta, tudja, miről beszélek”, tudja, hogy a lélek másik életet nyer, amikor Őfeléje közelít és immár a közelében van, amikor részt kap Belőle, és ebben az állapotában

felismeri, hogy benne lakozik az igazi élet adományozója, és hogy többé már semmire sincsen szüksége. Sőt, éppen ellenkezőleg, minden mást is le kell vetnünk és egyedül csak Ebben kell megállapodnunk, Ezzé kell válnunk, köröskörül lenyesve magunkról minden mást, ami körülvesz. Így hát sietnünk kell kijutni innen, és neheztelnünk kell amiatt, hogy más dolgokkal vagyunk összekötve, hogy mielőbb egész lényünkkel körülölelhessük, és ne legyen egyetlen részünk sem, amellyel nem érintjük az Istent.

Ekkor tehát láthatjuk Őt is és önmagunkat is, amennyire szó lehet itt látásról. Láthatjuk önmagunkat ragyogásba öltözötten, szellemi fénnel teljesen, pontosabban, láthatjuk, amint ama tiszta, súlytalan, könnyű fénné, istenné változunk, még pontosabban azok vagyunk.¹

A tények szintjén a Létezés csak magába foglalja, de nem ő hozza létre, nem ő teremti meg, nem ő „nemzi” a Szerelmet-Szeretetet.

Ellenkezőleg: transz- és metakozmikus demiurgoszként s az állandó, „Természeti” Teremtés – a *Creatio Continua* – mega-hiper-gigantikus gyakorlójaként, a Szerelem „ötöli ki”, tervezi meg és gyártja le *de facto* – vagyis „szüli meg” – mintegy futószalagon – a Létezést.

S úgyszintén: nem a Lélektől „szerelődik össze” és alakul ki valójában a Szerelem-Szeretet, hanem a Szerelem-Szeretet „Szervező-erejéből” adódik, létesül és jön Létre a Lélek.

Amor nélkül nincs *Anima*, azaz nincs *daimonikus*, *dünamisz-Misztikai Mozgó* és *Mozgató*.

Mozgás nélkül pedig befellegzik mindenféle ontológiai „folyékonyagnak”, az egy bizonyos, eleve meghatározott irányba kibernetizált-vezetett-csatornázott, „Uni”-versális Lélek és a számunkra ismerős – noha elvontnak és illékonynak tetsző – földi, a tridimenzionalitás Léptékeiben lekicsinyítendő és antropocentrikailag is lecsekkolható Létezésnek.

Am *Amor* nemcsak a para-egzisztenciális fenoménok feminisen megtermékenyülő, ősfekundációs szférájában elsődleges csupán, hanem az ontologikumon keresztül beszüremkedő és a gyakorlatiasulóan végbemenő befogadás valamennyi – s többnyire az al-tudat archetipizált pulziói révén preformatált – hullámhosszain is.

Avagy más szóval: az *amor* pseudo-demiurgoszi esszenciáitól átitatódott állati-embli-emberi elme számára nemcsak a Létezés (és az ez által „Világnak” érzékelt, bio-pszichikai info-konstrukt) megjelenésének az oknyomozó problematizálása merül föl „szerelmi kérdésként”, hanem a Létezés mint további fönnállás, a Létezés mint folyamatos *subsistentia* s mint „inter-galaktikusnak” kikiáltott *substantia* föltételezése is egy egyetemlegesített „Kozmoterotika” görbe-tükrében parodizálódik.

A Kozmosz, a „Kinti”, külsőült „Köz-Kincs”, a „kozmetizált” Trend-és-Revitalizált-Rend – miként a filozófiai és a „koszos”, „kocsmái” közfáma szerint Kant is hangoztatta a mindenek által óhajtott-epedett közösülesről – „komi-kus”.

¹ Plótinosz, A Jóról vagy az Egyről, 9.

In: Plótinosz, Az Egyről, a Szellemről és a Lélekről. Válogatott írások. Fordította és a jegyzeteket írta Horváth Judit és Perczel István. Európa könyvkiadó, Budapest, 1986, pp. 345–346.

A szexuál-obszesszionális, zoológiai, ál-bölcseleti elménckedés számára az egész fikcionális, *goliárd Galaktika* s a klasszikus Világegyetem is közösül – pontosabban: orgiasztikusan csoport-Szexel – és a magfizikán túli metafizikának egyéb dolga sincsen szüntelen, mint a mindent *nemesítő*, alapvetően is *nemleges*, *tagadó-tagoló*, *szakrálisan szakító* és minduntalan *szakosuló* jellegetű – s a kezdeti, *robotikus* és *Robbanást* folyton-folyvást, „lépcsőzetesen” – *fokozatosan* és *fókuszoltan* – *lebontó*, *legyengítő* – *genetikus Nemzés*.

A zoológikum váltig elámul a női jellegű növényvilág vitalitásán: a ráadásul önmagát *ál-állati* elmének kikiáltó és meghamisító – úgymond: „*emberi*” – elme számára a létezés nemcsak *Kőori* „*Kő*” és „*Kötés*”, hanem „*Oldás*”, „*Oldat*” és ... növénytani „*Oltás*” is. *Solve et coagula*.

Ezenképpen a zoológiai gyökerű és meghatározottságú s a vegetális pszichizmustól már a start-vonalon sem elrugaszkodott mérlegelőképesség számára ontológikum és erotikum szétbogozhatatlanul, *szétszedhetetlenül* összegombolyodik egyféle, episztemológiai gordiuszi csomót, egyfajta megismerésméleti *kozmoszt* és zsákutcát képezve-alkotva.

A filozófiai-szellembölcseleti tér-képzetek és kielégületlen fantazmagóriák változatlan, fogalmi háttér-forgatókönyvének a pornográf díszletezés- és szereposztás-technikája szerint a *Lé-tezés*, az Egyetemleges Szuper-*Lé* egy olyan ontológiai „*Ondó*”, egy olyan *Koitálisan Kozmikus Szuper-„Sperma*”, amely az *Isteni Osztás* – a *Divina Divisió*ként – is jelenségiesülő, fenomenologizálódó, androgün, hím-nős *Divinitas* nyilván *apai* és *alapos* hímvégtagjából zubog föl, tör, lövell vagy szivárog rendületlen „*ki*” és elő ugyanama, önmagát kettéosztó, szenvedően szenvedélyesülő és önmagába is mindinkább szerelmes *Divinitas* női-anyai méhébe, befogadókélyhébe, *Uterus*-ába, amely a *genetikai generációk* – a *nemi nemzedékek* – *Első* és *Utolsó Útjaként* és „*Ősi Ösvényeként*” tapostatva – no meg a mindenkori „*Lé-tezés*” szimbolikusan is *Kutatott Kútjaként* – „*eszköziesülve*”, *instrumentalizálva* csobogtatja az *Élet Örökifjúságot* „*ontó*”, *Virilis-Vitális Csoda-Vizét*, *pata-fizikai Csoda-Patakját*, s *merkuriálisan*, *higanyosan* *híg* és *forró Mirákulum-Forrását*.

A szupra-szexualizált „*hé-vízként*” pszicho-desztillálódott és oralizálódott *lé-tezés-koncepció* tehát a nemkülönben „*megesett*” és pornografizált *ráció filozófiai philtrumaként*, *fél-elméleti* s *érzékiség-központú* – az egyiptomi teológia *bá-testét* is társító – „*báj-itala*” gyanánt kerül az évezredek elsősorban mitológiai vétetésű gondolkodásának a terítékére-asztalára, a fáradhatatlan és kezdeti-en is „*bölcsői*”, *lélek-„bábai*”, *szakrálisan szokrátessi*, maieutikai, *bőségesen charme-os*, *szerelmi bölcseledés* évezredek szümposzionjaira és „*bankettjeire*”.

Alapsémái és parabolisztikus, agyonhermeneutizált, visszatérő motívumainak a mitológemái szerint az emberi eszmelgés – még ha a legkomolyabb tudományosság díszegyenruháját ölti is magára, önnön, mesterségesen gyártott és szintiszta igazságként elsütött onto-teológiai doktrínái és vallásmetafizikai-ideológiai „*rablómeséi*” révén az emelkedett hangvétellű – és eképp: „*szent*” – pornográfia és kisbetűsített Szerelem nagy tételekben népszerűsített bulvár-irodalmának a bölcseleti ponyva-könyvtárát gazdagítja.

A *latinizáló*, *ál-erudita*, ám *erotikus*, *ondócentrikus*, *önző Ontológus* és a fantazmagóriáiban önmagát *latornak* önszereposztó, *serényen szerelmes Szerény* minduntalan fölcserélik egymást.

A földi, newtoni–einsteini fizika léptékeiben megnyilatkozó ál-Alakzatai Al-att a Lé-tezés egész folyamszerű, cseppfolyós, Spirituális „Szupra”-Szörp-és Likőr-szerűsége és a „Misztikus Méze” nem egyéb, mint az eidoszi-formai Edények Lenni, Al-só, Al-anyi, Szub-Sztanciálisan Szub-jektív Al-akjait fölvelt és kitöltő Lé-Lek.

A Lé-tezésben az ontológiai „Lé” – a „Lé-Lek” – a „Levés” Lenti-Lenni „Levese” – hullámszik.

A Létezés ebben a neo-mitológiai – s eképp nyilván metaforikus – szövegkörnyezetben nem egyéb, mint egy mesterségesen – azaz: kozmikus „Léptékek” szerint – „lecsapolt” és az egyiptomi teo-fiziológia ka-testjei „kábeleinek” a révén kanalizálódott, kibernetizált, szétvezetett és elosztott „Láp”.

A tháleszi hidro-ontológiai és szakrális arkhé, valamint a liquidumok, a Folyadékok Fizikájának ilyen fogalom-egzisztenciális áttételeképpen a „Létezés” ezenképpen valójában nem más, mint egy ki- és lecsapódott, állandóan desztillálódó Csepp, egy folyékony Mű, egy onto-alkímiai „Opera”, egy amolyan itt „Lenn” „tengő-lengő”, folklór-ezoterikai „Óperenciás” Tenger-Tengely-Óceán avagy az egyiptomi Teológia Taujának Örökifjúságot és Halhatatlanságot adó Élet-„Tava”.

Egyfajta, az emberi elme által megismert létezésformák ontológiai „lepárlókészülékének” a gyakorlatban is megnyilatkozó működési-alkalmazási elvét képezve le, a Lé-Lek Gömbszerű, „Gombolyag”-„Golyói”, szerte-Gördülő-Guruló „Gyűrűi” és „Gyöngy”-„Cseppjei” a Lé-tezés „Csapjain” és „Csatornáin” keresztül futnak be, érkeznek meg, majd „gyúródnak” át és „csapódnak” ki „Világgá”, azaz Fennről – az Égből mint Egyből, mint Egységből s mint Egészből – a lenni Lennibe, a lenti Léthe „finomuló” Fényé.

A Lé-lek tulajdonképpen az a „Lék”, az a „Lik”, az a „Lyuk”, az a „Locus”, az a Hely, amelyen keresztül – áttörve az Alakok, a formák morfológikus, Alsó Jegét – az elpárolgó és lecsapódó Létezés Óceánja-Tengere Szellemként „szel”.

Fecske Csaba
Limerickek

A virtuóz

egy szonettben aludt el Babits
rím nyomta oldalát mint kavics
a hideg kirázta
jaj a versláb sánta
jambust magadra ne haragíts

A megbántott

Niklán munkálkodva Berzsenyi
Kölcseyt bosszantá mer' zseni
Nem üres a ferslóg
A fűstről is vers lóg
ő Horáccal szokott edzeni

Ódonda

Ódáidat Jean-Baptiste Rousseau
részemről nem illeti rossz szó
a hírnév ritka kincs
babér fejedre nincs
az olvasót nem fogja lasszó

A halvérű hős

Orrol Homér' Odüsszeuszra
ki minden kalandját megúsza
mint kappan a csirkét
cserbenhagyta Kyrkét
miután szívét összezúzta

Költői sors

fölkereste a kaszás Byront
drága fiam elviszlek fájront
tedd hát ki a pontot
majd még annyit mondott
költői sorsot el rossz máj ront

Kétség

Leszboszon Szapphónak fújja Pán
szarvak ékeskednek homlokán
velük sokra nem mész
Zeusz netán Hermész
vagy egy bakkecske az apám

Halottak

meghalt Isten írta Nietzsche
többé már nem teremt semmit se
Nietzsche fölött sírkő
akármit is írt ő
Istenből van még valamicske

Költői kérdés

Hol van a zsémbes vastag Margot
még őrzi a villoni argó
és hol van a költő
a szót szóba öltő
Francois a híres csavargó

Rém Elek

nevezetes falu Kelemér
Lakik benne három Elemér
itt szolgált Rém Elek
rá visszarímelek
e kis versbe Tompa belefér

Kocahorgász

mérgelődik a zord halór Yeats
engemet tisztára megőrjítisz
rímre nem akad hal
horgot hozz magaddal
vagy hordd el magad te pozór Yeats

A blazírt

mondják mikor átment Jean-Paul Sartre
a fényes Tejút szélére szart
hitte az ideát
sokkal jobb ideát
már tudja így van-e Jean-Paul Sartre

Mogyoród

rettenetes helység Mogyoród
ott tépték le mindkét mogyoród
nejed nagyot koppant
kakas helyett kappant
kapott tudja egész Mogyoród

Madách tragédiája

nagy magányában Madách Imre
Sztregován rákapott a rímre
fortyog Fráter Erzsók
mindig csak rím nem csók
ah rámégy az idegeimre

Bibliai

honnan tudhatta volna Sámson
hogy terem-e Albertirsán som
s hogy Delila álnok
oda haj és álmok
Sámson les mint birka a nyárson

Szintézis reményből és fájdalomból

Olvasva Fecske Csaba legújabb verseskötetét, egyszer csak felismerjük a fecskei tájat, költészetének fel-feltáru-
ló színtereit a kényszerű magány lobbanásai világít-
ják be. S ámulhatunk, mily változatos e táj, s hogy mily
termékenyítő is lehet a kényszerűség, melyek szálaít
összefogva, ezekkel írja, tárja elénk a részleteket. Cik-
lusról ciklusra haladva láthatjuk: övé a múlt, az elődök
ideje, a gyermekkor, a borzongó várakozásokban ki-
nyíló idő, de övé a megpróbáltatások, a testi és lelki
próbatételek ideje is, hogy aztán intellektuális derűbe
oldva a líra erejével tegye elviselhetővé, ami elviselhe-
tetlen, az időben bujkáló végzet elkerülhetetlenségét.

A kötet egy másik fejezetében különböző stílusha-
tásoknak enged. Ez egyszerre sokoldalú képességeinek
a bizonyosága, mint ahogy a distinkcióra érzékeny szem

számára szelíd figyelmeztetés is: mi az, ami ebben a kötetben a saját, és mi
az, ami a fecskei stíltól elkülöníthetően csupán sajátos. E sajátos funkciójú – a
limerickeken túli, de a paródián inneni – teljesítmények a homo ludens megnyilvá-
nulásai, amelyek ugyan színesítik, de végső fokon nem gazdagítják az oeuvre-t.

Ám a sajátos helyett a saját, a tehetség által a poétikai én legmélyebb
rejtekeiből fakasztott önálló, a fecskei univerzum anyagaiból épülő, építkező,
s ezért originálisan is a tiszta önérteket képviselő versek győzik meg, avat-
ják leginkább a fecskei költészet maradéktalan hívévé az olvasót. Ha ebből a
szempontból tekintjük át a kötet anyagát, úgy azt kell előrebocsátanunk, hogy
az értékorientált látásmód a kötetben alkalmazott téma-szemléletű ciklusok
határmezsgyéit némiképp átírná. Hogy néhány szót erre is veszttegessünk: az
Eleitől fogva ciklust az *Idegen érzés* mellé helyeznénk, míg az *Idényvég* verseit
a kötet nyitó részévé tennénk, hogy ezzel indítva a többi fejezet által az olvasó
figyelmét rá-, illetve elvezessük a *Kilátszanak belőlem* című, a kötet csúcstelje-
sítményét prezentáló, kimagasló poétikai értékű ciklushoz.

Bízást állíthatjuk, hogy a *Kilátszanak belőlem* ciklus majd minden darabja
a pályája zenitjére ért, érett költő egy-egy remeklése. Nem mintha az ide ve-
zető stációk ne rejtenének egy-egy az itteniekhez hasonló színvonalú darabot,
de míg azok csak jelzik a különleges érték közelségét, addig a ciklus darabjai
immár fémjelet ütnek a kötetre, mintegy igazolván annak 24 karátos értékét.

S Fecske Csaba verseinek e magaslátán a recenzens egy különleges fel-
adattal találja szemben magát: meg kell fejtenie a fecskei vers különösségének,
itt és most jelentőségének a titkát. S teheti ezt úgy, hogy a versek elsődleges
olvasatát kiegészíti – még ha csupán egy villanás erejéig is – azok egy átfogóbb,
teljesebb szempont szerint értelmezett változatával. Fecske Csaba esetében

érdemes e többlettel élni, hiszen ő azon kevesek közé tartozik, akik a kánonhegemónia támogatta trenden túl a kísérletezést nem öncélúan, nem a tradíciók ellenében, hanem a lírai teljesség gazdagítása érdekében művelik.

A hétköznapiság útját járó, esetünkben a poézist az epikusságra cserélő költői attitűdtől a hétköznapok színvonalát meghaladó költészet aligha várható. A poézis lényegét, a líraiság nyelvi megújítását nem vállaló, az elől az SMS színvonalú nyelvi trükkök hétköznapiságába húzódó defenzivitás a végtelen gazdagságú lírai eszköztárat a maga mulandó divatdíszivel próbálja lecserélni. Fecske Csaba esetében trend és alkat viszonyulásaként is szemlélhetjük ezt a jelenséget. Hiszen elég egy pillantást vetni verseire, a formák tisztelete, az allegória, a képek, a hasonlatok, a metaforák használata stb., ezek mind költészetének természetes velejárói, szemben az „eszköztelenség” ma dívó kánonjával. Mindez természetesen Fecske poétikai tájékozódását sem hagyja érintetlenül. Úgy tűnik, a nyomást kivédendő, ő a közösségi kötődés és a közéletiség terén hajlamos feladni hadállásait. Persze így a magányos individuum költőjévé válik, de e mostani konfrontációban, amelyben a líraiságot az epikussággal felváltó trendnek a lírai teljességet őrző attitűddel van elszámolnivalója, még mindig ez a kisebbik rossz, hiszen így megőrizheti erőteljes lírai képességekkel megáldott énjét. E folyamatosan zajló próbatétel során olykor egy öntudatlan, máskor meg egy nagyon is átgondolt, már-már szimbolikussá váló, s jelentős tanulságokkal szolgáló küzdelem tanúi lehetünk. Természetesen immár a személyességet meghaladó, különböző felfogások között zajló és kimenetelében még bizonytalan küzdelem tanúi, amely a modernitásban alkalmazható poétikai technikákon túl, a költészet jövőbeni esélyeiért is folyik.

Ezek a megfontolások új kontextust nyitnak a líraértelmezés számára. S éppen itt, ebben a kontextusban keresendő a fecskei vers különösségének a titka. Itt kell kimondanunk: ez a titok az ő líraian megkomponált szövegeinek az imaginárius idő feletti uralmában rejlik. Ha nem az egyes versek, hanem mondjuk egy egész ciklus elemzése, jelesül a szövegekben kialakuló időbeliség felől értelmezzük az olvasatot, akkor láthatjuk, hogy a szekvencialitás megképződésében a szavak evokatív ereje által felépített poétikai kimunkaltságnak kitüntetett szerep jut. Érdemes egy gyors kísérlettel a Fecske által alkalmazott időtechnika struktúráját megidézni, hogy láthatóvá váljon a fecskei líra egyik értékeleme, az időbeliség sajátos módon komponált üzenethordozó funkciója.

Az idő konnotációjában a gyermekkortól az öregkorig megképződő figurális csakis így, a versnyelvben jelenhet meg egyszerre egységes és külön-külön is létező lírai alanyként, és csakis így, egy allegorikusan rögzített időstruktúrában értelmezhető mint cél: „múltam küszöbén állok... / gyakorlom magam / hogy elérjelek / méltó legyek a szenvedésre” (*Dél*). Holott az idő végtelenjében megélt élet céltalan, csak a szenvedésre érlelő időbeli egymásutániság láttatja cselekedeteinket, szándékainkat célszerűnek. Mert lehet-e cél a legszebb, a legmagasztosabb emberi érzelm, a szerelem időbe tűnő mulandósága, hogy az idő egy napon mindennek az ellenkezőjét mutassa: „rácok pókhálójában ráng az arc / talán elviselsz inkább mint akarsz / már én se a tested csak a vágyat kívánom / az önzés mocskos ujjnyoma a vágyon” (*Ezüstkor*). De az immanens szövegvilág képzetében identitásrögzítő élmények is újraélhetőek: „volt egy lány a testvérosztályban aki / lelkesen dicsérte a felolvasott verset / sokáig

beszélgettek a twist örült zajában” (*Kamasz*). Ahogy a gyerekkor eufórikus egyneműségében az eredet organikus egysége is felidézhető: „...kis kóficok nem / a szülők elől bújtunk... / a csűrbe / és a szénában ücsörögve csillogó / szemekkel vártuk azt a valamit / amiről sohasem derült ki micsoda” (*A titok*).

Az uralt, a megszenvedett idő, mint strukturális égbolt tartja csillagok magasában a kötet legszebb verseit. Hol egy talányos miniatúrát (*Alvó nő*), hol egy derűs életképet fordítva felénk (*Tanító néni*). Ezekben olyan rutinon, tehetség túl finomságokkal él, melynek hatására úgy hihetjük, ilyenkor mintha maga a költő is csupán eszköz, az ihlet eszköze volna. Szétbont és összerak, hol tanáros fegyelmességével tüntet, hol meg a szeszélyeivel hivalkodik. Széles spektrum ura, hiszen ilyesmit csak az engedhet meg magának, aki mértéket és irányt csillagképekből merít.

A kötetben azonban ennek ellenére előfordulnak lazaságok. Egy helyütt a szövegnek a kötött formához idomuló kényszerét érezzük, máshol meg, például egy hosszabb vers esetében, elkerülhetőnek vélt szóismétlés koccan elénk. Néha a ritmust követnénk másként, de mivel ez akár az eltérő olvasat számlájára is írható, tulajdonképpen már nem is hiba.

Ám minden fellelhető vagy vélt döccenétért busásan kárpótol a kötet emi-nens, klasszikus értékű verse, a *Korcsolyapálya*. Az, ahogyan kötetének eme talán legszebb versében Fecske Csaba az allegorikus idő eszközeivel bánik, az maga a megtestesült líra. És nemcsak azért, mert az emlékezet világosából elmúlni nem tudó szerelem a maga megfoghatatlan anyagszerűségében, mint boldogság és szenvedés egyetlen visszafajtott sóhajtásba metaforizált lírai kép-zete lép elénk, hanem azért is, mert hagyomány és modernitás közti funkcióját a textus csak így, a szavak evokatív ereje által megképződő szekvencialitás révén képes betölteni.

A két rögzíthető időbeliség, az élmény és a vers keletkezésének ideje egyfelől, másfelől viszont az olvasónak a vers megjelenésével belépő és inntól a mindenkori jelenre vonatkozó szabad szekvencialitása, illetve az ezek között nyíló tér ad helyet az irodalmi szöveg aktuális értelmezési lehetőségeinek. Az értelmezés tartományát betölti egyrészt maga a vers mint rögzített irodalmi szöveg és mint az értelmezés anyaga, másrészt betöltik az anyag történeti és esztétikai, kötődésektől függő olvasati diskurzusai. A vers esztétikai értéke nagyobbrészt a lírai beszédmód teljességéhez kötődő szemantikai invenciózusságtól és kevésbé a korhoz köthető nyelvi aurától függ, ámbár ennek a korrelációnak a múlt idő-ben egyre növekvő szerep juthat, míg az olvasatok minősíthetőségével többnyire fordított a helyzet, már amennyiben ezek inkább a kor nyelvi és egyéb összetevő-jű aurájának a függvényei. Mint jeleztük, Fecske Csaba költészete többek között ebből a szempontból is fokozott figyelmet érdemel, hiszen az ő habitusából, ars poeticájából, s nem utolsósorban magas fokú lírai intellektusából következően, kísérletezései által is a teljes lírai eszköztár alkalmazója.

S mindezt hogyan láthatjuk viszont a *Korcsolyapályá*ban? A fecskei idő-technika karakterizálhatóan jellegzetes szituációteremtő ereje által, a környezet egyes elemeinek az idő homályából történő asszociatív kiérzékítésével. A vers sorait átható időbeliség mindjárt a kezdet kezdetén a mesék világát idézi: „hol voltál hol nem / mit tudják azt a kóbor évek / kiről beszélek”, hogy aztán alanyának tulajdonképpeni kilétét ebbe a jótékony homályba vonva őrizhesse meg

mindéig. A személyesség kétségeit, amelyek természetesen egy csöppnyi kétséget sem hagynak maguk felől, a kiélesedő környezet vibráló képei ellenpontozzák: „az iskolaudvar fölött verdes a téli éj / sosemvolt s elmúlt történeteket / sodor az idő árapálya / telehold s emlékezet világosában / a korcsolyapálya”. Minél konkrétabb az emlékezet teleholdja által bevilágított kép, annál gazdagabban a részletek, elevenebb az érzület, s parancsolóbb, ahogy egykoron volt, a vágy. „zene szól Beatles Bee Gees Illés / a lélek vattacsomóként tömve a szájba / tekintettel a transzcendenciára / harang szól valahol messze halkán”. Hely s idő rajzolatának e metszetében, mintegy az irodalmi szöveg aktuális olvasataként itt már a magunk egykori élményei fejlenek fel, torkunkban vattacsomóként már a mi szívünk verdes, és a korcsolyák hideg, fémes hangjától kísérve újra érezni véljük egy fölhevült, édes arc hajdani érintését. „fényt izzadnak a reflektorok / fel-feltűnik prémes piros kabátja / jön a homályból gyerekkorából / a zúzmarás kerítés mögül bámulom / mit karcol a jégre korcsolyája”. Hely s idő rajzolatában most megint minden újra eleven. Lehet, hogy mégis megőriz belőlünk valamit az idő? És halálunk után, avagy első életünket követően egy második következhet? Remény és fájdalom szintézisében vergődik az emlékezet. „tizenhét múlt minden elmúlik / szeme kék mint a megrepedt üveg”. Ám mielőtt a megrepedt üvegből ömlő idő árapálya végképp elsodorná életünk uszadékait, mintegy figyelmeztetőül, csak verset olvastál, megisméltódnak a kezdő sorok: „hol voltál hol nem”. S végül „félálomban a vasgyári villamos csönget”.

Íme Fecske Csaba kötetének legszebb verse, legszebb bizonyosságául a teljességet gazdagítani és nem dehonesztálni igyekvő kísérletezés időszerűségének. (Fecske Csaba: *Első életem*. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2006.)

Bereti Gábor

Az olvasó nevet

Székely Csaba és Fekete Vince paródiaköteteiről

Nem egészen száz évvel ezelőtt, 1912-ben jelent meg először az *Így írtok ti*. Azóta bizonyos költők kapcsán előbb jut eszünkbe a Karinthy-féle paródiaváltozat, mint az eredeti. A paródia, írja Karinthy, „tudományos szempontból” ugyanúgy élősdi műfaj, mint az irodalmi kritika. Kosztolányi egyenesen bírálatoknak nevezi Karinthy paródiáit: „az ő irodalmi torzképei egyáltalán nem mókák. Bírálatok ezek egytől egyig, álarcos vagy álruhás bírálatok, a bírálatok legnemesebb fajtájából valók: az alkotást nem fogalmakkal és elméletekkel jellemzik, hanem érzékileg és érzékletesen.”¹ De, tegyük hozzá, nem feltétlenül negatív értékítéletet hordozó bírálatok. Sok esetben az lesz a paródia tárgya, ami figyelmet, mi több, tiszteletet érdemel, amiről érdemes – és lehet – paródiát írni.

¹ Kosztolányi Dezső: Előszó a „Még mindig így írtok ti”-hez. In: Karinthy Frigyes: *Így írtok ti*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1986. 149–154. 150.

Karinthy irodalmi torzképeinek megszületése óta a műfajt nem lehet anélkül művelni, hogy ne lenne érezhető benne valamilyen formában a nagy előd jelenléte, egy-egy gesztusa, fintora. **Székely Csaba** a műfaj néhány karinthys formatechnikai bravúrja mellett a paródia mesterétől kölcsönzi nemcsak a kötete címét², hanem a névferdítés³ játékát is; Fekete Vince kötetében a Karinthy révén népszerűvé vált szerzői kisportré⁴ műfajával találkoznak.

A felvállalt – és megkerülhetetlen – hagyomány perspektívájából több probléma is körvonalazódik a kortárs paródiailrodalom kapcsán. Mindenekelőtt az, hogy a parodizált szerzőknek, a kortárs erdélyi líra és próza fiatal, 1990 után porondra lépő képviselőinek a szövegei sok esetben maguk is parodisztikusak. A korábban elfogadott irodalmi kánon(oka)t és értékrend(ek)et felforgató, a komolytalant komolyan vevő és ars poeticaként hirdető, különböző nyelvi és stílusregisztereket keverő, az ironia jegyében formálódó beszédmódok kihívják a kérdést: lehet-e paródiát parodizálni? A „paródia paródiája”, mint azt a paródiakötetek jól bizonyítják, gyakorlatilag lehetséges, és a „tagadás tagadása állítás” logikai képlete nyilván nem alkalmazható itt, hanem inkább a szószerkezetben rejlő fokozatiság elve érvényesül: a paródia, amelynek előszövege parodisztikus, megsokszorozza a befogadás lehetséges szintjeit, és szinkronban élvezhető az „eredeti”, illetve az „utánalkotás”.

² „Egy elterjedt estílap, számolva a közönség növekvő irodalmi igényeivel, érdekes rovatot nyitott. Minden szombaton megjelenik egy ketrec a lap harmadik oldalán, három hasáb közé ékelve, és ebbe a ketrecbe tartozik a kiválasztott hat legnagyobb magyar író közül az éppen soron levő egy tárcát írni bele, oly módon, hogy a tárcsa se rövidebb, se hosszabb ne legyen, mint a ketrec, hanem éppen akkora legyen. Ezt az érdekes társasjátékot mi is meg akartuk honosítani, és felszólítottuk a hat kiváló atlétát, kik a ketrecnovella-írásban ma versenyen kívül állnak, hogy az éhen halt regényírók törvénytelen gyermekeinek javára rendezzenek lapunk hasábjain egy ilyen ketrecprodukción.

A verseny lefolyását így képzeljük:

A hat versenyző feláll, mindegyik a maga ketrece előtt, kezében tollal, bandázs nélkül.

A ketrecek egyforma nagyok, hosszúságukról és szélességükről nyomdánk hiteles szakértői kezeskednek. Adott jelre mind a hatan egyszerre írni kezdenek, s megállás nélkül írnak, míg a ketrec végére nem érnek. Mondatok befejezése kötelező. Start!” Karinthy Frigyes: *Írók a ketrecben*. In uő: i.m. 189.

³ A parodizált szerzők: Demény Péter (Kezdemény Péter), Karácsonyi Zsolt (költőnk, Kara), Lövétei Lázár László (Lövétei Lázár László Lukács Lóránt Lipót Levente Lajos), Orbán János Dénes (Urbánus Dénes) stb.

⁴ Sántha Attila: „(...) A szertelen indulatok és szemtelen gondolatok nagystílu bajnokát, akinek műveit hetvenhét ország több mint százvalahány nyelvéből fordították vissza magyarra, nehezen lehetne besorolni semmilyen más irányzatba, mint az általa kitalált és transzszilván földön meghonosított, ugyanakkor Orbán Bebascu János személyében egyetlen tagot számláló francközép irodalomba (...)”

Székely Csaba kötetében a „kortárs fiatal erdélyi magyar irodalom” panoptikuma formálódik, amelyben a költészet és a próza művelői – Balázs Imre Józseftől László Noémiig, illetve György Attilától Vida Gáborig – egyaránt helyet kapnak, egy vagy több paródiaszöveg erejéig. Az „arcadás mint arcrongálás” torzító gesztusával nemcsak a paródiákban találkozunk, hanem a kötet végén található karikatúrákban is, szöveg és rajz együttesen próbál valami lényegszerűt kiemelni, elmondani az egyes szerzőkkel kapcsolatban. E lényegszerűség vonatkozásában pedig ismét a Karinthy-féle hagyományhoz kanyarodtunk vissza: Kosztolányi fogalmazza meg a már említett előszóban, hogy Karinthy nem az egyes műveket, verseket, regényeket parodizálja, hanem az illető szerző műveire általában jellemző jegyeket, művészetének „velejét” szándékszik megragadni. Székely Csaba paródiáiban rengeteg a poén, az ötletes formai megoldás, amelyekben az olvasó az egyes szerzők visszatérő témáira, beszédmódjuk sajátosságaira ismer: Balázs Imre József esetében a buszsofőr-téma kerül a *parodeo* porondjára, nonszensz versbeszédben tálalva (*Ki bünteti meg az ellenőrt?*), Demény Péter megszólalásmódja egy személyes hangvétellé és egyben maníros műfajban karikírozódik (*Liberó sanzonjai*), Farkas Wellmann Endrénél a nyelvi regiszterek keverése, a fennkölt és obszcén társítása teszi lehetővé a csattanót (*vágy-mix*), és sorolhatnánk hosszan tovább.

A kötet paródiái irodalmi körképet teremtenek, így nemcsak az egyes szerzőkről, hanem az adott irodalmi korpuszról általában is mondanak valamit. Két általánosnak mondható jegy mutatkozik meg a paródiák tükrében: a versbeli, illetve prózai megnyilatkozásmódok erőteljesen önreflexív karaktere, illetve az intertextusokban rejtőző irodalmi hagyománnyal való dialógustermelés. Itt mindkettő nyilván a fonákjáról olvasható. Néhány példa a költészet metatematizálására az egyes szerzők stílusában: „belém lé dől / belőlem rímek” (Farkas Wellmann Endre); „légy addig kemény, amíg megszámolod / minden beékelt szószerkezetemet” (Farkas Wellmann Éva); „és nézd, folyik a könnyem, ha sírok (...) Nézd: / megáll az eszem, ha verset írok” (László Noémi); „írok most, pedig kéne egyet egyek” (Demény Péter); „Pedig milyen jó verset írni / a középpont megszállottsága nélkül” (Lövetei Lázár László); „Egy pólós srác, szakállán / odaszáradt metafora”, „Lám, ily szép sorokat szórok széjjel / ide, mert e vers valóban költemény” (Papp Attila Zsolt). És még egy példa, a Sántha Attila „tollából”, amelyben az ironia nemcsak a szerzőt célozza meg: „Buszut gübül lusztos icsu, / csimasz hutyr, viagra, / mindegy, mit írtam itt össze, / a Helyőrség kiadja”.

Nem hiányozhat a paródiaszövegekből azokra az előszövegekre való utalás, amelyeket a kortárs líra és próza folyamatosan újraolvas és újraír, burkolt utalások vagy explicit idézetek, rájátszások formájában mozgásba, játékba hoz. A paródia a parodizált szövegre is rájátszva bánik az intertextekkel, ennek szellemében módosul az eredeti, például a József Attila-sor a következő passzusban: „Ha nincs kéj, az fogfájásnál rosszabb: / a hiánya fogat huzat a házon” (Orbán János Dénes: *Whisky és szó*).

A *Lesz maga juszt isa* című paródiakötet szerzője – forgandó a szerencse – a Székely Csaba-kötet egyik parodizált költője, **Fekete Vince**. A kötet nem nyújt a Székely Csabához hasonló körképet a fiatal erdélyi szerzőkről, a névsor néhány szerzőre korlátozódik. A kötet nagy részét Sántha Attila-paródiák

teszik ki. Sántha Attila irodalomfelfogása, amelyet az *Előretolt Helyőrség* kiáltványos szerzőjeként, a *transzközép* teoretikusaként programatikus szövegeiben több alkalommal is meghirdetett, emlékezetes vitákat kavart a kilencvenes évek derekán. Költészetének nem sikerült minden téren beteljesítenie a saját maga által felállított elméleti igényeket, és ugyancsak eltérő vélemények, megítélések színterévé vált. Teória és költői gyakorlat a populáris irodalom berkeiben talál egymásra, amellyel kapcsolatban Fried István így fogalmaz egyik tanulmánya zárszavában: „az alul- és deretorizálás divatáramától úgy próbál megszabadulni, hogy a populáris regiszterre vonatkozó elméleti előfeltevéseire támaszkodva kikísérletez egy műfajt, amelyben működtethetők az új popularitás rekvizitumai”⁵. A „kikísérletezett” műfaj, amelyet a szociolektusok váltása, a tájnyelvi szavak gyakori előfordulása, a primitív, dilettáns megszólalás irodalmivá minősítése, illetve az abszurd, a nonszensz, a groteszk jelenléte jellemez, a paródia hálás terepének bizonyul. A *Kemál és Amál (szado-mánia)* című ciklust parodizáló szövegek ezekre a jegyekre játszanak rá, a *Gajdó Máris levele* és *A messi távolból* című paródiaszövegek pedig a népies levélforma műfaját veszik át, és tömördek közhely és tájnyelvi kifejezés szavatolja a csattanót.

A „francközép” további képviselői, Orbán János Dénes és Farkas Wellmann Endre provokatív, profán, vulgáris, obszcén versbeszédük jogán érdemesülnek a paródiára. Költészetük rokon vonásaira az egymondatos portré figyelmeztet: Farkas Wellmann Endre: „Orbán János Dénes ifjúkori költői neve”. László Noémit a kisportré mint az együgyű és naiv megszólalót mutatja be: „Gyerekverseket szerez öregeknek és fiataloknak. Az előbbieket jobban szeretik”, eszerint olvasandó a *Nyejvi játékok, tjéfákok kisziknek ész öjegeknek* című szöveg. Továbbá egy-egy paródia erejéig Kelemen Hunor és Lovétei Lázár László kapnak helyet a kötetben. A kötet állatmesékkel, a jelent érintő kérdések mentén értelmezhető, allegorikus történetekkel zárul.

Balázs Imre József a paródia évének⁶ nevezi a 2004-es esztendőt, amikor a fentebb említett köteteken kívül napvilágot lát még Király Levente *Így irtok én*⁷ című kötete, illetve Cselényi Béla *Satnya Nyuszi*⁸ címet viselő könyve. Az írás azt a kérdést veti fel, hogy lehet-e ebben az időbeli egybeesésben valamiféle fordulatot sejteni, lehet-e úgy tekinteni, hogy a kortárs fiatal erdélyi magyar irodalom (a számok ígézetében: tizenöt év után) eljutott egy olyan pontra, ahonnan már – a paródia tükrében – vissza lehet pillantani. A kérdés nyitva marad – érdemi válasz csak a továbbiak ismeretében fogalmazható meg.

⁵ Fried István: Vers-e (még, már) amit az ír úr ír? In: *Irodalomtörténesek Transsylvaniaiban*. Erdélyi Híradó – Előretolt Helyőrség, Kolozsvár, 2002. 84–97.97.

⁶ Balázs Imre József: A paródia éve. In: *Élet és Irodalom*, 2005. február 4. illetve: Uó: *Mint egy úszó színház*. Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda, 2005. 149–154.

⁷ Korona Kiadó, Budapest, 2004.

⁸ Noran Kiadó, Budapest, 2004.

Az kétségtelen, hogy a kötetek képet nyújtanak egy behatárolt időszakhoz, illetve egy generációhoz kapcsolható irodalmi történésekről, és részeivé válnak annak a kanonizációs folyamatnak, amely ezeket a „történéseket” kísérte, a transzközép manifesztumának meghirdetésétől kezdve, az irodalmi lapokban az utóbbi évtizedben rendszeressé váló kritikai gyakorlaton át, a kortárs irodalommal foglalkozó kritika-, illetve tanulmánykötetekig.

Az analitikus megközelítés helyett a paródiák az „érzékletest” mint az irodalomtörténet-írás *alternatív* lehetőségét választják. És az olvasó remekül szórakozik.

(Székely Csaba: *Írók a ketrechen*. Paródiák. Erdélyi Híradó Kiadó–Fiatal Írók Szövetsége, Kolozsvár–Budapest, 2004.

Fekete Vince: *Lesz maga juszt isa*. Paródiák, szatírák, állatmesék. Erdélyi Híradó Kiadó, Kolozsvár, 2004.)

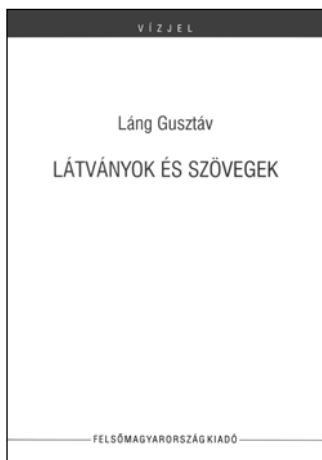
Fieldner Judit

Könyvleletek

Irodalmak határvidékén

(Jegyzetek egy tanulmánykötet margójára)

Egy tanulmány- és kritikakötet összeállítása általában – jobb esetben – nemcsak a szerző érdeklődési körét tárja elénk, hanem egyúttal egy olyan irodalmi kánont is felvázol, melyben a tárgyalt alkotóknak pontosan kigondolt és megindokolt helye és szerepe van. **Láng Gusztáv** *Látványok és szövegek* című kötete mindkét, fentebb említett megállapításnak

eleget tesz, s emellett a kötet kompozíciója, tematikus fejezetei árnyaltan és érthetően foglalják egységbe az irodalomtörténész a magyar és világirodalomról vallott nézeteit. Ha a

címből indulunk ki, akkor máris meg kell említenünk az első fejezet talán leghosszabb tanulmányát, melynek *Látvány és szöveg a címe (alcíme Vita az avantgádról)*. A szerző a tanulmány első részében a magyar irodalom egységének kérdését járja körül a Párizsban megjelent Magyar Műhely folyóirat kapcsán, melyben a tanulmány írásakor – 1987-ben – egy-

szerre jelentek meg a nyugati emigránsok szövegei és a magyarországi, romániai, jugoszláviai vagy csehszlovákiai szerzők írásai. Melyik magyar irodalmat képviseli akkor a Magyar

Műhely? Kik tartoznak ide és kik nem? Olyan kérdések ezek, melyeket általában véve a magyar irodalom egységét tekintve is minduntalan feltettek és feltesznek az irodalomtörténészek, s ekkor születtek és születnek különböző helyföldrajzi és kisebbségi megkülönböztetések. Másrészt a tanulmány a magyar avantgárdról is szól, s annak három kitűnő szerzőjéről, Bujdosó Alpárról, Nagy Pálról és Papp Tiborról. Avantgárd és magyar irodalom. Látvány és szöveg, avagy látványok és szövegek. Nem véletlenül lett e tanulmány címe egyúttal a kötet címe is, hiszen itt olyan kérdések merülnek fel, melyek – akik hosszabb ideje nyomon követik Láng Gusztáv munkásságát, azok tudhatják – régóta foglalkoztatják a szerzőt. S ha már említettük az avantgárdot, érdemes kiemelni a kötetsszerző elvet: egy olyan montázs technikának lehetünk tanúi, mely egyszerre kísérel meg szólni az avantgárdról és a magyar irodalom egységének kérdéséről. A beválogatott tanulmányok, esszék, kritikák és jegyzetek nem (mindig) kronologikus sorrendben követik egymást, hanem különböző tematikák szerint csoportosulnak, s szintén kiemelendő, hogy érdemes figyelni a szövegek eredeti megjelenési helyeire is: egyik recenzió még a Hítelben (1989), a következő pedig az Utunkban (1977) jelent meg.

S kik kerültek a közel 40 éves kritikusi és irodalomtörténeti munkásság fókuszába? A szemezgetése korántsem teljes, inkább csak jelzésértékű: Páskándi Géza, Lászlóffy Aladár, Szilágyi Domokos, Grendel Lajos, Bálint Tibor, Gömöri György, Beke György, Kacsó Sándor, Cseres Tibor, Székely János, de nem hagyhatjuk ki a névsorból a külföldi szerzőket sem: Virginia Woolf, Joyce Carol Oates

vagy Christopher Marlowe. A felsorolt szerzőkből már kirajzolódik egyfajta irány: főként a határon túli alkotók munkásságáról nyújt vázlatos képet a tanulmánykötet. Vázlatost, mert csupán néhány kötetre koncentrál a szerző, azonban ezen írásainak mélysége és alaposága a tárgyalt költők, írók egész munkásságáról tesz érvényes megállapításokat. Páskándi Géza *Tűfoka* című kötetének elemzésekor Babits és Emil Staiger líraelméleti megfontolásaiból indul ki, hogy ezután a költő néhány versén keresztül jusson – „túlzott” részletesség miatt szabadkozva – a következő kitételig: „De hát nem verseinek szépségéről akartam írni, hanem költészetének jelentőségéről. Arról, amit nemcsak az olvasónak ad (bár végső fokon neki ad mindent), hanem költészetünk holnapjának is” (*A műfoka*). Ahogyan Király László *Sétalovaglás* című kötetének elemzésekor sem csupán magára a költőre figyel, hanem az egyedi jellemzők mellett figyelme minduntalan visszatér a magyar líra fejlődéstörténetéhez, és ebben a szélesebb horizontban kísérel meg elhelyezni Király költészetét: „Egy költő jelentősége nem merülhet ki abban, hogy lényeges tartalmakat művészi formában közöl, hanem elvárhatjuk tőle, hogy műfajának fejlődéstörténetéhez is adjon valamit. Király László költészete (amelyet, sajnos, ez a kötet korántsem teljességben mutat be) ezekkel az epikusnak tartott eszközökkel gazdagította versírásunkat, ha nem is egyedülként, de megítélésem szerint legkövetkezetesebben” (*A bővített pillanat*). S mielőtt azt hinnénk, hogy Láng Gusztáv figyelme csupán a hajdani kortársak, a mára már szinte klasszikusnak számító szerzők felé fordul, akkor meg kell említenünk azon írását, melyben Orbán János

Dénes líráját próbálja meg elhelyezni a magyar költészet horizontján. OJD intertextusokban bővelkedő, a klaszrikus és a populáris hagyományból egyaránt építkező, gyakran trágárságokkal játszó (szerep)költeményeit is a megfelelő helyre tudja illeszteni, s így már ezek a tanulmányok, kritikák nem csupán egy-egy költőről – és ennek a magyar lírához való viszonyáról – szólnak, hanem ha összeolvassuk őket, sokkal egészségesebb, árnyaltabb és komplexebb képet nyújtanak egyfelől a kortárs magyar költészet jelenlegi állapotáról, másfelől pedig mindazokról a tendenciákról, melyek az utóbbi harminc-negyven évben jelen voltak költészetünkben.

Lehet ugyan, hogy Láng Gusztáv irodalomtörténeti figyelme leginkább a határon túli magyar alkotók munkássága felé irányul, azonban nem szabad megfeledkeznünk a szerző azon – minduntalan visszatérő – intenciójáról, hogy ezen költők, írók alkotásait az összmagyar irodalom szemszögéből figyeli, s ebben kívánja kijelölni helyüket. Az *Egyszer mindenkít szólítanak* című romániai magyar elbeszélőket tartalmazó antológia tárgyalásánál is fontosnak tartja megemlíteni a magyar irodalom közös hagyományát: „A legjobbak, a teremtő tehetségek persze mindig is érezték ezt az igényt, s Tamási java prózája – akárcsak Kosztolányi, Krúdy vagy Móricz számos remeke – előlegezi a magyar s az egyetemes novellairódom eme tendenciáját.” S ahogy utal a közös hagyományra, úgy fejt fel azt is, mit jelenthet a romániai magyar próza az összmagyar irodalom számára azzal, hogy „sajátosat, a magyar elbeszélő irodalom határait »határon túlra« tágítót teremtett” (*A romániai magyar elbeszélés seregszemléje*). Ez irányú figyelme akkor sem lankad,

mikor nem szépirodalmat, hanem tanulmánykötetet olvas. Borcsa János *Irodalmi horizontok* című kötetének értelmezésekor fontosnak tartja megjegyezni, hogy a szerző folyamatosan szem előtt tartja a határon túli és az összmagyar kánon viszonyát és ennek problematikusságát, majd a lehetséges és működő irányt megmutatva az aktuális helyzetre is rávilágít: „Pedig kánonképző tevékenysége során a »határon kívüli« kritikust is az összmagyar irodalom »értelmező közösségének« egyenrangú tagjaként kellene elfogadnia [mármint az olvasónak], különös tekintettel annak a »helyi horizontnak« a képviselőjére, mely az összmagyar irodalmi elvárások tagoltabbá tételében játszhatna el nem hanyagolható szerepet” (*Türelem és elkötelezettség*). Jól látható a két fentebbi idézetből, hogy ezen intenció miként működik az irodalomtörténeti munka során, s ezzel a szerző megkísérli felszámolni mindazon előítéleteket, melyek a kommunizmus hosszú évtizedei során a határon túli magyar irodalmakkal szemben kialakultak, s sajnos gyakran még a mai napig is léteznek és működnek.

A cím elemzésénél egy jelentéssíkot nem említettem meg: a 'látványok' szó nemcsak az avantgárd költemény különös formavilágára utalhat, hanem jelentheti azokat a grafikákat, rajzokat, melyek elemzése szintén a kötetbe került, ahogyan Sütő egyik drámájának értelmezésekor egy színikritikát is olvashatunk. Plugor Sándor grafikáinak sárvári bemutatásakor Lessing meghatározásából indul ki: „a festészet néma költészet”, s mutat rá arra, hogy költészet és rajz ősi rokonságban állnak egymással. Láng Gusztáv értelmezői horizontja – mint láthattuk eddig is – nem egysíkú, nem ragad le a helyi színek kiemelésénél,

hanem mindig egy magasabb, egy általánosabb művészeteszményhez mérni az alkotásokat: legyenek azok költemények, prózák vagy éppen grafikák. Plugor műveinek értelmezésekor is figyelembe veszi a művész közvetlen környezetét, de nem elégszik meg ennyivel, s eljut a következő befejező mondatig: „Így erdélyi, magyar és egyetemes. Mert ennek a három jelzőnek csakis így együtt van értelme és rangja.” Ezzel a kijelentéssel pedig nem csupán a kitűnő erdélyi grafikus munkáit jellemzi, hanem egyúttal saját irodalomtörténeti munkásságát is: mondhatni ars poeticát fogalmaz

meg. Olyan ars poeticát, mely nemcsak a *Látványok és szövegek* című kötetében érhető tetten, hanem Láng Gusztáv egész eddigi életművében. S ez a kritikusi és irodalomtörténeti szemléletmód és magatartás teszi különlegessé és értékessé ezt a kötetet, mely nem egyszerűn gyűjtemény, hanem diakrón metszete egy egész életműnek.

Láng Gusztáv: *Látványok és szövegek*. Felsőmagyarország Kiadó, Miskolc, 2006.

Vincze Ferenc

Téka

A paródiák paródiái

A kortárs erdélyi paródiailrodalom „előzményei”

Az utóbbi évtizedek irodalmának egyik legmarkánsabb vonása a szövegek erőteljes átítatottsága az irónia és önirónia alakzata által, illetve az elmúlt években több olyan kötet jelent meg, amelyek a parodisztikus jegyeket már nemcsak latensen, hanem vállaltan hordozzák.¹

A jelenkori erdélyi irodalomban a legkiélezettebben talán a kilencvenes évek elején induló Előretolt Helyőrség történéseiben és szövegeiben figyelhető meg e jelenség. Egyik lényeges részét képezte a Helyőrség esetében is – akár csak a kortárs magyarországi irodalomban – egy olyan irodalmi (játék)térnek a megteremtése, vagy pontosabban, annak inkább előtérbe helyezése, ahol a különböző, akár többszörösen parodisztikus szövegek is közkedvelté válhattak. Nemcsak az irodalmi paródiáknak a népszerűségét feltételezi a megállapítás, hanem a már eleve egy (vagy több) parodisztikus szöveg tovább parodizálásait is, a paródiák paródiáinak tovább író jellegét, illetve elterjedését.

A „humorelv kiszélesedésének”² folyamata több síkon zajlott. Nemcsak az elődök szövegeit írták szét – általa beleírva magukat saját irodalmi szövegeiken

¹ Lásd. Balázs Imre József: *A paródia éve*. In: Balázs Imre József: *Mint egy úszó színház*. Pallas Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda, 2005. 146.

² Németh Zoltán: *Irónia, paródia, humor a fiatal magyar irodalomban*. In: Németh Zoltán: *A szét-tartás alakzatai. Bevezetés a „fiatal irodalom” olvasásába*. Kalligram, Pozsony, 2004. 60.

keresztül az addig elfogadott irodalmi kánonba, miközben felforgatták, újraértelmezés és újraértékelés tárgyává tették azt –, hanem önmagukat is elkezdtek parodizálni. Például Sántha Attila és Orbán János Dénes szövegeinek egy jelentős része ebben az ironikus és önironikus vonásokkal teli parodisztikus regiszterben kanonizálódott és nyer értelmezést. A tényleges irodalmi paródiák szempontjából az 1993 utáni *Serény Múmia* szilveszteri összeállításai tűnnek ki a Helyőrség-szerzők egymásról írott paródiáival. Közöttük meghatározó Fekete Vincének a szerzőtársak költészetéről írott gúnyos átiratai és irodalmi karikatúrái, melyek egyben bepillantást is adnak a kilencvenes évek erdélyi irodalmának legnépszerűbb írói csoportosulásának alkotói világába.³ Azonban részben a belterjesség problematikáját is felvetik ezek a szövegek, mivel nemigen lépik túl a baráti-alkotói kör határait, belül maradnak a Helyőrség-szerzők szövegein, értékrendjén és eljárásain.⁴

Ezt a vállalt paródia-vonalat teljesítik ki Székely Csaba 2002–2004 között megjelenő paródiái, melyeket majd minden jelentősebb erdélyi irodalmi lap közölt abban az időszakban. Maga a paródia is „mindennapi” beszédmóddá vált az irodalmi sajtóban, ugyanis megjelenésük függetlenedett az ünnepektől, megjelenésükhöz már nem volt szükség szilveszteri vagy áprilisi különkiadásra. Mindemellet ezek a paródiák által nem a Helyőrség-szerzők bevett paródia-szokásainak a folytatása történt. Új és viszonylag külső kritikai hangot testesítenek meg az ezredforduló erdélyi irodalmában,⁵ túllépik az egy írói csoportosulás felett végzett kanonizáló gesztus-együttest, és egy *Így írtok ti* s görbe tükrön keresztül az egész fiatal erdélyi irodalom teljes parodisztikus arcképcsarnokát célozták meg.⁶

Számos egyedi pontot mutat e paródia-irodalom kialakulása, illetve több parodisztikus hagyománynak is a találkozási pontját képezik ezek a szövegek.

1. A Karinthy-hagyomány. Természetesen valamennyiszer paródiáról beszélünk, szinte mindig kétségtelen, hogy megidéződik Karinthy alakja, illetve a mérföldkönek számító *Így írtok ti*. (Folyamatosan visszatérő motívum például a paródiakötetek címe esetében is az *Így írtok ti* szavaira való rájátszás.) Azon-

³ Ezeket a szilveszteri összeállításokban megjelenő gúnyrajzokat gyűjti egybe a 2004-ben megjelenő Fekete Vince-paródiakötet. Fekete Vince: *Lesz maga juszt isa*. Erdélyi Híradó Kiadó, Kolozsvár, 2004.

⁴ A parodizált szerzők száma a Helyőrség legfontosabb tagjaira szorítkozik (jelöli ezt a „Dő besz of francközép” fejezetcím is). Ugyan megjelenik egy-egy vers-átirat erejéig Kelemen Hunor és Lovétei László László neve, de főleg Sántha Attila, Orbán János Dénes, Farkas Wellmann Endre és László Noémi költészetét karikírozza.

⁵ Székely Csaba: *Írók a ketrecben*. Erdélyi Híradó Kiadó – F152, Kolozsvár–Budapest, 2004.

⁶ A 2004-ben szinte egy időben megjelenő két kötet között funkcionális különbségek vannak: a *Lesz maga juszt isa* egy írói csoportosulás felett végzett irodalmi karikatúrák gyűjteménye, miáltal az ún. „Helyőrség-jelenség” szerves részét képezve annak kanonizálását segíti tovább. Az *Írók a ketrecben* viszont távol marad az irodalmi körök érdekérvényesítésének jegyeitől, 22 szerző gúnyos átiratát hozva kitágítja a kört, teljességre törekedve, összességében fókuszál az erdélyi fiatal irodalom jelentőségével bíró szerzőire.

ban lényegbevágó ebben a vonatkozásban, hogy például a kortárs fiatal irodalom paródia-hagyományaitól eltérően, az Előretolt Helyőrség parodisztikus szövegeiben és paródiáiban – amit akár már maga az elnevezésük sugallhat – Karinthynál sokkal inkább meghatározó Rejtő Jenő. Jóval markánsabban van jelen az eddigi hivatalos kánonból kiszorított Rejtő humoros világa. Szövegeikben többször visszatérő alakok a tipikus Rejtő-szereplők: például Vanek úr és Troppauer Hümér. A háttérben természetesen nemcsak az áll, hogy az elfogadott irodalmi kánon perifériájára szorított szerző szövegkorpuszának újragondolására késztesse, hanem az is, hogy kellékként hasznosíthassák ezt a maguk sajátos populáris irodalmának a létrehozásához.

Az ún. „klasszikus” paródiához, a Karinty-hagyományhoz írói eljárásaiban viszont a Székely-paródiák és a paródiakötet már visszanyúl. A kötet cím (az *Írók a ketrecben*), az *Így írtok ti*-szerű névferdítések, maguk a szövegek és a kötetkoncepció is ennek a jegyében olvashatók.

2. Az említett paródiák a kulturális környezet adta jellegzetességek és hagyományok általi meghatározottsága. Sok esetben egy olyan nyelvi (játék)teret idéznek, melyben a székely nyelvi humor, a tájnyelvi elemek, a régió adta kultúrák közti nyelvi átjárások is jelentősekké válnak. A tájnyelvi kifejezéseknek, illetve az azokat imitáló halandzsaszövegeknek és szövegrontásoknak a szövegeikbe való beemelése a jelentések többszintű mozgásterét hozzák létre. Jelentős szerepet kaphat itt e nyelvi elemek konkrét jelentésének ismerete vagy éppen hiánya. Rájátszanak erre az ebben a nyelvi regiszterben írott Sántha Attila- és Orbán János Dénes-szövegek, megkísérve általuk a nyelvi abszurditás határait. Több esetben átfordulnak egy olyanfajta „mintha-nyelvbe”, egy „eredeti” székely élőbeszédet imitáló halandzsanyelvbe, melyet folyamatosan átjár, meghatároz az irónia és az önirónia.

Orbán János Dénes Micimackó székely meseátiratát nem a történeti szál továbbvitele vagy meglepő fordulatokkal való gazdagítása teszi izgalmassá, hanem maga a beszédmód: „Netené... Há minnyár káromolni kezdi az Úristent, hogy mind a maga faszával veri a csihányt. Hásze hogy a súj suvajsza sze megg, mi maga? Kálvinista, gelevőgyi öszvér? Me asszem, allett, hitvány guruzsmás fajzatja! Az a baja, hogy nem dógozik, csak mind lopja a napot, hersegteti a lapit, s gugujkodik, mint az eszement. Mars dógozni! A csúrben ott vannak a csebrek, mennyen el velük a méhekhez, s hordja be a mézet. Aztán este a napszámot es megbeszéljük...”⁷ „Berdózik két ricskó, / buftiskodik Máriskó. / Aj, az azsagonjáró, a fuzsitos tepelák, / a nyüslető zelegor” – részlet Sántha Attila „székely nyelvű” *Máris már cinkakorában zelegőr* című verséből.⁸

Székely Csaba *Bénha Etele 1 verse* című Sántha Attila-paródiája ezt a megidézett „mintha-nyelvhasználatot” és pózoló szerepjátékot viszi tovább, fricskázza a nyelvi regisztereknek a nonszenszig vitt keverése által. „Buszut gübül lusztos icsu, / csimasz hutyr, viagra, / mindegy, mit írtam itt össze, / a Helyőrség kiadja”.⁹ A szöveggeneráló parodisztikus tobzódás a megértés

⁷ Orbán János Dénes: *Misimackó*. In: *Bárka*, Békéscsaba, 2005/5. 40.

⁸ Sántha Attila: *Ír úr*. Erdélyi Híradó, Kolozsvár, 1999.

⁹ Székely, *i.m.* 43.

határain túlra visz. Látszólag összemosisodik a paródiaíró beavatkozó játéka a „mintha-nyelvhasználattal”, de valójában azért, hogy a szövegben lévő regiszterek folyamatos váltakoztatása, illetve azoknak az egymásra és saját újraíró gesztusára történő reflektálása révén tovább tágítódjon az ebbe a nyelvi térbe való beavatottság mozzanata, hogy e nyelvhasználat (szinte) már a teljes nonszenszig legyen fokozható. Nemcsak a Sántha-költészet olvasódik benne újra, hanem a Helyőrséget is bírálja („mindegy, mit írtam itt össze, a Helyőrség kiadja”). Egy olyanfajta olvasói magatartást is működésbe léptet, melyben a megidézett szövegek mellett az aktuális irodalmi élet helyi történései, mítoszai, pletykái és konfliktusai is érvényesülnek. Természetesen nem véletlenül, a paródia az irodalomnak egy olyan kritikus és önreflektív beszédmódja, ami egy olyan egyéni „együttolvasásnak” a lenyomatát adja, ahol az irodalmi szövegeken túl az adott irodalmi élet valós szereplői, személyes alakjai, a különböző aktuális történések és trendek is érvényesülnek.

3. Akárcsak a jelenkori magyarországi paródiák és parodisztikus jegyekkel bíró szövegek esetében, a kortárs erdélyi paródia-irodalomra is jellemző, hogy egyrészt továbbviszik, másrészt pedig kíméletlenül szétírják a hetvenes-nyolcvanas évek költészetének ironikus, önironikus nyelvhasználatát és írói hagyományait.

Viszont több szempontból is igen problematikus, hogy milyen viszonyban áll a jelenkori erdélyi paródia az imént említett időszakban létrejött és egyben az ő elődjének számító, erdélyi parodisztikus irodalommal. Ugyanis az 1989 előtti erdélyi irodalomban egy igen jelentős parodisztikus hagyomány körvonalazódott. Köztük gyakoriak e beszédmódot nyíltan felvállaló irodalmi paródiák is. Ezek az irodalmi gúnyrajzok többnyire elmaradhatatlanok voltak a szilveszteri és az április elsejei (vagy április eleji) korabeli lapokban, illetve rovatokban.

A század elejétől Tomcsa Sándor, az ötvenes évektől Bajor Andor munkássága alapvető, mellettük később Sinkó Zoltán és Zágoni Attila tűnt ki humoreszkjeivel és irodalmi paródiáival. De számos jeles szerző neve többször is feltűnik mint egy-egy paródia írója a szilveszteri különkiadásokban (Bálint Tibor, Szilágyi Domokos, Páskándi Géza, Király László stb.). Hasonló parodisztikus beszédmódot érzékeltettek képileg a paródiák és humoreszkek illusztrációi, Unipán Helgának, Surány Erzsébetnek, Cseh Gusztávnak a frissen megjelent irodalmi kötetek karikatúrái, illetve a majd minden lapszámban előszeretettel meg-megidézett Benczédi Sándor-kisplasztikák.

Amíg a társadalmi tényezők lehetővé tették, míg a hatalom „megtúrte” e beszédmódot, addig írásaikat gyakran közölték. A nyolcvanas években (de előtte is) a társadalmi feszültség fokozódásával párhuzamosan csökken e beszédmód bármiféle formában való jelenléte a médiában (gondolok itt úgy a beszédmód írott változataira, mint a képi megnyilvánulási formákra, a karikatúrákra).

A hatvanas-hetvenes években majd minden lapszámban vagy pedig heti rendszerességgel olvashatók a különböző parodisztikus szépirodalmi szövegek. A parodisztikum szinte minden lapszámban megjelenik: az Utunk *Humorú tükör* című rovatában, az Előre ötvenes évekbeli *Humor és satíra* című rovatában, majd a hatvanas években, ugyancsak az Előrében, többnyire heti rendszeres-

séggel jelentkezett a *Tücsök és bogár* név alatt futó újabb és újabb Bajor-humoreszkeket és irodalmi karikatúrákat hozó rovat, illetve kiemelkedő az Utunk 1956 és 1984 között megjelenő szilveszteri paródia-különkiadása, az *Ütünk*.

Csakhogy az 1989 után indult fiatal írónemzedék esetében mégsem beszélhetünk az 1989 előtti erdélyi szerzők parodisztikus hagyományainak folytatásáról vagy követéséről. A korszakváltással, a társadalmi feltételek megváltozásával, a korigény és cenzúrabeli átalakulásokkal az általuk művelt parodisztikus beszédmód elveszítette az élet. Nem tudott hatással lenni az őket követő generációra. Egyedül Bajor Andor maradt szerves része a jelenkori irodalmi köztudatnak, de az ő esetében sincs bármiféle parodisztikus áthagyományozódás az őt követő írónemzedék viszonylatában.

A két generáció paródiailrodalma közötti törés, vagyis az előző (erdélyi) paródiailíró nemzedék teljesen figyelmen kívül hagyása egyrészt a társadalmi tényezők együtthatásaira vezethető vissza, a társadalmi struktúra és a társadalmi ellenőrzöttség egyénre gyakorolt nyomásának eltérő voltára.¹⁰ A humor és a parodisztikus beszédmódok különféle fajtái használatának akkor erőteljes politikai vonzata is volt, magának a hatalomnak igen gyakran használt eszközeivé váltak, amivel az „ellenséget” lehetett (és kellett) bírálni.¹¹ Ugyanakkor egy sajátosan légies, harmonikus, boldogság- és elégedettség-hangulat illúzióját voltak hivatottak megteremteni. Tehát egyfajta elegáns feszültségoldó és lazító szerepet tölthettek be. Sinkó Zoltánt idézem az *Ütünk* előszavából: „... a szocialista rendszer felszólította az írókat: – Elvtársak, írjatok szatírákat, használjátok a szatíra fegyverét, leplezzétek le a mesterkedő kulákokat, a szabotőröket, az amerikai imperialistákat! De elvtársak, ugyanakkor ki kell gúnyolnunk a saját hiányosságainkat is.”¹²

Másfelől pedig éppen ezért rendkívüli és roppant izgalmas Bajorék paródiailrodalma, úgy játszották ki folyamatosan a cenzorokat, hogy fricskáik mégis

¹⁰ A paródia a hatalmi tényezőket kikezdi. Sőt, szabadsága látszólag mintha nem is venné figyelembe a hatalom által meghatározott korlátokat. Ezzel szemben valójában igenis számolni kell a paródiák esetében is a társadalmi és környezeti meghatározottsággal. Mary Douglas a nevetéskultúrákat elemző tanulmányában a humor-helyzet létrejöttében épp a társadalmi tényezők meghatározó szerepét hangsúlyozza: „valamely viccet akkor fognak fel és fogadnak el, amikor szimbolikus mintába rendez egy ugyanazon időben felbukkanó társadalmi mintát. Szerintem valamennyi vicc azokat a társadalmi helyzeteket fejezi ki, amelyekben előfordul.” Mary Douglas: *Rejtett jelentések*. Antropológiai tanulmányok. Osiris Kiadó, Bp., 2003. 125.

Karinthy szövegeiben végig ott van a század eleji pesti polgári humor. Sőt, szoros kapcsolat van a kettő között. Szövegeit átjárja az akkori fővárosi viccek és poénok világa. Illetve ő is erőteljesen visszahatott rájuk, és oly mértékben ivódott be humora és poénvilága a köztudatba, hogy akár napjaink viccei esetében, sokszor nem is gondolnánk, hogy pont valamelyik Karinthy-poén húzódik meg a háttérben.

¹¹ Nem ritkák ebben az időben például a külföldi tudósítások mellett képanyagként a különböző Nyugatot fricskázó karikatúrák, olykor azok teljesen át is vették a tényleges képanyagok helyét. De a hatvanas években szintén heti rendszerességgel jelentek meg különböző romániai városok konkrét problémájáról tudósító, konkrét adatokkal ellátott karikatúrák.

¹² Kvári Sinkó Zoltán: *Bajor Andor, a következményeket viselő író*. In: Bajor Andor: *Ütünk*. Glória – Kriterion, Kolozsvár, 2002. 5.

a hatalom ellen fordultak. Sok esetben a humornak egy rejtett, bújtatott formáját találjuk ezekben a szövegekben, vagy inkább sokszor a sorok között, a ki nem mondottságban, a parodisztikus írásokban olykor épp a tényleges parodisztikus elemeknek a visszafogottságában, ami esetükben szintén információértékkel bír.¹³

A parodisztikus beszédmódnak mint az uralkodó struktúrákat sajátosan felforgató technikának tulajdonképpen az eszközei is átalakultak magának az uralkodó struktúrának a változásával. A társadalmi ellenőrzöttség enyhülésével maga a parodisztikus beszédmód is felszabadult, jóval explicitebb, szókimondóbb és radikálisabb lett. Míg például az 1989 előtti erdélyi paródiákból hiányoztak az obszcenitásra vagy a szexualitásra vonatkozó kifejezések, addigra a jelenkori paródiailrodalom szerves részét képezik ezek a nyelvi elemek is, részben a nyelv korlátlan birtokba vételéhez és szétírásához tartoznak, másrészt a fiziológiai kényszereknek és vágyaknak a bevonása mindig is szerves részét képezte a komikumnak és a parodisztikus lefokozásoknak, mintegy bebiztosítva a hatást, illetve a szexuális képzettársításokban a komikum többirányú jelentésképző funkciói is érvényesülnek. A jelenkori paródiailrodalom bírálatának a súlypontja a társadalmi ellenőrzöttség és követelmények változásával már máshova tevődött, sokkal inkább az irodalmi tér, a szövegek és egyáltalán, a nyelv, a különböző „modoros” nyelvhasználatok képezik e beszédmódnak a mozgásterét.

A parodisztikus beszédmód, de a komikum és a humor szinte bármilyen formájú megnyilvánulásának ideológiai vonatkozások általi terheltsége a korabeli recepciókban igen jól nyomon követhető, miszerint a lényeges „szelepkiengedő” szereppel bíró „komor korok derűje”¹⁴ egyfajta mélyebb világlátást is hivatott volt érvényesíteni. Visszatérő motívum a korabeli kritikákban a nevetés „mélységeket meglátó” és láttató vonatkozásainak a boncolgatása, miközben a paródia fogalma jobbra hanyagolva van, illetve többnyire a nevetés mögött húzódó „mélységek” függvényében tárgyalják. Jelentéssel bírhat az is, hogy a Romániai Magyar Irodalmi Lexikon eddig megjelent kötetei egyáltalán nem említik a parodisztikus beszédmód változatait. A paródia, pastiche címszó még csak nem is szerepel a lexikonban, amivel a lexikon az erdélyi irodalom egy jelentős szeletét hagyja figyelmen kívül.

A korabeli kritikában többször is megjelenik az elméleti háttér hiányának, illetve a meglévők elégtelenségének a problematikája: „...akárhányszor elméleti fejtegetést olvasok a témáról, végigizgulom, hogy talán most mégis kezemben a könyv, mely erre is tud magyarázatot...” – jelenti ki Szávai Géza az 1973-as Bajor-kritikájában.¹⁵ 1979-ben Mózes Attila Sinkó-kritikája követ-

¹³ Douglas idézett tanulmányában meghatározónak tartja a humor esetében az „exogén társadalmi tényező” fontosságát, melyek például a testi elengedtség és ellenőrzöttség toleranciaküszöbét irányítják: „ez a küszöb társadalmilag meghatározott. Bizonyos társadalmi helyzetekben helyénvaló a testi kitöréseket teljesen a személyes közelség és oldottság szimbolizációja részének tekinteni, másokban a küszöbök alacsonyabbak, a hivatalosság és a társadalmi távolság kifejeződésének igényére reagálva.” Douglas, i.m. 112.

¹⁴ Lásd. Mózes Attila: *Nehéz úgy ez a nevetés*. In: Utunk, 1976. április 6.

¹⁵ Szávai Géza: *Bajor Andor: Tücsök és bogár*. In: Utunk, Kolozsvár, 1973. május 4.

keztében alakult ki vita Mózes Attila és Kiss Jenő között, vita-válaszában írja Mózes Attila: „Mi fáj tehát Kissnek? Hogy én a humort nem az »aktualitás«, meg a »bátorság«, a »tett«-jelleg felől közelítem meg elsősorban, hanem a művészi érték oldaláról...”¹⁶

A '89 előtti parodisztikus irodalom kapcsán visszatérő kérdés a humor „szétforgácsolása” az ún. „tömörített”, a napi és irodalmi sajtóban megjelent írásokból (humoreszkek, karcolatok és paródiák) összegyűjtött vegyes kötetek szerkesztését kifogásolva. Ezek a humoros írások magukon hordozták a napi publicisztika jegyeit, melyeknek kötetkiadása több esetben a temporalitás problematikáját kockáztatta. Az így megjelenő humoreszkek esetében nem ritka már az akkori kritikai olvasatokban az elévülésnek és általa a minőségi hiányosságoknak a taglalása, ami a velük egy kötetben megjelenő (és egyébként többnyire kiváló) paródiák megítélését is visszafogja.

Mózes Attila Sinkó humoreszkeket egybegyűjtő kötetéről írja: „az alkalmi előidéző ok időközben elévült bennünk, s már nem tudunk olyan közvetlen harsánysággal reagálni az írásra”.¹⁷ Láng Gusztáv Bajor 1972-ben megjelent *Tücsök és bogár* című kötetéről: „Bajor a nevetés lírikusa. S ezt nem írásainak első személyes előadásmódja mondatja velem, hiszen új könyvének¹⁸ uralkodó műfaja, a napilapban közölt, publicisztikai érdekű humoreszk, szinte megköveteli az írótól a szemtanúskodó jelenlétet, a személyes véleménymondást. Lírikussá ennek az első személynek, ennek az »én«-nek a stilizáltsága, a lírai szerepteremtés avatja elsősorban. Hiszen a költőnek mindig ki kell vetkeznie a hétköznapi énjéből, »szent örületet« kell mímelnie, hogy másnak lássa a világot, mint a »normális« szem; hogy köznapi dolgok és események között járva, rádöbbenjen rejtett jelentésükre; hogy ami nekünk hideg tapasztalás, az benne élménnyé forrósodjék... Persze, ez Bajor – és a jelen kötet – legjobb írásaira illik elsősorban; a *Tücsök és bogár* nagyrészt napi penzumként született humoreszkei között sok e színvonal alatt marad...”¹⁹

A két paródiailrodalom közötti törés megközelítéséhez lehetséges megoldást adhat (a korabeli) interpretáció, és annak elméleti hiányosságai is, illetve részben feleletet arra, hogy a „fiatal” irodalom miért hagyja többnyire figyelmen kívül ezt a szövegtörést. A válasz a beszédmódhoz történő viszonyulásmód megváltozásában vélhető. Az ideológiai elvárások és szemléletmód általi leterheltségtől a hangsúly áttolódott a beszédmód textuális karaktere és lehetőségei felé, a kánonképző folyamatok, a különböző intertextuális szövegmozgások és szövegmegszokások kérdéskörének irányába, melynek hátterében a paródia korszakspecifikummá való kiterjesztettsége áll.²⁰

Zólyá Andrea Csilla

¹⁶ Mózes Attila: *Válasz a számolyról*. In: *Utunk*, 1979. május 4.

¹⁷ Mózes Attila: *Nehéz úgy ez a nevetés*. In: *Utunk*, 1976. április 6.

¹⁸ Bajor Andor: *Tücsök és bogár*. Dácia Könyvkiadó, Kolozsvár, 1972.

¹⁹ Láng Gusztáv: *Boldog-e a humorista?* In: *Utunk*, Kolozsvár, 1973. május 25.

²⁰ Lásd. H. Nagy Péter: *Vizuális költészeti paródiák*. In: *Új forrás*, 2005. 7. Vö. Németh Zoltán, i. m.

Elek Szilvia

Humor a komoly zenében

Tudunk nevetni zenehallgatás közben? Lehet vicces, tréfás egy zenemű? Hát persze, de ahhoz, hogy mosolyra, netán hahotára fakadjunk, értenünk is kell, min nevetünk! Ez ma már egyáltalán nem olyan könnyű. A verbális vicc egyenes úton jut el az agyba, kimondja, vagy épp nem mondja ki azt, ami oly kacagtató. A zenei tréfa közvetett módon, a műfaj rendelkezésre álló eszközeivel képes hatni, s megcélozni rekeszizmainkat. Előképzettség, bizonyos ismeretek híján szinte biztos céltévesztése. Csak az tud jól szórakozni egy paródián, aki ismeri az utánczót, vagyis az eredetét. Valahogy így működik ez a zenében is, hisz a zenei viccek általában paródiák.

Tréfás kedvű komponisták mindig voltak, de a múlt időt ki is hangsúlyozhatjuk, mert ezen írás komolyságához méltóan sajnos leszögezendő az a tény is, hogy ma egyre kevesebben próbálkoznak zenei tréfák kitalálásával. Természetesen ne a zenebohócokra gondoljunk most, akik virtuóz hangszeres tudással s akrobataügyességgel játszanak a legkülönlegesebb hangszereken, bizarr és vad hangzásokat előcsalva belőlük, ámulatba ejtve és megkacagtatva ezzel közönségüket! Vagy azokra a kiváló muzsikusokra, akik például puszta énekhanggal hangszerek tucatjait utánozzák, s viccesebbnél viccesebb átiratokkal kápráztatják el hallgatóságukat.

A zeneszerzőket keressük, napjainkban szinte nagyítóval – azokat, akik muzsikájukkal megnevettetnek bennünket. Hová lettek?

De vegyük csak számba, miféle zenés tréfákon derültek eleink.

A madrigálszerzők többszólamú kórusműveikben gyakran használtak fel állathangokat utánzó szavakat szöveg gyanánt, amelyeket aztán az illető állatra jellemző hangzással jelenítettek meg. Bizonyára nagyokat nevetettek a korabeli előadók és hallgatóik a kórusból feltörő ugatáson, nyávogáson, csivitelésen, vagy éppen tehénböggésen. E kor, de a későbbi idők szerzői is élvezettel alkalmazták a „hangfestést” s a retorikából jól ismert trükköt, az érzelmek, fogalmak „kézzelfogható” megjelenítését. A negatív eseményeket lefelé haladó hangokkal, a pozitívokat pedig felfelé menetelőkkel illett ábrázolni. Biztos nem viccnek szánták viszont azon zenei szakaszokat, amelyeken ma már inkább mosolygunk; például az elhunyt király gyászzenéjének végén egyenként fellépegető skálamenet a király lelkét hivatott bemutatni, amint a mennyországba tér, a részegségében egy lépcsőről lezuhant lantművész emlékét pedig a lefelé futó hangok adják, a halál eme szokatlan kiváltójának képletes lefestésére.

De térjünk csak vissza a nevetetésre!

Franz Ignaz von Biber, az osztrákok kora barokk mestere Csata című zenei művében az ütközet előtt magukat porig leivó katonákat vidám, mulató nótával ábrázolja, de úgy, hogy előbb-utóbb minden hangszer más hangnemben játszik, s a víg dalolásból összevisszaság, fültépő zűrzavar lesz. A finom, összecsengő harmóniákhoz szokott füleknek nyilván megdöbbenő és egyben

röhejt kiváltó lehetett a különös kakofónia. Hogy közismertebb példát keressünk ebből a korszakból, elég, ha Vivaldi *Négy évszakát* idézzük föl. A mai hallgatóknak valószínűleg fogalmuk sincs arról, hogy az oly gyakran szépen, áhítattal játszott brácsa-hangisméltések (A *Tavaszi* című műben) a szerző beírása, és szándéka szerint kutyák ugatását utánozzák, míg egy másik helyen a szüreti mulatság után békésen horkolók igencsak komikus szuszogását élvezhetjük. Talán, mert nem tudunk róla, nem is nevetünk ezeken?

A későbbi nagy nevetetők közül ki kell emelnünk Joseph Haydnt. Ő az, aki soha nem hagyja közönségét unatkozni, vagy hosszasan elandalodni, műveiben mindig történik valami váratlan, meglepő, különleges! Gondoljunk csak az *Üstdob szimfónia* hatalmas üstdobütéseire a néhány halk kezdő ütem után. Ez olyasféle tréfa, amire még napjaink tömegreklámokon stimulált hallgatósa is felkapja fejét, sőt, esetleg el is mosolyodik. De végigpergetve a szimfóniák sorát (*Medve, Tyúk, Csoda* stb...), már a címek is kifejezik (amelyeknek nagy része csak később, s nem a szerző keze által került a darab élére), hogy kedélyes, életigenlő és a humort ismerő komponistával van dolgunk. Persze a humor alapeleme az operáknak és vígoperáknak is. Mozart vérfagyasztóan kegyetlen figurája, Ozmin, a maga esetlenségében vicces, s nem vehető komolyan, de sorolhatnánk végtelenségig az álruhát öltő szobalányokat, hercegasszonyokat s csodadoktorokat akár Mozart, akár más szerzők színpadairól. Nevettetnek, ügyetlenek, esetlenek – s mégis szeretetre méltóak.

Természetesen számos zeneszerzőtől idegen a könnyed viccelődés. Beethovenről aligha a kacagás, kacagtatás jut eszünkbe. Schubertnek, a tragikus sorsú árva zseninek hangjaiból – még ha dúrban, s kicsattanó vidámsággal is ír – csak úgy árad a bánat. De felidézhetjük Chopin *Scherzói*t is (jelentése: tréfa!),

nála e cím tulajdonképpen átejtés, hiszen a legszenvedélyesebb és legtragikusabb mondanivalót rejtik ezek a művek. Schumann „vicces” darabjai hallgatásakor is inkább könnyeinkkel küszködhetünk, nem beszélve mondjuk Bruckner szimfóniáinak *Scherzo* tételeiről... Lehet, hogy e komponistáknak nem volt humorérzékük? Vagy csak sorsuk, szenvedéseik s melankóliába hajló kedélyük vezette őket a szomorú zenék felé?

A XX. században aztán újból felbukkan néhány hatalmas komikus zeneszerző egyéniség. Itt van rögtön Igor Sztravinszkij, aki sziporkázó hangszerelésével, újító kompozíciós ötleteivel szinte felrázta az új évszázad zenerajongóit, s aki nem átallott például cirkuszi elefántok részére balettzenét írni. Aztán a franciák! Az a Camille Saint-Saens, aki egyébként a

Erik SATIE peint par
lui-même, avec une pensée:
"Je suis venu au monde très
jeune dans un temps très vieux."

ERIK SATIE ÖNARCKÉPE

maga konzervatív modorában az unalmasan gyakorló zongoristák kigúnyolására komponálta az „Állatok farsangja”-t. És Erik Satie. Ő igazán kiemelt helyet érdemelne a humoristák sorában! A világtól elvonuló, különc, magányos úr, aki mellesleg kávéházakban zongorázta át fél életét, már elképesztő címeivel is mosolyra derít; „Darabok körte formában”, „Bürokrata szonatina” stb... Egyik írásában arról tudósít, hogy „Szeretnék komponálni egy darabot kutyáknak, és megvan már hozzá a dízletem. A függöny felemelkedik egy csotról.” Zongoraműveinek jelentős részét pedig ellátja saját szövegeivel, amelyekben értelmet ne nagyon keressünk, viszont nevetni szabad rajtuk! „A szívem hintázik így. Nem érez szédülést. Milyen kicsi lábai vannak! Volna kedve visszatérni a mellkasomba?” (részlet a „Sportok és szórakozások”-ból).

Satie az őt követő avantgárdok útját jelölte ki; kiknek eszköze a meghökentés, elidegenítés, botránykeltés, és természetesen ezzel a vidámság, vagy épp annak ellentétének kiváltása. Ez az a kor, amikor a dadaisták, kubisták és a többi egyéb „-isták” a teljes örületbe kergették és felforgatták a művészeti élet valamennyi területét. Ekkor már a szomorúságon nevettek, s a vidámságon sírtak.

A humor maga is megkérdőjeleződött. Ki tudja, hogy John Cage elhíresült műve, a „4' 33”, amelyben a zongoraművész leül a zongora elé, és a címben megadott időtartamig mozdulatlanul ül hangszere előtt, majd meghajol és kimegy – tehát ez a mű viccként, avagy véresen komolyan értendő?

Végezetül álljon itt egy kis történet e sorok írójának saját emlékeiből.

Zeneakadémiai zeneszerző hallgatóként többéves kötelező tantárgyként tanultam az „elektronikus zeneszerzés” nevű tudományt. Mivel sohasem éreztem közel magamhoz a komponálás ezen – egyébként más kollégáim által gyakran kitűnően művelt – formáját, kényszerből, a vizsga és az indexben kitöltendő üres rubrika okán valahogy, nem kevés szenvedés árán, összehoztam az előírt vizsgaművet. A darab egy jelentős méretű papírdarab széttépésére íródott – a hangfelvétel során a papírtépő művész szerepét az akkor tízéves kishúgom vállalta –, s így a különböző sebességű s időtartamú hangok elektronikus berendezések által végrehajtott „modulálásából” állt. Viccnek szántam. Kínomban létrehozott tréfának. A Magyar Rádió elektroakusztikus stúdiójában létrehozott művet a szigorú vizsgabizottság tagjai – valamennyien Kossuth- és egyéb díjas, hírneves zeneszerzők, tanárain – összehúzott szemmel, komolyan hallgatták. Mosolyra még csak szájuk széle sem rezdült. Nem értették meg. Négyest adtak. Pedig csak vicc volt.

Noszogatott kötvényjegyzés

Az OTP Bank Pénztörténeti Gyűjteményéből
(Budapest, V. kerület, Vigyázó Ferenc u. 6. Telefon: 473-5617)

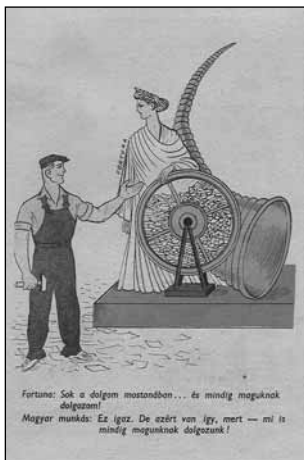

A pénzüintézetek államosítását követően 1949. március 1-jével a Gazdasági Főtanács megalakította az Országos Takarékpénztár Nemzeti Vállalatot. Egyik elsődleges cél a lakossági betétgyűjtés, és az ezzel összefüggő propaganda volt. Az önkéntes megtakarításoknak ugyan a gazdaságpolitika sem tulajdonított különösebb jelentőséget, hiszen a betétek összege is csupán néhány százmillió forintot tett ki.

Az életszínvonal lassú emelkedése mellett a takarékoság elsősorban államkölsönjegyzésben nyilvánult meg. Az I. ötéves tervvel túlfeszített programot kívántak megvalósítani a népgazdaságban, előtérbe került a nehézipar fejlesztése. A nagyberuházások finanszírozására az állam 1949 és 1955 között minden év őszi lejáratú államkötvényt bocsátott ki esetenként 1-1,5 milliárd forint értékben Tervkölcson (1949), majd Békekölcson elnevezéssel.

A kötvényjegyzésekkel kapcsolatos mozgósításokat csak a sorsolásokat megelőző hírverés múlta felül, a műsorokkal egybekötött húzásokat az egész ország feszült figyelemmel várta. A kötvényjegyzések időszaka – a népszerűsítés érdekében – természetesen nem nélkülözte a korra jellemző politikai humort sem, mely jelezte a munkásosztály és a parasztság elszántságát, elkötelezettségét a szocialista szellemű országépítésére.

Már régen tudjuk, a jövedelem meghatározott százaléka alapján történt kötvényjegyzés inkább volt kényszerű lemondás, mint önkéntes hozzájárulás az állami beruházásokhoz.

Merre van előre?

**„Böském az én üdvöském,
Forró szerelmem ó!
Lenkém, te kis mindenkém,
Huncut, de drága nő!
Zsuzskám, te drága fruskám –
Mindig a rím a fő!
A nóta főz, a nóta győz,
Tartalma bármi bamba, bösz,
Elkábít, mint a góz.”**

(Heltai Jenő–Louis A. Hirsch kupléja – Thuróczy Gergely gyűjtése)

„Satie egyik írásában arról tudósít, hogy »Szeretnék komponálni egy darabot kutyáknak, és megvan már hozzá a dízletem. A függöny felemelkedik egy csontról.«” (Elek Szilvia)

**„Sose tudják aktuális arcod
mi furcsát takar – Istent, lélek-falcot,
bolond-király vagy éppen ez évben,
netán magad csak álarc-idényben?”
(Novák Valentin)**

**„meghalt Isten írta Nietzsche
többé már nem teremt semmit se
Nietzsche fölött sírkő
akármit is írt ő
Istenből van még valamicske”
(Fecske Csaba)**

**„– Nem fertőz az ügynökbetegségem – mondom, és hahotázni kezdek.
A topügynök arcán döbbenet látszik.” (Kutszegi Csaba)**

**„Eltelt néhány hét, s malacka a gyerekek nagy csodálkozására már a te-
metőkapu fölötti felirat néhány betűjét is el tudta olvasni” (Lacza Éva)**

**„Legyenek nyugodtak: annyi év után nem vágyom viszontlátni szennyes
alsóneműiket.” (Vincenzo Belano – Fordította: Nóvé Béla)**

Ára: 650 Ft. Előfizetés: 5000 Ft.

Előfizethető személyesen valamennyi postán és a kézbesítőknél, a Magyar Posta Zrt.
(1) 303-3440-es faxszámán, a hirlapelofizetes@posta.hu e-mail-címen,

A Napút elérhető az interneten: <http://www.napkut.hu>

Számlaszám: OTP 11713005-20381185

Folyóiratunk támogatói:

A Nemzeti Kulturális Alap ismeret-
terjesztés és környezetkultúra, va-
lamint közművelődési kollégiuma
és a Nemzeti Civil Alapprogram